

OFICIUL AVOCATULUI POPORULUI DIN MOLDOVA

ОФИС НАРОДНОГО
АДВОКАТА
МОЛДОВЫ

THE PEOPLE'S
ADVOCATE OFFICE OF
MOLDOVA

MD-2012, Moldova, Chişinău,
str. Sfatul Țării, 16

Tel: 234 – 800; Fax: 225 – 442

E-mail: cpdom@mdl.net

15. 03. 2016 nr. 07-d/6
la nr. _____ din _____

Stimate domnule Preşedinte al Parlamentului,

În conformitate cu articolul 29 din Legea cu privire la Avocatul Poporului (Ombudsman) nr. 52, vă transmit Raportul privind respectarea drepturilor omului în Republica Moldova în anul 2015.

Raportul conţine un capitol consacrat situaţiei privind respectarea drepturilor şi libertăţilor copilului şi un capitol privind prevenirea torturii.

Cu respect,

Mihail COTOROBAI,
Avocat al Poporului

Domnului Andrian CANDU,
Preşedinte al Parlamentului Republicii Moldova

OFICIUL AVOCATULUI POPORULUI

RAPORT

**privind respectarea drepturilor omului
în Republica Moldova în anul 2015**

CHIȘINĂU 2016

CUPRINS

CAPITOLUL I	
REFORMA INSTITUȚIONALĂ	3
CAPITOLUL II	
RESPECTAREA DREPTURILOR OMULUI ÎN REPUBLICA MOLDOVA	
1. Accesul liber la justiție	19
2. Dreptul la ocrotirea sănătății	25
3. Dreptul la protecție socială.....	29
4. Respectarea drepturilor persoanelor cu dizabilități	41
5. Dreptul la muncă și la protecția muncii.....	48
6. Egalitatea de gen	53
7. Libertatea de exprimare.....	62
8. Dreptul la proprietatea privată și la protecția acesteia.....	70
9. Dreptul la un mediu inconjurător sănătos	74
10. Respectarea drepturilor omului în regiunea transnistreană și în zona de securitate.....	79
CAPITOLUL III	
RESPECTAREA DREPTURILOR COPILULUI ÎN REPUBLICA MOLDOVA	86
CAPITOLUL IV	
ACTIVITATEA DE PREVENIRE A TORTURII.....	103
CAPITOLUL V	
PROMOVAREA DREPTURILOR OMULUI	128
CAPITOLUL VI	
INFORMAȚIE STATISTICĂ CU PRIVIRE LA ACTIVITATEA OFICIULUI AVOCATULUI POPORULUI ÎN ANUL 2015	145

CAPITOLUL I REFORMA INSTITUȚIONALĂ

Reorganizarea instituției

Fortificarea capacităților Instituției Ombudsmanului a fost inclusă ca obiectiv în Planul național de acțiuni în domeniul drepturilor omului pe anii 2011-2014 și ca direcție strategică distinctă în Strategia de reformă a sectorului justiției pentru anii 2011-2016 .

Pe 3 aprilie 2014, Parlamentul Republicii Moldova a adoptat Legea nr.52 cu privire la Avocatul Poporului (Ombudsmanul), intrată în vigoare pe **9 mai 2014**.

Pentru asigurarea funcționalității Legii nr. 52, pe 31 iulie 2015, Parlamentul a adoptat Legea nr. 164 prin care a fost aprobat Regulamentul de organizare și funcționare a Oficiului Avocatului Poporului și Legea nr. 166 pentru modificarea și completarea unor acte legislative, ambele intrate în vigoare pe **2 octombrie 2015**.

La momentul elaborării prezentului raport, nu era aprobat proiectul Hotărârii Guvernului¹ cu privire la aprobarea modificărilor ce se operează în unele hotărâri ale Guvernului, elaborat de Ministerul Justiției, întru executarea articolului 41² din Legea cu privire la Avocatul Poporului și aducerea în concordanță a cadrului normativ existent cu prevederile legii menționate, și expediat Guvernului pe 5 septembrie 2014.

Pe 3 aprilie 2015, Parlamentul a numit în funcție Avocatul Poporului³, în condițiile noii legi.

Pe 3 iulie 2015, a fost numit în funcție Avocatul Poporului pentru drepturile copilului⁴. Prin Hotărârea Curții Constituționale nr. 140 din 3 iulie 2015, Hotărârea Parlamentului privind numirea în funcția de Avocat al Poporului pentru drepturile copilului a fost declarată neconstituțională. În prezent este în derulare procedura de selectare a candidaților la funcția de Avocat al Poporului pentru drepturile copilului.

În decursul a mai bine de un an și jumătate, perioadă trecută de la adoptarea Legii cu privire la Avocatul Poporului până la intrarea în vigoare a Regulamentului de organizare și funcționare a Oficiului Avocatului Poporului, nu a fost posibilă aplicarea tuturor prevederilor din Legea nr.52, în special celor ce țin de reorganizarea Centrului pentru Drepturile Omului în

¹http://justice.gov.md/public/files/transparenta_in_procesul_decizional/proiecte_spre_examinare/septembrie_2014/Proiect_modificare_a_HG_final.pdf

² Art. 41 (2): În termen de 3 luni de la intrarea în vigoare a prezentei legi, Guvernul va prezenta Parlamentului proiectul regulamentului de organizare și funcționare a Oficiului Avocatului Poporului și propuneri privind aducerea legislației în vigoare în concordanță cu prezenta lege.

³ Hotărârea Parlamentului nr. 51 din 03.04.2015.

⁴ Hotărârea Parlamentului nr. 140 din 03.07.2015.

Oficiul Avocatului Poporului, asigurarea activității organizatorice și administrative potrivit cerințelor art. 35 din Lege, implementarea politicilor de personal potrivit art. 36 din Lege, asigurarea financiară a Oficiului în condițiile art. 37 din Lege, organizarea activității de prevenire a torturii. Până în prezent nu sînt executate unele prevederi din art. 41: nu sînt modificate hotărîrile de Guvern pentru aducerea în concordanță a acestora cu Legea nr. 52, Oficiul Avocatului Poporului nu este asigurat cu sediu.

Reorganizarea instituției este un proces complex și de lungă durată, care presupune, printre altele, organizarea sistemului de management al resurselor umane potrivit cerințelor Legii nr. 52/2014 și Legii nr. 164/2015: elaborarea și aprobarea structurii, statului de personal, schemei de încadrare, regulamentelor subdiviziunilor structurale, a fișelor postului, a instrucțiunilor interne privind descrierea și standardizarea proceselor de lucru în Oficiul Avocatului Poporului.

În scurt timp urmează să demareze angajările pentru ocuparea funcțiilor publice vacante și activitățile ce țin de instruirea personalului nou-angajat prin prisma drepturilor omului și activităților specifice instituției. Potrivit Legii nr. 164 din 31.07.2015, Parlamentul a aprobat efectivul-limită al Oficiului Avocatului Poporului în număr de 65 de unități.

În prezent, în instituție activează 34 de angajați, dintre care 27 de funcționari publici⁵. Anume acești angajați în perioada de tranziție au asigurat îndeplinirea tuturor sarcinilor și obiectivelor generate de reforma instituțională și procesul de reorganizare a Centrului pentru Drepturile Omului în Oficiul Avocatului Poporului, au făcut față la exigențele înalte legate de atribuțiile Avocatului Poporului în exercitarea mandatului.

În perioada aprilie 2014 – decembrie 2015 gradul de ocupare a funcțiilor publice și a posturilor din Oficiul Avocatului Poporului a fost în scădere din cauza imposibilității de a efectua concursurile de angajare în cadrul procesului de reorganizare a instituției.

Atît procesul de reorganizare, lipsa numărului necesar de angajați și restricțiile financiare impuse de autoritățile competente au constituit impedimente serioase în realizarea plenară a activităților Oficiului Avocatului Poporului legate de verificarea respectării și exercitării conforme de către autoritățile publice, de către organizații și întreprinderi indiferent de tipul de proprietate și forma juridică de organizare, de către persoane cu funcții de răspundere de toate nivelurile a atribuțiilor acestora privind respectarea drepturilor și libertăților omului. În mare parte progresele realizate în această perioadă se datorează asistenței externe.

În această ordine de idei, Avocatul Poporului este profund îngrijorat de poziția Ministerului Finanțelor față de asigurarea financiară a Oficiului.

⁵ Mai multe informații sînt oferite în paragraful ”Potențialul uman”

Potrivit art. 37 din Legea nr. 52, Oficiul Avocatului Poporului dispune de buget propriu care face parte din bugetul de stat. Bugetul anual al Oficiului se aprobă de Parlament, la propunerea Avocatului Poporului.

Ministerul Finanțelor susține că, deși proiectul de buget al Oficiului Avocatului Poporului pentru anul 2016 a fost prezentat în conformitate cu prevederile art. 37 alin (3) din Legea nr. 52, procedura stabilită în această lege vine în discordanță cu normele constituționale de la art. 131 alin. (2), potrivit căruia Guvernul este responsabil de elaborarea, aprobarea și prezentarea în Parlament a proiectului bugetului de stat, care înglobează bugetele tuturor autorităților publice finanțate de la acest buget. Totodată, Ministerul Finanțelor constată că procedura prevăzută de Legea cu privire la Avocatul Poporului nu este aplicabilă, proiectul de buget al Oficiului Avocatului Poporului urmează a fi integrat în bugetul de stat și supus procedurii generale de aprobare a bugetelor autorităților publice ca parte a legii anuale a bugetului de stat.

În acest sens, este de menționat că asigurarea independenței financiare, inclusiv prin procedura de aprobare a bugetului, constituie una dintre garanțiile fundamentale ale independenței Oficiului Avocatului Poporului. Anume din acest considerent, legiuitorul, prin prevederile Legii nr. 52, a ajustat procedura de aprobare a mijloacelor financiare standardelor internaționale din domeniu și a asigurat respectarea unuia dintre principiile de bază specifice Instituției Naționale de Protecție a Drepturilor Omului – independență financiară față de executiv. Pentru a asigura independența reală și activitatea eficientă a Avocatului Poporului în favoarea persoanelor, ale căror drepturi au fost lezate de către autoritățile publice centrale și locale, de către persoanele cu funcții de răspundere, bugetul Oficiului Avocatului Poporului trebuie să fie aprobat de Parlament, la propunerea Avocatului Poporului, și apoi inclus în proiectul legii bugetului de stat pentru anul bugetar respectiv. Anume această procedură de aprobare a mijloacelor financiare este conformă documentelor și recomandărilor Organizației Națiunilor Unite și ale Consiliului European cu referire la activitatea Avocatului Poporului.

Eventuala operare a modificărilor în art. 37 din Legea cu privire la Avocatul Poporului, în sensul alinierii normelor legale specifice bugetelor autorităților publice autonome la procedurile generale de elaborare, consultare și adoptare a bugetului, va constitui un regres în sensul asigurării independenței Avocatului Poporului potrivit recomandărilor și cerințelor stabilite la nivel internațional.

Legea cu privire la Avocatul Poporului nr. 52 din 03.04.2015

La 3 aprilie 2014 Parlamentul Republicii Moldova a adoptat Legea nr.52 cu privire la Avocatul Poporului (Ombudsmanul), intrată în vigoare la 9 mai 2014.

În opinia Oficiului Avocatului Poporului, noua lege nu răspunde necesităților de reformare a instituției și consolidare a capacităților acesteia. Dimpotrivă, în procesul aplicării noului cadru normativ, începând cu 9 mai 2014, s-au constatat anumite curențe care influențează considerabil asupra bunei exercitări a mandatului Ombudsmanului și a instituției. Mai mult, unele prevederi ale legii au devenit obiectul sesizării Curții Constituționale⁶.

Având în vedere însemnătatea reformei instituționale, Instituția Ombudsmanului din Republica Moldova a solicitat opinia Comisiei de la Veneția asupra Legii cu privire la Avocatul Poporului (Ombudsmanul), în eventualele propuneri de revizuire a acesteia.

În Opinia nr. 808/2015 din 29 mai 2015⁷, Comisia a remarcat că în baza Legii nr. 52 din 2014, Republica Moldova a trecut de la modelul anterior, cu mai mulți avocați parlamentari, la modelul cu un singur avocat cu competențe generale, și în cadrul aceleiași instituții a unui avocat al poporului autonom - pentru protecția drepturilor copilului. Comisia a subliniat faptul că statele dispun de un spectru larg de opțiuni în alegerea modelului Instituției Ombudsmanului. În plus, nu este un lucru neobișnuit în contextul european de a avea mai mult decât un avocat al poporului, fiecare ocupându-se de domenii specifice (de exemplu cazul Suediei). Se reamintește, pe de altă parte, că modelul unui Ombudsman general cu funcții de ansamblu a fost ales de Franța atunci când a instituit Apărătorul Drepturilor pentru a-l înlocui pe ”Mediatorul Republicii”. Ar trebuie să se sublinieze, totuși, că Apărătorul este asistat în funcția sa de trei adjuncți fiecare activând într-un alt domeniu: etica securității, apărarea și promovarea drepturilor copilului, lupta împotriva discriminării și promovarea egalității. Parlamentul Republicii Moldova a decis deja asupra unui model care pare să fie o îmbinare a celor două modele susmenționate. Aceasta este în fond o alegere de politici care, mai mult ca probabil, este rezultatul negocierilor politice și își propune să ia în considerație contextul și nevoile specifice ale țării. Acestea fiind spuse, este deosebit de important, ca în cadrul modelului ales să se asigure toate condițiile și garanțiile pentru funcționarea independentă și eficientă a noii Instituții a Ombudsmanului în conformitate cu standardele în vigoare și bunele practici din domeniu. Problemele practice care decurg din cadrul juridic adoptat în legătură cu noul model ales de către Republica Moldova sînt abordate în comentariile specifice referitoare la anumite dispoziții ale Legii nr. 52, fiind susținute sau criticate, după cum urmează:

- Mandatul Avocatului Poporului: *atribuțiile Avocatului Poporului față de sectorul privat; relația dintre Avocatul Poporului și sistemul judiciar;*
- Independența funcțională și independența față de alte instituții;

⁶ Sesizarea înaintată de avocatul parlamentar Anatolie Munteanu la 18 iunie 2014 privind controlul constituționalității sintagmei ”depusă de o persoană declarată incapabilă printr-o hotărîre judecătorească” din art. 21 alin. (5) lit. e) al Legii cu privire la Avocatul Poporului (Ombudsmanul) nr. 52 din 03 aprilie 2014.

⁷ [http://www.venice.coe.int/webforms/documents/?pdf=CDL-REF\(2015\)018-e](http://www.venice.coe.int/webforms/documents/?pdf=CDL-REF(2015)018-e)

- Inviolabilitatea și non-răspundere;
- Funcționalitatea Avocatului Poporului pentru drepturile copilului;
- Termenul mandatului Avocatului Poporului;
- Selectarea și procedura de numire în funcție a Avocatului Poporului: *condițiile de eligibilitate; rolul Comisiei parlamentare speciale; majoritatea membrilor Parlamentului necesară pentru alegerea Avocatului Poporului și Avocatului Poporului pentru Drepturile Copilului; jurământul Avocatului Poporului;*
- Incompatibilități cu funcția de Avocat al Poporului;
- Drepturile Avocatului Poporului;
- Rangul și remunerarea Avocatului Poporului;
- Încetarea anticipată a mandatului Avocatului Poporului: *motive pentru încetarea înainte de termen a mandatului; procedura de încetare a mandatului;*
- Dreptul de a acționa din oficiu;
- Dreptul de a depune plângeri către Avocatul Poporului;
- Raportarea cu privire la protecția și promovarea drepturilor fundamentale;
- Oficiul Avocatului Poporului.

Comisia de la Veneția consideră că, în contextul unei viitoare revizuirii a Constituției Republicii Moldova, ar trebui prevăzute garanții constituționale specifice pentru alegerea, statutul, mandatul și competențele Ombudsmanului, conform recomandărilor principiilor convenite la nivel internațional care reglementează constituirea și funcționarea unor astfel de instituții. În ceea ce privește Legea nr. 52 din 2014, o serie de aspecte importante ar trebui să fie reexamine și clarificate în continuare, iar dispozițiile corespunzătoare să fie îmbunătățite:

- să se asigure garanții mai mari a independenței instituției; alegerea în funcție a Avocatului Poporului (și a Avocatul Poporului pentru drepturile copilului) trebuie să fie făcută cu votul majorității parlamentare absolute; decizia de încetare înainte de termen a mandatului trebuie să fie adoptată cu o majoritate parlamentară mai mare decât 3/5, să se bazeze pe motive clar specificate, să fie precedată de audieri publice și să includă o procedură de contestare în instanță;
- Avocatului Poporului (și Avocatului Poporului pentru drepturile copilului), celor doi adjuncți și personalului Oficiului trebuie să li se ofere garanții mai mari de imunitate;
- sursele financiare adecvate necesităților de realizare completă, independentă și eficientă a sarcinilor instituției trebuie asigurate din bugetul de stat;
- funcția Avocatului Poporului pentru drepturile copilului, statutul autonom, precum și activitatea sa în cadrul Oficiului Avocatului Poporului trebuie specificată în continuare;

- competența instituției în raport cu sectorul privat și instanțele judecătorești trebuie să fie revăzută și clar specificată în lege, atât pentru Avocatul Poporului, cât și pentru Avocatului Poporului pentru drepturile copilului. Orice persoană aflată sub jurisdicția Republicii Moldova (nu doar acei care locuiesc sau au locuit pe teritoriul ei) trebuie să aibă dreptul de a apela și depune plângeri către Avocatul Poporului și acest drept trebuie extins și asupra persoanelor juridice.

În Opinia Comisiei de la Veneția nr. 808/2015 din 29 mai 2015 nu a fost abordat Capitolul din Legea nr. 52, în care este reglementată activitatea Mecanismului național de prevenire a torturii (MNPT). O analiză detaliată a acestui capitol a fost efectuată, în baza cererii Avocatului Poporului, de către Directoratul general Drepturile Omului și Statul de Drept (Directoratul pentru Drepturile Omului) al Consiliului Europei⁸.

Potrivit Avizului Directoratului general Drepturile Omului și Statul de Drept din 28 noiembrie 2015, problemele apărute în legătură cu dispozițiile legale actuale sînt legate mai degrabă de aspecte fundamentale de conținut și structură a acestora, decît de conformitatea generală cu standardele internaționale. Astfel, unele dispoziții din lege se referă la Consiliul pentru prevenirea torturii ca fiind o entitate juridică separată care exercită mandatul de Mecanism național de prevenire a torturii. Însă, alte dispoziții fac referire la Avocatul Poporului ca fiind MNPT. Problema esențială - cine este mecanismul național de prevenire a torturii în Republica Moldova - nu este o chestiune de formalitate, ci o chestiune esențială de claritate juridică, responsabilitate și obligativitate. Potrivit Avizului, este esențial ca MNPT și societatea civilă, în special ONG-urile, să conlucreze strîns. Aceasta presupune o atmosferă de respect reciproc și predispoziția ambelor părți de a coopera. Pe de altă parte, există argumente puternice împotriva asumării de către reprezentanții societății civile (ONG-uri) a răspunderii pentru exercitarea unor funcții publice. În principiu, acest lucru poate fi considerat a fi în contradicție cu specificul ONG-urilor și, de asemenea, care creează situații ambigue în relația dintre Avocatul Poporului ca instituție de stat și ONG-uri ca reprezentanți importanți ai societății civile. Totodată, acest lucru ridică probleme practice foarte complicate cu privire la procesul decizional din cadrul MNP. Trebuie precizat faptul că există argumente solide în favoarea constituirii formale a Oficiului Avocatului Poporului în calitate de Mecanism național de prevenire a torturii, însă pe principiul colaborării strînse și respectuoase cu societatea civilă.

⁸ Avizul Directoratului general Drepturile Omului și Statul de Drept (Directoratul pentru Drepturile Omului) al Consiliul Europei privind Legea nr. 52 din 3 aprilie 2014 a Republicii Moldova cu privire la Avocatul Poporului (Ombudsmanul) Capitolul V, Mecanismul național de prevenire a torturii, Ref DGI (2015) 25 din 28 noiembrie 2015, http://www.coe.md/images/stories/Articles/CJR-Project/npm_omb_law_md_opinion_ro.pdf

Problema sediului pentru instituție

Problema sediului persistă de mai mulți ani, fără a fi găsită o soluție.

La înființare, în anul 1997, instituției i-a fost repartizat pentru sediul permanent edificiul din str. Sfatul Țării 16, municipiul Chișinău, cu o suprafață de 323,8 m², care se află la balanța Parlamentului Republicii Moldova. Clădirea în care își desfășoară activitatea Avocatul Poporului și colaboratorii Oficiului nu corespunde normativelor în construcție și standardelor tehnice. Aceasta este în stare avariata, cu un grad de rezistență seismică nul, ceea ce prezintă un pericol sporit pentru viață și sănătate.

Secretariatul Parlamentului a refuzat în repetate rânduri să prelungească contractul de comodat al edificiului menționat, făcând trimitere la faptul că acesta a suferit deteriorări considerabile și prezintă pericol sporit pentru viață și sănătate.

La solicitările Ombudsmanului de acordare a unui alt spațiu potrivit necesităților instituției, Guvernul a informat despre lipsa unor sedii disponibile (scrisorile nr. 1904-200 din 15.03.2012, nr.1904-394 din 23.05.2013 și nr.1904-147 din 25.02.2016).

Președintele Parlamentului, Prim-ministrul, Președintele țării au fost informați despre situația incertă creată în legătură cu imposibilitatea identificării unui sediu pentru instituție.

Achiziționarea unei clădiri din suportul bugetar acordat de Uniunea Europeană pentru implementarea Strategiei de reformă a sectorului justiției a constituit unica posibilitate reală pentru soluționarea acestei probleme. Pentru realizarea acestui scop, în anul 2015 au fost alocate mijloace financiare în sumă de 20,0 mil. lei. În urma modificării Legii bugetului de stat pe anul 2015 prin Legea nr. 200 din 20.11.2015, pe componenta de bază cheltuielile capitale au fost reduse, fiind operată diminuarea de 30,0 mil. lei pentru procurarea sediilor Centrului pentru Drepturile Omului (astăzi Oficiul Avocatului Poporului) și Consiliului pentru prevenirea și eliminarea discriminării și asigurarea egalității.

De altfel, lipsa unui sediu corespunzător necesităților instituției rămâne o problemă nesoluționată chiar de la începutul activității instituției, fiind identificată și de către înaltul for legislativ (Hotărârea Parlamentului nr.909 din 30.03.2000, Hotărârea Parlamentului nr. 245 din 07.06.2001; Hotărârea Parlamentului nr. 188 din 30.06.2006, Hotărârea Parlamentului nr. 168 din 13.07.2007, Hotărârea Comisiei drepturile omului și relații interetnice pe marginea Raportului Centrului pentru Drepturile Omului privind respectarea drepturilor omului în Republica Moldova în anul 2010).

În aceeași ordine de idei, potrivit art. 41 alin. (3) din Legea cu privire la Avocatul Poporului nr. 52 din 03.04.2015, Oficiului Avocatului Poporului urma să fie asigurat cu un sediu, potrivit necesităților instituției, în termen de 6 luni de la intrarea în vigoare a legii.

De menționat că accesul nestingherit pentru public, prin asigurarea unui mediu fizic corespunzător, constituie una dintre caracteristicile de bază ale Instituției Naționale de Protecție a Drepturilor Omului, care are implicit menirea să-i garanteze independența acesteia. Pentru vizitatori este deosebit de important ca să poată veni la Avocatul Poporului fără sentimentul că ar putea fi intimidată sau fără frica de a fi constrâns din partea autorităților. Anume din acest considerent Organizația Națiunilor Unite recomandă ca instituțiile naționale de protecție a drepturilor omului să fie amplasate în edificii care corespund anumitor cerințe: să fie situate în centrul orașului, să nu fie amplasate în același clădiri cu autoritățile publice, să fie adaptate mediului fizic necesar persoanelor cu dizabilități ș.a.

Astfel, în baza Principiilor de la Paris⁹, adoptate prin Rezoluția Adunării Generale a ONU 48/134 din 20 decembrie 1993, care stau la baza activității Oficiului Avocatului Poporului, instituția trebuie să fie accesibilă pentru un cerc larg de vizitatori, inclusiv persoane cu dizabilități, fiind asigurate căile de acces din toate zonele orașului, deci într-un loc amenajat cu infrastructura necesară.

Concomitent, o altă recomandare înaintată față de sediul instituției este ca edificiul, în măsura posibilităților, să fie unul separat, adică să nu fie în aceeași clădire cu alte instituții publice care, în percepția vizitatorilor, ar putea fi asociate cu sentimentul de intimidare și nesiguranță (de exemplu, organele poliției, procuraturii, instanțele judecătorești, instituții guvernamentale etc.).

Din aceste considerente Avocatul Poporului a înaintat demersuri către Președintele Parlamentului cu solicitări de a fi transmis la balanța Oficiului Avocatului Poporului unul din edificiile gestionate de Parlament, care corespunde exigențelor înaintate față de sediul unei Instituții Naționale de Protecție a Drepturilor Omului.

Potențialul uman

Analiza structurii echipei Oficiului Avocatului Poporului

La 31 iulie 2015 Parlamentul a adoptat Legea nr. 164 pentru aprobarea Regulamentului de organizare și funcționare a Oficiului Avocatului Poporului, care a intrat în vigoare pe 2 octombrie 2015. Potrivit Legii nr.164, a fost aprobat efectivul-limită al Oficiului Avocatului Poporului în număr de 65 de unități.

Aprobarea tardivă a Regulamentului de organizare și funcționare a Oficiului Avocatului Poporului nu a permis reorganizarea instituției din Centrul pentru Drepturile Omului în Oficiul Avocatului Poporului potrivit cerințelor Legii nr. 52 din 03.04.2014.

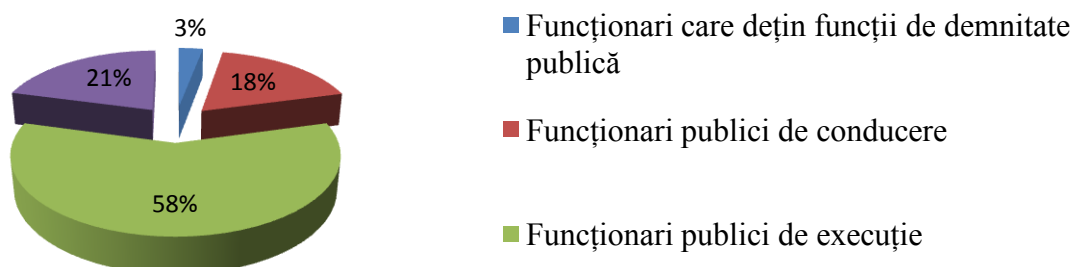
⁹Principiile privind Statutul Instituțiilor Naționale pentru Promovarea și Protecția Drepturilor Omului

Astfel, la momentul elaborării prezentului raport, în instituție activează 34 de persoane, potrivit schemei de încadrare a Centrului pentru Drepturile Omului, aprobate pentru anul 2015.

La sfârșitul anului 2015, în funcție de poziția ocupată, structura personalului Oficiului Avocatului Poporului este următoarea:

- funcționari care dețin funcții de demnitate publică – 1 persoană
- funcționari publici de conducere - 6 persoane
- funcționari publici de execuție - 20 persoane
- personal de deservire tehnică ce asigură funcționarea autorităților publice și personal auxiliar - 7 persoane

Structura echipei după funcții, procente

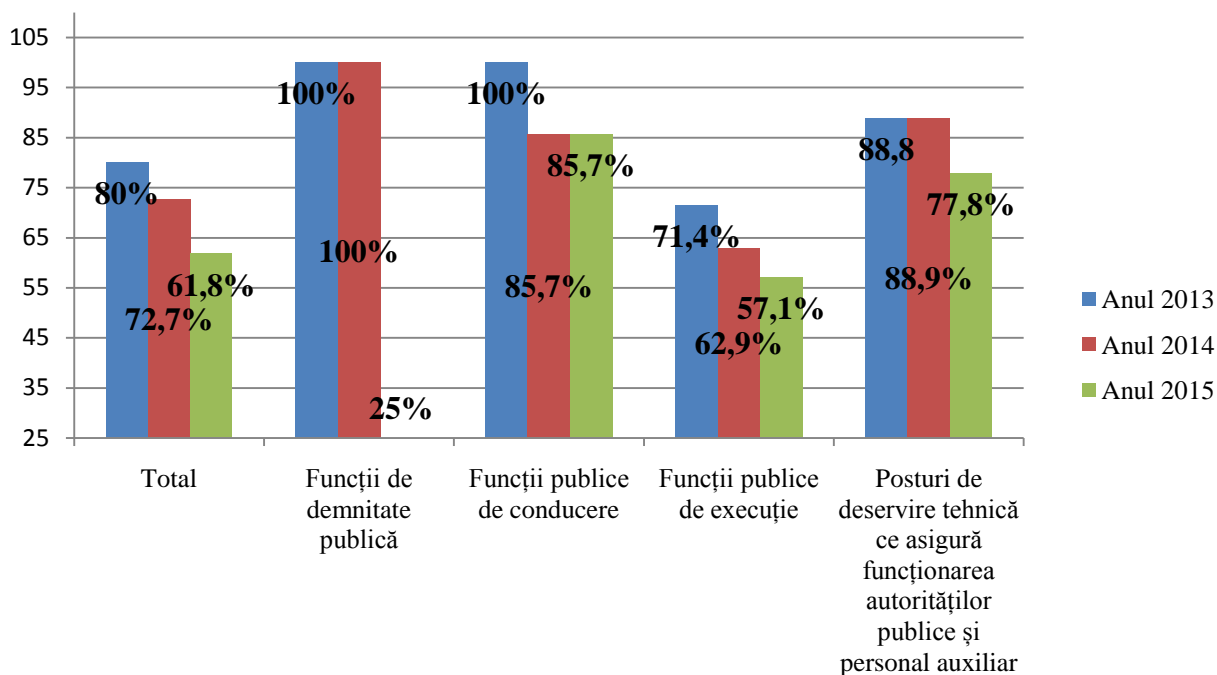
Funcțiile publice, inclusiv funcționari care dețin funcții de demnitate publică, dețin ponderea majoritară în structura efectivului de personal, constituind 79% din numărul total de funcții și posturi din cadrul instituției. Ponderea posturilor alcătuiește 21%, acestea reprezentând 3 unități posturi de deservire tehnică ce asigură funcționarea autorității publice și 4 unități personal auxiliar. Toate posturile din cadrul instituției sînt finanțate din mijloacele bugetare.

În structura numărului de funcții publice, ponderea funcțiilor publice de execuție constituie 58%. Numărul funcțiilor publice de conducere (inclusiv funcțiile de demnitate publică) constituie 21%, ceea ce corespunde normelor privind instituirea subdiviziunilor structurale ale autorității publice, aprobate prin Anexa nr.2 la Hotărîrea Guvernului nr.1001 din 26.12.2011 privind punerea în aplicare a unor acte legislative.

Gradul de ocupare a funcțiilor publice și posturilor

Gradul de ocupare a unităților de personal a fost calculat ca raportul dintre numărul salariaților către efectivul-limită de personal pe categorii.

Gradul de ocupare a unităților de personal, procente

Analiza datelor denotă că gradul de ocupare a funcțiilor publice și a posturilor în cadrul instituției este în scădere în anul 2015, fapt datorat procesului de reorganizare în care se află instituția și imposibilității efectuării concursurilor de angajare.

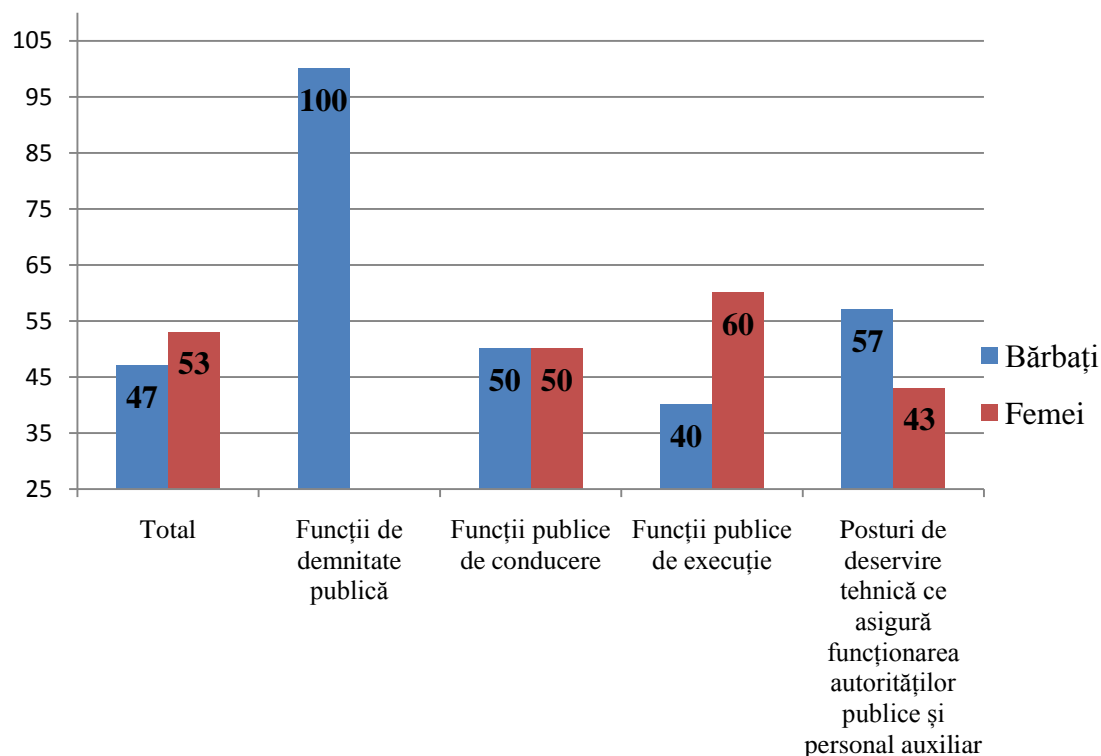
În acest context, este de menționat că Regulamentul de organizare și funcționare al Oficiului Avocatului Poporului, aprobat prin Legea nr. 164 din 31.07.2015 a intrat în vigoare abia la data de 02 octombrie 2015, peste mai bine de un an și jumătate după intrarea în vigoare a Legii cu privire la Avocatul Poporului nr. 52 din 03.04.2014.

În același timp, spațiul în care activează Oficiul Avocatului Poporului este insuficient pentru asigurarea locurilor de muncă

Analiza de gen și vîrstă a funcționarilor publici și a altor categorii de salariați

Numărul salariaților după gen pe categorii de personal este prezentat în diagrama de mai jos:

Structura cumulativă a personalului după gen, procente

Datele generalizate relevă o structură uniformă a personalului pe sexe, ponderea femeilor în totalul numărului de salariați constituind 53% (18 femei), iar cea a bărbaților - 47% (16 bărbați). Totodată, ponderea bărbaților care ocupă funcții publice de execuție constituie 40% (8 bărbați) și cea a femeilor - 60% (12 bărbați). Posturile de deservire tehnică ce asigură funcționarea autorităților publice și posturile auxiliare sînt ocupate preponderent de bărbați (57 % sau 4 persoane).

Structura personalului după vîrstă, persoane

Categoria funcției	Sub 25 ani	Între 25-54 ani	55 ani și peste	Total
Efectiv (total)	-	30	4	34
Funcționari	-	25	2	27
Personal de deservire tehnică ce asigură funcționarea autorităților publice și personal auxiliar	-	5	2	7

După cum rezultă din cifrele reflectate în tabelul de mai sus ponderea majoritară a personalului se încadrează în categoria de vîrstă cuprinsă în intervalul între 25 și 54 de ani, fapt care scoate în evidență existența unui potențial înalt al forței de muncă.

Nivelul de pregătire profesională a personalului

Structura nivelului de pregătire profesională a salariaților, grupată în raport cu funcția ocupată, este prezentată în următorul tabel:

Structura personalului după nivelul de pregătire profesională

	Funcționari care dețin funcții de demnitate publică, persoane	Funcționari publici de conducere, persoane	Funcționari publici de execuție, persoane	Personal de deservire tehnică ce asigură funcționarea autorităților publice și personal auxiliar, persoane	Total, persoane	Structura, %
Total	1	6	20	7	34	100,0
Doctorat	1	1	1	-	3	8,8
Master	-	-	9	-	9	26,5
Licență	-	5	10	4	19	55,9
Studii medii de specialitate	-	-	-	3	3	8,8

După cum se poate observa din tabelul de mai sus, 91,2% din totalul personalului au studii superioare și postuniversitare, fapt ce confirmă că persoanele care ocupă posturile respective corespund condițiilor pentru a ocupa o funcție publică prevăzute în art.27 alin.(2) din Legea nr. 158 din 04.07.2008 cu privire la funcția publică și statutul funcționarului public.

Personalul cu studii medii de specialitate deține o pondere de 8,8% din totalul de personal și își desfășoară activitatea în funcția de șofer.

De pregătire postuniversitară au beneficiat 35,3% din totalul personalului, fapt ce arată că instituția dispune de personal foarte bine pregătit în domeniile și funcțiile care le ocupă, care acoperă o paletă largă de activități în domeniile respective.

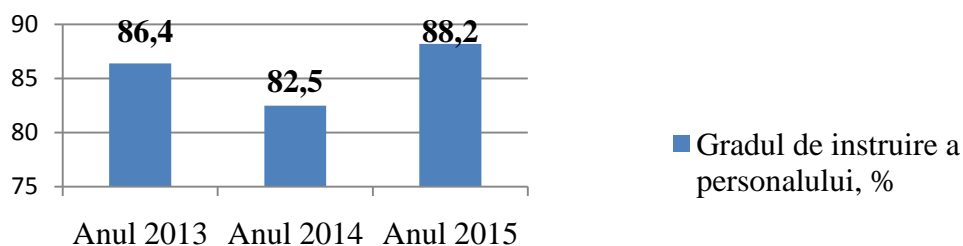
Date despre dezvoltarea profesională a salariaților

Instruirea reprezintă un proces planificat care permite oferirea de informații, cunoștințe, abilitați necesare desfășurării unei activități performante de către orice salariat pe postul pe care îl ocupă. Astfel, una din prioritățile-cheie în activitatea instituției pe termen scurt și mediu constă în sporirea capacităților manageriale și profesionale ale personalului. Acest obiectiv este atins prin

identificarea și oferirea unor programe de instruire pentru diferite categorii de personal în raport cu necesitățile acestora și cerințele impuse de standardele din domeniu.

În anul 2015 au fost instruite 30 persoane (dintre care funcționarii publici au constituit 26 persoane), care au beneficiat de 1618 ore de instruire în total. Gradul de instruire al personalului în dinamică este prezentat în următoarea diagramă:

Gradul de instruire a personalului, procente

În anul 2015 s-a remarcat o creștere semnificativă, de cca 5,7%, față de anul 2014, a gradului de instruire al personalului, ceea ce scoate în evidență că una din prioritățile politicii de personal din cadrul instituției o reprezintă dezvoltarea profesională a angajaților.

Implementarea politicilor de personal

În cadrul instituției a fost elaborat Ghidul noului angajat, care abordează unele dintre cele mai importante teme ale managementului resurselor umane (integrarea la locul de muncă, evaluarea performanțelor, dezvoltarea profesională, promovarea etc.) din perspectiva angajatului care debutează în activitatea sa. Lucrarea descrie principiile și bunele practici pentru o carieră eficientă și de perspectivă, care să îl ajute pe angajat în adaptare și dezvoltarea personală la noul loc de muncă. Ghidul este relevant atât pentru funcționarii publici aflați la primul loc de muncă, cât și pentru funcționarii publici care au deja vechime profesională. De asemenea, Ghidul poate fi util nu doar funcționarilor publici, dar și angajaților contractuali prin specificul general al tematicii.

În afară de aceasta, a fost elaborat Manualul angajatului, care are drept scop asigurarea unei conduite etice a colaboratorilor prin:

- formarea și promovarea unei culturi profesionale adecvate;
- crearea și menținerea, la nivel înalt, a imaginii colaboratorilor și instituției în calitate de promotor și protector a normelor de drept;
- prevenirea abaterilor disciplinare, îmbunătățirea calității serviciului și responsabilizarea colaboratorilor.

Analiza relațiilor ierarhice și interpersonale dintre salariați și a condițiilor de muncă

Nu există claritate la nivel de structură și funcții, ceea ce împiedică activitatea eficientă a instituției, care are o structură difuză, cu subordonări duble, delegare neclară a responsabilităților, care rezultă din prevederile contradictorii ale cadrului legal instituțional.

Până în prezent instituția nu dispune de sediu propriu, activitatea fiind desfășurată într-un edificiu, care se află într-o stare avariată, cu un grad de rezistență seismică aproape nul și nu corespunde normativelor în construcție și standardelor tehnice. Acest fapt a fost confirmat de Serviciul de Stat pentru verificarea și expertizarea construcțiilor de pe lângă Ministerul Construcției și Dezvoltării Regionale, în urma cercetării și expertizei efectuate (actul de expertiză tehnică nr. NDA – 67 din 26.03.1998).

Astfel angajații instituției își desfășoară activitatea în condiții de risc, nefiindu-le asigurat nivelul de protecție și siguranță necesar.

Executarea bugetului pentru anul 2015

Anul 2015 a fost marcat de situația economică dificilă din țară. Începutul anului 2015 a fost afectat de achitarea datoriilor anului 2014. Astfel la 23.01.2015 Ministerul Finanțelor remis 69 de ordine de plată neachitate din anul 2014, în sumă de 274768,48 lei. Zilnic instituția era contactată de agenții economici prestatori de servicii cu rugăminți, pretenții și somații de chemare în instanța de judecată.

Prin Legea Bugetului de Stat pentru anul 2015 pentru Oficiul Avocatului Poporului au fost aprobate limite de cheltuieli în mărime de - 27114,5 mii lei, din care 6742,6 mii lei la componenta de bază și 20371,9 mii lei la componenta Strategia de reformare a sectorului justiției. Din contul mijloacelor alocate din Strategia de reformare a sectorului justiției au fost prevăzute 20000 mii lei pentru procurarea sediului - una din necesitățile stringente ale instituției. Ulterior, la 1 iulie 2015 a parvenit o scrisoare din partea Ministerului Finanțelor, în care instituția a fost informată că aceste mijloace financiare au fost suspendate din cauza insuficienței surselor interne și externe de finanțare a deficitului bugetar aprobat. Ministerul Finanțelor a cerut suspendarea angajării și contractării mărfurilor, serviciilor, procurărilor, iar contractele deja încheiate să fie revizuite, întru evitarea unor blocaje financiare, generate de neplățile în sectorul bugetar. Totodată, s-a atenționat asupra faptului că finanțarea de la bugetul de stat se va efectua doar pe cheltuielile cele mai necesare, care asigură funcționalitatea instituțiilor bugetare: cheltuieli de personal, cheltuieli de regie și alte cheltuieli fără de care instituția n-ar putea funcționa.

Cele expuse în scrisoare s-au adeverit pe parcursul anului - au avut loc rețineri mari la achitarea ordinelor de plată prezentate la Ministerul Finanțelor pentru plata serviciilor, salarizarea persoanelor angajate în baza contractelor de prestare servicii, taxa de membru la organismele internaționale, neținând cont de faptul că periodic au fost scrise mai mult de 20 de scrisori de urgentare cu argumente de finanțare cât mai grabnică a restanțelor, dar la care nu am primit nici un răspuns. Cu toate că ordinele de plată erau întocmite conform restricțiilor indicate în scrisoarea de mai sus, și anume achitarea plăților strict necesare, după încheierea anului 2015, Ministerul Finanțelor a remis neexecutate 34 ordine de plată în sumă de 164170,30 lei. Aceste datorii cronice diminueazădrastic credibilitatea instituției în fața agenților economici și a partenerilor de dezvoltare.

În urma modificării Legii bugetului de stat pe anul 2015 prin Legea nr. 200 din 20.11.2015, de la Oficiul Avocatului Poporului au fost retrase mijloace financiare în sumă de 20625 mii lei, dintre care de la componenta de bază -331,9 mii lei și de la componenta Strategia de reformare a justiției – 20293,1 mii lei. Mijloacele de la componenta de bază au fost planificate pentru procurarea mijloacelor fixe - 40 mii lei și 291,9 mii lei - pentru asigurarea funcționării Consiliului pentru prevenirea torturii (procurarea tehnicii de calcul, rechizitelor de birou, altor mijloace tehnice necesare, retribuirea muncii membrilor Consiliului). Mijloacele de la componenta Strategia de reformare a justiției – 20293,1 mii lei erau planificate pentru procurarea sediului, instruirea angajaților, desfășurarea măsurilor și activităților de promovare în scopul de a consolida capacitățile instituționale ale Oficiului Avocatului Poporului.

Deoarece nu au fost alocate mijloace suplimentare în scopul achitării datoriei anului 2014, s-a decis reducerea cheltuielilor planificate pentru anul 2015, îndeosebi a mijloacelor alocate pentru deplasări - de la 211,7 mii lei prognozate - la 132,1 mii lei alocate de facto.

Executarea planului de finanțare pentru 12 luni ale anului 2015, după modificarea Legii bugetului de stat pe anul 2015 prin Legea nr. 200 din 20.11.2015, conform clasificăției bugetare este următoarea :

**Analiza executării bugetului Oficiului Avocatului Poporului
în anul 2015, componenta de bază**

Denumirea indicilor	Anul 2015 planificat, mii lei	Anul 2015 executat, mii lei	Cota executarii bugetului,%
Remunerarea muncii	3678,6	3524	95,8
Plata marfurilor si serviciilor	1524,4	1320	86,6
Deplasarile in interes de serviciu			

	132,1	132	99,9
Contributiile la bugetul asigurărilor sociale de stat	796,9	773,4	97,1
Contribuțiile la asistența medicală	146,7	144,9	98,8
Indemnizații pentru incapacitatea temporară de muncă achitate din contul mijloacelor angajatorului	29,5	21,6	73,2
Indemnizații achitate la încetarea raporturilor de muncă	40	33,9	84,7
Transferurile peste hotare	62,5	36,1	57,8
TOTAL	6410,7	5985,9	93,37

Din informația prezentată rezultă că la componenta de bază a avut loc neexecutarea bugetului pentru anul 2015 în sumă de 424,8 mii lei, care se explică prin lipsa mijloacelor financiare în bugetul de stat.

În urma modificării Legii bugetului de stat pe anul 2015 prin Legea nr. 200 din 20.11.2015, situația referitoare la executarea bugetului la componenta Strategia de reformare a justiției este următoarea:

**Analiza executării bugetului Oficiului Avocatului Poporului
în anul 2015, componenta de realizare a reformei justiției**

Denumirea indicilor	Anul 2015 planificat, mii lei	Anul 2015 executat, mii lei	Cota executării bugetului,%
Plata marfurilor și serviciilor	78,8	60,5	76,8
TOTAL	78,8	60,5	76,8

Este de menționat cazul când pentru desfășurarea Conferinței internaționale științifico-practice prilejuită cu ocazia a 5 ani de la ratificarea Republicii Moldova a Convenției ONU cu privire la drepturile persoanelor cu dizabilități, organizate pe 9-10 iulie 2015, din contul mijloacelor planificate la componenta Strategia de reformare a justiției, în adresa Ministerului Finanțelor a fost expediată o scrisoare prin care se solicită permisiunea de a efectua cheltuieli în acest scop. Mulți agenți economici au mers în întâmpinarea instituției noastre și au prestat serviciile solicitate conform contractelor, însă transferul mijloacelor din contul trezoreriei în contul agenților economici a fost efectuat abia pe 22 decembrie 2015.

Consolidarea capacităților instituționale ale Oficiului Avocatului Poporului este una dintre direcțiile strategice ale Pilonului VI "Respectarea drepturilor omului în sectorul justiției" din Strategia de reformă a sectorului justiției pentru anii 2011-2016.

CAPITOLUL II RESPECTAREA DREPTURILOR OMULUI ÎN REPUBLICA MOLDOVA

1. ACCESUL LIBER LA JUSTIȚIE

Garanțiile ce asigură dreptul persoanei la un proces echitabil, prevăzute în art.6 din Convenția pentru apărarea drepturilor omului și a libertăților fundamentale, se regăsesc în Constituția Republicii Moldova. Expresia acestor garanții exprimă dezideratul statului de a asigura funcționarea unei justiții eficiente.

Pentru a edifica un sector al justiției accesibil, eficient, independent, transparent, profesionist și responsabil față de societate, care să corespundă standardelor europene, să asigure supremația legii și respectarea drepturilor omului, în Republica Moldova este implementată Strategia de reformă a sectorului justiției pentru anii 2011-2016¹⁰. În procesul implementării acesteia au fost adoptate/modificate mai multe legi în contextul de asigurare a integrității actorilor din sectorul justiției, au fost depuse eforturi pentru îmbunătățirea calității actului de justiție. Prin Hotărârea Adunării Generale a Judecătorilor din 11 septembrie 2015, a fost aprobat noul Cod de etică și de conduită profesională al judecătorului, care reprezintă un set de principii și norme de comportament pentru judecători, pe care aceștia trebuie să le respecte în timpul exercitării atribuțiilor de serviciu și în afara acestora¹¹. Chiar dacă noile reglementări sînt mult mai restrictive decît cele anterioare, eficiența acestuia va putea fi testată doar atunci cînd judecătorii vor fi sancționați dur pentru încălcarea principiilor și normelor de etică și conduită profesională.

Potrivit celui de-al doilea Raport de evaluare a instanțelor judecătorești din Republica Moldova, prezentat la 30 octombrie 2015 de Consiliul Superior al Magistraturii și Ministerul Justiției, în parteneriat cu Programul de consolidare a instituțiilor statului de drept al Agenției Statelor Unite pentru Dezvoltare Internațională (USAID ROLISP),¹² au fost înregistrate progrese în utilizarea Programului Integrat de Gestionare a Dosarelor (PIGD), în domeniul înregistrării audio a ședințelor de judecată, instanțele au fost asigurate cu echipament mai performant, au fost asigurate condiții mai bune în arhive, au fost angajați mai mulți responsabili de relații cu publicul, au fost create mai multe birouri de informare pentru cetățeni, s-au îmbunătățit abilitățile profesionale ale angajaților instanțelor judecătorești.

¹⁰Legea privind aprobarea Strategiei de reformă a sectorului justiției pentru anii 2011-2016, nr. 231 din 25.11.2016; Hotărârea Parlamentului privind aprobarea Planului de acțiuni pentru implementarea Strategiei de reformă a sectorului justiției pentru anii 2011-2016, nr. 6 din 16.02.2012

¹¹Hotărârea Adunării Generale a Judecătorilor nr. 8 din 11 septembrie 2015

¹²<http://justice.gov.md/libview.php?l=ro&idc=4&id=2793>

În același timp, sondajele bianuale realizate de Institutul de Politici Publice¹³, începînd cu anul 2003, atestă o descreștere dramatică a încrederii cetățenilor în justiție.

Încrederea în justiție conform Barometrului Opiniei Publice

2010		2011		2012		2013		2014		2015	
mai	noi.	mai	noi.	mai	noi.	mai	noi.	mai	noi.	mai	noi.
23%	25%	24%	18%	26%	15%	13%	16%	22%	23%	15%	12%

Astfel, chiar dacă strategia a început a fi implementată în anul 2011 și sînt vizibile anumite îmbunătățiri, actul de justiție nu este perceput de cetățeni ca fiind unul eficient și calitativ, fapt recunoscut și de ministrul Justiției¹⁴.

Conform rezultatelor sondajului „Percepția judecătorilor, procurorilor și avocaților privind reforma în justiție și combaterea corupției”, efectuat în octombrie – decembrie 2015 de Centrul de Investigații Sociologice și Studii de Marketing „CBS-AXA” la comanda Centrului de Resurse Juridice din Moldova, atât judecătorii, cît și procurorii și avocații, sînt de acord că reforma justiției declanșată în anul 2011 a avut un impact benefic. Cu toate acestea, în ceea ce privește impactul inițiativelor specifice, opinia acestora variază considerabil. Astfel, 75% din judecători, 50% din procurori și 42% dintre avocații respondenți consideră că reforma justiției, începută în anul 2011, a avut un impact pozitiv pentru sistemul judecătoresc. La întrebarea privind calitatea actului de justiție în 2015 comparativ cu 2011, 82% din judecători, 46% din procurori și 37% din avocați consideră că aceasta s-a îmbunătățit. Circa 62% din judecătorii chestionați consideră că practica Curții Supreme Justiție este uniformă, în comparație cu 47% din procurori și 35% din avocați. În același context, 79% din judecători consideră că, începînd cu anul 2012, Curtea Supremă de Justiție a luat suficiente măsuri pentru uniformizarea practicii judiciare, în comparație cu 54% din procurorii și 34% din avocații chestionați. Referitor la necesitatea reformării procuraturii, 84% din procurori susțin asemenea schimbări. 63% din procurori sînt de acord cu abordările din proiectul noii Legi cu privire la procuratură, 66% din procurori consideră că activitatea Consiliului Superior al Procurorilor (CSP) este transparentă, 77% din procurori consideră că hotărîrile Consiliului Superior al Procurorilor sînt bine motivate și clare, 61% din procurori consideră că activitatea Procuraturii Generale este eficientă. Foarte diferită este percepția avocaților, procurorilor și judecătorilor privitor la evoluția fenomenului corupției în sectorul justiției din 2011 pînă în prezent. În timp ce, potrivit opiniei majorității judecătorilor, corupția în sectorul justiției a scăzut în raport cu anul 2011 sau nu există, 68% din

¹³<http://www.ipp.md/lib.php?l=ro&idc=156>

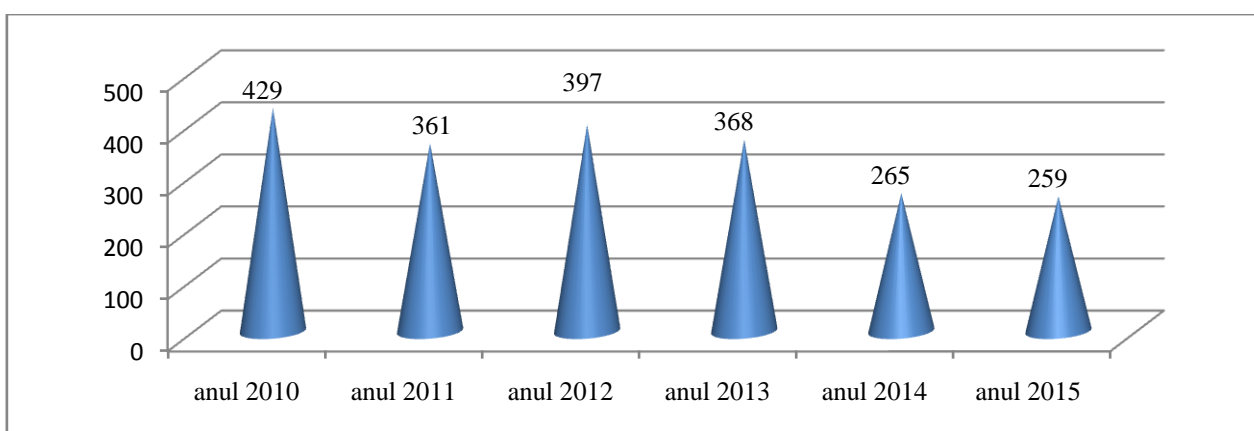
¹⁴<http://www.trm.md/ro/social/raport-justi-ia-din-moldova-nu-se-bucura-de-increderea-ceta-enilor/>, 30 octombrie 2015

procurori și 81% din avocați consideră că nivelul corupției a rămas la același nivel sau a crescut. Totodată, rezultatele sondajului arată că procurorii și avocații percep existența unui nivel mai mare al corupției în sistemul judecătoresc decât cel recunoscut de judecătorii.

Generalizând situația privind reforma sectorului justiției, Avocatul Poporului consideră că autoritățile responsabile trebuie să-și concentreze eforturile în domeniile restante și, totodată, să întreprindă acțiuni ferme pentru îmbunătățirea percepției generale despre sistemul judecătoresc în Moldova.

Potrivit datelor statistice privind cererile înregistrate la Oficiul Avocatului Poporului, în anul 2015 a scăzut numărul de cereri în care a fost invocată încălcarea dreptului de acces liber la justiție. Această involuție se datorează faptului că noile prevederi ale Legii cu privire la Avocatul Poporului (Ombudsmanul) nr. 52¹⁵ au îngustat posibilitățile cetățenilor de a se adresa către Avocatul Poporului. În cazurile circumscrise, petenții au fost îndrumați să se adreseze autorităților competente și eventual, pentru obținerea de informații suplimentare, unui avocat, aducându-li-se, totodată, la cunoștință sfera competenței Avocatului Poporului.

Cererile înregistrate la Oficiul Avocatului Poporului în domeniul accesul liber la justiție

În același timp, tematica adresărilor rămâne constantă și reflectă problemele actuale în domeniul asigurării dreptului de acces liber la justiție: comportamentul judecătorilor contrar normelor deontologice; tergiversarea examinării cauzelor civile și penale; neexecutarea hotărârilor judecătorești; examinarea îndelungată de către Plenul Curții Supreme de Justiție a recursurilor în anulare, bazate pe modificările din Codul penal; încălcarea termenului stabilit de lege pentru redactarea hotărârilor motivate; încălcarea termenului de expediere a hotărârilor judecătorești către participanții la proces; eliberarea titlurilor executorii în baza hotărârilor care nu au devenit definitive; motivarea insuficientă a hotărârilor judecătorești; corupția din întregul sistem al justiției.

¹⁵Art. 18 alin. (2), art.21 alin.(5) lit.b), c, d) din Legea nr. 52 cu privire la Avocatul Poporului(Ombudsmanul)

Extrem de frecvent este abordat subiectul privind dezacordul cu deciziile definitive și irevocabile ale instanțelor judecătorești. În opinia Avocatului Poporului, acest fapt, de asemenea, indică asupra neîncrederii justițiabililor în actul de justiție.

Este evident că statul trebuie să întreprindă urgent toate măsurile pentru a asigura creșterea gradului de încredere a cetățenilor în justiție. Însă, acest obiectiv nu poate fi realizat în exclusivitate prin măsuri de ordin administrativ. O mare însemnătate o are atitudinea corectă a judecătorilor față de justițiabili. Astfel, repartizarea aleatorie a cauzelor, conduita ireproșabilă a judecătorilor, soluționarea cauzelor cu celeritate, practica judiciară unitară, anihilarea corupției sînt doar unele dintre premisele restabilirii încrederii în justiție.

Totodată, prezintă îngrijorare tergiversarea de către factorii de decizie a implementării acțiunilor din Planul de acțiuni pentru implementarea Strategiei de reformă a sectorului justiției, în special, a celor ce vizează asigurarea independenței procuraturii și lupta eficientă cu corupția în sectorul justiției.

Pe lângă mecanismul de monitorizare a implementării Strategiei de reformă a justiției, prevăzut de Legea nr.231 din 25.11.2011 privind aprobarea Strategiei de reformă a sectorului justiției pentru anii 2011–2016, organizațiilor societății civile care urmăresc mersul reformelor în acest sector le revine misiunea de a exercita presiune asupra guvernării în contextul asigurării implementării eficiente a obiectivelor propuse. În acest sens, un grup de experți au înaintat recomandări¹⁶ menite să asigure dreptul la un proces echitabil și reforma justiției: judecătorii ar trebui să motiveze orice amîinare a ședințelor pentru perioade lungi de timp; în cauze civile, judecătorii ar trebui să facă uz de inovațiile introduse de Legea nr. 155 care le dau posibilitatea de a pregăti examinarea cauzelor civile fără a convoca ședințe judecătorești și de a disciplina procesul de prezentare a probelor de către părți; reducerea numărului de cauze trimise la rejudecare și excluderea practicii de trimitere repetată la rejudecare a cauzelor de către instanțele de apel și Curtea Supremă de Justiție; Curtea Supremă de Justiție urmează să se abțină de la casarea hotărîrilor judecătorești irevocabile din cauza riscului de violare a CEDO, risc care, în sine, nu reprezintă un temei de revizuire; Consiliul Superior al Magistraturii să informeze publicul despre comunicările ex-parte făcute de judecători și numărul de proceduri disciplinare pornite împotriva judecătorilor; întreprinderea măsurilor necesare în vederea implementării hotărîrii Curții Constituționale din 16 aprilie 2015¹⁷.

Pentru buna funcționare a sistemului de justiție nu este suficientă doar sporirea încrederii cetățenilor, asigurarea independenței judecătorilor sau eradicarea corupției în sistem. Sînt

¹⁶ „Raport drepturile omului în Moldova” 2014, capitolul „Dreptul la un proces echitabil și reforma justiției”, Promo-LEX

¹⁷ Hotărâre CCRM nr. 7 din 16.04.2015 pentru controlul constituționalității unor prevederi din Legea nr.325 din 23 decembrie 2013 privind testarea integrității profesionale

importante astfel de elemente, cum ar fi respectarea termenelor rezonabile de către instanțele de judecată și executorii judecătorești.

La Oficiul Avocatului Poporului continuă să se adreseze petiționari care invocă durata excesivă de examinare a cauzelor și neexecutarea hotărârilor judecătorești. Aceste probleme au fost menționate de nenumărate ori în rapoartele anterioare¹⁸ și rămân a fi abordate cel mai frecvent în jurisprudența Curții Europene a Drepturilor Omului.

Cereri înregistrate la Oficiul Avocatului Poporului cu privire la respectarea termenelor rezonabile	2012	2013	2014	2015
Tergiversarea examinării cauzelor	147	72	48	43
Neexecutarea hotărârilor judecătorești	49	78	49	42

Republica Moldova a făcut pași importanți pentru soluționarea problemei prin introducerea sistemului privat de executare¹⁹ și a mecanismelor de accelerare a procedurii la judecarea unei pricini concrete²⁰, adoptarea Legii nr. 87 din 21.04.2011 privind repararea de către stat a prejudiciului cauzat prin încălcarea dreptului la judecarea în termen rezonabil a cauzei sau a dreptului la executarea în termen rezonabil a hotărârii judecătorești. Însă, lipsește o practică eficientă de executare a hotărârilor judecătorești la nivel național. În acest context sînt de menționat numeroasele adresări către Avocatul Poporului, în care persoanele supun criticii practica instituită de executorii judecătorești de sechestrare a conturilor bancare cu pensii și salarii, fără a întreprinde alte acțiuni premergătoare, fără a ține cont de prevederile legale ce conțin anumite restricții și interdicții în partea ce ține de aplicarea sechestrului pe aceste tipuri de venituri. În practică, aceste acțiuni sînt argumentate și îndreptățite prin faptul că nu se cunoaște ce tipuri de surse financiare se afla pe conturile bancare și în procesul de executare se întocmesc acte procesuale către toate băncile prin care se solicită punerea sechestrului pe toate conturile bancare. De cele mai dese ori aceste cazuri vizează neexecutarea hotărârilor judecătorești privind încasarea datoriilor pentru neachitarea serviciilor comunale. De regulă, debitorii sînt persoane cu venituri mici, care nu-și pot onora la timp obligațiunile financiare în calitate de beneficiari de servicii publice de gospodărie comunală.

Este unanim acceptat, de regulă, că dreptul la apărare într-o societate democratică, ca element al accesului la justiție și a unui proces echitabil, trebuie să fie accesibil fiecăruia. Prin

¹⁸<http://www.ombudsman.md/ro/advanced-page-type/rapoarte>

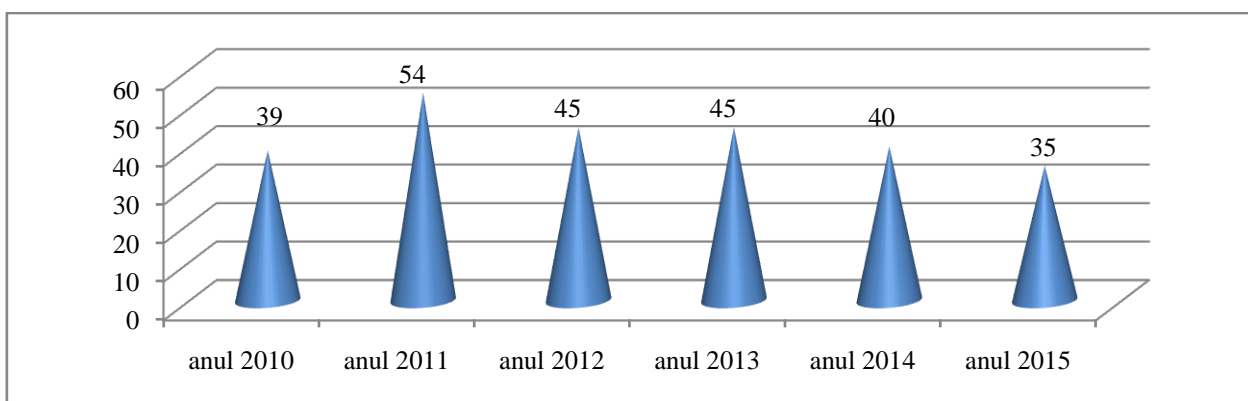
¹⁹Legea nr. 113 din 17.06.2010 privind executorii judecătorești

²⁰Lege nr. 88 din 21.04.2011 pentru modificarea și completarea unor acte legislative

urmare, pentru garantarea accesului efectiv la justiție, este obligatorie asigurarea dreptului la apărare.

Datele privind cererile înregistrate la Oficiul Avocatului Poporului în perioada anilor 2010-2015 denotă că numărul de petiționari care au invocat încălcarea dreptului la apărare rămâne, cu mici excepții, unul constant. Pe parcursul anului 2015 au fost înregistrate 35 de adresări la acest capitol, avînd ca obiect următoarele alegații: oficiul teritorial de asistență juridică garantată de stat nu răspunde la solicitarea cu privire la acordarea asistenței; calitatea nesatisfăcătoare a asistenței juridice acordate de către avocați; nerestituirea originalelor actelor prezentate la solicitarea avocaților; neinformarea clientului despre acțiunile întreprinse, refuzul oficiilor teritoriale ale Consiliului Național pentru Asistență Juridică Garantată de Stat de a acorda asistență juridică garantată de stat.

Cererii înregistrate la Oficiul Avocatului Poporului cu privire la asigurarea dreptului la apărare

Conform Planului de acțiuni pentru implementarea Strategiei de reformă a sectorului justiției pentru anii 2011-2016, una din direcțiile strategice este fortificarea sistemului de acordare a asistenței juridice garantate de stat. La acest capitol mai este mult de făcut, dovadă e și situația existentă în domeniu. Sistemul de asistență juridică garantată de stat urmează a fi dezvoltat prin consolidarea capacității Consiliului Național pentru Asistență Juridică Garantată de Stat (CNAJGS) și a Oficiilor teritoriale ale CNAJGS de organizare și administrare a procesului de acordare a asistenței juridice garantate de stat; trebuie de diversificat spectrul de servicii de asistență juridică garantată de stat; îmbunătățită calitatea serviciilor de asistență juridică garantată de stat; asigurată transparența de funcționare a sistemului de acordare a asistenței juridice garantate de stat și accesul la informație cu caracter juridic.

RECOMANDĂRI:

1. *Elaborarea viitoarelor politici care urmează a fi realizate după expirarea termenului de implementare a Strategiei de reformă a sectorului justiției pentru anii 2011-2016 și asigurarea continuității în reformarea justiției după anul 2016;*

2. *Adoptarea în mod prioritar a proiectului de Lege cu privire la procuratură și a legislației conexe necesare pentru reformarea procuraturii;*

3. *Elaborarea unui cadru normativ fezabil în contextul hotărârii Curții Constituționale nr. 7 din 16 aprilie 2015 pentru controlul constituționalității unor prevederi din Legea nr.325 din 23 decembrie 2013 privind testarea integrității profesionale;*

4. *Continuarea dezvoltării sistemului de asistență juridică garantată de stat prin consolidarea capacității instituționale a Consiliul Național de Asistență Juridică Garantată de Stat și a Oficiilor teritoriale ale CNAJGS de organizare și administrare a procesului de acordare a asistenței juridice garantate de stat și îmbunătățirea calității și a accesibilității serviciilor de asistență juridică garantată de stat.*

2. DREPTUL LA OCROTIREA SĂNĂTĂȚII

Conform principiilor Organizației Mondiale a Sănătății o funcție importantă a sistemului de ocrotire a sănătății este răspunderea acestuia la așteptările și necesitățile populației, care urmează a fi abordate într-o manieră justă și echitabilă în contextul drepturilor universale ale omului la viață și sănătate. Astfel, dreptul la sănătate este dreptul fiecărei persoane de a avea acces și a utiliza serviciile instituțiilor, mărfurile și condițiile necesare pentru atingerea stării optime de sănătate. Legislația în vigoare stabilește responsabilitatea statului pentru protejarea sănătății, prosperității și securității cetățenilor, iar sistemul de sănătate publică își asumă responsabilitatea socială pentru sănătatea generală și utilizarea cât mai eficientă a resurselor pentru realizarea scopurilor sanitare universale. Asigurarea dreptului la sănătate include în mod obligatoriu garantarea accesului, echității, calității și continuității asistenței medicale fiecărui cetățean.

Trebuie de menționat că noțiunea de pacient include nu doar persoana bolnavă, dar și pe cea sănătoasă care are nevoie sau utilizează servicii de sănătate, astfel realizându-și dreptul la sănătate, un drept fundamental al omului. În acest context, dreptul la sănătate astăzi este analizat prin prisma abordărilor internaționale ale drepturilor pacientului, stipulate în Declarația promovării drepturilor pacienților în Europa, autorizată de către Consultarea Europeană OMS asupra Drepturilor Pacienților, în 1994. Această Declarație reprezintă un set de principii pentru

promovarea și implementarea drepturilor pacienților în statele europene, membre ale OMS, și stipulează următoarele drepturi fundamentale ale pacientului:

- aplicarea drepturilor omului în îngrijirile de sănătate;
- dreptul la informare;
- dreptul de a consimți;
- dreptul la confidențialitate;
- dreptul la îngrijiri și tratament.

O descriere mai detaliată a drepturilor pacientului este oferită în Carta Europeană a Drepturilor Pacienților, elaborată în 2002 de ”Rețeaua spiritului cetățenesc activ” și care este avizată și recunoscută de Comitetul Economic și Social European în anul 2005. Carta stipulează 14 drepturi, după cum urmează: dreptul la măsuri preventive; dreptul la accesibilitate; informare corectă; consimțământ informat; alegere liberă; respectul intimității și confidențialității; respect pentru timpul pacientului; respectarea standardelor de calitate; dreptul la siguranță; dreptul la inovație; evitarea suferinței și durerii care nu sînt justificate; dreptul la tratament personalizat; dreptul de a manifesta nemulțumirea; dreptul de a fi compensate prejudiciile.

Descrierea detaliată a drepturilor și responsabilităților pacientului, garantarea și protecția acestora în Republica Moldova sînt cuprinse în Legea cu privire la drepturile și responsabilitățile pacientului nr.263 din 27.10.2005, Legea ocrotirii sănătății nr. 411 din 28.03.1995.

Cu toate că la nivel național există un cadru normativ suficient pentru acoperirea și protecția drepturilor pacientului, pe parcursul ultimilor ani, Oficiul Avocatului Poporului (anterior Centrul pentru Drepturile Omului) a atenționat de mai multe ori asupra unor carențe de sistem și nereguli depistate. Existența și nesoluționarea adecvată a acestor probleme prezentau și continuă să prezinte un pericol pentru buna realizare a dreptului la sănătate al cetățenilor din țara noastră.

Problemele care generează încălcări alarmante ale dreptului la ocrotirea sănătății cu impact sever asupra accesului, calității și continuității serviciilor medicale sînt constatate cu preponderență în asigurarea echității în acoperirea cu fonduri din cadrul asigurărilor obligatorii de asistență medicală; în procedura de examinare a petițiilor și erorilor medicale; în desfășurarea procedurii de acreditare în sănătate și de atestare a medicilor și farmaciștilor; în respectarea de către lucrătorii medicali a dreptului la viața privată a pacienților; în eficiența sistemului existent de control și profilaxie a tuberculozei, în măsurile insuficiente de ocrotire a sănătății reproducerii și sănătății sexuale. Totodată, sistemul de sănătate este profund marcat de pericolul iminent al corupției, fenomen condiționat de sărăcie și lipsa unor instrumente eficiente de luptă cu corupția.

Potrivit datelor statistice ale Oficiului Avocatului Poporului, în anul 2015 instituția a fost sesizată prin 37 de cereri scrise ce au avut ca subiect probleme din domeniul ocrotirii sănătății. Unele din acestea nu țineau de competența Avocatului Poporului, altele nu probau afirmațiile cu privire la încălcările pretinse, majoritatea însă s-au referit la problemele reale ale cetățenilor în raporturile cu instituțiile medico-sanitare.

Analiza petițiilor primite referitor la asistența medicală oferită pe parcursul anului 2015, demonstrează încălcarea frecventă a următoarelor drepturi fundamentale ale pacienților: limitarea accesului la servicii medicale din cauza atitudinii iresponsabile a angajaților din domeniul sănătății; deficitul de personal competent în domeniul sănătății, în special în mediul rural; accesul redus la serviciile de urgență în localitățile rurale.

Nu sînt respectate standardele de calitate, unii dintre petiționari s-au referit la serviciile medicale necalitative, asigurarea insuficientă a calității și siguranței serviciilor de asistență medicală; infrastructura depășită a instituțiilor medicale și starea sanitaro-igienică și tehnică nesatisfăcătoare a instituțiilor medicale; dotarea tehnico-materială insuficientă.

În special este de remarcat dotarea deplorabilă a mașinilor din serviciul de urgență, unde s-a constatat lipsa strictului necesar, de exemplu: setul pentru cricotiriotonie, sistemul fix O₂, masca de oxigen, dispozitivul de resuscitare ”autopuls”. Ca urmare, Avocatul Poporului a sesizat cazuri cînd lipsa echipamentului vital necesar pentru acordarea ajutorului medical de urgență a dus la moartea pacientului sau agravarea sănătății acestuia, fiindu-i încălcat dreptul fundamental la respect pentru timpul pacientului²¹, ceea ce înseamnă că pacientului îi este garantat dreptul la timpul optim pentru intervenția necesară.

A fost constatată încălcarea dreptului la siguranță în contextul actului medical în unele instituții medicale, este utilizat echipamentul medical depășit, neconform, fără verificări metrologice și standardizare, care pune în pericol, în mod grav și ireversibil, viața sau sănătatea pacienților.

În contextul cererilor adresate către Avocatul Poporului, petiționarii invocă deseori încălcarea dreptului la alegere informată și a celui de a consimți cu privire la tratamentul și procedurile aplicate pacienților de către lucrătorii medicali; neoferirea de către personalul medical a informațiilor clare cu privire la starea sănătății și tratamentul administrat, externarea din instituția medicală fără asigurarea însănătoșirii depline. Petiționarii și-au manifestat nemulțumirea pentru faptul că le-au fost aplicate tratamente, fără a li se solicita acordul informat, fără a li aduce la cunoștință informația despre reacțiile adverse și complicațiile posibile ale

²¹Fiecare persoană are dreptul să primească tratamentul de care are nevoie, într-o anumită perioadă de timp, în funcție de gradul de urgență al bolii.

acestor tratamente. Ulterior, pacienții au avut de suferit în urma deciziei medicilor, fiindu-le încălcat grav dreptul la autonomie și, respectiv, la alegere.

Unele plângeri reflectă fapte de atitudine nerespectuoasă a personalului medical față de pacienți; personalul medical nu manifestă în deplină măsură disponibilitate, corectitudine și respect față de pacient. Astfel de atitudine generează disconfort, uneori chiar umilirea pacienților. În unele cazuri acest fel de atitudine cauzează suferințe psihologice și fizice pacientului, fiindu-i încălcat dreptul de a fi tratat cu respect, cu evitarea suferinței și oricărui tratament inuman.

În procesul investigării cererilor, în cadrul vizitelor la unele Oficii ale Medicilor de Familie, subdiviziuni de Asistență Medicală Urgentă, instituții spitalicești din țară, s-a constatat că încălcările identificate țin atât de factorul uman, cât și de organizarea insuficientă la nivel administrativ al instituțiilor medicale, managementul defectuos, agravat de dotarea insuficientă, dar și de lacune la nivel de organizare a sistemului sănătății.

Au fost depistate lacune și abateri de la normele și reglementările interne la toate verigile sistemului de sănătate prin care trec solicitanții de servicii medicale: medicii de familie din cadrul Centrelor de Sănătate, echipele de asistență medicală din cadrul Stațiilor de Asistență Medicală Urgentă, personalul medical din cadrul spitalelor raionale și republicane. Avocatul Poporului a sesizat în repetate rânduri autoritățile competente asupra necunoașterii și/sau nerespectării de către managerii instituțiilor medicale și personalul medical a actelor emise de Ministerul Sănătății (ordine, dispoziții etc.) prin care este stabilită tactica de intervenire/acționare a lucrătorilor medicali în diferite situații.

Deseori este constatată o colaborare defectuoasă cu unele autorități și reprezentanții ai sistemului de sănătate. Răspunsurile din diverse instituții medico-sanitare, primite în cadrul investigării cererilor parvenite la Avocatul Poporului, deseori au un caracter formal sau evaziv, sînt lipsite de conținut. Oficiul Avocatului Poporului constată un grad scăzut de receptivitate față de recomandările ombudsmanului, în special, referitor la cazurile examinate.

În acest context, Avocatul Poporului își propune să stabilească și să dezvolte o colaborare eficientă cu autoritățile din sistemul sănătății: Consiliul Național de Evaluare și Acreditare în Sănătate, autoritățile serviciului de urgență, ș.a.. Aceste structuri trebuie sensibilizate în scopul de a spori controlul și monitorizarea calității serviciilor prestate de instituțiile medicale.

Este vital necesar de a dezvolta, în regim de urgență, mecanismele și procedurile legale prin care să fie satisfăcută cererea pacientului de a obține compensații în cazul, cînd serviciile prestate necalitativ de către angajații instituției medicale au cauzat prejudicii pacienților. Dacă instituția medico-sanitară este responsabilă de calitatea serviciilor medicale, aceasta trebuie să aibă obligația să răspundă și la insatisfacția pacientului - beneficiar al unor servicii prestate.

Protejarea și realizarea dreptului la ocrotirea sănătății trebuie să constituie un scop primordial al statului. În pofida situației de criză economică, trebuie să fie găsite și alocate toate mijloacele financiare și tehnico-materiale necesare pentru a asigura sănătatea populației. Numai în aceste condiții vor exista premise pentru formarea unei societăți puternice, sănătoase, capabile de dezvoltare și progres.

RECOMANDĂRI:

- 1. Crearea de Ministerul Sănătății a comisiei independente de expertiză profesională medicală care să examineze cererile sau reclamațiile pacienților;*
- 2. Îmbunătățirea procesului de manevrare operativă a resurselor disponibile de intervenție și implicarea operativă în toate cazurile a resurselor suplimentare de cadre, mijloace de transport, echipament, aparataj medical și medicamente;*
- 3. Asigurarea colaborării eficiente a Stațiilor de Asistență Medicală Urgentă cu serviciul de asistență medicală primară și cel spitalicesc, în acordarea operativă a asistenței medicale de urgență populației, inclusiv în situații excepționale;*
- 4. Evaluarea periodică a gradului de exercitare a atribuțiilor funcționale de către angajații instituțiilor medico-sanitare publice potrivit fișei postului și regulamentelor de uz intern; Asigurarea aducerii la cunoștință a Ordinilor Ministerului Sănătății personalului medical din subordine;*
- 5. Organizarea instruirii continue a medicilor, felcerilor și cadrelor auxiliare, în domeniul acordării asistenței medicale în conformitate cu exigențele în vigoare.*
- 6. Consolidarea și unificarea procesului de instruire a cadrelor medicale și a lucrătorilor medicali prin prisma respectării drepturilor pacientului.*

3. DREPTUL LA PROTECȚIE SOCIALĂ

Buna funcționare și eficiența sistemului de protecție socială reprezintă unul dintre factorii principali care contribuie la asigurarea pentru orice persoană a unui nivel de trai decent.

Majorările tarifelor la energia electrică și la gazele naturale din anul de referință, care au generat scumpiri în lanț la produse și alte servicii au agravat situația, care și anterior era dificilă, a populației.

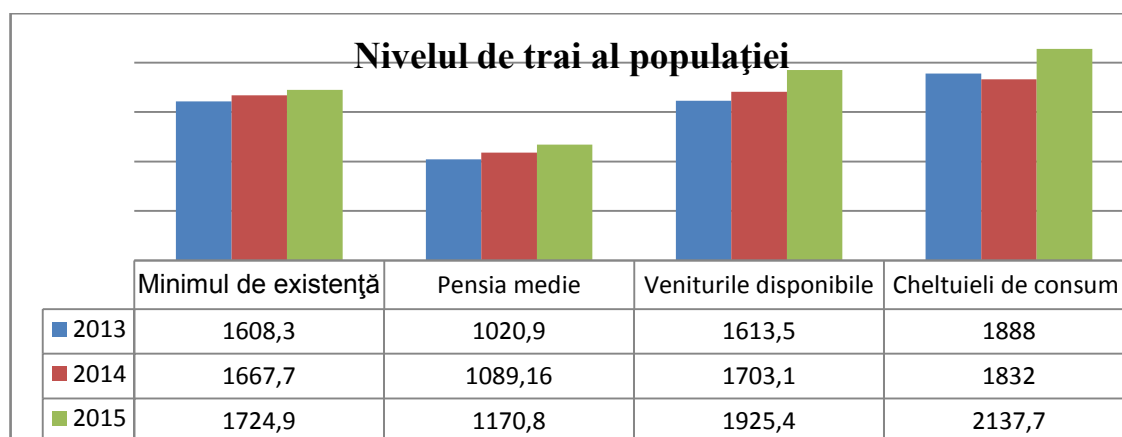
În acest context, Avocatul Poporului a făcut un apel public adresat Guvernului de a depune eforturi pentru a găsi un compromis social, acceptabil, între sacrificii și beneficii, pentru ca povara majorărilor să nu fie pusă pe umerii populației și creșterea nivelului de sărăcie. În asemenea situații considerăm extrem de necesar ca autoritățile să identifice mecanismele de asistență a populației pentru depășirea situației de criză, în special, a păturilor social-vulnerabile.

Avocatul Poporului a menționat că efectele scumpirilor sînt resimțite de populație, în mod special în cazul, în care ele nu sînt corelate cu majorări salariale, cu acordarea de indemnizații sociale.

Nivelul scăzut al veniturilor, precum și ponderea înaltă a cheltuielilor pentru serviciile comunale operate de gospodăriile casnice, majorările de prețuri la produsele și serviciile de primă necesitate afectează nivelul de trai al populației. În aceste condiții puterea de cumpărare a populației se diminuează și mai mult, în consecință, aceasta contribuind la pauperizarea cetățenilor.

Drept mărturie în acest sens servește numărul mare al cererilor depuse la Oficiul Avocatului Poporului, precum și al adresărilor în audiență cu probleme legate de domeniul protecției sociale, acestea situîndu-se ca și în anii precedenți pe locul trei în topul adresărilor la instituție în anul 2015. Petiționarii sînt nemulțumiți preponderent de nivelul scăzut al veniturilor, al prestațiilor sociale, care nu acoperă nici minimul de existență; de sistemul de pensionare depășit de realitățile sociale; de modalitatea de acordare a ajutorului social/ajutorului pentru perioada rece a anului; informarea insuficientă a populației cu privire la facilitățile acordate păturilor social-vulnerabile, serviciile sociale existente, etc.

Biroul Național de Statistică informează că veniturile disponibile ale populației în trimestrul trei al anului 2015 au fost în creștere cu 12,2% față de aceeași perioadă a anului 2014. În termeni reali (cu ajustarea la indicele prețurilor de consum) veniturile populației practic au rămas la nivelul anului precedent²². Cea mai importantă sursă de venit o constituie veniturile din activitatea salariată (39,2%), după care urmează prestațiile sociale (21,2%)²³.

sursa: Biroul Național de Statistică²⁴

Potrivit aceleiași surse cheltuielile medii lunare de consum ale populației în trimestrul III 2015 au crescut față de aceeași perioadă a anului precedent cu 16,7%. Cea mai mare parte a

²² Indicele prețurilor de consum în trimestrul III 2015 față de trimestrul III 2014 a constituit 111,1%;

²³ <http://www.statistica.md/newsview.php?l=ro&idc=168&id=5003>;

²⁴ <http://www.statistica.md/newsview.php?l=ro&idc=168&id=4885>;
<http://www.statistica.md/newsview.php?l=ro&idc=168&id=5003> indicatori din Anexă;

cheltuielilor rămîne a fi destinată pentru acoperirea necesarului de consum alimentar (41,4%), după care urmează întreținerea locuinței (18,8%), pentru îmbrăcăminte și încălțăminte (12,1%), pentru sănătate (6,2%) etc. *Datele statistice disponibile denotă faptul că cheltuielile de consum s-au majorat neproportional în raport cu veniturile populației.* Majorarea cheltuielilor pe persoană de la an la an este condiționată de mărirea indicelui prețurilor și tarifelor la mărfurile de consum și servicii.

**Evoluția prețurilor și tarifelor la mărfurile de consum și servicii
în perioada anilor 2013-2015 (trimestrul trei)**

Mărfuri și servicii	Decembrie 2015 în % față de:	Decembrie 2014 în % față de:
	Decembrie 2014	Decembrie 2013
TOTAL	13,6	4,7
Produse alimentare	14,3	5,1
Pâine	9,4	1,9
Legume	49,1	13,3
Fructe	33,9	19,7
Carne, preparate și conserve din carne	1,9	2,2
Lapte și produse lactate	6,9	6,2
Zahăr	19,2	-11,9
Ouă	7,1	13,6
Ulei vegetal	21,4	-7,2
Mărfuri nealimentare	14,1	6,5
Confecții	14,2	5,6
Încălțăminte	12,2	6,2
Medicamente	20,0	5,6
Combustibili	3,2	6,4
Materiale de construcție	10,7	5,4
Servicii	11,3	1,6
Servicii comunal-locative	17,5	0,8
Apă potabilă și canalizare	13,5	0,0
Energie electrică	34,5	0,0
Gaze naturale prin rețea	9,7	0,0
Încălzire centralizată	0,0	0,0
Transportul de pasageri	2,5	0,9
Alimentația publică	11,7	5,6

sursa : Biroul Național de Statistică

Conform datelor oficiale,prețurile și tarifele la mărfurile de consum și servicii s-au majorat în medie de 3 ori comparativ cu anul 2014, iar prețurile la servicii (servicii comunal-locative, apă potabilă și canalizare, energie electrică și gaze naturale) de circa 7 ori.

Potrivit informației difuzate în mass-media cu referire la Raportul asupra inflației al Băncii Naționale a Moldovei în trimestrul patru al anului 2015, rata anuală a inflației a constituit 13,4%, fiind cu 2,3% superioară celei din trimestrul precedent. În luna decembrie 2015, inflația s-a accelerat până la valoarea de 13,6%, plasându-se în continuare peste limita superioară a intervalului de variație de $\pm 1,5\%$ de la ținta inflației de 5,0%.²⁵

²⁵<http://independent.md/república-moldova-ajuns-la-o-inflatie-record-de-136-2/#.VrMf2tKLQrg>;

Reprezentanții Băncii Naționale a Moldovei menționează că deprecierea monedei naționale a lăsat o amprentă semnificativă și asupra prețurilor reglementate prin impactul pe care l-a avut asupra prețurilor la medicamente, dar mai ales, fiind cauza principală invocată la aprobarea noilor tarife la energia electrică și gazul din rețea din vara anului 2015.

Confederația Națională a Sindicatelor din Moldova a susținut îngrijorările Avocatului Poporului. Fiind alarmate de scăderea cu 6,7% a puterii de cumpărare a veniturilor din salarii ale populației, sindicatele au cerut Guvernului indexarea salariilor și stabilirea unui nou salariu minim, care să corespundă la nivelul minimului de existență, pentru a evita sărăcirea în continuare a populației.

Cu toate că statistica oficială afirmă că în noiembrie 2015 salariul mediu lunar a înregistrat o creștere de 5,9% față de noiembrie 2014, această majorare a fost depășită de indicele prețurilor de consum astfel, încât indicele câștigului salarial real a fost de 93,3%.

Pentru anul 2016 este preconizat un salariu mediu lunar de 5.050 lei, cu o creștere de 9,8% față de anul 2015, evoluție care nu va acoperi, însă, nici măcar creșterea inflației, aceasta urmînd să atingă valoarea de 11,4%, determinînd din nou o reducere a salariului real cu 1,5%.

Ombudsmanul a menționat²⁶ că Legea cu privire la minimul de existență nr.152 din 05.07.2012 are un caracter formal, deoarece nu reglementează modalitatea și etapele de ajustare a prestațiilor sociale și salariului minim pe țară la nivelul minimului de existență. Ajustarea legii la necesitățile reale ale societății se impune drept o măsură iminentă, fără de care nu poate fi atins efectiv obiectivul unei echități sociale și a unui standard de viață adecvat.

Asigurarea socială de stat

Sistemul public de asigurări sociale de stat a fost reformat în 1999, fiind bazat, în special, pe principiul obligativității, contributivității și solidarității între generații. Între timp au fost identificate mai multe deficiențe și curențe în funcționarea acestui sistem, probleme menționate și în rapoartele anterioare.

Cele mai grave probleme de care se confruntă sistemul actual de pensii, probleme menționate în Rapoartele anuale ale ombudsmanului pentru anii precedenți²⁷ sînt reflectate și în Raportul auditului de performanță privind sistemul de pensii în Republica Moldova efectuat de Curtea de Conturi²⁸, cu referire la dificultățile apărute în asigurarea unor pensii decente. Strategia Națională de Dezvoltare „MOLDOVA 2020” prevede crearea unui sistem de pensii echitabil și sustenabil care ar garanta tuturor categoriilor de salariați un trai decent după pensionare. Curtea de Conturi însă manifestă o atitudine extrem de rezervată în această privință. Or, Strategia

²⁶Raportul privind respectarea drepturilor omului în Republica Moldova în anul 2012, Raportul privind respectarea drepturilor omului în Republica Moldova în anul 2013.

²⁷www.ombudsman.md

²⁸ Hotărîrea Curții de Conturi cu privire la aprobarea Raportului auditului de performanță privind sistemul de pensii în Republica Moldova nr. 39 din 27.10.2015

presupune atingerea unor indicatori importanți care vor îmbunătăți situația sistemului de pensii. Curtea de Conturi a arătat că actualmente lipsește vreo modalitate de calculare a indicatorilor respectivi, dar nici vreo cale de atingere a acestora.

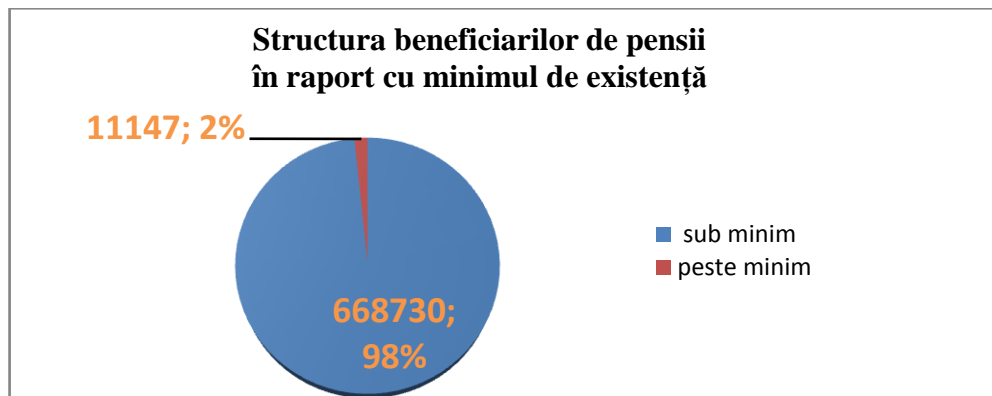
Modalitatea și condițiile de stabilire a pensiei de către Casa Națională de Asigurări Sociale sînt reglementate în multiple acte legislative și normative, ale căror prevederi, în unele cazuri, nu sînt exhaustive, ceea ce lasă loc de interpretări. Formulele de calcul a pensiilor sînt învechite, nu corespund realităților. Indicatorii în a căror bază se calculează pensia nu au fost actualizați din anul 2002 .

O parte din populația Moldovei, ajunsă la vîrsta de pensionare, se confruntă cu o situație de confuzie la calculul pensiei, în special persoanele care au muncit pînă în anul 1999 și care acum trebuie să prezinte actele necesare referitor la respectiva perioadă, pentru a li se efectua calculul și stabilirea pensiei. Pentru această perioadă nu există o bază de date completă, deoarece în anii nouăzeci au fost lichidate multe întreprinderi, iar actele necesare nu au fost prezentate în arhiva de stat, în unele cazuri actele sînt pierdute irecuperabil. Perioadă lucrată după anul 1999 este mai ușor de calculat, deoarece există o bază de date. În astfel de condiții perioada de dinainte de 1999, pentru care nu sînt identificate documente, nu este luată în considerare la stabilirea pensiei. În prezent, din cauza lipsei unor reglementări clare, în cazul în care se pierd documentele necesare pentru stabilirea pensiei sau sînt lichidați agenții economici, calcularea pensiilor se face în mod aleatoriu, ceea ce afectează cuantumul pensiei. Astfel formula de calcul a pensiei creează confuzie, nu-i oferă viitorului beneficiar posibilitatea de a cunoaște modul în care a fost realizat dreptul lui la o pensie adecvată.

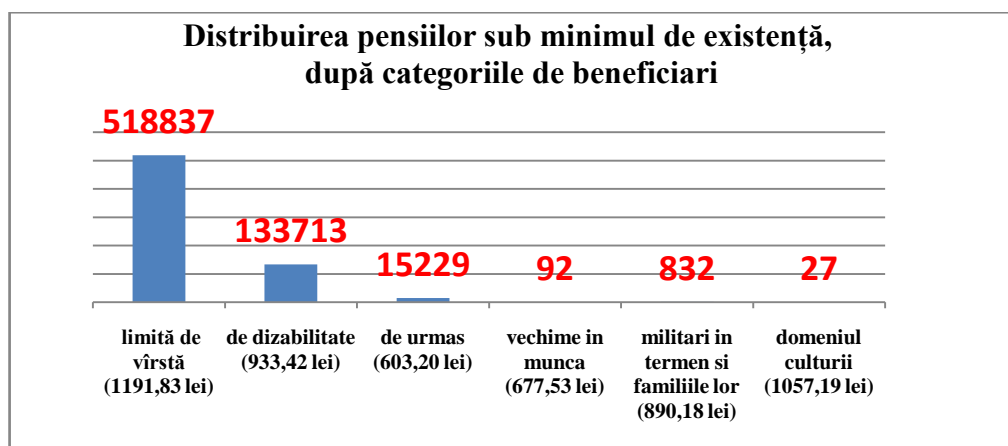
Atenționăm că Comitetului ONU pentru Drepturile Economice, Sociale și Culturale²⁹ a recomandat Statului creșterea nivelului cuantumului pensiilor astfel, încît acestea să permită un standard de viață adecvat și drept un prim pas să atingă nivelul minim de existență. Pînă la 30 iunie 2016 Republica Moldova urmează să raporteze asupra măsurilor întreprinse pentru implementarea recomandărilor înaintate de Comitet în 2011.

Analiza datelor publicate de Casa Națională de Asigurări Socială referitor la situația din 01.01.2016 atestă faptul că situația nu s-a schimbat comparativ cu anii precedenți, în ceea ce privește numărul beneficiarilor cu pensia medie sub minimul de existență. Conform datelor Biroului Național de Statistică pentru semestrul întâi al anului 2015 cuantumul minimului de existență stabilit pentru pensionari pentru limită de vîrstă a constituit 1444,6 lei.

²⁹ Observațiile finale ale Comitetului ONU pentru Drepturile Economice, Sociale și Culturale (sesiunea 2-20 mai 2011, Geneva)

Sursa: Casa Națională de Asigurări Sociale

Sursa: Casa Națională de Asigurări Sociale

Fenomenul migrației, îmbătrînirii populației și salariile neoficiale constituie principalii factori care influențează sustenabilitatea financiară a sistemului de pensii, a identificat auditul efectuat de Curtea de Conturi. Incapacitatea sistemului de a asigura un nivel de trai decent după pensionare și riscurile de sustenabilitate pe termen lung impun măsuri de atenuare a vulnerabilităților sistemului de pensii.

Ca și în anii precedenți cetățenii invocă probleme la emiterea deciziei de pensionare, în special, cu referire la respectarea termenului de acordare a pensiilor, care este de 15 zile de la data depunerii cererii cu toate actele necesare³⁰. Acest fapt este confirmat și de Curtea de Conturi, care a menționat că urmare a verificării dosarelor de pensionare, s-a constatat depășirea acestui termen de la 1 pînă la 120 zile, pentru 47% din deciziile de pensionare din eșantionul selectat.

³⁰Art.31 alin.(3) din [Legea privind pensiile de asigurări sociale de stat nr.156 din 14.10.1998](#)

O altă problemă ține de neinformarea pensionarului referitor la modul de calculare a pensiei. Deși legea prevede că decizia cu privire la respingerea cererii de pensionare și motivul respingerii se expediază solicitantului în termen de 5 zile de la data emiterii, aceasta nu stipulează înmînarea deciziei în cazul stabilirii pensiei. Ținînd cont de complexitatea modului de calculare a pensiei, eliberarea deciziei beneficiarului este importantă pentru aducerea la cunoștința acestuia a indicatorilor incluși în calcul, precum și pentru o eventuală contestare. De asemenea, trebuie de menționat că în cazul în care nu sînt prezentate declarațiile individuale sau nu au fost achitate contribuțiile sociale de către agenții economici, veniturile asiguraților nu sînt confirmate, fapt care influențează asupra stagiului de cotizare și venitului asigurat și, respectiv, cuantumul pensiei.

Una dintre problemele abordate încă în Raportul privind respectarea drepturilor omului în Republica Moldova în anul 2011³¹, se referă la femeile care au născut și au educat pînă la vîrsta de opt ani cinci și mai mulți copii. Deși legiuitorul stabilește facilități pentru acestea referitor la vîrsta de pensionare de 54 de ani, adesea această categorie de femei nu întrunește cea de-a doua condiție – realizarea stagiului de cotizare general de 33 de ani. Din acest considerent s-a recomandat Ministerului Muncii, Protecției Sociale și Familiei efectuarea unui studiu pentru a examina oportunitatea de a revizui legislația la acest capitol.

În cadrul examinării unei cereri parvenite de la un angajat al Departamentului Poliție de Frontieră s-a constatat un vid legislativ cu privire la asigurarea dreptului la protecție socială în cazul acordării concediului pentru îngrijirea copilului pînă la vîrsta de 3 ani. S-a stabilit că urmare Hotărîrii Curții Constituționale³² au fost operate modificări în legislația ce reglementează activitatea Ministerului Afacerilor Interne, Ministerului Apărării, Centrului Național Anticorupție, însă au fost omise modificări în cadrul normativ ce reglementează activitatea unor instituții din subordinea acestora. Din acest considerent Avocatul Poporului a expediat Guvernului propunerea de modificare a Legii nr. 283 din 28.12.2011 cu privire la Poliția de Frontieră pentru a înlătura lacuna legislativă și a asigura un tratament egal și echitabil în raport cu toate persoanele ce activează în instituțiile din domeniul securității naționale.

O altă problemă nesoluționată ține de realizarea dreptului la asigurare socială a persoanelor care își ispășesc pedeapsa penală cu închisoarea. Avocatul Poporului a constatat că pînă la moment nu a fost elaborată o metodologie de implementare a politicii publice de

³¹ http://ombudsman.md/sites/default/files/document/attachments/cpdom_raport_2011anexe_0.pdf;

³² Hotărîrea Curții Constituționale nr.12 din 01.11.2012 „Pentru controlul constituționalității unor prevederi ale art.32 alin.(4) lit.j) din Legea nr.162-XVI din 22 iulie 2005 cu privire la statutul militarilor (Sesizarea nr.12a/2012)”;

asigurare socială în instituțiile penitenciare³³. Pedepsa penală nu presupune interzicerea dreptului la asigurare socială și din aceste considerente recomandăm Guvernului să examineze oportunitatea de a identifica mecanismele de implementare a prevederilor art.47 alin.(1) al Constituției Republicii Moldova și în privința persoanelor, care desfășoară activități remunerate în instituții penitenciare.

Asistența socială

La capitolul asistenței sociale au fost identificate dificultăți în ceea ce privește menținerea și dezvoltarea serviciilor comunitare. În cadrul examinării unei sesizări din oficiu cu referire la posibila închidere a Centrului de plasament pentru persoane în etate din satul Ochiul Alb, raionul Drochia (informația despre acest caz a fost pe larg difuzată în mass-media³⁴) a fost constatată drept cauză principală a situației create insuficiența mijloacelor financiare alocate din bugetul de stat. Resursele financiare alocate Centrului acopereau cheltuielile doar prima jumătate a anului. Circumstanțele expuse au fost examinate prin prisma asigurării dreptului la asistență socială pentru persoanele în etate. Avocatul Poporului a recomandat Ministerului Finanțelor să identifice resursele necesare pentru asigurarea activității Centrului menționat. Ministerul Finanțelor³⁵ a dat asigurări că din fondul de compensare creat în bugetul de stat pentru acoperirea anumitor discrepanțe legate de reformarea raporturilor interbugetare va fi transferat la bugetul satului Ochiul Alb o sumă de 318,9 mii lei.

Cazul menționat este unul din puținele care au putut fi soluționate. Din cauza austerității bugetare, o bună parte din centrele comunitare, precum și serviciile sociale comunitare nu-și pot desfășura activitatea în măsura necesară, fapt ce se influențează negativ procesul de incluziune socială a persoanelor aflate în situații de risc social. Urmează de menționat că problemele invocate în Raportul ombudsmanului din anul precedent³⁶ la capitolul menținerii și dezvoltării serviciilor sociale rămân actuale.

Din cauza incapacității statului de a acoperi toate necesitățile în domeniul protecției sociale, aportul societății civile la acest capitol este incontestabil. Actualmente și pe parcursul mai multor ani, din bugetul de stat sînt alocate resurse Ministerului Muncii, Protecției Sociale și Familiei pentru susținerea Societății Orbilor, Asociației Surzilor și Societății Invalizilor. Aceste organizații desfășoară activități eficiente de suținere a persoanelor cu dizabilități și reunesc în rîndurile sale majoritatea persoanelor cu respectivele dizabilități. Între timp, pe parcursul anilor

³³http://ombudsman.md/sites/default/files/document/attachments/diz_pen1.pdf;

³⁴http://www.publika.md/vor-ramane-in-voia-sortii--un-centru-de-plasament-pentru-batrani-din-drochia-risca-sa-fie-inchis_2227171.html

³⁵Scrisoarea nr. 08-17/251 din 21.05.2015

³⁶http://ombudsman.md/sites/default/files/document/attachments/1354_raport-2015_cpdom_small_0.pdf, pag 24;

au apărut un șir de organizații neguvernamentale în domeniul asistenței persoanelor cu dizabilități. Aceste ONG-uri desfășoară și ele o activitate variată, la fel de eficientă și uneori acoperă domenii, în care organizațiile obștești numite mai sus se implică mai puțin. Cu toate acestea, deși își dovedesc plener eficacitatea aceste organizații neguvernamentale nu se bucură de vreo susținere financiară din partea statului. Situația existentă este favorabilă doar pentru organizațiile obștești consacrate, care au stabilit colaborări de mai mulți ani cu MMPSF, dar este inechitabilă în raport cu celelalte organizații neguvernamentale de utilitate publică ce prestează servicii sociale persoanelor social-vulnerabile.

Din acest considerent, Avocatul Poporului a recomandat Ministerului Justiției și Ministerului Muncii, Protecției Sociale și Familiei să elaboreze o strategie eficientă de conlucrare între organizațiile neguvernamentale și instituțiile statului în domeniul asistenței sociale a persoanelor social vulnerabile (persoane cu dizabilități, persoane în etate, copii orfani, copii aflați în situații de risc, victimele violenței în familie, victimele torturii, etc.) prin stabilirea condițiilor clare, echitabile de selectare a acestora. De asemenea, considerăm important stabilirea unui mecanism de monitorizare a modului de utilizare a acestor mijloace financiare.³⁷

În pofida faptului că problemele referitoare la acordarea ajutorului social au fost invocate în rapoartele anterioare ale ombudsmanului, situația nu s-a schimbat spre bine, iar persoanele din păturile social-vulnerabile³⁸ continuă să solicite intervenția ombudsmanului pentru obținerea dreptului la ajutor social/ ajutor pentru perioada rece a anului. În baza celor expuse, Avocatul Poporului cheamă autoritățile competente să depună eforturi sporite pentru supravegherea domeniului respectiv și să identifice soluții eficiente în fiecare caz aparte.

După cum a fost relatat în raportul anual din 2014³⁹, Ministerul Dezvoltării Regionale și Construcțiilor al Republicii Moldova a demarat Proiectul de construcție a locuințelor pentru păturile social/economic vulnerabile. Conform informației prezentate de Ministerul Dezvoltării Regionale și Construcțiilor, lucrările de construcție sînt în plină desfășurare la obiectele din Soroca (72 apartamente), Nisporeni (93 apartamente) și Ialoveni (93 apartamente). Se pregătesc pentru darea în exploatare locuințele din 15 localități ale raionului Hîncești (56 apartamente) s-a aprobat obiectivul din Leova pentru lansarea proiectului construcția locuințelor sociale (92 apartamente), pregătirea pentru licitație și încheierea contractelor de antrepriză⁴⁰. Pînă în anul 2018 se planifică construcția a circa 700 de locuințe pentru circa 2500 persoane.

³⁷ http://ombudsman.md/sites/default/files/document/attachments/raport_ong.pdf;

³⁸ dosarul nr.03-586/15 din 29.09.2015 ;

³⁹ http://ombudsman.md/sites/default/files/document/attachments/1354_raport-2015_cpdom_small_0.pdf, pag.24;

⁴⁰ scrisoarea Ministerului Dezvoltării Regionale și Construcțiilor al Republicii Moldova nr.06-2096 din 21.10.2015;

Avocatul Poporului salută această inițiativă și o considerăm binevenită, în contextul în care aceasta va contribui la diminuarea numărului persoanelor fără adăpost și va oferi un suport în crearea unor condiții decente de trai.

Impactul crizei din sectorul bancar asupra situației privind protecția socială a populației

Criza din sectorul bancar a avut și va mai avea un impact negativ asupra capacităților statului de a asigura respectarea drepturilor fundamentale ale cetățenilor la protecție socială și la un nivel de trai decent.

Proporțiile delapidărilor de aproape 12 % din Produsul Intern Brut sau 2/3 din bugetul național, dar și lichidarea a trei instituții financiar-bancare importante, care împreună dețineau aproape o treime din activele bancare ale țării, nu aveau cum să treacă fără urmări grave pentru securitatea socială și economică a statului dar și pentru bunăstarea cetățenilor.

Potrivit datelor Ministerului Economiei, în anul 2015, s-a înregistrat o scădere a majorității componentelor economiei reale: importuri, exporturi, remitențe, nu a fost executat bugetul planificat. S-au intensificat procesele inflaționiste⁴¹; leul moldovenesc s-a depreciat esențial⁴²; a crescut semnificativ și datoria de stat⁴³; rămâne a fi înalt gradul de dependență a economiei naționale de exterior; s-a redus volumul creditării economiei. Au crescut presiunile asupra bugetului de stat, avînd în vedere acordarea de către Banca Națională a Moldovei a creditelor de urgență băncilor falimentate contra garanțiilor de stat. Ponderea datoriei de stat în PIB urmează să crească de la 32% în 2014 la 48% în 2015 și 51% în 2016⁴⁴.

Analiștii de la Expert-Grup menționează că, deși indicatorii socio-economici principali – șomajul, ocupare, incidența sărăciei – deocamdată nu s-au înrăutățit, înăsprirea condițiilor economice și a austerității bugetare va duce inevitabil și la pierderea unor progrese obținute în ultimii ani în domeniul ocupării și reducerii sărăciei. Modalitatea în care a fost garantată și finanțată din bugetul de stat salvarea celor trei bănci comerciale va rezulta inevitabil cu creșterea datoriei publice și cu reducerea volumului de resurse financiare disponibile pentru alocarea ajutorului social⁴⁵.

⁴¹Potrivit datelor Ministerului Economiei, în anul 2015 rata inflației anuală a constituit 13,5%, depășind nivelul țintă a inflației stabilit de BNM (5% +/- 1,5%);

⁴² Potrivit aceleiași surse, de la începutul anului 2015 moneda națională a marcat o depreciere de 28,8% față de dolarul SUA în termeni nominali. Leul moldovenesc s-a depreciat față de Euro cu 12%;

⁴³Datoria de stat internă s-a micșorat cu 10,5%, iar cea externă, calculată în lei, a înregistrat o creștere pronunțată, de 35,6%, din cauza deprecierei monedei naționale față de principalele valute străine (<http://www.mec.gov.md/ro/documents-terms/situatia-macroeconomica-note-informative-privind-evolutia-social-economica>)

⁴⁴ Conform prognozelor Fondului Monetar Internațional

⁴⁵Republica Moldova 2015, Raport de țară, Expert Grup (http://crjm.org/wp-content/uploads/2015/07/Raport_de_Stare_a_Tarii_2015.pdf)

După cum s-a menționat deja în Raportul Oficiului Avocatului Poporului, în anul 2015, în termeni reali (cu ajustarea la indicele prețurilor de consum), veniturile populației practic au rămas la nivelul anului precedent, cu 6,7% a scăzut puterea de cumpărare a veniturilor din salarii ale populației, prețurile și tarifele la mărfurile de consum și servicii s-au majorat în medie de 3 ori comparativ cu anul 2014, iar prețurile la servicii (servicii comunal-locative, apă potabilă și canalizare, energie electrică și gaze naturale) de circa 7 ori.

Un șoc puternic pentru populația a fost deprecierea masivă a monedei naționale.

De la începutul anului 2015 și pînă pe data de 18 februarie, leul moldovenesc s-a devalorizat semnificativ comparativ cu principalele valute de referință: cu 34% față de dolarul SUA și cu 26% față de moneda Euro. Acest fapt a cauzat îngrijorări și chiar panică în societate. Ca reacție la afirmațiile președintelui Băncii Naționale precum că situația privind deprecierea leului s-a agravat din cauza „comportamentului exagerat al populației în dorința de a căuta valută străină”, Ombudsmanul a menționat într-o declarație pentru presă că procurarea valutei a fost un gest disperat al unor persoane ce și-au dorit salvarea economiilor acumulate și nu acțiuni cu caracter speculativ. Or, deprecierea vertiginoasă a monedei naționale de la începutul anului 2015 va determina majorarea rapidă a prețurilor și tarifelor la mărfurile de consum și servicii, ale căror efecte se resimt în principal de către consumatorii de rînd din Republica Moldova, se mai menționa în comunicatul de presă. Consecințele scumpirilor vor avea în mod inevitabil un impact negativ asupra nivelului de trai al populației, dacă Guvernul nu va efectua indexarea veniturilor și prestațiilor sociale în conformitate cu Legea nr. 824 din 24.12.91 cu privire la indexarea veniturilor bănești ale populației, a mai accentuat Ombudsmanul. Potrivit legii menționate, drept motiv de indexare a veniturilor bănești servește creșterea cu mai mult de cinci la sută a indicelui prețurilor și tarifelor la mărfuri de consum și servicii⁴⁶.

În mod evident criza a afectat stabilitatea financiară a multor persoane, nu doar a celor cu venituri reduse sau din categoria social-vulnerabilă sau cel puțin a determinat mai mulți cetățeni să devină mai prudenți în gestionarea economiilor de care dispun.

Avocatul Poporului a urmărit evoluția evenimentelor legate de furtul unui miliard de dolari din sistemul bancar și a luat atitudine, chemînd autoritățile să ia măsuri ferme pentru investigarea fraudei din sistemul bancar⁴⁷. De asemenea, în contextul intențiilor autorităților de a majora, implicit ca urmare a devalorizării leului și creșterii ratei inflației, tarifele la energia electrică și

⁴⁶ <http://www.ombudsman.md/ro/content/directorul-cpdom-anatolie-munteanu-isi-exprima-ingrijorarea-legatura-cu-deprecierea>

⁴⁷ <http://www.ombudsman.md/ro/content/avocatului-poporului-mihail-cotorobai-cheama-autoritatile-sa-ia-masuri-ferme-pentru>

gaze naturale, a intervenit solicitînd revizuirea deciziilor în cauză. “Impactul social al majorărilor de tarife va fi unul dezastruos în condițiile unor venituri și așa modeste ale populației și ale puterii reduse de consum a acesteia. Noile scumpiri ar putea avea efecte dramatice pentru categoriile social-vulnerabile ale populației care și pînă la majorările de ultimă oră s-au aflat la limita sărăciei, se spune în comunicatul distribuit cu această ocazie”⁴⁸.

În contextul protestelor legate de criză din sistemul bancar, Ombudsmanul a opinat că în Republica Moldova autoritățile au eșuat în eforturile de asigurare a unei bune guvernări și că lipsa de transparență în administrarea treburilor în stat, corupția la nivel înalt, ineficiența în gestionarea treburilor publice au cauzat starea actuală de lucruri. Avocatul Poporului și-a exprimat îngrijorarea în legătură cu proporțiile pe care le-a atins corupția în Moldova, accentuînd că aceasta a devenit un obstacol major în asigurarea respectării drepturilor omului⁴⁹.

RECOMANDĂRI:

- 1. Urgentarea adoptării măsurilor pentru stabilizarea situației din sectorul bancar, implicit asigurarea unei evoluții stabile a pieței valutare, asigurarea securității depunerilor bănești ale cetățenilor prin prisma respectării drepturilor omului la proprietate;*
- 2. Întreprinderea de acțiuni hotărîte de combatere a corupției și asigurarea unei bune guvernări în Republica Moldova, avînd ca scop final dezvoltarea umană, creșterea bunăstării cetățenilor.*
- 3. Revizuirea mecanismelor de indexare/compensare a veniturilor bănești ale populației în legătură cu schimbarea prețurilor și tarifelor la mărfurile de consum și servicii și identificarea pîrghiilor de ajutorare a populației, în special a păturilor social-vulnerabile.*
- 4. Revizuirea cadrului normativ în scopul de a actualiza indicatorii utilizați în formula de calcul al pensiei pentru limită de vîrstă și eliberarea deciziei de stabilire a pensiei pentru a informa beneficiarii cu privire la indicatorii de calcul al pensiei (perioadele de activitate incluse în stagiul de cotizare, venitul asigurat luat în calcul).*
- 5. Revizuirea cadrului normativ/instrucțiunilor interne care reglementează sistemul de pensionare cu stabilirea reglementărilor exprese cu privire la modul de confirmare a stagiului de cotizare pentru situații specifice (lichidarea agentului economic, pierderea documentelor, calamități naturale, situații excepționale etc.).*

⁴⁸ <http://www.ombudsman.md/ro/content/avocatul-poporului-mihail-cotorobai-isi-exprima-ingrijorarea-legatura-cu-majorarile-recente>

⁴⁹ <http://www.ombudsman.md/ro/content/avocatul-poporului-participat-la-lucrarile-celui-de-al-noualea-congres-si-ale-adunarii>

6. *Identificarea resurselor de ajustare a prestațiilor sociale și a salariului minim cel puțin pînă la nivelul minimului de existență;*
7. *Îmbunătățirea managementului resurselor umane în domeniul protecției sociale.*
8. *Ratificarea Protocolului Opțional la Pactul internațional cu privire la drepturile economice, sociale și culturale.*

4. RESPECTAREA DREPTURILOR PERSOANELOR CU DIZABILITĂȚI

În anul 2015 s-au împlinit cinci ani⁵⁰ de la ratificarea de către Republica Moldova a Convenției ONU privind drepturile persoanelor cu dizabilități. În toți acești ani Instituția Avocatului Poporului a manifestat, în mod constant, interes și preocupare pentru problemele cu care se confruntă persoanele cu dizabilități, uneori dezavantajate și marginalizate din cauza gradului mai scăzut de independență și accesibilitatea redusă la serviciile publice, inclusiv la piața muncii, la educație, etc. În cadrul Conferinței internaționale⁵¹ organizate de Oficiul Avocatului Poporului pe 9-10 iulie 2015, participanții au făcut un schimb de opinii privind evoluțiile înregistrate în implementarea în Republica Moldova a acestei Convenții și restanțele existente la acest capitol, au avansat propuneri și recomandări de remediere a situației pe diverse domenii problematice care vizează persoanele cu dizabilități.

Deși în perioadă post-ratificare a Convenției, Republica Moldova a realizat progrese în promovarea politicilor, elaborarea de programe ajustate la standardele internaționale în domeniul persoanelor cu dizabilități, mai există restanțe în ceea ce privește implementarea eficientă a prevederilor legale. În ciuda măsurilor întreprinse, persoanele cu dizabilități continuă să se confrunte cu bariere în participarea lor ca membri egali ai societății, frecvent acestora fiindu-le lezate drepturile. Or, în mare parte problemele evidențiate în rapoartele anterioare au rămas nesoluționate: fie din motive obiective – lipsa de resurse financiare sau timp pentru rezolvare, fie din motive subiective, cum ar progrese lente în schimbarea de atitudine. Astfel, și în anul 2015 au fost actuale problemele privind: existența debariere în realizarea drepturilor și libertăților fundamentale (dreptului la vot, accesul la justiție, etc.); accesibilitatea redusă la infrastructura socială, la transport, la mediul informațional; insuficiența serviciilor sociale la nivel comunitar; nivelul scăzut de plasare în câmpul muncii și motivarea redusă pentru angajarea persoanelor cu dizabilități; prestațiile sociale sub nivelul minimului de existență.

Și în prezentul Raport Ombudsmanul recomandă modificarea articolului 51 din Constituția

⁵⁰ Legea pentru ratificarea Convenției Organizației Națiunilor Unite privind drepturile persoanelor cu dizabilități nr. 166 din 09.07.2010

⁵¹ Pe 9-10 iulie 2015 Oficiul Avocatului Poporului a organizat Conferința Internațională Științifică-practică „5 ani de la ratificarea Convenției ONU cu privire la drepturile persoanelor cu dizabilități. Analiza aspectelor juridice și practice”.

Republicii Moldova pentru ajustarea la standardele Convenției ONU cu privire la drepturile persoanelor cu dizabilități: substituirea noțiunii utilizate⁵² și schimbarea paradigmei de abordare a persoanelor cu dizabilități - de la modelul medical la cel de incluziune.

În cadrul reuniunilor cu societatea civilă organizate de Avocatul Poporului s-a accentuat că autoritățile urmează să depună eforturi consolidate pentru asigurarea funcționalității legilor aprobate și monitorizarea implementării acestora. În particular, participanții la reuniunea din 5 mai 2015⁵³ s-au adresat autorităților publice centrale și locale cu apelul de a veghea cu strictețe respectarea prevederilor Legii nr. 60 din 30.03.2012 privind incluziunea persoanelor cu dizabilități, referitor la obligativitatea de asigurare a condițiilor de accesibilitate, adaptare la necesitățile persoanelor cu dizabilități, în special, a clădirilor la darea lor în exploatare.

Este de menționat că problemele sesizate ani la rând de ombudsmani privind accesul limitat al acestei categorii de persoane la infrastructura socială rămân a fi actuale. Persoanele cu deficiențe ale aparatului locomotor, dar și acele cu deficiențe de auz și vedere se confruntă cu mari dificultăți în realizarea drepturilor de care dispun. Din cauza lipsei sau asigurării inadecvate a căilor de acces la instituțiile de utilitate publică, la spațiul locativ, dar și a inaccesibilității transportului public urban și interurban, inclusiv serviciilor de taxi, aceste persoane rămân izolate în casele lor sau sînt neajutorate, deoarece pentru a se deplasa depind de o terță persoană.

Potrivit organizațiilor neguvernamentale din domeniul protecției drepturilor persoanelor cu dizabilități, normativele în construcții, aprobate de Ministerul Dezvoltării Regionale și Construcțiilor, nu corespund standardelor internaționale, în special cu referire la persoanele cu deficiențe de vedere. Mai mult, subdiviziunile ministerului menționat nu supraveghează respectarea normelor de accesibilitate. În acest context considerăm necesară adoptarea unui mecanism de responsabilizare/sanționare pentru nerespectarea cerințelor de accesibilitate, dar și de evaluare a clădirilor vechi sub aspectul accesibilității.

Instituția Ombudsmanului a evaluat gradul de implementare a Planului de acțiuni privind implementarea măsurilor de asigurare a accesibilității persoanelor cu dizabilități la infrastructura socială⁵⁴, care conținea acțiuni concrete pe termen scurt, autoritățile responsabile și indicatori bine determinați. Rezultatele evaluării nu au fost din cele dorite deoarece s-a constatat lipsa de schimbări semnificative în aspect de accesibilitate.

Accesul la informație a persoanelor cu dizabilități senzoriale este limitat (*nu este asigurată în volumul necesar traducerea în limbajul mimico-gestual la posturile de televiziune, informația de interes public nu este tradusă în limbajul Braille*).

⁵² Articolul 51 din Constituția Republicii Moldova "Protecția persoanelor handicapate"

⁵³ www.ombudsman.md

⁵⁴ Hotărîrea Guvernului nr.599 din 13.08.2013 cu privire la aprobarea Planului de acțiuni privind implementarea măsurilor de asigurare a accesibilității persoanelor cu dizabilități la infrastructura socială

Codul audiovizualului⁵⁵ prevede asigurarea din contul radiodifuzorului a interpretării emisiunilor televizate de importanță majoră și de actualități în limbajul mimico-gestual pentru accesul persoanelor cu deficiențe de auz (surde) la aceasta. Timpul garantat pentru traducerea în limbajul mimico-gestual, de cel puțin 20 de minute din volumul zilnic de emisie al serviciului de programe, este însă insuficient. În acest context, Avocatul Poporului recomandă Consiliului Coordonator al Audiovizualului examinarea oportunității revizuirii prevederilor legale în sensul majorării timpului garantat cu interpretare mimico-gestuală, dar și supravegherea respectării cerinței respective de către toți radiodifuzorii.

Ombudsmanul apreciază adoptarea⁵⁶ Regulamentului privind prestarea serviciilor de comunicare prin utilizarea limbajului mimico-gestual/limbajul semnelor cu ajutorul interpretului. În același timp, Avocatul Poporului pledează pentru perfecționarea acestuia astfel încât Regulamentul să răspundă plenar necesităților acestei categorii de persoane. Ombudsmanul recomandă Ministerului Educației, altor autorități competente să colaboreze cu Asociația Surzilor în vederea stabilirii unui limbaj oficial mimico-gestual care să fie acceptat pentru a fi asigurată instruirea persoanelor cu deficiențe de auz, elaborarea de manuale, pregătirea cadrelor de interpreți în limbajul mimico-gestual. Potrivit datelor oferite de organizațiile neguvernamentale în domeniu, în Republica Moldova sînt doar 9 interpreți autorizați în limbajul mimico-gestual, cărora le revin circa 5000 de persoane cu dizabilități de auz. În mod evident acești nouă interpreți nu pot face față tuturor solicitărilor de asigurare a traducerii, fără de care persoanele cu dizabilități de auz sînt limitate considerabil în realizarea pleneră a drepturilor lor.

În prezentul Raport, Ombudsmanul semnalează repetat existența problemelor legate de dezvoltarea serviciilor comunitare pentru persoanele cu dizabilități, dar și monitorizarea celor existente. Acestea sînt generate și de faptul că organizarea și funcționarea serviciilor menționate sînt puse frecvent în seama administrației publice locale și sectorului asociativ, iar autoritățile publice locale invocă lipsa resurselor financiare pentru dezvoltarea lor. În lipsa banilor, administrația publică locală nu este în stare să creeze sau cu greu susține serviciile sociale pentru acordarea suportului necesar tuturor persoanelor aflate în situații de risc, care sînt dezvoltate în dependență de resursele financiare disponibile, dar nu în funcție de necesități. În consecință, accesul persoanelor cu dizabilități la servicii sociale menite să sprijine integrarea pleneră a acestora în societate rămîne a fi unul limitat.

În anul de referință mai multe organizații neguvernamentale active în domeniul protecției persoanelor cu dizabilități au sesizat Avocatul Poporului privind implementarea și funcționarea

⁵⁵ Alin.(4) al art.13 din Codul audiovizualului nr. 260 din 27.07.2006

⁵⁶ Hotărîrea Guvernului nr. 333 din 14.05.2014 pentru aprobarea Regulamentului privind prestarea serviciilor de comunicare prin utilizarea limbajului mimico-gestual/limbajului semnelor cu ajutorul interpretului // *Monitorul Oficial* 120-126/365, 23.05.2014

defectuoasă a serviciului social ”Asistență personală”⁵⁷. Potrivit datelor oferite de Centrul de Asistență Socială AO ”Casa Speranțelor”, doar în raionul Soroca aproximativ 240 de persoane cu dizabilități severe sînt eligibile pentru acest serviciu, însă, din lipsa de resurse financiare, autoritățile publice locale nu inițiază procedura de evaluare a acestor persoane. Potrivit datelor prezentate de alte 19 organizații neguvernamentale, în majoritatea raioanelor numărul solicitărilor pentru acest serviciu depășește considerabil numărul cererilor satisfăcute: numărul persoanelor cu dizabilități severe este de 27 625, iar al asistenților personali angajați - de 1892.

Această problemă este invocată și în cererile persoanelor cu dizabilități adresate Avocatului Poporului. Abordarea frecventă de către persoanele cu dizabilități a problemei date ne face să conchidem că efortul responsabililor din domeniul protecției sociale, în special,

Cet. C.P., din or. Durlești este încadrat în grad de dizabilitate severă (nevăzător de 8 ani). Direcția generală Asistență Socială din mun. Chișinău l-a informat că cererea de admitere în serviciul ”Asistență Personală” a fost examinată și a fost inclus în lista de așteptare din 18.04.2014. La momentul adresării acestuia (decembrie 2015) nu primise nici o informație suplimentară cu referire la admiterea în serviciu.

asistenții sociali depun eforturi insuficiente pentru facilitarea vieții independente și integrarea socială a persoanelor cu dizabilități. În acest context, Ombudsmanul recomandă responsabililor din domeniul protecției sociale, implicit asistenților sociali din comunitățile locale, să depună toată diligența la examinarea și soluționarea problemelor cu care se confruntă persoanele cu dizabilități. Extrem de important este ca pînă la angajarea asistentului personal să fie ținută evidența persoanelor cu dizabilități severe și să fie identificate servicii de alternativă destinate acestora.

Rămîne nesoluționată problema cu privire la colectarea datelor statistice dezagregate cu privire la persoanele cu dizabilități, în special, după tipul de deficiență, atît la nivel central, cît și local, și asigurarea accesului publicului la aceste date. Această evidență este necesară la evaluarea, inițierea și modificarea politicilor publice în domeniu.

Mărimea pensiilor de dizabilitate este subnivelul minimului de existență, extrem de mici sînt și alocațiile sociale de stat. De fapt, toate plățile sociale însumate, de care poate beneficia o persoană cu dizabilități, nu acoperă minimul de existență stabilit de Biroul Național de Statistică. Astfel, majoritatea persoanelor cu dizabilități trăiesc în sărăcie.

Coraportul dintre minimul de existență pentru o persoană și media prestației sociale stabilite persoanei cu dizabilități

⁵⁷ Hotărîrea Guvernului pentru aprobarea Regulamentului-cadru privind organizarea și funcționarea Serviciului social ”Asistență personală” și a Standardelor minime de calitate nr. 314 din 23.05.2012

Alocație de dizabilitate (01.04.2015)	Minimul de existență (01.01.2015)	Alocație pentru persoane cu dizabilități din copilărie (01.04.2015)	Pensia de dizabilitate
161,45 lei 9,9%	1627,1 lei	442,58 lei 27,2 %	937,90 lei 57,6 %

În anul 2015, Oficiul Avocatului Poporului a realizat o evaluare⁵⁸ cu privire la situația persoanelor aflate în detenție, situația atestată fiind una alarmantă. Potrivit datelor Departamentului Instituțiilor Penitenciare, circa 3% din numărul deținuților sînt persoane cu dizabilități (207). Dintre aceștia, 29% sînt cu deficiențe locomotorii (59), 25% cu deficiențe senzoriale (52) și 46% - cu alte tipuri de deficiențe (96). În cadrul evaluării s-a constatat existența mai multor deficiențe legate de realizarea drepturilor deținuților – persoane cu dizabilități.

Problemele depistate se referă la neadaptarea sau lipsa unor încăperi special amenajate pentru deținuții cu dizabilități locomotorii; lipsa funcțiilor de infirmieri în statele gospodăriei auxiliare care să îngrijească de condamnații cu dizabilități. Printre problemele stabilite se enumeră aprovizionarea insuficientă cu medicamentele necesare și lipsa serviciilor de diagnostic în instituțiile medico-sanitare publice destinate deținuților cu dizabilități; lipsa de ochelari și aparate auditive pentru deținuți cu dizabilități de văz și auz; persoanele care suferă de diabet zaharat nu beneficiază de „glucometru” pentru verificarea zilnică a nivelului glicemiei. Pentru redresarea situației, Avocatul Poporului a făcut autorităților de resort mai multe recomandări, menite să contribuie la asigurarea drepturilor și libertăților fundamentale ale persoanelor cu dizabilități deținute în sistemul penitenciar.

În pofida faptului că au fost create 43 de unități în cadrul Agenției Naționale privind Ocuparea Forței de Muncă pentru facilitarea angajării persoanelor cu dizabilități, incluziunea în câmpul muncii a acestora rămîne a fi o problemă serioasă. Asta chiar dacă în Legea nr. 60 este prevăzută expres⁵⁹ crearea sau rezervarea locurilor de muncă și încadrarea în acestea a persoanelor cu dizabilități de către angajatori, indiferent de forma de organizare juridică. Punerea în aplicare a acestor prevederi este dificilă deoarece nu au fost instituite mecanismele de implementare.

În opinia Ombudsmanului, pentru facilitarea acestui proces ar fi oportună stabilirea unor facilități fiscale stimulatorii sau de alt gen pentru angajatorii care încadrează în locuri de muncă

⁵⁸ www.ombudsman.md/rapoarte

⁵⁹ Articolul 34 din Legea cu privire la incluziunea socială a persoanelor cu dizabilități nr.60 din 30.03.2012

persoane cu dizabilități. Oferirea de oportunități persoanelor cu dizabilități la angajare în câmpul muncii, informarea despre posibilitățile existente va contribui la soluționarea parțială a problemelor financiare ale acestora, dar și va asigura venituri suplimentare în bugetul național.

Egalitatea în fața legii este un principiu fundamental în dreptul internațional. Dreptul la recunoașterea egală în fața legii prevede că capacitatea juridică este un atribut universal, care aparține tuturor persoanelor în virtutea umanității lor, și se aplică și persoanelor cu dizabilități în condiții de egalitate cu ceilalți. În particular, Comitetul ONU pentru drepturile persoanelor cu dizabilități⁶⁰ accentuează că, în vederea realizării depline a recunoașterii egale a capacității juridice în toate aspectele vieții, este important să se recunoască capacitatea juridică a persoanelor cu dizabilități în viața publică și politică. Acest lucru înseamnă că capacitatea persoanei care ia decizia nu poate fi utilizată pentru a justifica orice excludere a persoanelor cu dizabilități de la exercitarea drepturilor politice, inclusiv dreptul la vot, dreptul de a candida.

În context, Ombudsmanul reiterează că statul urmează să asigure punerea în aplicare a articolului 12 din Convenția ONU privind drepturile persoanelor cu dizabilități, în special prin aprobarea propunerilor de modificare a cadrului normativ, elaborate de Ministerul Muncii, Protecției Sociale și Familiei: inclusiv excluderea literei b) din alineatul 1 al articolului 13 din Codul electoral, care interzice dreptul la vot al persoanelor recunoscute incapabile prin hotărâre definitivă a instanței de judecată.

Convenția ONU cu privire la drepturile persoanelor cu dizabilități prevede expres în articolul 33 condiția monitorizării naționale a implementării Convenției. Însă pînă în prezent nu a fost oficial instituit mecanismul independent pentru promovarea, protecția și monitorizarea implementării Convenției, în conformitate cu paragrafele 2 și 3 ale articolului 33 din Convenție.

Ombudsmanul menționează rolul decisiv care le revine autorităților publice centrale și locale în soluționarea multor probleme ce vizează persoanele cu dizabilități. Anume acestea trebuie să depună toată diligența în stabilirea mecanismelor de punere în aplicare a cadrului normativ existent, să monitorizeze implementarea acestuia, cu implicarea și consultarea persoanelor cu dizabilități și a organizațiilor neguvernamentale pe care le reprezintă.

RECOMANDĂRI:

- 1. Modificarea art.51 din Constituția Republicii Moldova pentru ajustarea la standardele Convenției ONU cu privire la drepturile persoanelor cu dizabilități, atît în aspect de*

⁶⁰Comitetul ONU pentru drepturile persoanelor cu dizabilități a constatat că există o neînțelegere generală și exactă a scopului obligațiilor Statelor Părți în conformitate cu articolul 12 și a adoptat la sesiunea 11-a (31 martie – 11 aprilie 2014) Comentariul General nr.1 (2014) prin care se interpretează acest articol.

substituire a noțiunii utilizate, cât și în cel de facilitare a incluziunii sociale a persoanelor cu dizabilități.

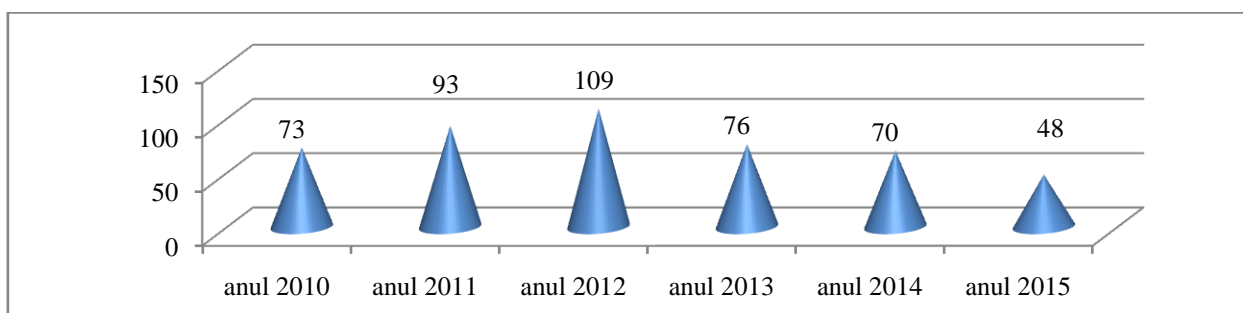
- 2. Autoritățile publice centrale responsabile, cât și cele locale să întreprindă măsuri concrete de asigurare a implementării prevederilor legale privind asigurarea accesibilității persoanelor cu dizabilități la infrastructura socială, la mijloacele de transport în comun, etc.*
- 3. Revizuirea normativelor în construcții pentru ajustare la standardele internaționale privind accesibilitatea și instituirea unui mecanism eficient de monitorizare și sancționare pentru nerespectarea cerințelor de accesibilitate.*
- 4. Consiliului Coordonator al Audiovizualului să supravegheze respectarea cerinței privind asigurarea interpretării în limbajul mimico-gestual de către toți radiodifuzorii a emisiunilor televizate de importanță majoră și de actualități, dar și examinarea oportunității revizuirii prevederilor legale în sensul majorării timpului garantat de 20 minute.*
- 5. Ministerului Educației și altor autorități competente, în colaborare cu Asociația Surzilor, să examineze oportunitatea stabilirii unui limbaj oficial mimico-gestual și asigurarea instruirii persoanelor cu deficiențe de auz, elaborarea de manuale, pregătirea cadrelor de interpreți în limbajul mimico-gestual.*
- 6. Dezvoltarea serviciilor sociale comunitare în funcție de necesități și examinarea oportunităților de revizuire a modului de finanțare, dar și monitorizarea utilizării resurselor și calității serviciilor prestate.*
- 7. Ministerului Muncii, Protecției Sociale și Familiei în comun cu Ministerul Sănătății să creeze o baza de date dezagregate privind persoanele cu dizabilități, inclusiv după tipul de deficiențe și să stabilească modul de interacțiune, precum și să asigure accesul publicului la aceste date.*
- 8. Instituirea mecanismelor de implementare a prevederilor art. 34 din Legea cu privire la incluziunea socială a persoanelor cu dizabilități nr.60 din 30.03.2012, inclusiv identificarea mecanismelor de stimulare a angajatorilor care angajează persoane cu dizabilități pentru facilitarea incluziunii în câmpul muncii a acestora.*
- 9. Urgentarea adoptării modificărilor în cadrul normativ pentru armonizarea la standardele prevăzute de Convenția ONU cu privire la persoanele cu dizabilități, inclusiv excluderea prevederilor care interzic realizarea dreptului la vot pentru persoanele recunoscute incapabile prin hotărâre definitivă a instanței de judecată.*

10. Examinarea oportunității stabilirii la nivel legal a mecanismului independent de monitorizare a implementării Convenției cu privire la drepturile persoanelor cu dizabilități, conform paragrafului 2 și 3 din articolul 33 al acesteia.

11. Ratificarea Protocolului Opțional la Convenția cu privire la drepturile persoanelor cu dizabilități.

5. DREPTUL LA MUNCĂ ȘI LA PROTECȚIA MUNCII

Numărul adresărilor la Oficiul Avocatului Poporului în care se invocă încălcarea dreptului la muncă și la protecția muncii, raportat la numărul total de adresări este relativ mic.

În anul de referință au rămas actuale problemele abordate în rapoartele din anii precedenți ale Instituției Ombudsmanului: salarii mici, restanțe la salariu, nerespectarea legislației muncii, practica unor angajatori de a exercita presiuni asupra salariaților în vederea încetării contractului de muncă, prin depunerea demisiei sau prin acordul părților; implicarea insuficientă a inspectorilor muncii în examinarea plîngerilor, cercetarea accidentelor de muncă; discriminarea în câmpul muncii; șomajul și munca nedeclarată; problema angajării tinerilor în câmpul muncii; reglementări neclare în legislația muncii.

Trebuie de menționat că Avocatul Poporului în marea parte din cererile la acest capitol nu a stabilit temei de intervenire. Aceasta pe motiv că petenții care pretindeau încălcarea dreptului la muncă sau a drepturilor privind protecția muncii se aflau în procedură judiciară sau examinarea problemei ținea de competența altor organe.

Ombudsmanul insistă însă să readucă în atenția autorităților de resort acele probleme grave din sistem care au fost anterior semnalate de avocații parlamentari și care așa și nu au fost soluționate.

Analizînd situația de pe piața muncii din ultimii ani, atestăm că indicatorii în acest domeniu nu au suportat schimbări semnificative, iar rata șomajului în ultimii doi ani a rămas constantă.

Forța de muncă, ocuparea și șomajul

	2013	2014	2015
Rata de ocupare a populației de peste 15 ani, %	44,5	44,2	45,2
Numărul șomerilor, mii persoane	51,4	43,9	44,0
Rata șomajului, %	3,9	3,3	3,3

Sursa: Biroul Național de Statistică

În ceea ce privește rata șomajului, din datele Biroului Național de Statistică cu referire la situația din trimestrul III 2015, se constată disparități semnificative între rata șomajului în mediul urban – 5,0% și mediul rural – 1,8%. Ca și în anul precedent, în anul 2015, s-a atestat o situație alarmantă legată de angajarea tinerilor în câmpul muncii. Datele oficiale relevă rata înaltă a șomajului în rândul tinerilor.

Rata șomajului în rândul tinerilor

	15-24ani	15-29 ani
anul 2014	9,5%	7,2%
anul 2015	10,7%	7,2%

Sursa: Biroul Național de Statistică

După cum s-a atenționat și în Raportul pentru anul 2014, problema angajării tinerilor în câmpul muncii este una stringentă. Avocatul Poporului recomandă autorităților publice competente adoptarea unor măsuri privind creșterea gradului de ocupare a tinerilor, de stimulare a spiritului antreprenorial la tineri și crearea de noi locuri de muncă.

Economia informală și munca nedeclarată rămân a fi printre problemele majore care afectează piața forței de muncă și sistemul de securitate socială în Republica Moldova. Dacă ne referim la datele Biroului Național de Statistică în perioada de referință (trimestrul III 2015), în sectorul informal au lucrat 16,3% din totalul persoanelor ocupate în economie, iar 37,8% au avut un loc de muncă informal.

În studiul realizat de Confederația Națională a Sindicatelor din Moldova în anul 2015 - ”Extinderea securității sociale asupra lucrătorilor informali”⁶¹ se accentuează că este considerabil

⁶¹<http://sindicat.md/wp-content/uploads/2016/01/Raport-securitate-sociala.pdf>

numărul lucrătorilor care cunosc despre faptul că impozitele și reținerile obligatorii nu se fac din salariul total (44%). Totodată este destul de mare și rata lucrătorilor care nu cunosc despre faptul dacă se rețin sau nu impozitele și/sau contribuțiile din salariu (37%), fapt ce demonstrează ponderea mare a achitării neoficiale („în plic”) a salariilor.

Pe de altă parte, lucrătorii informali consideră că plățile pentru acoperirea riscurilor sociale sînt foarte reduse, fapt care reduce motivarea lucrătorilor de a contribui la sistemul de securitate socială.

De asemenea, rezultatele anchetei de opinie în rîndul lucrătorilor informali⁶², realizat în cadrul studiului menționat supra, relevă că mai mult de 60 % din lucrătorii informali sînt gata să solicite angajatorului să i se achite salariul oficial integral din care să fie reținute impozitele și contribuțiile.

Avocatul Poporului susține opinia experților menționată în studiu, precum că lucrătorii informali trebuie să fie informați despre importanța achitării impozitelor, taxelor, contribuțiilor pentru a beneficia drepturi acordate de sistemul de securitate socială.

Cu cît mai multe persoane vor conștientiza dependența între mărimea pensiei și a altor prestații sociale și nivelul de contribuții de asigurări sociale, cu atît mai mari sînt șansele reducerii fenomenului „salariilor în plic”.

Dreptul la salariu - apreciat ca fiind corolar al dreptului la muncă - constituie o prerogativă fundamentală a individului, acest lucru fiind evidențiat și de Declarația Universală a Drepturilor Omului: „oricine muncește are dreptul la un salariu echitabil și suficient care să-i asigure lui și familiei sale o existență conformă cu demnitatea umană”. Salariul minim este salariul considerat ca fiind suficient pentru satisfacerea necesităților vitale ale salariaților, ținînd cont de dezvoltarea economică și culturală a fiecărei țări. Quantumul salariului minim pe țară în mărime de 1000 lei este mult subnivelul minimului de existență, a cărui mărime a constituit în semestrul I al anului 2015 – 1823,9 lei în medie pe lună pentru o persoană aptă de muncă.

Cetățeanul D.M. a prezentat funcționarilor Oficiului Avocatului Poporului documentul executoriu emis în anul 2009 prin care întreprinderea unde a activat a fost obligată să-i achite restanțele salariale. Dat fiind că responsabilii pentru executare nu au soluționat această problemă (administratorul autorizat, executorul judecătoresc), petentul a solicitat intervenția Avocatului Poporului pe acest caz.

⁶²Ancheta de opinie a vizat un eșantion de 500 de persoane, care sînt caracterizate ca lucrători informali, și anume, se află în una din următoarele condiții: nu au un contract de muncă încheiat, primesc o parte sau în totalitate salariul în mod neoficial, nu li se reține din salariul integral impozitele și contribuțiile ș.a

După cum s-a menționat și în capitolul respectarea dreptului la protecție socială, în condițiile majorărilor substanțiale ale prețurilor la mărfurile de consum și ale tarifelor la servicii, Guvernul trebuie să stabilească un mecanism eficient de indexare/compensare a veniturilor populației pentru asigurarea unui trai decent.

În plus, amintim că pînă la 30 iunie 2016 Republica Moldova va trebui să prezinte Comitetului ONU pentru Drepturile Economice, Sociale și Culturale⁶³ cel de-al treilea raport periodic privind implementarea ultimelor recomandări și observații ale Comitetului.

Iar Comitetul a recomandat Statului să-și intensifice eforturile pentru garantarea unui salariu minim național, suficient pentru asigurarea unui standard de viață adecvat angajaților și familiilor acestora. O altă recomandare a Comitetului se referă la instituirea unui mecanism pentru a determina și a ajusta în mod regulat salariul minim proporțional cu costul de trai.

Ca și înanii precedenți, Avocatul Poporului a fost sesizat cu privire la neachitarea salariilor, în special, neexecutarea documentelor executorii cu privire la plata restanțelor salariale. Despre dificultățile existente, cu precădere, în situațiile în care întreprinderea se află în proces de insolvență, ombudsmanii au atenționat și în Raportul anterior al instituției.

În acest context, amintim că CEDO a statuat că o „pretenție” poate constitui un „bun” în sensul articolului 1 al Protocolului nr. 1 la Convenție, dacă ea este suficient de certă pentru a fi executorie⁶⁴. În jurisprudența sa Curtea a notat că executarea hotărîrilor judecătorești definitive și irevocabile prin care se impune plata salariului urmează a fi executate cu promptitudine.

Avînd în vedere mediatizarea în ultimii ani a mai multor accidente de muncă șantierelor de construcții, soldate cu decese, angajații Oficiului Avocatului Poporului au elaborat un raport tematic cu privire la respectarea securității și sănătății în muncă, în special în domeniul construcțiilor⁶⁵. Acesta conține un șir de recomandări adresate autorităților competente pentru îmbunătățirea situației în domeniu.

Accidente înregistrate la ISM	2013	2014	2015
Total accidente	445	501	411
Cercetate de ISM	191	154	130
Cercetate de comisiile de cercetare a întreprinderilor	254	347	281

Sursa: Inspectoratul de Stat al Muncii

⁶³ Comitetul pentru Drepturile Economice, Sociale și Culturale, sesiunea patruzeci și șase Geneva, 2-20 mai 2011

⁶⁴ *Stran Greek Refineries and Stratis Andreadis v. Greece, hotărâre din 9 decembrie 1994, Seria A nr. 301-B, § 59*

⁶⁵ Raport tematic „Fenomenul securității și sănătății în muncă văzut din perspectiva instituției Avocatului Poporului”

În opinia noastră, pentru atenuarea numărului mare de accidente soldate cu decese, autoritatea de resort trebuie să întreprindă măsuri concrete și eficiente în domeniul securității și sănătății în muncă. De rînd cu investigarea promptă a accidentelor de muncă este necesară identificarea factorilor care au determinat producerea acestora. De asemenea, considerăm deosebit de importantă instruirea personalului calificat pentru exercitarea cît mai mai eficace a obligațiunilor funcționale. Aceste recomandări au fost expuse în Raportul Ombudsmanului din anul 2014, dar și se conțin în observațiile Comitetului european pentru drepturi sociale (CEDS) cu referire la Republica Moldova.

Sindicatul, de asemenea, joacă un rol important în acest proces. Potrivit președintelui Confederației Naționale a Sindicatelor din Moldova, cele mai multe accidente de muncă se produc deoarece nu este efectuată evaluarea riscurilor profesionale, sînt aplicate tehnologii depășite și periculoase, lucrătorii nu sînt asigurați cu echipament de protecție și nu dispun de instruire adecvată în materie de securitate și sănătate în muncă⁶⁶.

În final, conchidem că sporirea nivelului de protecție a securității și sănătății lucrătorilor poate fi realizată numai prin eforturi conjugate ale tuturor actorilor implicați (angajatori, lucrători, reprezentanții lucrătorilor și autoritățile competente) .

În anul 2015 au fost operate modificări și completări în circa 40 de articole din Codul Muncii⁶⁷ pentru perfecționarea legislației muncii și aducerea acesteia în concordanță cu cerințele moderne ale economiei de piață, asigurarea respectării drepturilor și intereselor legitime ale ambelor părți ale raporturilor de muncă.

RECOMANDĂRI

- 1. Adoptarea și promovarea unor măsuri active de stimulare a angajării tinerilor, de stimulare a spiritului antreprenorial la tineriși crearea de noi locuri de muncă;*
- 2. Realizarea unor măsuri de prevenire a șomajului și de stimulare a angajatorilor pentru integrarea pe piața muncii a șomerilor;*
- 3. Adoptarea de măsuri eficiente de prevenire și combatere a muncii informale, inclusiv prin informarea populației și motivarea lucrătorilor de a nu accepta munca informală;*
- 4. Stabilirea unui mecanism eficient de indexare/compensare a veniturilor populației pentru asigurarea unui trai decent, precum și ajustarea salariului minim pe țară cel puțin la nivelul minimului de existență;*
- 5. Consolidarea capacității Inspecției de Stat a Muncii în investigarea petițiilor care vizează încălcarea legislației muncii;*

⁶⁶<http://vocea.md/expertii-sindicali-instruiti-in-aspecte-de-securitate-si-sanatate-in-munca/>

⁶⁷Lege pentru modificarea și completarea Codului muncii al Republicii Moldova nr.154-XV din 28 martie 2003 nr. 205 din 20.11.2015(*în vigoare 18.12.2015*)

6. *Autoritatea responsabilă din domeniul securității și sănătății în muncă să întreprindă măsuri concrete și eficiente în domeniul securității și sănătății în muncă, inclusiv cu privire la cercetarea promptă a accidentelor de muncă;*
7. *Inspectoratul de Stat al Muncii în colaborare cu sindicatele să asigure instruirea personalului din domeniul securității și sănătății muncii pentru exercitarea cât mai eficace a obligațiilor funcționale.*

6. EGALITATEA DE GEN

În pofida înregistrării unor progrese la capitolul asigurarea egalității de gen, autoritățile mai au de rezolvat multe probleme pentru eliminarea diferențelor între bărbați și femei și pentru a consolida echilibrul de gen. În ultimii ani în Republica Moldova a fost fortificat cadrul legal și normativ în materie de egalitate de gen, tratamentul egal al femeilor și bărbaților în câmpul muncii, în sfera educației, sănătății și alte domenii. Totuși mai sînt multe de realizat pentru a asigura egalitatea de gen la toate nivelurile.

În Observațiile Finale ale Comitetului privind eliminarea tuturor formelor de discriminare față de femei (CEDAW)⁶⁸ cu referire la Moldova, Comitetul și-a exprimat îngrijorarea în legătură cu persistența atitudinilor patriarhale și stereotipurilor adînc înrădăcinate în țara noastră, rolurile și responsabilitățile femeilor și bărbaților în familie și în societate. Potrivit aceleiași surse, astfel de atitudini și stereotipuri sînt cauzele profunde ale poziției dezavantajate a femeilor în viața politică și publică; violenței împotriva femeilor; ale segregării de gen, așa cum se reflectă în alegerile educaționale ale femeilor și fetelor și opțiunile de încadrare în muncă.

În opinia Avocatului Poporului, printre problemele actuale care fac vizibile inegalitățile dintre femei și bărbați pot fi evidențiate: nivelul redus de reprezentare a femeilor în forurile decizionale; discriminarea femeilor pe piața muncii și suprareprezentarea lor în domeniile mai puțin remunerate; creșterea numărului victimelor violenței în familie, victime fiind preponderent femeile; abilitarea economică insuficientă a femeilor.

Egalitatea în procesul de luare a deciziilor

Conform Acordului de Asociere cu UE, semnat de autoritățile țării în 2014, a Declarației Mileniului, semnată de Republica Moldova în 2000, potrivit Convenției ONU cu privire la eliminarea tuturor formelor de discriminare față de femei, statul nostru s-a angajat să asigure

⁶⁸Observații finale cu privire la raportul periodic combinat al patrulea și al cincilea al Republicii Moldova

egalitatea de gen în politică. Acest obiectiv însă nu a fost atins deocamdată. Nivelul de reprezentare a femeilor în forurile decizionale a rămas practic neschimbat.

În Parlamentul de legislatură a XX-ea, constituit în urma alegerilor parlamentare ordinare din 30 noiembrie 2014, reprezentarea femeilor este de 19,8%. În actualul Guvern, desemnat pe 20 ianuarie 2016, femeile alcătuiesc 33% din membrii Cabinetului de miniștri. La nivel local, în urma scrutinului din iunie 2015, femeile constituie 20,3 % dintre primarii aleși, nesemnificativ a crescut numărul femeilor alese la funcțiile de consilieri. Totodată, femeile din grupuri particulare, cum sînt cele de etnie romă, femeile cu dizabilități, sînt aproape excluse din viața publică. În acest context este de menționat că, în urma ultimului scrutin local, în consiliile locale au fost alese trei femei din comunitatea romilor.

E de amintit că obiectivele propuse a fi realizate către 2015 în ceea ce privește reprezentarea femeilor în poziții decizionale au fost prezența femeilor în consiliile locale de nivelul I în proporție de 40 la sută, iar în consiliile raionale de 25 la sută, minimul 25 % de femei în funcțiile de primari și cota de 30 la sută de femei deputați.

Femeile sînt de asemenea subreprezentate în organele de luare a deciziilor în sectorul privat, precum și în mecanismul tripartit. Astfel, reprezentativitatea femeilor în politică și la nivelul decizional nu este corelată la indicatorii stabiliți de standardele internaționale. Impasul în acest sens, este determinat de abordări diferite a subiectului vizat, persistența stereotipurilor de gen, insuficiența de voință politică a liderilor politici”⁶⁹.

În acest context, Guvernul a inițiat o serie de măsuri afirmative, inclusiv prin elaborarea și prezentarea în Parlament spre aprobare a unui pachet de modificări la cadrul normativ, inclusiv includerea unei cote minime de reprezentare a femeilor pe listele electorale ale partidelor politice. Parlamentul a votat în prima lectură proiectul de lege (nr. 180), însă pe parcursul anului 2015 nu s-a revenit la acest subiect pentru a vota în lectură finală acest proiect de lege.

Abilitarea femeilor în domeniul economic și social

Potrivit Biroului Național de Statistică, femeile reprezintă mai mult de jumătate din populația Republicii Moldova - 51,9% (1844,9 mii)⁷⁰. Totodată datele oficiale atestă o rată de ocupare

⁶⁹Raport de evaluare a implementării Programului național de asigurare a egalității de gen pe anii 2010-2015 prin evaluarea Planurilor de acțiune în perioada 2010-2012 și 2013-2015,

http://www.mmprf.gov.md/sites/default/files/document/attachments/raport_evaluare_pnaeg_2010-2015.pdf

⁷⁰<http://www.statistica.md>

mai redusă a femeilor, aceasta fiind de 37%, față de 41,8% a bărbaților⁷¹. Deși în ultima perioadă s-a înregistrat o reducere a diferenței în retribuirea muncii femeilor și bărbaților (de la 28% la 12,9%), diferența existentă dezavantajează în continuare femeile la stabilirea mărimii pensiei. Salariul mediu brut al femeilor constituie 87,1% din salariul bărbaților. Experții au mai multe explicații pentru acest lucru: patronii preferă să angajeze femei fără responsabilități familiale, sub 45 de ani, salariile acestora fiind mult mai mici decât cele ale bărbaților.

Subscriem opiniei experților în domeniu, potrivit căreia discrepanțele existente la retribuirea bărbaților și femeilor se datorează faptului că activitățile economice „feminizate” sînt și cele mai prost plătite. Femeile lucrează mai ales în instituțiile medicale și cele de asistență socială în proporție de 80,3% și în învățămînt în proporție de 74,3% dintre salariați.

De asemenea, notăm că în domeniul public nu putem vorbi despre discriminarea femeilor la retribuția muncii, dar oportunitățile de a accede la funcții de conducere, care presupune și o retribuție mai mare, rămîn a fi limitate. În pofida cadrului normativ favorabil cu referire la asigurarea unei plăți egale pentru o muncă de valoare egală, discrepanțele de gen în salarizare sînt determinate de faptul că femeile sînt promovate mai greu în raport cu bărbații. Probabilitatea plecării femeilor în concediul de maternitate alimentează reticența angajatorilor de angajare sau promovare a acestora⁷².

Salariile mai mici dar și faptul că în mare parte femeile se află în concediu pentru îngrijirea copiilor influențează și mărimea pensiilor acestora. Asta pentru că anii în care a îngrijit de copii se includ în vechimea de muncă, dar nu se calculează la cotizarea în fondul social. Potrivit datelor oficiale, două treimi din totalul pensionarilor beneficiari de pensie pentru limita de vîrstă o constituie femeile⁷³.

Diferențele în salarizarea femeilor și bărbaților sînt cauzate și de prezența redusă a femeilor în mediul de afaceri. Conform datelor statistice, în Moldova un număr foarte mic de femei – de doar 0,6% au o afacere proprie și doar 26% lucrează pe cont propriu. Majoritatea femeilor sînt salariate – circa 70 la sută. Domeniile în care activează preponderent femeile antreprenoare sînt serviciile hoteliere, instruire și agricultură. Femeile sînt mai puțin prezente în sferele transporturilor, construcțiilor unde predomină bărbații.

Totodată, femeile manifestă o activitate antreprenorială mult mai redusă decât a bărbaților. Femeile, în special cele de la țară și/sau din comunitățile marginalizate, care doresc să-și înceapă

⁷¹Raportul Național de Dezvoltare Umană 2014. Cetățeni corporative veritabili. Obiectivele publice și private în serviciul dezvoltării umane. www.undp.md.

⁷²Raport de evaluare a implementării Programului național de asigurare a egalității de gen pe anii 2010-2015 prin evaluarea Planurilor de acțiuni în perioada 2010-2012 și 2013-2015 (http://www.mmpsf.gov.md/sites/default/files/document/attachments/raport_evaluare_pnaeg_2010-2015.pdf)

⁷³Potrivit datelor Casei Naționale de Asigurări Sociale, la 1 iunie 2015, la evidență se aflau 672, 6 mii de beneficiari de pensii.

propria afacere, se confruntă cu probleme de accesare a resurselor (credite bancare) și alte servicii necesare pentru o activitate antreprenorială reușită. Înlăturarea barierelor – structurale și instituționale care împiedică abilitarea economică a femeilor ar aduce o contribuție esențială atât la soluționarea problemei violenței în familie, cât și la emanciparea socială și politică a femeilor în general.

Sectorul privat, donatorii și partenerii de dezvoltare joacă un rol esențial în procesul de emancipare economică a femeilor, ca exemplu elocvent, în acest sens, putem menționa proiectul „Abilitarea Economică a Femeilor Vulnerabile din Republica Moldova”, implementat de UNFPA, Fondul ONU pentru Populație, în parteneriat cu Ministerul Muncii, Protecției Sociale și Familiei, cu suportul financiar al Fundației Orange Moldova. În cadrul proiectului menționat, peste 1000 de femei au beneficiat de instruire, suport informațional și consiliere pentru angajare și inițierea unor afaceri și pentru angajarea în muncă. Aceste proiecte au o contribuție esențială și la asigurarea unei dezvoltări economice mai durabile, deoarece contribuie la extinderea ratei de ocupare și a activității economice în ansamblu. Totuși, sînt necesare mai multe acțiuni la nivel de politici pentru a încuraja abilitarea femeilor.

Femeile sînt mai expuse riscului de a li se încălca dreptul la muncă, comparativ cu bărbații. Vulnerabilitatea față de discriminare la angajare și exercitarea dreptului la muncă sporește în cazul femeilor însărcinate, mamelor cu copii pînă la 3 ani și a mamelor cu mulți copii. Deși legislația în domeniul muncii conține prevederi de protecție a maternității la locul de muncă, în realitate, femeile însărcinate reclamă refuzul de a fi angajate în cîmpul muncii pe motiv de graviditate. Reticența angajatorilor, preponderent din sectorul privat, de a angaja femei care au copii sub 3 ani și/sau cu mulți copii este legată de riscul sporit de aflare în concediu medical.

Situația femeilor din mediul rural

Peste un milion de femei din Republica Moldova locuiesc la sat, majoritatea dintre care nu au un loc de muncă. Agricultură, administrație publică, învățămînt, sănătate și asistență socială sînt principalele domenii în care acestea lucrează. Printre problemele cu care se confruntă femeile din mediul rural, evidențiate de către Confederația Națională a Sindicatelor din Moldova, sînt condițiile de muncă nefavorabile, salarii mici, discriminare pe piața muncii, impactul negativ al economiei informale⁷⁴. Deosebit de vulnerabile sînt femeile tinere din mediul rural, șansele de

⁷⁴ <http://sindicat.md/de-ziua-mondiala-a-femeilor-din-mediul-rural-sindicalistele-au-inaintat-autoritatilor-un-sir-de-revendicari/>

angajare ale cărora fiind cu circa o treime mai mici decât ale bărbaților din mediul rural, dar și decât ale femeilor din mediul urban.⁷⁵

Asigurarea insuficientă cu grădinițe pentru copii de vîrstă preșcolară în localitățile sătești este un obstacol serios în angajarea în cîmpul muncii a femeilor din mediul rural, dar și inițierea unei afaceri.

Prin urmare, Avocatul Poporului e de părere că, pentru integrarea economică a femeilor, este foarte importantă deschiderea grădinițelor în localitățile rurale, indiferent de mărimea și îndepărtarea geografică a acestora. Dacă în mediul urban rata de cuprindere a copiilor de vîrstă 1-6 ani în instituțiile preșcolare este de 77,2%, atunci în mediul rural acest indicator este de numai 51,8%.

Distribuirea disproporțională a responsabilităților de îngrijire și educare a copiilor

Îngrijirea și educarea copiilor continuă să fie responsabilitatea de bază a femeilor. Mai mult, această stare de lucruri este percepută ca normalitate în societate. Doar fiecare al patrulea tată se implică în îngrijirea copiilor zilnic, iar circa 90% dintre bărbați și 80% dintre femei consideră că pentru o femeie, cel mai important este de a avea grijă de casă și a găti pentru familia ei – sînt concluziile Studiului ”Bărbații și Egalitatea de Gen în Republica Moldova”, realizat de Centrul Drept al Femeilor și Centrul de Investigații Sociologice ”SocioPolis”⁷⁶, care a identificat mari discrepanțe în percepția egalității de gen în special a bărbaților, dar și a femeilor.

În acest sens, asigurarea serviciilor educaționale pentru copiii de vîrstă preșcolară este probabil cea mai importantă recomandare a Avocatului Poporului, deoarece, în lipsa oportunităților de a lăsa copiii de vîrstă preșcolară în îngrijire profesională pe parcursul zilei, e destul de dificilă angajarea în cîmpul muncii sau inițierea unei afaceri proprii.

Avocatul Poporului apreciază măsurile afirmative inițiate de Guvern privind asigurarea condițiilor legale pentru eliminarea tuturor formelor de inegalitate și tratament injust între femei și bărbați în sfera relațiilor de muncă, responsabilităților familiale, educației și publicității. În particular, ne referim la elaborarea și prezentarea în Parlament spre aprobare a unui pachet de modificări la mai multe legi. Pachetul de legi a fost deja votat în prima lectură și prevede, alături de alte măsuri active, acordarea unui concediu paternal plătit după nașterea copilului,

⁷⁵Raportul Național de Dezvoltare Umană 2014. Cetățeni corporative veritabili. Obiectivele publice și private în serviciul dezvoltării umane. www.undp.md.

⁷⁶http://cdf.md/files/resources/89/Studiul_B%C4%83rba%C8%9Bii%20%C8%99i%20Egalitatea%20de%20gen%20%C3%AEn%20Republica%20Moldova.pdf

interzicerea publicității cu caracter sexist și impunerea unui limbaj sensibil la gen în produsele media. Urmează însă ca acest proiect să fie votat în lectură finală.

Totodată, Ombudsmanul atenționează că este necesar de eliminat stereotipurile de gen din programul educațional și de cultivat, din grădiniță și școală, încrederea fetelor în propriile lor forțe.

Violența față de femei și violența în familie

Violența față de femei, inclusiv violența domestică este una dintre cele mai grave forme de încălcare a drepturilor omului. Acest fenomen este foarte răspândit în Republica Moldova, însă multe dintre victime acceptă violența în familie ca pe un fapt inevitabil în viața de zi cu zi și se abțin să o denunțe. Cele care au curajul să ceară ajutorul autorităților, uneori sînt refuzate, fără a fi luate în serios, iar în alte cazuri nu pot găsi protecție din cauza imperfecțiunii cadrului legislativ.

Prin adoptarea Legii nr. 45⁷⁷, Republica Moldova a recunoscut fenomenul violenței în familie drept problemă socială, și-a asumat angajamentul de a interveni în soluționarea actelor de violență în familie, oferind în acest scop mecanisme concrete și stabilind autorități și instituții abilitate cu funcții de prevenire și combatere a violenței în familie.

Avînd în vedere sesizările frecvente de la victimele violenței în familie, în special femei, care, de regulă, invocă atitudinea părtinitoare a reprezentanților organelor de drept, Oficiul Avocatului Poporului a monitorizat implementarea Legii nr.45 pentru a aborda din diverse perspective fenomenul violenței în familie în Moldova⁷⁸.

În cele mai dese cazuri colaboratorii poliției nu reacționează prompt la plîngerile privind cazurile de violență în familie și întreprind măsuri cu precădere în situațiile în care sînt vizibile leziuni fizice pe corpul victimei.

Un alt obstacol serios în implementarea eficientă a Legii nr.45 este asigurarea supravegherii ordonanței de protecție de către organele cu atribuții în domeniu, în special, în cazurile în care agresorul este obligat să părăsească temporar locuința comună sau de să nu se apropie de locul aflării victimei. Victimele violenței nu au certitudinea că organele de asistență socială și de poliție le vor asigura protecția necesară.

Alte probleme se referă la finanțarea și dezvoltarea insuficientă a serviciilor de reabilitare a agresorilor, serviciilor specializate pentru victimele violenței în familie; practica respingerii frecvente de către instanțele de judecată a cererilor; lipsa unui mecanism național de colectare a datelor în domeniul prevenirii și combaterii violenței în familie; accesul limitat la justiție a

⁷⁷Legea cu privire la prevenirea și combaterea violenței în familie nr. 45 din 01.03.2007

⁷⁸www.ombudsman.md Raport tematic ”Sinteza privind cazuistica manifestărilor de violență în familie”.

victimelor violenței în familie, în special la asistența juridică garantată de stat; implicarea insuficientă a membrilor comunității, autorităților competente în prevenirea și combaterea acestui fenomen.

Statistica Inspectoratului General de Poliție în domeniul prevenirii și combaterii violenței în familie⁷⁹ pentru anul 2015 arată că din 2040 infracțiuni în sfera relațiilor familiale, 1914 - au vizat violența în familie. Ponderea infracțiunilor în bază de gen comise în sfera relațiilor familiale atestă că femeile constituie 86% din victimele violenței în familie, iar bărbații alcătuiesc 93% din agresorii violenței în familie.

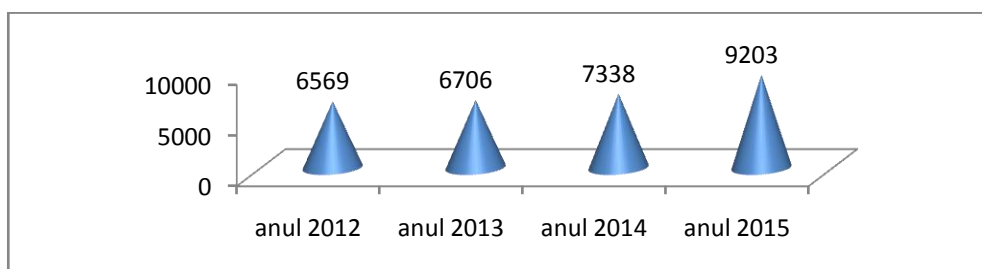
Dinamica ordonanțelor supravegheate de poliție, anii 2012-2015

Ordonanțe de protecție supravegheate de poliție	2012	2013	2014	2015
La demersul ofițerului de sector	289	313	706	632
la demersul organului de urmărire penală	63	30	25	41
la demersul procurorului	4	19	89	11
la demersul asistentului social	3	3	4	3
la demersul victimei	48	82	95	139
total	408	448	920	828

Sursa: Direcția Generală Securitate Publică a IGP

Această statistică⁸⁰ relevă implicarea nesemnificativă a asistentului social în înaintarea demersurilor cu privire la asigurarea protecției victimelor violenței în familie; număr mic de intervenții comune în echipe multidisciplinare; număr mare de demersuri respinse de judecători (135); încălcarea frecventă a ordonanței de protecție (165 de ordonanțe încălcate).

Dinamica adresărilor către organele de poliție, referitor la cazurile de violență în familie, anii 2012-2015

Sursa: Direcția Generală Securitate Publică a IGP

Datele relevă o creștere semnificativă în anul 2015 a numărului de adresări la organele de poliție cu privire la cazurile de violență în familie.

⁷⁹Statistica prezentată de Direcția Generală securitate publică a IGP

⁸⁰Statistica prezentată de Direcția Generală securitate publică a IGP

Considerăm deosebit de importantă sporirea gradului de informare și educare a populației în domeniul prevenirii și combaterii violenței în familie prin campanii informaționale permanente, dezvoltarea mecanismului de finanțare și asigurarea resurselor financiare suficiente pentru serviciile de asistență și protecție a victimelor violenței domestice. În acest context, Oficiul Avocatului Poporului al doilea an consecutiv a desfășurat campanii de combatere a violenței în familie⁸¹.

Cazul V.P., mamă cu cinci copii la întreținere, condamnată la închisoare pentru că și-a înjunghiat soțul care o bătea⁸², a scos în evidență grave lacune ale mecanismului de prevenire și combatere a violenței în familie, care trebuie eliminate în regim operativ, prin crearea unui mecanism foarte clar de intervenire/acționare a persoanelor cu atribuții în acest domeniu în diferite situații în care viața și sănătatea victimelor violenței în familie s-ar putea afla în pericol.

Victima a cerut ajutor din partea autorităților însă acestea au ignorat adresările V.P.. Când totuși a fost emisă ordonanța de protecție în 2014, aceasta a fost încălcată de agresor, iar autoritățile nu au intervenit ulterior să-l sancționeze și să asigure protecția femeii și copiilor săi. Este regretabil faptul că circumstanțele menționate au fost neglijate de subiecții responsabili de prevenirea și combaterea violenței în familie, care au dat dovadă de reticență, în pofida faptului că au obligația de a interveni cu promptitudine în asemenea cazuri. Din această cauză autoritățile au eșuat să acorde protecție, iar V.P. a devenit din victimă – agresor.

Salutăm inițiativa Ministerului Muncii, Protecției Sociale și Familiei care a fost realizată cu suportul societății civile de a elabora un proiect de lege pentru modificarea și completarea unor acte legislative⁸³, **menit să contribuie la eficientizarea mecanismului de prevenire și combatere a violenței în familie și violenței față de femei**. Pachetul de legi menționat însă așa și nu a fost adoptat.

Acest proiect de lege este important pentru țara noastră, din perspectiva asigurării unor măsuri eficiente de protecție a victimelor violenței în familie, dar și al îndeplinirii angajamentului asumat de Republica Moldova de a se alinia la valorile europene. Guvernul și-a exprimat voința de a iniția negocierile privind semnarea Convenției de la Istanbul⁸⁴, acțiune prevăzută în Acordul de Asociere Republica Moldova - UE, pentru anul 2016.

Ombudsmanul consideră că îmbunătățirea mecanismului național de prevenire și combatere a violenței în familie, atât sub aspect normativ cât și de implementare, constituie o necesitate imperioasă, având în vedere proporțiile fenomenului de violență în familie și față de femei din

⁸¹ <http://www.ombudsman.md/ro/content/masa-rotunda-mecanisme-de-combatere-violentei-domestice-republica-moldova-probleme-si>

⁸² <http://protv.md/stiri/actualitate/investigatie-pro-tv-un-sistem-defect-a-transformat-o-pe-victoria---1333821.html>

⁸³ http://particip.gov.md/public/documente/139/ro_1472_Nota-informativa.pdf

⁸⁴ Convenția Consiliului Europei privind prevenirea și combaterea violenței împotriva femeilor și a violenței domestice CAHVIO

Republica Moldova. Constatînd tergiversarea procesului de aprobare a pachetului de legi menționat, Avocatul Poporului a recomandat Guvernului să includă pe agenda priorităților imediate din activitate adoptarea proiectului de lege pentru modificarea și completarea unor acte legislative, **menit să contribuie la eficientizarea mecanismului de prevenire și combatere a violenței în familie și violenței față de femei**⁸⁵.

RECOMANDĂRI:

- 1. Urgentarea adoptării proiectului de lege (nr.180) de modificare a cadrului normativ, care prevede stabilirea unei cote minime de reprezentare a femeilor în politică de 40% și asigurarea implementării acestuia;*
- 2. Înlăturarea barierelor structurale și instituționale care împiedică abilitarea economică a femeilor, prin fapt ce ar contribui esențial atât la soluționarea problemei violenței în familie, cât și la emanciparea socială și politică a femeilor în general;*
- 3. Dezvoltarea serviciilor educaționale pentru copiii de vîrstă preșcolară și asigurarea unui mediu favorabil pentru deschiderea grădinițelor în toate localitățile rurale, fapt ce va contribui la asigurarea integrării economice a femeilor;*
- 4. Urgentarea adoptării pachetului de legi, elaborat de Ministerul Muncii, Protecției Sociale și Familiei, care prevede, alături de un șir de măsuri active în domeniul egalității de gen, acordarea unui concediu paternal plătit după nașterea copilului, interzicerea publicității cu caracter sexist și impunerea unui limbaj sensibil la gen în produsele media;*
- 5. Eliminarea stereotipurilor de gen din programul educațional și cultivarea, din grădiniță și școală, încrederea fetelor în propriile lor forțe, implicarea mai multor băieții și bărbații în activitățile de promovare a egalității de gen;*
- 6. Realizarea campaniilor de sporire a conștientizării publicului cu privire la fenomenul violenței în familie, violenței față de femei, care să fie direcționate mai ales spre mediul rural, pentru a consolida nivelul de conștientizare a drepturilor omului și pentru a asigura utilizarea de către potențialele victime a procedurilor legale în caz de încălcare a drepturilor lor;*
- 7. Urgentarea adoptării proiectului de lege privind modificarea și completarea unor acte legislative în domeniul prevenirii și combaterii violenței în scopul eficientizării mecanismului de prevenire și combatere a violenței în familie, armonizării cadrului legal*

⁸⁵<http://www.ombudsman.md/ro/content/avocatul-poporului-pledeaza-pentru-urgentarea-procesului-de-aprobare-pachetului-de-legi>

național la standardele europene în domeniul prevenirii și combaterii violenței în familie;

8. *Semnarea și ratificarea Convenției Consiliului Europei privind prevenirea și combaterea violenței împotriva femeilor și a violenței domestice CAHVIO;*
9. *Dezvoltarea centrelor de reabilitare a victimelor violenței în familie și serviciilor de consiliere și reabilitare a agresorilor;*
10. *Consolidarea capacităților de intervenție a organelor de poliție și din domeniul protecției sociale în cazurile de violență în familie, prin dotarea tehnico-materială corespunzătoare, asigurarea cu psihologi.*

7. LIBERTATEA DE EXPRIMĂRE

Dezvoltarea democratică a unei societăți presupune, prin ea însăși, pluralismul politic, deci și pluralismul ideilor și concepțiilor despre lume și viață, despre organizarea socială, despre raporturile dintre membrii societății. Ca ființe sociale, oamenii au nevoie să primească idei și informații și să-și exprime în orice formă propriile idei și concepții. Unul dintre elementele libertății de exprimare este libertatea de informare. Adeseori, atunci când se face referire la această formă a libertății de expresie, este utilizată noțiunea de ”comunicare”, noțiune ce are în vedere ”relația” dintre ”emițătorul” unui ”mesaj” și ”receptorul” acestuia. Libertatea de informare nu presupune numai libertatea de a difuza informații, ci luarea în considerare, de asemenea, a libertății publicului de a primi informații în mod liber și din diverse surse.

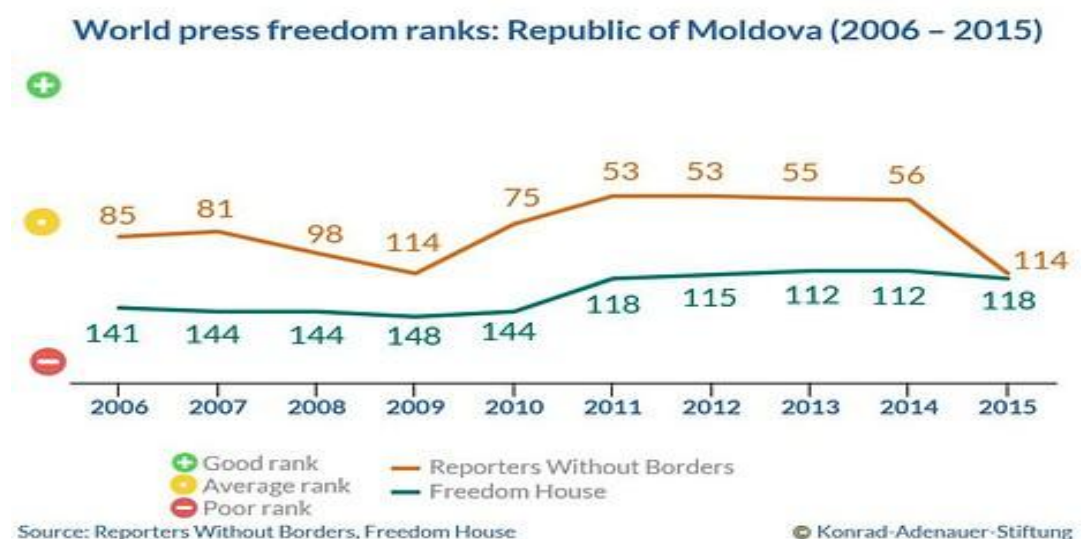
În prezentul raport este abordată problema respectării principiului libertății informării în Republica Moldova, deoarece situația în domeniu denotă lipsa de progrese, ba chiar existența unor semnale, opinii privind „descreșterea foarte mare în anul 2015 a nivelului de libertate și de pluralism mediatic în țara noastră”⁸⁶.

În perioada 2010-2013 în Republica Moldova au fost atestate îmbunătățiri ce țin de libertatea de exprimare și accesul public la o gamă de surse de informare. Progresele înregistrate și-au găsit reflectare în clasamentul Indexului Libertății Presei, întocmit de Organizația Reporterii fără Frontiere. Astfel, de la locul 114 în anul 2009, Moldova s-a ridicat pînă la poziția 55 în 2013. Și dacă în 2014, cu referire la situația din anul precedent, Moldova a cedat o poziție, atunci în 2015, țara noastră ”s-a prăbușit” tocmai cu 16 trepte în clasamentul mondial privind respectarea libertății presei, plasîndu-se pe locul 72 dintre cele 180 de țări care intră în top.

⁸⁶Interviul directorului executiv al Asociației Presei Independente, Petru Macovei pentru Radio Europa Liberă, 31.12.2015; <http://www.europalibera.org/content/article/27460861.html>

Potrivit raportului anual realizat de Reporterii fără de Frontiere, **presa din Republica Moldova a înregistrat un regres vizibil și a fost „parțial liberă”**.

Totodată, potrivit Raportului Freedom House, în 2014 Republica Moldova a coborât pe locul 118, într-un top care cuprinde 199 de state. Presa din Moldova este la fel de liberă precum cea din Liban sau Nepal. În Europa presă mai puțin liberă ca în Moldova există doar în Ucraina, Rusia sau Belarus⁸⁷.

Într-un Raport publicat de EaP Media Freedom Watch „Eastern Partnership Media Freedom Landscape 2014” se menționează că, în general, jurnalismul din Republica Moldova este relativ liber. Cu referire la situația privind libertatea mass-media din Moldova din anul 2014, în raport se arată că în plină campanie electorală (scrutinul parlamentar), presa a fost influențată politic. Rămân a fi nesoluționate problemele demonopolizării pieței media, a publicității comerciale, a concurenței nelocale, a dependenței financiare și editoriale față de adevăratul patron. După perioada când Parlamentul a manifestat o deschidere față de inițiativele societății civile, în 2014 progresele au stagnat. Propunerile importante din domeniul mass-media sînt blocate din considerente politice, se subliniază în raportul publicat de EaP Media Freedom Watch.⁸⁸

Printre derapajele semnalate de experții naționali și internaționali în domeniul media se menționează și problema accesului limitat al jurnaliștilor în sala de plen a Parlamentului. Deși Constituția prevede că ședințele sînt publice, presei îi sînt puse la dispoziție doar imagini selectate din Legislativ. De altfel, în acest caz Ombudsmanul a luat atitudine, expediind un demers⁸⁹ președintelui Parlamentului în care **i-a recomandat să verifice corespunderea**

⁸⁷<http://www.kas.de/wf/en/71.13614/>, Media Freedom in Moldova, Lina Rusch, KAS Media Program South East Europe

⁸⁸<http://mediafreedomwatch.org/wp-content/uploads/2015/02/EaP-MFW-Final-Publication-2015-EN.pdf>

⁸⁹ <http://www.ombudsman.md/ro/content/comunicat-de-presa-26>

condițiilor oferite reprezentanților mass-media în incinta clădirii renovate a Parlamentului cu cerințele stipulate în Regulamentul privind acreditarea reprezentanților mijloacelor de informare în masă pe lângă Parlament⁹⁰.

Demersul Ombudsmanului, prin care a fost solicitată asigurarea accesului presei în sala de ședințe a Legislativului, la fel ca și cel al organizațiilor de media din țară, a fost ignorat, această stare de lucruri menținându-se și în prezent.

Evoluțiile din sectorul media în 2015

Indicatorii în scădere pentru libertatea presei în Moldova ai organizației Reporterii fără Frontiere și Freedom House, făcuți publici în anul 2015, oglindesc starea de lucruri din anul 2014. Evoluțiile din domeniul libertății de exprimare în 2015 nu inspiră însă speranța unor schimbări spre bine în clasamentul libertății de exprimare care va fi făcut public în anul 2016.

Anul 2015 a debutat prin lansarea în Parlament a unor inițiative legislative care au fost criticate dur de comunitatea media, dar și de către partenerii de dezvoltare, deoarece au inclus mai multe prevederi de natură să limiteze libertatea de exprimare și libertatea presei în țara noastră.

În martie 2015, în Parlament au fost înregistrate două inițiative legislative de modificare și completare a Codului Audiovizualului, semnate de grupuri de deputați, reprezentanți ai două partide.

Jurnaliștii, reprezentanții organizațiilor neguvernamentale s-au opus amendamentelor propuse, susținând că prin acestea se încearcă monopolizarea spațiului mediatic din Republica Moldova sub paravanul protejării de propaganda rusească. Potrivit opiniei comunității media, caracterul amendamentelor propuse era vădit prohibitiv în raport cu libertatea de exprimare, iar reglementările promovate - disproporționale și care contraveneau articolului 32 din Constituție privind libertatea opiniei și exprimării, convențiilor internaționale la care Moldova este parte.

Consiliul Europei a examinat inițiativele legislative de modificare a Codului Audiovizualului al Republicii Moldova și a formulat un șir de concluzii și recomandări pe marginea proiectelor de lege, menite să garanteze respectarea libertății de exprimare și a pluralismului de opinii prin prisma prevederilor Convenției pentru apărarea drepturilor omului și a libertăților fundamentale. Potrivit experților CoE, propunerile conținute în ambele proiecte de lege trebuiau concepute mai bine, în conformitate cu principiile referitoare la drepturile omului. „Protecția libertății de exprimare și a libertății de emisie trebuie să fie necondiționate. Prevederile vagi și restrictive pot lesne echivala cu cenzura, iar limbajul instigator la ură și

⁹⁰Alin. 21 al Regulamentului nominalizat **prevede dreptul jurnaliștilor de a se deplasa nestingherit în spațiile permise prin acreditare, precum și dreptul de a solicita asigurarea unor condiții de muncă în incinta Parlamentului care ar îmbunătăți reflectarea activității Legislativului**

declarațiile false pot fi contracarate cel mai ușor prin mai multă comunicare, pluralism de opinii, dezbateri deschise și poziții clare”, se menționează în aviz.⁹¹.

Totodată, Reprezentantul OSCE pentru libertatea presei a avertizat Moldova că propunerile de amendare a Codului Audiovizualului și a Legii cu privire la libertatea de exprimare ar putea fi „dăunătoare” liberei exprimări și presei libere. OSCE a recomandat să fie evitate restricțiile privind libertatea de exprimare și libertatea mass-media, astfel încât “reglementarea legislativă să nu aplice limite nejustificate pentru libertatea de exprimare și libera circulație a informației”⁹².

Ca urmare a reacției jurnaliștilor, ONG-urilor, liderilor de opinie și a partenerilor de dezvoltare, deputații au renunțat la proiectul legii în cauză.

Numeroase nereguli au fost atestate în oglindirea de către mass-media a campaniei electorale pentru alegerile locale, care au avut loc pe 14 iunie 2015. Potrivit Raportului final de monitorizare a reflectării campaniei electorale pentru alegerile locale din 2015, elaborat de Centrul pentru Jurnalism Independent în cadrul Coaliției pentru Alegeri Libere și Corecte, majoritatea instituțiilor media monitorizate au oglindit tendențios campania pentru scrutinul local și nu au asigurat pluralismul de opinie în măsura necesară. O mare parte din ele s-au axat fie pe promovarea intensă a unor concurenți electorali, fie pe defavorizarea/discreditarea oponentilor politici ai candidaților favoriți, se arată în concluziile generale ale Raportului. Potrivit acestuia, pe parcursul perioadei 1 mai-14 iunie 2015, pluralismul de opinie a fost viciat de practicile editoriale partizane și reflectarea unilaterală a subiectelor. O parte din materialele care au tratat subiecte controversate au eșuat să asigure echilibrul surselor și nu au oferit dreptul la replică părților acuzate. Experții media au mai stabilit că prestația mass-media în campania electorală pentru alegerile locale a fost similară celei din scrutinul parlamentar din toamna anului 2014: majoritatea instituțiilor media (cinci posturi TV și cinci portaluri online), monitorizate timp de două săptămâni, au favorizat direct sau mai subtil anumite partide și candidații electorali ai acestora⁹³.

Și autoritatea națională de reglementare în domeniul comunicării audiovizuale – Consiliul Coordonator al Audiovizualului a constatat reflectarea imparțială a campaniei electorale locale de mai multe instituții media, aplicând sancțiuni față de acestea. Astfel, într-un raport de monitorizare a principalelor buletine informative de la 13 posturi de televiziune, se menționează:

⁹¹ <http://infoeuropa.md/mass-media/avizul-consiliului-europei-cu-privire-la-proiectul-de-lege-pentru-completarea-codului-audiovizualului-al-republicii-moldova/> Avizul Consiliului Europei cu privire la Proiectul de lege pentru completarea Codului Audiovizualului al Republicii Moldova.

⁹²<http://www.osce.org/fom/152491>

⁹³ Monitorizarea mass-media în campania electorală pentru alegerile locale generale din 14 iunie 2015, CIJ

<http://media-azi.md/sites/default/files/Raportul%20al%20treilea%20de%20monitorizare%20a%20comportamentului%20presei%20in%20alegerile%20locale%20din%202014%20iunie%202015%20.pdf>

„posturile de televiziune ”Prime”, ”Publika TV”, ”Canal 2” și ”Canal 3” nu s-au conformat recomandărilor CCA și au promovat intens agenda politică a unui singur candidat electoral – Partidul Democrat din Moldova. O ușoară mediatizare a PDM a fost atestată și la postul ”Ren Moldova”.

O situație similară a fost constatată și în cazul postului de televiziune ”Accent TV”, care a mediatizat preponderent Partidul Socialiștilor din Republica Moldova și candidații acestuia. Posturile ”TV7” și ”N4” au favorizat Partidul Liberal Democrat din Moldova. Datele raportului arată că postul de televiziune ”Jurnal TV” a mediatizat preponderent în conotație negativă și în mod indirect unii concurenți electorali⁹⁴.

La capitolul îngrijorări legate de libertatea presei și a exprimării în 2015 e de menționat și situația creată la Compania Publică „Găgăuzya Radio Televizionu”, care este al doilea radiodifuzor public din țară (prima fiind IPNA Compania „Teleradio-Moldova”). După schimbarea coraportului de forțe din Adunarea Populară a Găgăuz Yeri, exponenți ai puterii locale au întreprins tentative de a influența ordinea și modalitatea de adoptare a deciziilor în cadrul Companiei publice „Găgăuzya Radio Televizionu”, ceea ce i-a afectat activitatea. A fost elaborat și un proiect de lege de natură să instituie cenzura asupra mass-mediei audiovizuale din UTAG. Alarmat de aceste inițiative, Consiliul Coordonator al Audiovizualului a sesizat Președinția, Parlamentul, Guvernul, Procuratura Generală, Ministerul Afacerilor Interne și Serviciul de Informații și Securitate cu privire la proiectul Legii UTA Găgăuzia privind modificarea și completarea Legii UTA Găgăuzia a audiovizualului nr. 66-XXVIII/III din 10 iulie 2007, care, în opinia membrilor CCA, conține prevederi ce subminează bazele statalității și ordinii legale a Republicii Moldova. În demersul semnat de CCA se menționează că, prin proiectul respectiv se intenționează instituirea cenzurii asupra mass-mediei audiovizuale din autonomia teritorială și substituirea, contrar prevederilor legislației Republicii Moldova, atribuțiilor de licențiere, supraveghere și control ale autorităților publice centrale și ale organelor de stat, fapt ce ar atenta la suveranitatea și integritatea Republicii Moldova⁹⁵.

Problemele existente în Republica Moldova legate de libertatea presei s-au făcut foarte pronunțat resimțite în anul 2015, pe fundalul crizei financiar-bancare și politice. Concentrarea mass-mediei în mâinile unor persoane și monopolizarea presei, semnalate de experții naționali și

⁹⁴Raportul CCA de monitorizare a principalelor buletine informative ale posturilor de televiziune „Moldova-1”, „Prime”, „Canal 3”, „Canal 2”, „Publika TV”, „TV 7”, „Accent TV”, „PRO TV CHIȘINĂU”, „Jurnal TV”, „N 4”, „Realitatea TV”, „Ren Moldova” și „RTR Moldova” la capitolul respectării Regulamentului privind reflectarea campaniei electorale la alegerile locale generale din 14 iunie 2015 în mijloacele de informare în masă din Republica Moldova, pentru perioada 18-27 mai 2015 (<http://cca.md/news/cca-aplicat-sanc-iuni-mai-multor-posturi-tv-pentru-reflectarea-dezechilibrat-i-impar-ial>)

⁹⁵ <http://cca.md/news/cca-alarma-de-posibilitatea-instituirii-cenzurii-asupra-mass-mediei-audiovizuale-n-autonomia-g>

internaționali în domeniu, a devenit tot mai evidentă atunci când instituțiile media au reflectat evenimente de maximă importanță pentru actorii politici și populația țării, cum ar fi delapidările masive din sistemul bancar, protestele societății civile, căderea în cascadă a trei guverne.

Potrivit studiilor de caz realizate de Asociația Presei Independente din Moldova în cadrul proiectului „Libertatea de exprimare și dezvoltarea mass-media în Europa de Est, de Sud-Est și Caucazul de Sud”, implementat de CIJ, instituții media cu acoperire națională au făcut partizanat politic vădit în favoarea adevăraților proprietari ai acestora -politicieni sau oameni de afaceri apropiați partidelor politice⁹⁶.

De altfel, proprietarii instituțiilor media din Moldova au ieșit la iveală după amendarea de către Parlament a Codului Audiovizualului, prin care s-a impus obligativitatea radiodifuzorilor de a prezenta declarații de transparență a proprietății. Informația privind beneficiarii finali și datele cu privire la cota lor de participare la capitalul social au fost făcute publice, confirmându-se ipotezele privind patronii celor mai importante instituții de presă din țară.

Experții în domeniul mass-media au salutat amendarea Codului audiovizualului în sensul asigurării transparenței proprietății mass-media, dar susțin că aceasta este insuficient pentru remedierea situației. “Modificarea este sigur că benefică, dar este doar un prim-pas, chiar jumătate de pas. Pentru că trebuie să se ia măsuri care ar limita concentrarea mass-media, or nivelul de concentrare a mass-mediei a atins cote extrem de alarmante și pluralismul mesajelor transmise de către jurnaliști s-a diminuat foarte mult.”⁹⁷

Probleme din activitatea mass-media sînt legate și de barierele cauzate jurnaliștilor de investigație, în special celor care dezvăluie cazuri de corupție.

De exemplu, după demararea în decembrie 2015 a unei investigații privind averile și interesele unui demnitar din cadrul Ministerului de Interne, jurnaliștii de la Ziarul de Gardă au fost supuși unor intimidări și presiuni din partea MAI⁹⁸. De altfel, jurnaliștii Ziarul de Gardă a fost de mai multe ori ținta unor amenințări pentru subiectele realizate.

Bunăoară, într-un caz care a intrat în atenția Avocatului Poporului, ziaristii de la Ziarul de Gardă au fost avertizați „cu aplicarea legilor cecene” pentru **publicarea articolului „Casa de lux și femeia din spatele lui ÎPS Vladimir”**⁹⁹. **În alt caz, în care Avocatul Poporului s-a sesizat din oficiu**, factori de răspundere de la Centrul Național Anticorupție au solicitat ca

⁹⁶ <http://media-azi.md/ro/node/313030>, „Manipulare și neprofesionalism în reflectarea protestului de lângă casa democratului Vlad Plahotniuc;

<http://media-azi.md/ro/node/316456>, „Elemente de dezinformare, propagandă și de război informațional în spațiul mediatic autohton”.

⁹⁷ Radio Europa Liberă, Interviu cu directorul executiv al Asociației Presei Independente, Petru Macovei, 31.12.2015, (<http://www.europalibera.org/content/article/27460861.html>)

⁹⁸ Declarație a echipei Ziarului de Gardă privind presiuni din partea MAI, 16 decembrie, Ziarul de Gardă (<http://www.zdg.md/stiri/vizita-mai-la-zdg>)

⁹⁹ <http://www.ombudsman.md/ro/content/ombudsmanul-tudor-lazar-isi-exprima-ingrijorarea-legatura-cu-amenintarea-jurnalistilor-de-la>

jurnaliștii de la „Ziarul de Gardă” ca le prezintă materialele brute folosite la documentarea unui articol, directorul instituției media de mai multe ori fiind citată la Centrul Național Anticorupție pentru a fi audiată¹⁰⁰. În aceste și alte reacții ale Ombudsmanului la cazuri de intimidare a jurnaliștilor se afirmă că libertatea de exprimare este o piatră de temelie a unui stat democratic. Acesta trebuie să aibă grijă pentru ca jurnaliștii de investigație, cărora le revine un rol-cheie în dezvăluirea faptelor de corupție, a fraudei și criminalității organizate și de aceea sînt expuși la anumite riscuri și amenințări, să-și facă nestingherit meseria.¹⁰¹

Cît despre securitatea jurnaliștilor, în anul 2015 au fost semnalate mai multe cazuri de intimidare a jurnaliștilor. Un incident cu implicarea unei jurnaliste s-a produs pe 4 martie 2015, în incinta Judecătorei Orhei, unde urma să fie examinat un dosar penal în care figurează ca martor un deputat în Parlament.

În luna iulie 2015, potrivit unor informații apărute în mass-media, în timpul unui protest au fost atacate echipa postului Jurnal TV și cea a portalului de știri Omega.

Cazuri de agresare a jurnaliștilor au fost înregistrate și pe 29 noiembrie, în timpul protestelor de la Ministerul Afacerilor Interne. Potrivit portalului Today.md, un cameraman al televiziunii online Today.md a fost lovit cu pumnul în cap și lovit cu picioarele de către un protestatar din Platforma „DA”, iar jurnaliștii de la Publika TV au fost înjurați de cetățenii care nu sînt de acord cu politica editorială a acestui post TV. Au fost semnalate și alte cazuri de îngrădire a accesului jurnaliștilor la acțiunile de protest¹⁰².

Jurnaliștii s-au confruntat cu problema accesului la informațiile cu caracter public. Mai multe instituții publice limitează accesul cetățenilor, inclusiv a mass-media, la informații, pe motivul protecției datelor cu caracter personal. Aceste limitări, care vizează, în particular datele cu privire la afacerile, averile și interesele demnitarilor, le creează impedimente în exercitarea activității.

Aceste și alte probleme legate de libertatea presei și libertatea de exprimare în Moldova au fost evidențiate în cadrul lucrărilor primului Forum al mass-media din țara noastră care a avut loc pe 28-29 octombrie la Chișinău. Peste 150 de jurnaliști, editori, manageri media din țară, dar și reprezentanți ai autorităților statului, ai ambasadelor străine au discutat problemele jurnalismului din Moldova și soluțiile viabile, care ar permite asanarea domeniului.

¹⁰⁰ <http://www.ombudsman.md/ro/content/avocatul-parlamentar-tudor-lazar-condamna-orice-tentative-de-intimidare-presei>

¹⁰¹ (<http://ombudsman.md/ro/stiri/pozitia-avocatului-parlamentar-tudor-lazar-privind-rolul-institutiilor-mass-media-apararea-si>; <http://ombudsman.md/ro/stiri/tudor-lazar-libertatea-si-impartialitatea-presei-constituie-garantie-realizarii-drepturilor>; <http://ombudsman.md/ro/stiri/siguranta-jurnalistilor-cere-protectie-suplimentara-punctul-vedere-al-avocatului-parlamentar>; <http://ombudsman.md/ro/stiri/tudor-lazar-intimidarea-jurnalistilor-este-inadmisibila-intr-stat-democratic>)

¹⁰² <http://www.api.md/news/view/ro-jurnalistii-nu-pot-fi-impiedicati-sa-si-faca-meseria-de-a-informa-cetatenii-985>

Participanții la Forum au constatat că ultimii ani situația în mass-media în Republica Moldova nu a evoluat, ci a involuat. Chiar dacă evoluțiile de după 2009 au contribuit la liberalizarea pieței media și apariția mai multor posturi private de televiziune, numărul instituțiilor de presă liberă s-a diminuat considerabil.

Opiniile exprimate în cadrul forumului reflectă o stare de lucruri care trezește îngrijorări serioase.

În opinia directorului executiv al Asociației Presei Independente, Petru Macovei, ”presa a devenit aservită unor grupuri de interese, în special politice, iar editorii, de cele mai multe ori fac jocul patronilor, în detrimentul unei informări corecte și echidistante a publicului... Cu cât mai mare este concentrarea, cu atât mai mult descrește profesionalismul în jurnalism. Patronii nu sînt interesați să aibă profesioniști în media, ci profesioniști în manipulare. Presa s-a transformat dintr-un cîine de pază al societății, într-un cîine de pază al patronului”.

Avocatul Poporului se solidarizează cu demersurile participanților la forum¹⁰³ menite să promoveze reformele în mass-media din țară și să sporească nivelul de libertate și de pluralism mediatic în Republica Moldova.

În acest context, Avocatul Poporului recomandă autorităților să întreprindă acțiuni ferme și operative pentru demonopolizarea presei și excluderea controlului politic asupra mass-media, aplicarea unor mecanisme anti-concentrare în audiovizual după modelul țărilor europene dezvoltate și în corespundere cu normele și standardele internaționale; să continue reformele la IPNA „Teleradio-Moldova” și Compania Publică „Găgăuzya Radio Televizionu” pentru a exclude imixtiunea politicului în activitatea audiovizualului public; să revizuiască legislația națională în domeniul publicității pentru a asigura o concurență onestă și a elimina practicile monopoliste de pe piața publicității; să aplice unele facilități fiscale pentru dezvoltarea economică a instituțiilor mass-media; să identifice modalități de soluționare a problemelor legate de distribuția presei scrise.

De asemenea, Ombudsmanul recomandă Parlamentului revizuirea procedurilor existente ce țin de activitatea jurnaliștilor acreditați în Legislativ și asigurarea accesului liber al presei în sala de ședințe a Parlamentului.

¹⁰³ http://api.md/upload/Rezolutie_FORUM_MEDIA_2015_FINAL.pdf, Rezoluția Forumului mass-media, 27-28 octombrie 2015

8. DREPTUL LA PROPRIETATEA PRIVATĂ ȘI LA PROTECȚIA ACESTEIA

Constituția Republicii Moldova consacră expres în articolul 46 dreptul la proprietatea privată și protecția acesteia.

De asemenea, Republica Moldova și-a asumat și angajamente internaționale cu privire la apărarea dreptului de proprietate. Aceste angajamente sînt prevăzute în Articolul 1 din Protocolul 1 la Convenția pentru apărarea drepturilor omului și libertăților fundamentale: „*Orice persoană fizică sau juridică are dreptul la respectarea bunurilor sale. Nimeni nu poate fi lipsit de proprietatea sa decît pentru o cauză de utilitate publică și în condițiile prevăzute de lege și de principiile generale ale dreptului internațional*”.

Datele statistice cu privire la cererile parvenite la Oficiul Avocatului Poporului la acest capitol relevă că numărul adresărilor, ca și în anii precedenți, este unul semnificativ. În principal, motivul plîngerilor la Avocatul Poporului pe acest subiect a fost restituirea averii sau achitarea compensațiilor persoanelor supuse represiunilor politice; nerespectarea normelor existente privind asigurarea cu locuință gratuită a tinerilor specialiști; nerespectarea dreptului la proprietate a locatarilor blocurilor în a căror preajmă se construiesc anexe și alte tipuri de construcții.

Problemele referitor la restituirea averii sau achitării compensațiilor victimelor represiunilor politice au fost abordate de Ombudsman încă din anul 2008¹⁰⁴, însă rămîn a fi nerezolvate. Și asta deoarece prevederile Regulamentului privind restituirea valorii bunurilor prin achitarea de compensații persoanelor supuse represiunilor politice, precum și achitarea compensației în cazul decesului, ca urmare a represiunilor politice, aprobat prin Hotărîrea Guvernului nr. 627 din 05.06.2007, sînt imperfecte. Documentul nu conține mecanisme clare de restituire a averii sau de achitare a compensației, creînd în continuare impedimente victimelor represiunilor politice sau moștenitorilor acestora. Or, și în anul 2015 aceste categorii de persoane au invocat imposibilitatea recuperării valorilor bunurilor confiscate, naționalizate sau scoase în alt mod din posesie.

Situația la acest compartiment nu s-a schimbat în bine în pofida faptului că Republica Moldova a fost condamnată în repetate rînduri la Curtea Europeană a Drepturilor Omului pentru neexecutarea deciziilor instanțelor de judecată ce țin de recuperarea sumelor în calitate de despăgubiri pentru averea confiscată, naționalizată sau luată în alt mod de la victimele represiunilor politice. De exemplu, în cauzele *Prodan c. Moldovei*¹⁰⁵; *Popov c. Moldovei* (nr.2)¹⁰⁶; *Scutari c. Moldovei*¹⁰⁷; *Baibarac c. Moldovei*¹⁰⁸ Curtea a constatat violarea art.6 § 1 și

¹⁰⁴http://www.ombudsman.md/sites/default/files/document/attachments/raport_2008_0.pdf

¹⁰⁵Prodan c. Moldovei (cererea nr.49806/99), Hotărîrea din 18.05.2004

¹⁰⁶Popov c. Moldovei (nr.2) (cererea nr. 19960/04) Hotărîrea din 06.06.12.2005

art.1 al Protocolului 1 CEDO și a menționat că autoritatea națională nu poate invoca lipsa de resurse materiale pentru a nu respecta o hotărîre judecătorească.

O altă problemă sesizată ține de implementarea Hotărîrii Guvernului nr.1259 din 12.11.2008 “Cu privire la asigurarea cu locuință gratuită a tinerilor specialiști cu studii superioare și postuniversitare de rezidențiat, repartizați și angajați în câmpul muncii în instituțiile publice (bugetare) din sate (comune)”, care prevede că tinerii specialiști au dreptul de a fi asigurați cu locuințe gratuite.

În cererea adresată Avocatului Poporului, petiționara B. din raionul Dubăsari s-a plîns că din anul 2009 se află în lista tinerilor specialiști pentru primirea locuinței, însă, pînă în prezent, nu a fost asigurată cu locuință. Ministerul Dezvoltării Regionale și Construcțiilor a confirmat faptul că aceasta este inclusă în lista tinerilor specialiști pentru primirea locuinței, aprobată de către Comitetul de coordonare la ședința din 20 iulie 2009. Constatînd că prevederile Hotărîrii Guvernului în cauză nu funcționează, Avocatul Poporului a recomandat prim-ministrului să stabilească mecanismul de implementare a Hotărîrii Guvernului nr.1259 din 12.11.2008.

Mai mult, implementarea Hotărîrii Guvernului nr. 1259 din 12.11.2008 constituie una dintre acțiunile prevăzute în Hotărîrea Guvernului nr. 974 din 21.12.2012 cu privire la aprobarea Planului de acțiuni pentru implementarea Observațiilor finale ale Comitetului pentru drepturile economice, sociale și culturale, adoptate la Geneva la 20 mai 2011.

Controlul asupra executării Hotărîrii Guvernului nr.1259, precum și gestionarea mijloacelor financiare pentru procurarea locuințelor destinate tinerilor specialiști este pusă în sarcina Ministerului Administrației Publice Locale, care a fost lichidat. Pînă la moment nu au fost operate modificări în acest act normativ, care ar aduce claritate privind autoritatea care urmează să preia controlul asupra executării Hotărîrii Guvernului nr.1259, dar și să asigure realizarea atribuțiilor care au fost puse în sarcina ministerului lichidat.

Avocatul Poporului consideră că persoanelor aflate în lista de așteptare ani în șir li se încalcă dreptul la un trai decent și dreptul de proprietate. Or, aceste persoane au o “*speranță legitimă*” de a-și asigura un trai decent și a obține dreptul la proprietate, ce se confirmă prin simplu fapt, că autoritățile au recunoscut includerea lor în lista tinerilor specialiști pentru primirea locuinței¹⁰⁹.

Ombudsmanul apreciază adoptarea Legii nr.75 din 30.04.2015 cu privire la locuințe, care a înlocuit Codul cu privire la locuințe al R.S.S. Moldovenești, care era învechit. Această Lege

¹⁰⁷Scutari c. Moldovei (cererea nr.20864/03) Hotărîrea din 26.07.2005

¹⁰⁸Baibarac c. Moldovei (cererea nr.31530/03) Hotărîrea din 15.11.2005

¹⁰⁹Scrisoarea Ministerului Dezvoltării Regionale și Construcțiilor nr. B-55/2014 din 07.04.2014

prevede că dreptul la locuință constituie un drept fundamental, care face parte din dreptul la viață decentă al persoanei sau familiei.

De notat, că potrivit prevederilor articolului 47 alin.(1) din Constituția Republicii Moldova, statul este obligat să ia măsuri pentru ca orice om să aibă un nivel de trai decent, care să-i asigure sănătatea și bunăstarea, lui și familiei lui, cuprinzând hrana, îmbrăcămintea, **locuința**, îngrijirea medicală, precum și serviciile sociale necesare.

Legea nr.75 din 30.04.2015 cu privire la locuințe¹¹⁰ definește noțiunea de ”locuința socială”, stabilind că aceasta este o locuință destinată persoanelor care necesită protecție socială, acordată în locațiune. Locuința se atribuie în locațiune persoanelor sau familiilor luate la evidență, al căror venit lunar pentru fiecare membru al familiei nu depășește minimumul de existență stabilit pe țară.

Avocatul Poporului constată că în anul 2015 la Instituția Ombudsmanului nu au fost înregistrate plângeri ce țin de nerespectarea drepturilor la proprietate a locatarilor din blocurile în care se construiesc mansarde. Problema dată a fost abordată constant în anii 2012-2014¹¹¹, inclusiv în rapoartele instituției, Ombudsmanul intervenind în cazuri concrete și venind cu un șir de recomandări către autoritatea publică locală în contextul asigurării respectării drepturilor omului. Din alte tipuri de adresări, s-a stabilit că cetățenii rămân în continuare nemulțumiți de acțiunile/inacțiunile autorităților administrației publice locale, organelor care exercită controlul de stat asupra calității în construcții, în ceea ce privește construcțiile individuale.

De exemplu, petiționarii C.L. și B.A. din or. Hîncești s-au plîns de faptul că, după demararea lucrărilor de construcție pentru ridicarea celui de-al doilea nivel deasupra restaurantului aflat în preajma blocului în care locuiesc, în apartament ar fi apărut umezeală și mușgai pe pereți, care au început să se macine. Toate acestea se întâmplă ca urmare a scurgerii apei de pe acoperișul restaurantului, lângă pereții blocului de locuit. De asemenea, construcția acoperă geamurile și nu permite pătrunderea luminii, circulația curenților de aer. Petenții afirmă că autoritățile locale nu au luat în calcul plîngerile lor privind încălcarea dreptului de proprietate.

Autoritățile administrației publice locale, cât și procuratura Hîncești susțin că proprietarul restaurantului în cauză dispune de autorizație de construcție și certificat de urbanism, în conformitate cu care este permisă executarea lucrărilor de construcție/reconstrucție.

Într-un alt caz, petiționara V.B. din mun. Chișinău s-a adresat la Oficiul Avocatului Poporului pe motiv că i-au fost lezate drepturile la proprietate urmare a prejudiciilor aduse blocului în care locuiește după demararea lucrărilor de construcție (clădire cu oficii) în preajma

¹¹⁰Monitorul Oficial nr.131-138/249 din 29.05.2015

¹¹¹<http://www.ombudsman.md/ro/content/avocatul-parlamentar-tudor-lazar-problema-mansardelor-dreptul-la-proprietate-trebuie-sa-fie>

casei unde este domiciliată. După mai multe adresări ale locatarilor la autoritățile competente, s-a constatat că agentul economic a început lucrările de construcție cu încălcarea termenelor de începere a lucrărilor de construcție, deși autorizația de construcție eliberată de Primăria mun. Chișinău, și anume certificatul de urbanism și documentația de proiect, ar fi fost verificată, coordonată și avizată în modul stabilit.

În acest context, este de menționat că în conformitate cu prevederile Codului civil al Republicii Moldova ¹¹² ”Proprietarul poate cere interzicerea ridicării sau exploatării unor construcții sau instalații despre care se poate afirma cu certitudine că prezența și utilizarea lor atentează în mod inadmisibil asupra terenului său”. Totodată, Curtea Supremă de Justiție statuează ¹¹³ că legalitatea autorizației de construcție a locuinței sau anexelor acesteia trebuie analizată în legătură strânsă cu dreptul de vecinătate.

Legea privind autorizarea executării lucrărilor de construcție nr.163 din 09.07.2010 reglementează modul de autorizare, avizare și verificare a lucrărilor de proiectare, executare sau desființare a construcțiilor și amenajărilor în conformitate cu documentația de urbanism și de amenajare a teritoriului prin aplicarea sistemului de documente normative în construcții în scopul asigurării transparenței și publicității la emiterea actelor administrative și al creării unor condiții favorabile mediului de afaceri.

Deși Legea menționată prevede condițiile de obținere a certificatului de urbanism, certificatului de urbanism informativ, documentației de proiect și a autorizației de construire, în opinia cetățenilor, multe rapoarte de expertiză tehnică pentru cazuri de reconstruire, restaurare, modificare sau consolidare a imobilului existent, sînt elaborate în mod formal.

RECOMANDĂRI:

- 1. Guvernului să perfecționeze actele normative în vederea stabilirii unor mecanisme echitabile de restituire a averii sau de achitare a compensațiilor victimelor represiunilor politice sau moștenitorilor acestora;*
- 2. Guvernului să opereze modificări în Hotărîrea Guvernului nr.1259 din 12.11.2008 “Cu privire la asigurarea cu locuință gratuită a tinerilor specialiști cu studii superioare și postuniversitare de rezidențiat, repartizați și angajați în cîmpul muncii în instituțiile publice (bugetare) din sate (comune)”, pentru a concretiza autoritatea publică centrală care urmează să preia controlul asupra executării Hotărîrii Guvernului nr.1259 și să asigure implementarea acesteia;*

¹¹² Alin.(1) al art.379 din Codul civil al Republicii Moldova. Dreptul de vecinătate

¹¹³ Hotărîrea Plenumului CSJ a Republicii Moldova din 27.03.2006 ”Cu privire la aplicarea unor dispoziții ale Codului civil și ale altor acte normative referitoare la dreptul de proprietate privată asupra imobilelor, inclusiv asupra construcțiilor anexe”

3. *Autorităților administrației publice locale să examineze minuțios fiecare caz în parte de solicitare a construcțiilor/reconstrucțiilor, cu respectarea dreptului de proprietate al cetățenilor și luînd în calcul, de asemenea, dreptul de vecinătate.*

9. DREPTUL LA UN MEDIU ÎNCONJURĂTOR SĂNĂTOS

Dreptul la un mediu înconjurător sănătos este consacrat în articolul 37 din Constituția Republicii Moldova și reprezintă o condiție incontestabilă a realizării drepturilor fundamentale ale omului.

Protecția mediului influențează în mod direct sănătatea populației, condițiile de viață, cât și posibilitățile de dezvoltare solidă și durabilă a generațiilor prezente și viitoare. Anume din aceste considerente soluționarea problemelor ecologice trebuie să devină o prioritate la nivel național.

Protecția mediului înconjurător și respectarea regulilor ecologiei devine astfel un imperativ vital, legat de dreptul fundamental la viață. Aceasta presupune organizarea acțiunilor de păstrare a calităților principale ale mediului - aerul, apa, solul, flora și fauna, pentru o dezvoltare durabilă. Aceste componente sînt epuizabile și pot fi restabilite sau recuperate numai în caz de supraveghere sistematică, evolutivă, în dinamică și în timp real. Din acest punct de vedere un rol primordial le revine autorităților publice abilitate cu atribuții de control de stat și și monitorizarea calității componentelor mediului.

Dacă în anii anteriori nu au fost înregistrate cereri în adresa ombudsmanului în care să se invoce expres încălcarea dreptului la un mediu înconjurător sănătos, atunci în anul 2015 în 4 cereri petiționarii au abordat probleme ce țin de respectarea acestui drept. În cererile sale petiționarii au abordat problema gestionării gunoiștilor în localitățile rurale, poluarea aerului și apelor cauzată de activitatea crescătoriilor de animale. Totodată trebuie de menționat că, deși numărul cererilor la acest capitol este nesemnificativ, Avocatului Poporului a sesizat autoritățile responsabile din domeniul protecției mediului cu referire la mai multe cazuri difuzate de mass-media.

Calitatea apei

Apa este un factor important în echilibrul ecologic, iar poluarea acesteia este o problemă actuală cu consecințe grave asupra sănătății populației. Atît din cererile adresate Avocatului Poporului, cât și din alte surse disponibile publicului conchidem că de cele mai multe ori atitudinea iresponsabilă a consumatorilor față de starea și calitatea apei, activitățile de producție industrială, precum și alți factori nocivi, duc la poluarea mediului și degradarea rîurilor și a apelor, în general.

Calitatea apei potabile și accesul la aceasta continuă să rămână unele dintre cele mai importante probleme cu care se confruntă Republica Moldova. Potrivit Raportului Național de Dezvoltare Umană în Moldova 2009-2010¹¹⁴ apa disponibilă în prezent în Moldova este aproximativ de 500 m³ pe cap de locuitor pe an sau chiar mai puțin, fapt care plasează Moldova în categoria țărilor în care apa este insuficientă, ceea ce poate crea îngrijorări, mai ales din cauza schimbărilor climatice prognozate. Dacă volumul de apă disponibilă este mai mic de 1.000 m³ /locuitor/an, lipsa apei poate împiedica dezvoltarea economică și poate afecta sănătatea și standardul de viață al populației. În prezent, în Moldova resursele de apă disponibile se află la un nivel critic, fapt care afectează capacitatea de dezvoltare a țării. Conform estimărilor, resursele de apă de suprafață disponibile se vor diminua cu 16-20% până în anul 2020. Asta înseamnă că siguranța alimentării cu apă a tuturor utilizatorilor va fi periclitată în anul 2020, când intensitatea folosirii apei va atinge un nivel de 100%.

Comitetul ONU pentru Drepturi Economice, Sociale și Culturale declară că dreptul omului la apă înseamnă că fiecare persoană are dreptul la apă suficientă, sigură, acceptabilă, accesibilă din punct de vedere fizic și financiar, pentru consum personal și în gospodăria casnică. Aceste cinci atribute de bază prezintă fundamentul securității apei. Însă, există riscul că, odată cu schimbările climatei, se vor modifica și aspectele, ce susțin de securitatea apei, care se referă la asigurarea acestei securități, la costuri și modalitatea achitării lor. Unul din riscurile posibile, asociate cu anticipata insuficiență a apei, este că oamenii săraci vor avea, posibil, un acces mai mic la apă și, în același timp, se pot confrunța cu situația de a plăti prețuri mai mari pentru apă decât oamenii mai bogați. Aceste probleme apar atunci, când forțelor pieții li se permite să intervină și să reglementeze accesul și prețurile. Acțiunile de politici și guvernare vor juca un rol crucial în asigurarea faptului că pericolul ce implică o disponibilitate mai mică de apă în viitor pentru dezvoltarea umană să nu fie exacerbă de aspectul de putere și inegalitate.

În Raport Național de Dezvoltare Umană din 2014¹¹⁵ se menționează că proporția locuitorilor cu acces permanent la surse îmbunătățite de apă este de 62%, iar ponderea populației cu acces la canalizare îmbunătățită - 56,6%. Raportul relevă o diferență considerabilă dintre mediul rural și mediul urban, cu referire la accesul la servicii de alimentare cu apă, aceasta fiind de 22,8% față de 68,9%, iar la accesul la sistemul public de canalizare, diferența fiind și mai alarmantă - de 1% față de 50,1%. Accesul redus la sistemele de alimentare cu apă potabilă și canalizare, drept consecință, duce la poluarea apelor freatice și subterane.

¹¹⁴Raportul Național de Dezvoltare Umană în Moldova 2009-2010. Schimbările climatice în Republica Moldova. Impactul socio-economic și opțiunile de politici pentru adaptare. www.undp.md

¹¹⁵Raportul Național de Dezvoltare Umană 2014. Cetățeni corporative veritabili. Obiectivele publice și private în serviciul dezvoltării umane. www.undp.md

Abordînd subiectul din perspectiva respectării dreptului la un mediu înconjurător sănătos, Avocatul Poporului s-a sesizat din oficiu urmare a reportajului difuzat în mass-media cu privire la apa cu viermi livrată locuitorilor din orașul Hîncești¹¹⁶. La solicitarea Avocatului Poporului Inspectoratul Ecologic de Stat, dar și Centrul Național de Sănătate Publică au investigat circumstanțele cazului descris și au întreprins măsuri de dezinfectare și asigurarea calității apei livrate populației.

În acest context, Avocatul Poporului recomandă autorităților responsabile de mediu și sănătatea publică să-și consolideze eforturile în realizarea cu maximă diligență a măsurilor adecvate pentru asigurarea calității apei livrate populației.

Gestionarea deșeurilor

O sursă semnificativă de poluare a mediului o constituie deșeurile menajere. După cum s-a menționat în rapoartele anterioare ale Ombudsmanului, gestionarea deșeurilor rămîne în continuare o problemă acută. Un risc major pentru mediul înconjurător îl reprezintă depozitarea deșeurilor pe sol, deoarece, în urma descompunerii, acestea devin periculoase, cauzînd prejudiciu prin infiltrarea toxinelor în sol și emisii de gaze în atmosferă.

După cum se menționează și în Strategia de gestionare a deșeurilor în Republica Moldova pentru anii 2013-2027, actualul sistem statistic din domeniul gestionării deșeurilor menajere reflectă doar parțial situația privind gestionarea deșeurilor menajere, fiind incertă informația despre fluxurile de deșeuri periculoase specifice, precum uleiurile uzate, vehiculele scoase din uz, anvelopele uzate, acumulatorii și bateriile uzate, deșeurile de echipamente electrice și electronice generate de consumatori, alături de deșeurile menajere. În lipsa sistemelor de colectare și tratare a acestor fluxuri de deșeuri, pe parcursul anilor nu li s-a acordat atenția respectivă.

În opinia Avocatului Poporului, implementarea anevoioasă a activităților planificate pentru prima etapă (2013-2017) a acestei Strategii trezește temeri în ceea ce privește atingerea scopului propus prin acest document strategic de creare a unui management integrat al deșeurilor. În susținerea acestei ipoteze, menționăm că pînă la moment Legea privind deșeurile nu a fost adoptată, deși drept termen de realizare a acestei acțiuni a fost stabilit anul 2013¹¹⁷.

Deseori deșeurile menajere sînt aruncate pe malurile rîurilor sau chiar în apele acestora. Această situație fiind atestată nu doar în localitățile rurale, dar și în orașele mari. Spre exemplu, pe malurile rîului Bîc din zona industrială a mun. Chișinău pot fi văzuteatît deșeurile de la materiale de construcții, cît și alte deșeuri menajere solide. Potrivit Întreprinderii municipale

¹¹⁶<http://www.stireata.md/2015/11/27/hincesti-din-robinete-curge-apa-cu-viermi-foto>

¹¹⁷Planul de acțiuni privind implementarea Strategiei de gestionare a deșeurilor în Republica Moldova pentru anii 2013-2027, aprobat prin Hotărîrea Guvernului nr.248 din 10.04.2013.

"Spații verzi", pe parcursul unui an, de pe malurile râului Bîc au fost colectate aproximativ 180 de tone de deșeuri menajere¹¹⁸. Deseori gunoiul este aruncat chiar de unii angajați ai companiilor care activează în zona industrială a orașului. Ecologiștii spun că flora și faunara râului Bîc sînt grav afectate. Anterior, mai multe organizații neguvernamentale de mediu au declarat că situația bazinului râului Bîc este aproape de o catastrofă ecologică.

Codul Contravențional¹¹⁹ prevede sancționarea atât a persoanelor fizice, cît și a celor juridice prin aplicarea de amenzi sau cu muncă neremunerată în folosul comunității pentru încălcarea regulilor de gestionare a deșeurilor și poluarea mediului.

Avocatul Poporului consideră deosebit de important rolul organelor pentru protecția mediului, abilitate cu dreptul de examinare a contravenției menționate supra în ameliorarea situației ecologice, care trebuie să acționeze cu maximă diligență.

Totodată susține recomandările menționate de precedesori cu privire la necesitatea evaluării situației ecologice din preajma locurilor de depozitare a deșeurilor și determinarea gradului de pericol pentru populație, precum și dezvoltarea serviciilor de gestionare a deșeurilor, în special din mediul rural; eliminarea depozitelor neautorizate și transferul de deșeuri autorizate din zonele de protecție a bazinelor acvatice.

Un alt temei de sesizare din oficiu pentru Avocatul Poporului l-a constituit informația cu privire la defrișarea copacilor de pe strada Ion Creangă, din Chișinău.¹²⁰ La solicitarea Avocatului Poporului, Inspectoratul Ecologic de Stat (Agenția Ecologică Chișinău) a dispus atragerea la răspundere contravențională a persoanelor care se fac vinovate de săvîrșirea contravenției administrative prevăzute de art.122 alin.(2) al Codului Contravențional. Totodată Ministerul Mediului a stabilit cuantumul prejudiciului cauzat mediului și l-a înaintat contravenientului spre achitare benevolă.

În opinia Avocatului Poporului, acțiunea de protecție a mediului poate fi realizată pe deplin numai prin asocierea măsurilor de ordin juridic și administrativ celor de ordin educațional. De rînd cu diverse campanii sociale de anvergură, pe lîngă exemple personale și de rezonanță socială, de implicare și atitudine, considerăm deosebit de importantă educarea ecologică corectă a tinerii generații. Din acest punct de vedere educația ecologică trebuie să devină o preocupare permanentă a tuturor cadrelor didactice. Este de menționat că educația ecologică ocupă un loc important în politicile statelor comunității europene la care aspiră Republica Moldova.

¹¹⁸http://www.publika.md/ce-se-intampla-pe-malurile-raului-bac-este-de-a-dreptul-revoltatorfotoreport_2530031.html

¹¹⁹Articolul 154. Încălcarea regulilor de gestionare a deșeurilor

¹²⁰<https://www.youtube.com/watch?v=0I3PDysDU1k>

Totodată, Ombudsmanul reiterează necesitatea de a dezvolta și de a pune în aplicare un mecanism de informare corectă a publicului conform dispozițiilor Convenției de la Aarhus¹²¹ care prevede că procedurile prin care autoritățile de stat furnizează publicului informații ecologice trebuie să fie clare și informația ecologică trebuie să fie accesibilă.

RECOMANDĂRI:

- 1. Autoritățile responsabile de mediu și sănătatea publică să asigure monitorizarea în mod sistematic și coordonat, a măsurilor adecvate pentru asigurarea calității apei livrate populației;*
- 2. Organele pentru protecția mediului să depună maximă diligență în realizarea atribuțiilor privind efectuarea controlului de stat asupra stării mediului și componentelor lui, dar și în examinarea cazurilor de încălcare a legislației cu privire la protecția mediului și gestionarea deșeurilor;*
- 3. Intensificarea activităților și cooperarea autorităților competente pentru asigurarea realizării eficiente a Planului de acțiuni privind implementarea Strategiei de gestionare a deșeurilor în Republica Moldova pentru anii 2013-2027.*
- 4. Intensificarea acțiunilor Ministerului Mediului în comun cu Ministerul Sănătății în realizarea controlului și evaluării situației ecologice din Republica Moldova din punct de vedere al gestionării deșeurilor și informarea populației despre aceasta;*
- 5. Promovarea educației ecologice a tinerei generații la toate nivelele, ca parte componentă a unui sistem educațional modern.*

¹²¹Convenția din 25.06.98 privind accesul la informație, justiție și participarea publicului la adoptarea deciziilor în domeniul mediului. Articolul 5. "Culegerea și difuzarea informației ecologice".

10. RESPECTAREA DREPTURILOR OMULUI ÎN REGIUNEA TRANSNISTREANĂ ȘI ÎN ZONA DE SECURITATE

Problematica respectării drepturilor omului în regiunea transnistreană se află permanent în atenția Ombudsmanului. Pe fundalul vulnerabilității cetățenilor care locuiesc în localitățile din stînga Nistrului și localitățile limitrofe în fața riscului de nu a fi persecutați sau de nu a prejudicia procesul de negocieri, Oficiul Avocatului Poporului alege metoda optimă pentru soluționarea fiecărei probleme în parte. Cu părere de rău, nu fiecare caz ajuns în atenția Avocatului Poporului poate fi soluționat.

După cum s-a menționat în rapoartele anterioare, pentru a-și realiza drepturile și libertățile fundamentale, garantate de Constituția Republicii Moldova, persoanele domiciliat în stînga Nistrului și în localitățile limitrofe sînt nevoite să solicite acordarea *”cetățeniei transnistrene”*. Pe de o parte, deținerea acestei cetățenii le oferă posibilitatea să circule liber prin posturile ilegal instalate de autoritățile neconstituționale la frontiera administrativă, să fie angajați în cîmpul muncii de către angajatorii care activează în stînga Nistrului, să-și legalizeze dreptul la proprietate, să perfecteze permise de conducere de model transnistrean care facilitează libera circulație, să beneficieze de asistență și protecție socială, asistență medicală oferite de autoritățile transnistrene, să beneficieze de scutiri la impozite pentru venit ca nerezidenți și plăți vamale. Pe de altă parte, *”cetățenia transnistreană”* naște anumite obligațiuni față de autoritățile neconstituționale și implică anumite consecințe – impozitarea dublă (impozitul pe imobil și impozitul funciar), obligativitatea de a satisface serviciul militar în forțele armate transnistrene etc.

Unele acte normative adoptate de autoritățile de la Tiraspol generează inechitate socială față de locuitorii regiunii transnistrene și cei din zona de securitate.

Astfel, în regiunea transnistreană au fost stabilite reguli discriminatorii la calcularea salariilor angajaților care nu dețin cetățenia *”rmn”*. Astfel, la calcularea salariilor persoanelor angajate în cîmpul muncii în instituțiile, întreprinderile și organizațiile aflate sub jurisdicția Tiraspolului, cetățeni ai Republicii Moldova și ai altor state, care nu dețin cetățenia *„rmn”*, sînt efectuate diferite rețineri din quantumul salariului, care sînt cu circa 35% mai mari decît reținerile din salariile persoanelor ce dețin *”cetățenia rmn”*.

Se aplică un coeficient de 2,0 la calcularea plății pentru alimentarea copiilor, ai căror părinți/un părinte, tutorii sau persoanele care îi înlocuiesc activează în organele de poliție ale Republicii Moldova, în școlile cu predare în limba română, în alte instituții de stat ale Republicii

Moldova aflate în teritoriul regiunii Transnistrene; nu dețin cetățenia „rnm” și nu sînt angajați în câmpul muncii în regiunea Transnistreană. Astfel copiii ai căror părinți, tutori sau reprezentanți legali activează în instituțiile de stat a Republicii Moldova, ori nu dețin așa numita cetățenie „rnm” sînt defavorizați prin stabilirea unei plăți majorate pentru alimentare în instituțiile preșcolare și de învățămînt subordonate administrației de la Tiraspol.

În anul 2015, la reprezentanța Varnița a Oficiului Avocatului Poporului s-au adresat cu cereri scrise și verbale 163 persoane, dintre care 125 domiciliază în localitățile aflate sub controlul administrației de la Tiraspol. Solicitanții s-au referit la diferite probleme care, în opinia lor, le creează impedimente în realizarea drepturilor și libertăților constituționale. Cel mai frecvent au fost invocate carențe în activitatea Oficiului Stare Civilă Varnița (43%) și a Secției Evidență și Documentare a Populației Varnița (10%).

Ca și în anii precedenți, problemele invocate de locuitorii din stînga Nistrului și localitățile limitrofe țin de realizarea defectuoasă a drepturilor copilului, a dreptului la cetățenie, la libera circulație, proprietate privată, muncă, asistență și protecție socială, ocrotirea sănătății, libertatea individuală și siguranța persoanei, integritatea fizică și psihică.

Unele aspecte ce țin derespectarea ***dreptului la integritate fizică și psihică***, a libertății și siguranței persoanei în regiunea transnistreană au fost expuse în ”Raportul privind Drepturile Omului în Regiunea Transnistreană a Republicii Moldova”, elaborat de Thomas Hammarberg în februarie 2013. În contextul de limitare a accesului pentru reprezentanții autorităților publice și oficialitățile Republicii Moldova în regiunea transnistreană, activitatea de prevenire a torturii, efectuată de Avocatul Poporului, nu se extinde asupra locurilor de detenție din partea stîngă a Nistrului. În acest context, prioritară pentru Oficiul Avocatului Poporului, în anul 2016, este consolidarea parteneriatelor cu organizațiile societății civile din regiunea transnistreană, cu care anterior au fost încheiate parteneriate. În cadrul acestor parteneriate Oficiul Avocatului Poporului a continuat să acorde, în limita posibilităților, sprijin informațional și metodologic în domeniul standardelor și mecanismelor internaționale în domeniul drepturilor omului în raioanele de est ale țării, inclusiv prevenirea torturii.

Asigurarea respectării ***dreptului la învățătură*** pentru toți copiii în localitățile din regiunea transnistreană rămîne în atenția Avocatului Poporului.

Contrar eforturilor de a soluționa problemele de care se confruntă școlile cu predare în grafia latină, nu s-a înregistrat un progres substanțial în acest domeniu.

În Transnistria activează opt școli cu predare în limba română (5 licee și 3 gimnazii), în care își fac studiile circa 1500 elevi.

Potrivit informației ”cu privire la situația școlilor cu grafie latină din regiunea transnistreană administrate de Guvernul Republicii Moldova”¹²² pregătite de Secretariatul Comitetului de Miniștri al Consiliului Europei în conformitate cu art. 8.2 din Regulamentul Comitetului de Miniștri cu privire la supravegherea executării hotărârilor și a acordurilor de reglementare amiabilă, pentru reuniunea din 11-12 martie 2015, de-a lungul anilor aceste instituții de învățământ se confruntă cu diferite provocări și funcționează în condiții de incertitudine, presiuni și intimidări.

Fiecare dintre aceste școli funcționează într-un mediu distinct și se confruntă cu diferite tipuri de probleme în activitatea lor, cum ar fi: 1) probleme legate de accesul la sediu adecvat; 2) creșterea plăților pentru chirie și utilități; 3) obstacole pentru transportul de mărfuri și livrare de bunuri; 4) obstacole în realizarea libertății de circulație /transportarea copiilor.

Cele mai multe dintre școli nu au spații proprii, fiind obligate să închirieze clădiri de la administrațiile locale și companiile private care activează în regiune. Negocierile privind prețul chiriei sînt purtate cu administrația locală, fiind bazate pe o abordare individuală față de fiecare școală. Totuși, prețul chiriei este în creștere, fiind aplicate criterii discriminatorii, mai ales ținînd cont de resursele financiare investite de Guvernul Republicii Moldova în restaurarea și întreținerea clădirilor. În același timp, trei licee: "Evrîka" din Rîbnița, "Ștefan cel Mare" din Grigoriopol și "Mihai Eminescu" din Dubăsari sînt lipsite de posibilitatea de a folosi sediile lor.

Periodic, elevilor din licee Roghi, Corjova și "Mihai Eminescu" le este restricționată trecerea prin punctul de control de la Hidrocentrala Dubăsari de către reprezentanții "KGB"-ului (așa-numitele servicii de securitate din regiunea transnistreană). Începînd cu 1 ianuarie 2015 reprezentanții "KGB" cer prezentarea declarațiilor de la ambii părinți pentru fiecare trecere a elevilor prin punctul de control.

În perioada octombrie 2014 - februarie 2015, elevii cu vîrsta cuprinsă între 16-18 ani au primit citații oficiale pentru înrolare în structurile paramilitare din regiunea transnistreană.

La 19 octombrie 2012, Marea Cameră a Curții Europene a Drepturilor Omului a pronunțat hotărîrea în cazul Catan și alții contra Moldovei și Rusiei¹²³, recunoscînd faptul violării dreptului la instruire, precum și responsabilitatea Federației Ruse pentru situația școlilor din stînga Nistrului. În același timp, Republica Moldova nu a fost recunoscută responsabilă de violarea dreptului la educație în aceste cauze.

¹²² [https://wcd.coe.int/ViewDoc.jsp?Ref=DH-DD\(2015\)267&Language=lanFrench&Ver=original&Site=CM&BackColorInternet=C3C3C3&BackColorIntranet=EDB021&BackColorLogged=F5D383](https://wcd.coe.int/ViewDoc.jsp?Ref=DH-DD(2015)267&Language=lanFrench&Ver=original&Site=CM&BackColorInternet=C3C3C3&BackColorIntranet=EDB021&BackColorLogged=F5D383)

¹²³ [hudoc.echr.coe.int/sites/eng/Pages/search.aspx#{"languageisocode":\["RON"\],"appno":\["43370/04","18454/06","8252/05"\],"documentcollectionid2":\["GRANDCHAMBER"\],"itemid":\["001-124596"\]}](https://hudoc.echr.coe.int/sites/eng/Pages/search.aspx#{)

În Rezoluția interimară CM/ResDH (2014) 184 adoptată la reuniunea 1208e din 23-25 septembrie 2014, Comitetul de Miniștri a reiterat insistent obligația necondiționată pentru fiecare stat pârît de a se conforma hotărîrilor definitive în litigiile în care ele sînt părți și a cerut insistent autorităților Federației Ruse să întreprindă toate măsurile posibile pentru a înceta încălcarea dreptului reclamanților la instruire și a decis să reia examinarea acestui caz în cadrul reuniunii sale din decembrie 2014. Ulterior, în Rezoluția interimară CM/ResDH (2015) 46 adoptată la reuniunea 1222DH din 11 martie 2015, Comitetul de Miniștri a reafirmat obligația Federației Ruse de a respecta hotărîrile Curții Europene a Drepturilor Omului și a chemat-o să plătească, fără întîrziere, sumele acordate prin Hotărîrea Curții în ceea ce privește satisfacția echitabilă, precum și dobînzile de întîrziere.

La reuniunea din 12 iunie 2015, Comitetul de Miniștri a adoptat o Decizie privind neexecutarea de către Federația Rusă a hotărîrii CEDO în cauza Catan și alții împotriva Republicii Moldova și Federației Ruse. Totodată, înaltul for a invitat Federația Rusă la colaborare cu Consiliul Europei și la executarea imediată a acestei hotărîri, inclusiv să prezinte cît mai curînd posibil un plan de acțiuni cu detaliera strategiei de punere în aplicare a acesteia cu indicarea măsurilor ce urmează a fi luate pentru asigurarea bunei funcționări a școlilor cu predare în grafia latină din regiunea transnistreană a Republicii Moldova.

Libertatea circulației este un drept fundamental al fiecărei persoane, care reprezintă o vocație a acesteia de a decide independent asupra locului și țării în care prefer să trăiască, fiind protejat de Constituția Republicii Moldova prin art.27. Libertatea de a circula în interiorul țării nu necesită aprobare, autorizare sau depunere a unei declarații.

Libera circulație în zona de securitate a conflictului transnistrean este limitată datorită prezenței posturilor forțelor militare de menținere a păcii instalate în baza Acordului despre principiile de reglementare pașnică a conflictului în regiunea transnistreană a Republicii Moldova, semnat la 21 iulie 1992 de către președintele Republicii Moldova, Mircea Snegur, și președintele Federației Ruse, Boris Elțin. Potrivit art. 5 din acest acord „părțile în conflict consideră inadmisibilă aplicarea unor sancțiuni sau blocaje. În acest context vor fi prompt înlăturate orice obstacole din calea circulației mărfurilor, serviciilor și persoanelor...”.

Reiterăm că, formularea enunțată în acest acord este afectată de lipsa mecanismelor de implementare și, în asemenea condiții, locuitorii din zona de securitate care sînt parte a diferitor raporturi sociale ce implică deplasări în stînga Nistrului, se află permanent în stare de nesiguranță și disconfort în legătură cu încasarea plăților pentru „dreptul” de a circula, verificarea și perchezitionarea persoanelor, aplicarea amenzilor și pedepselor pentru „contrabandă” sau „trecerea ilegală a hotarelor”, ridicarea și confiscarea bunurilor etc.

Odată cu adoptarea și implementarea diferitor acte normative cu privire la ”frontiera de stat a ”rnm”, cetățenii Republicii Moldova care nu dețin cetățenia transnistreană sînt considerați cetățeni străini, cu survenirea anumitor efecte: sînt obligați să între pe teritoriul regiunii transnistrene numai prin punctele de trecere instalate conform așa numitei „legi cu privire la frontiera de stat a ”rnm” și să se înregistreze la organele afacerilor interne prezentînd un „talon” care confirmă intrarea „legală” în regiune; locuitorii din regiunea Transnistreană care invită cetățeni străini în ospete sau le oferă spațiu locativ sînt obligați să înregistreze pașapoartele acestora în decurs de 24 ore, iar în cazul în care cetățenii străini se cazează în hotel, administrația acestuia poartă răspundere pentru neînregistrarea la timp a lor. Potrivit art.186 din codul cu privire la contravențiile administrative transnistrean cetățenii care locuiesc în regiune fără documente de identitate sau fără înregistrare (viză de domiciliu) sînt pedepsiți cu o amendă în sumă pînă la 30 salarii minimale.

Din 30 ianuarie 2015 în ”rnm” a fost pus în aplicare regulamentul privind controlul și evidența migrației în Transnistria, potrivit căruia orice cetățean care nu are pașaport transnistrean poate fi declarat persoană indezirabilă pentru criticile aduse autorităților, pentru încălcarea legislației din regiune sau dacă este considerat că prezintă pericol pentru securitatea ”rnm”.

Asistența socială are ca obiectiv nu doar crearea unei societăți prospere, dar și un grad înalt de incluzive pentru toți cetățenii ei. Protecția socială trebuie să constituie elementul fundamental al politicilor statului, mecanismul principal prin care societatea intervine pentru a preveni, limita sau înlătura efectele negative ale evenimentelor considerate drept „riscuri sociale”. Un rol important în organizarea asistenței sociale le revine autorităților administrației publice locale, care trebuie să structureze serviciile teritoriale de asistență socială și să asigure aplicarea legislației la nivel teritorial. În situația în care Legea cu privire la prevederile de bază ale statutului juridic special al localităților din stînga Nistrului - (Transnistria) nr.173 din 22.07.2005 a rămas neimplementată, organele administrație locale nu se conduc în activitatea lor și nu pun în aplicare legislația Republicii Moldova, nu îndeplinesc programele naționale de dezvoltare social-economică. În consecință, persoanele domiciliat în stînga Nistrului nu beneficiază de asigurările pentru situațiile de risc, stabilite și acordate în baza mai multor acte normative naționale din domeniul asistenței și protecției sociale, cum ar fi: ajutorul material, ajutorul social/ajutor pentru perioada rece a anului, servicii sociale – sprijin pentru familiile cu copii, asistență personală pentru persoanele cu dizabilități severe, asistență socială și suport la domiciliu persoanelor cu dizabilități, îngrijire familială substitutivă oferită copiilor orfani sau rămași fără ocrotire părintească, servicii sociale specializate pentru persoanele cu dizabilități

mentale¹²⁴. În aceste circumstanțe, un număr impunător de cetățeni aflați în situații de risc, rămân în afara protecției statului.

În același timp, în rezultatul verificării activității Fondului de stat unic de asigurări sociale al ”rmn” de către procuratura de la Tiraspol, efectuate în anii 2013-2014, a fost întreruptă achitarea pensiilor cetățenilor Republicii Moldova domiciliați în stînga Nistrului care nu dețin cetățenia ”rmn”. În consecință, aceste persoane au pierdut dreptul de a beneficia de ajutor și indemnizații sociale acordate de serviciile sociale ale ”rmn”.

Reieșind din situația creată, aceste persoane au solicitat și au fost asigurate cu pensii potrivit Legii nr.156 din 14.10.1998 privind pensiile de asigurări sociale de stat. Dar, în condițiile în care în stînga Nistrului nu există direcții teritoriale ale Companiei naționale de asigurări sociale, cetățenii Republicii Moldova beneficiari ai pensiilor în baza Legii 156/1998, nu pot beneficia de asigurările pentru situațiile de risc.

În rapoartele anterioare au fost analizate anumite aspecte ce țin de ***încălcarea dreptului la proprietate***. Unul dintre acestea ține de faptul că agenții economici înregistrați potrivit legislației Republicii Moldova, care își desfășoară activitatea în stînga Nistrului și în localitățile limitrofe beneficiază de servicii comunale (apă-canalizare, energie electrică, gaze naturale, evacuarea deșeurilor) furnizate de agenți economici transnistreni. Facturile eliberate de acești furnizori nu corespund cerințelor art. 117 din Codul fiscal și, respectiv, agenții economici nu pot confirma cheltuielile pentru serviciile comunale, care, potrivit Codului fiscal al Republicii Moldova, sînt scutite de TVA. Situația nu s-a schimbat, deși Ministerului Finanțelor i s-a recomandat să intervină, de comun cu alte organe și instituții responsabile, pentru a înlătura dificultățile/impedimentele de care se confruntă acești agenți economici și astfel să contribuie la crearea unui fundal favorabil dezvoltării micului business.

¹²⁴ Legea fondului republican și a fondurilor locale de susținere socială a populației nr.827 din 18.02.2000; Legea cu privire la ajutorul social nr.133 din 13.06.2008; Legea asistenței sociale nr. 547 din 25.12.2003; Legea cu privire la serviciile sociale nr.123 din 18.06.2010; Regulamentul-cadru cu privire la organizarea și funcționarea Serviciului social de sprijin pentru familiile cu copii, aprobat prin Hotărîrea Guvernului nr.889 din 11.11.2013; Regulamentul-cadru privind organizarea și funcționarea Serviciului social ”Asistență personală” și a Standardelor minime de calitate, aprobat prin Hotărîrea Guvernului nr.314 din 23.05.2012; Regulamentul casei de copii de tip familial, aprobat prin Hotărîrea Guvernului nr.937 din 12.07.2002; Regulamentul-cadru privind organizarea și funcționarea Serviciului social ”Locuință protejată” și a Standardelor minime de calitate, aprobat prin Hotărîrea Guvernului nr.711 din 09.08.2010; Regulamentul cu privire la condițiile de stabilire, modul de calcul și de plată a indemnizațiilor pentru incapacitate temporară de muncă și altor prestații de asigurări sociale, modificat prin Hotărîrea Guvernului nr. 544 din 08.07.2014; Regulamentul-cadru privind organizarea și funcționarea Serviciului social ”Echipă mobilă” și a Standardelor minime de calitate, aprobat prin Hotărîrea Guvernului nr.722 din 22.09.2011; Regulamentul cu privire la condițiile de stabilire și plată a indemnizațiilor pentru copiii adoptați și cei aflați sub tutelă/curatelă, aprobat prin Hotărîrea Guvernului nr.581 din 25.05.2006.

În decursul anului 2015 s-a agravat situația cu privire la asigurarea accesului liber al fermierilor din raionul Dubăsari către terenurile cu destinație agricolă situate după traseul Rîbnița-Tiraspol, aflate în proprietate privată. Ca urmare a acțiunilor reprezentanților structurilor de la Tiraspol, a fost interzis definitiv accesul proprietarilor către aceste terenuri. Prin Hotărîrea Guvernului nr. 859 din 18.12.2015, s-a decis alocarea, din fondul de rezervă al Guvernului, a 7,98 mil. lei pentru acordarea unor plăți directe celor 5561 proprietari de terenuri agricole.

În contextul celor expuse, dar și a problemelor elucidate în rapoartele anterioare, Avocatul Poporului reiterează concluzia că starea de nesiguranță pentru respectarea drepturilor omului în stînga Nistrului, precum și în zona de securitate în general, este generată nu numai de acțiunile/inacțiunile autorităților din regiunea transnistreană, dar și de alți factori. Printre aceștia se numără lipsa mecanismelor de implementare a acordurilor semnate în procesul negocierilor între autoritățile constituționale și cele de facto de la Tiraspol; neintervenirea sau intervenirea inefficientă a autorităților publice centrale în unele cazuri, atunci cînd ar fi posibil; lipsa unor reglementări legislative care ar putea oferi soluții pe anumite segmente; birocratismul și neglijența sau abuzul în serviciu admis de unii funcționari ai statului; informarea insuficientă a populației despre atribuțiile și serviciile prestate de autoritățile publice.

Fără a pretinde o abordare exhaustivă a problematicii de respectare a drepturilor omului în regiunea transnistreană și în zona de securitate, Avocatul Poporului subliniază importanța utilizării eficiente a tuturor mecanismelor disponibile în procesul de reglementare a conflictului transnistrean, orientate spre impulsivarea procesului de negocieri și obținerea unor rezultate concrete, inclusiv prin dinamizarea activității Grupurilor de lucru sectoriale, constituite prin Hotărîrea Guvernului nr.1178 din 31.10.2007.

CAPITOLUL III RESPECTAREA DREPTURILOR COPILULUI ÎN REPUBLICA MOLDOVA

Respectarea drepturilor copilului în domeniul justiției pentru copii

Justiția pentru copii este un domeniu foarte important și sensibil atunci când discutăm despre respectarea drepturilor copilului. Aceste caracteristici specifice domeniului sînt cauzate de faptul că copiii care ajung în contact cu sistemul de justiție fie sînt martori, fie sînt victime sau chiar autorii unor infracțiuni, prin urmare fiecare dintre această categorie are nevoie de un suport specific, consistent, complex, și profesionist, racordate bunelor practici internaționale în domeniu și conforme prevederilor celor mai importante documente internaționale din domeniul drepturilor copilului la care Republica Moldova este parte.

Pe parcursul ultimilor ani autoritățile au înregistrat progrese importante privind consolidarea sistemului de justiție pentru copii prin instituirea unor noi mecanisme preluate din experiența altor state și adaptarea acestora realităților sociale specifice țării noastre.

În acest context, ținem să menționăm cele mai importante eforturi ale autorităților de a consolida sistemul justiției pentru copii, printre care:

- modificarea și completarea Codului de executare al Republicii Moldova¹²⁵, prin care au fost inserate garanții suplimentare privind accesul la servicii medicale, a fost diversificată gama sancțiunilor disciplinare și incluse o serie de garanții la aplicarea acestora, a fost redusă durata izolării disciplinare pentru minori la 3 zile fiind introduse și condiții speciale de aplicare a acestei sancțiuni, astfel fiind eliminată încarcerarea minorilor.

- modificarea Legii cu privire la asistența juridică garantată de stat astfel încît copiii victime ale infracțiunilor au dreptul la asistență juridică garantată de stat, inclusiv și la asistență juridică calificată acordată indiferent de nivelul veniturilor.

- consolidarea mecanismului de audiere în condiții speciale a copiilor victime/martori ai infracțiunilor, în acest sens fiind modificat și art. 110¹ din Codul de Procedură Penală, iar în teritoriu fiind amenajate camere de audieri prietenoase copiilor conform standardelor internaționale¹²⁶, care are drept scop de a nu admite revictimizarea copilului în procesul de audiere legală, fortificînd mecanismul național de protecție a copilului, bazat pe o abordare individuală¹²⁷.

¹²⁵ Legea nr. 146 din 14.06.2013, pentru modificarea și completarea Codului de executare al Republicii Moldova nr.443-XV din 24 decembrie 2004, Monitorul Oficial nr.161-166/518 din 26.07.2013.

¹²⁶ Această modificare are drept scop aducerea cadrului juridic național în concordanță cu prevederile Convenția Consiliului Europei pentru protejarea copiilor împotriva exploatărilor sexual. Convenția a fost adoptată la Lanzarote, la 25 octombrie 2007 și ratificată de Republica Moldova la 19 decembrie 2011.

¹²⁷ Noile prevederi ale legislației reglementează noțiunile de cameră de audiere și cameră de vizualizare. De asemenea, a fost reglementată noțiunea de interviewer, lărgindu-se astfel lista specialiștilor care pot participa la audierea minorului, a fost limitat numărul audierilor minorului, excluderea bănuțului din lista persoanelor prezente

- consolidarea mecanismului de colectare și prelucrare a datelor privind sistemul de justiție pentru copii, prin aprobarea tabelului unic de colectare a datelor statistice atât pentru copiii în contact cu legea cât și a celor în conflict cu legea¹²⁸.

Avocatul Poporului consideră că în pofida tuturor eforturilor depuse de către autorități, este imperios necesar ca statul să asigure în mod corespunzător, cu resursele financiare și umane necesare, noile mecanisme legale și instituționale, pentru funcționarea eficientă și implementarea lor corespunzătoare.

În contextul progreselor menționate mai sus trebuie să amintim că persistă și unele probleme identificate pe parcursul anilor în a căror privință autoritățile nu au întreprins acțiuni corespunzătoare și decisive pentru soluționarea lor.

Încă ne mai confruntăm cu problema unui vid instituțional și legal în privința copiilor care au comis infracțiuni prevăzute de legea penală, dar nu au atins vârsta răspunderii penale.

La capitolul delincvenței juvenile, am constatat din analiza pe parcursul mai multor ani a datelor statistice referitor la infracționalitatea juvenilă, că cea mai mare parte a infracțiunilor comise de către minori sînt infracțiunile contra patrimoniului, comise de către minori care provin din familii social vulnerabile. Considerăm că această corelație dintre anumite categorii de infracțiuni și statutul social al minorilor care au comis infracțiuni, demonstrează lipsa unor politici de susținere social-economică a familiilor vulnerabile și a copiilor și tinerilor care provin din aceste familii.

În același context, constatăm că la capitolul prevenirii și combaterii delincvenței juvenile, nu au fost înregistrate progrese semnificative comparativ cu anii precedenți, și anume din considerentul că nu există un document de politici publice, un plan național de prevenire a delincvenței juvenile, elaborat în conformitate cu standardele internaționale în domeniu¹²⁹, care ar oferi o abordare holistică, comprehensivă și multilaterală.

în încăperea de vizualizare ș.a. Importanța audierii minorului într-o cameră special amenajată constă în faptul că nu copilul „deservește” organele de urmărire penală și justiția, ci dimpotrivă, autoritățile abilitate ale statului se întrunesc pentru a ajuta copilul să elucideze situația prin care a trecut sau, după caz, pe care o cunoaște. Astfel, devine posibil ca minorul să fie mai puțin supus influențelor traumatizante, care se produc iminent la derularea acțiunii procesuale în mod obișnuit, iar mărturiile depuse să fie respectiv mai ample și cu un grad mai sporit de veridicitate.

¹²⁸ Această activitate a fost realizată de către un grup de lucru, a cărui activitate a fost coordonată de Oficiul Avocatului Poporului, conform prevederilor pct. 1 și 2, domeniul specific de intervenție 6.3.5, privind Consolidarea sistemului de colectare și analiză a datelor privind copiii care intră în contact cu sistemul de justiție, din Strategia de reformă a sectorului justiției pentru anii 2011-2016 și a Planului de acțiuni pentru implementarea acesteia. Totodată, pentru aprobarea Tabelului de indicatori pentru colectarea datelor statistice privind minorii, a fost emis ordinul comun al Ministrului Justiției și Ministrului Afacerilor Interne, nr.19/17 din 26 ianuarie 2015.

¹²⁹ Principiile Națiunilor Unite pentru prevenirea delincvenței juvenile cunoscute și ca principiile de la Riyadh, doptate prin Rezoluția 45/112, din 14 decembrie 1998 (a 68-a Sesiunea Plenară)

RECOMANDĂRI:

1. *Acoperirea financiară adecvată a reformelor în proces de implementare.*
2. *Consolidarea mecanismului de colectare și prelucrare a datelor privind sistemul de justiție pentru copii, prin asigurarea conlucrării autorităților de resort și prin dezvoltarea unei baze de date în conformitate cu indicatorii aprobați prin Ordinul comun al Ministrului Justiției și Ministrului Afacerilor Interne, nr.19/17 din 26 ianuarie 2015.*
3. *Consolidarea mecanismului de audiere a minorilor prin elaborarea și aprobarea standardelor de calitate privind procedurile de audiere a minorilor, privind amenajarea camerelor de audiere, precum și pregătirea profesioniștilor din domeniu, și asigurarea resurselor financiare pentru buna desfășurare a procesului de audiere¹³⁰.*
4. *Crearea cadrului instituțional și legal privitor la copiii care au comis infracțiuni prevăzute de legea penală, dar nu au atins vârsta răspunderii penale, revizuirea măsurilor educative prevăzute de legislația penală în scopul dezvoltării și sporirii eficienței aplicării acestora, stabilirea autorităților și consolidarea rolului acestora la resocializarea și reintegrarea minorilor.*
5. *Elaborarea și adoptarea unui plan național de prevenire și combatere a delincvenței juvenile, în conformitate cu Principiile Națiunilor Unite pentru prevenirea delincvenței juvenile cunoscute și ca principiile de la Riyadh.*
6. *Asigurarea participării copiilor în elaborarea și monitorizarea politicilor care-i privesc.*

Dreptul copilului la opinie și ascultarea opiniei acestuia este unul dintre subiectele asupra cărui instituția ombudsmanului a atras atenția și în rapoartele precedente.

Convenția ONU cu privire la drepturile copilului de bazează pe patru principii generale, două dintre care se referă la respectarea interesului superior al copilului în toate deciziile care îi afectează, indiferent de către cine aceste decizii sînt luate, și respectiv, consultarea și luarea în considerare a opiniei copiilor referitor la problemele care îi afectează. Totodată, Convenția garantează, în conținutul articolului 12, dreptul copilului la opinie.

Respectarea acestui drept era considerată pînă nu demult un domeniu de activitate al organizațiilor neguvernamentale, cu toate acestea constatăm implicarea tot mai activă a

¹³⁰Pentru o analiză mai amplă a situației la acest subiect elaborată de către Oficiul Avocatului Poporului, puteți accesa http://www.ombudsman.md/sites/default/files/document/attachments/analiza_camere_de_audiere_redactata2.pdf

autorităților publice în realizarea acestui drept și atragerea copiilor în procesul de elaborare a politicilor care țin de domeniile ce îi vizează direct.

Apreciem pozitiv crearea Consiliului Consultativ Național al Copiilor de pe lângă Ministerul Muncii, Protecției Sociale și Familiei, instituit în parteneriat cu Asociația Obștească ”Parteneriate pentru Fiecare Copil”¹³¹, obiectivele căruia sînt: încurajarea participării copiilor la identificarea, prevenirea și soluționarea problemelor în domeniul protecției sociale; promovarea oportunităților egale între semenii lor și excluderea oricăror forme de discriminare; crearea unui mediu favorabil de comunicare eficientă între copii și administrația publică centrală și locală, cu alți actori sociali, în aspectele care îi vizează; oferirea posibilității copiilor de a învăța practica cetățeniei democratice, a exprimării, comunicării, dialogului, negocierii, luării deciziei, precum și dezvoltarea abilităților de lider.

Consilii Consultative ale Copiilor au fost create în 10 raioane (Călărași, Fălești, Ungheni, Cahul, Orhei, Sîngerei, Telenești, Nisporeni, Căușeni, Soroca) avînd calitatea de partener al Direcțiilor/Secțiilor asistență socială și protecție a familiei în elaborarea, implementarea, monitorizarea și evaluarea serviciilor sociale locale, politicilor, programelor și proiectelor pentru copii.

Membrii Consiliului Consultativ al Copiilor participă la ședințele Consiliile raionale pentru protecția drepturilor copilului, atunci cînd se discută despre punerea în aplicare a strategiilor naționale și programelor de protecție a drepturilor copilului și a familiei, dezvoltarea programelor locale și a planurilor de acțiuni privind protecția copilului și familiei, planificarea vacanței tematice pentru copii.

Una dintre activitățile în care autoritățile i-au implicat pe membrii Consiliilor consultative ale copiilor a fost monitorizarea și evaluarea serviciilor sociale pentru copii, dar și faptul că membrii Consiliilor au venit cu recomandări¹³² clare pentru prestatorii serviciilor sociale.

Tot în scopul asigurării respectării dreptului copiilor la opinie Ministerul Educației a elaborat și aprobat Regulamentul de organizare și funcționare a consiliilor elevilor și Regulamentul pentru Consiliul Național al Elevilor, aprobat prin ordinul nr. 136 din 26 martie 2013.

¹³¹La 10 octombrie 2014 prin Ordinul nr. 157, al Ministrului Muncii, Protecției Sociale și Familiei, a fost aprobat Regulamentul de organizare și funcționare a Consiliului Consultativ Național al Copiilor

¹³²Printre recomandările copiilor au fost enumerate următoarele: copilul trebuie să fie informat și bine pregătit pentru plasament; îngrijitorii trebuie să completeze „Cartea vieții” copilului; procedura de potrivire a copilului cu îngrijitorul este esențială și trebuie respectată; toți membrii familiei trebuie să beneficieze de cursul de instruire înainte de a lua în plasament un copil; copilului trebuie să i se explice cauza plasamentului într-o familie sau alta; profesorii trebuie să fie anunțați despre copiii din plasament; îngrijitorii trebuie să discute mai mult despre planurile de viitor ale copiilor și să-i susțină în realizarea lor; copiilor care se confruntă cu probleme de adaptare în familia îngrijitorului, trebuie să li se acorde asistență psihologică.

Este important ca profesioniștii din domeniu să beneficieze de instruirii care să le dezvolte abilitățile de lucru cu copiii ca mai apoi să îi implice în evaluări, monitorizări, elaborări de acte, dar și să fie capabili să audă constatările și recomandările copiilor.

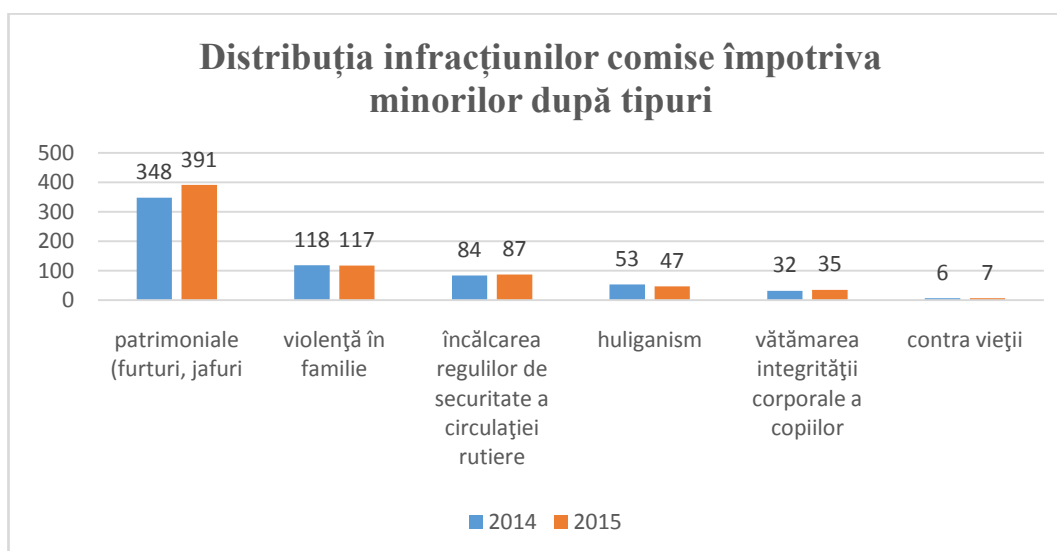
Copiii victime ale infracțiunilor

În ultimii ani, se constată o creștere a numărului cazurilor de victimizare a copiilor prin acțiuni de atentare la viața, sănătatea, dezvoltarea, demnitatea sau moralitatea acestora. Cu regret, în rol de abuzatori figurează în foarte multe cazuri părinții, reprezentanții legali sau alte persoane, în a căror grija se află copiii.

Conform datelor Procuraturii Generale, în 2015 au fost pornite 1334 de cauze penale, în care 1381 de copii figurează în calitate de victime ale infracțiunilor, înregistrându-se o creștere cu circa 24% față de perioada analogă a anului 2014, când au fost inițiate 1073 de cauze penale.

Copiii au figurat în calitate de victime ale infracțiunilor după cum urmează:

- patrimoniale (furturi, jafuri) – 348 de cauze penale (391 de cauze penale în anul 2014);
- violență în familie – 118 cauze penale (117 în anul 2014);
- încălcarea regulilor de securitate a circulației rutiere – 84 de cauze penale (87 în anul 2014);
- huliganism – 53 de cauze penale (47 în anul 2014);
- vătămarea integrității corporale a copiilor – 32 de cauze penale (35 în anul 2014);
- contra vieții – 6 cauze penale (7 în anul 2014).

În 332 de cauze penale copiii au fost victime ale infracțiunilor privind viața sexuală, dintre care, în 39 de cazuri aceștia au fost abuzați în familie (de tatăl biologic – 11 cazuri, concubinul mamei – 13, alte rude – 15 cazuri).

În anul 2015 au fost înregistrate 214 cazuri de violență asupra copiilor, comise în instituțiile de învățământ, inclusiv între semeni – 182 cazuri. Copii deseori recurg la violență în timpul recreațiilor sau după lecții.

Din cererile privitor la acest subiect, examinate pe parcursul anului 2015¹³³, am constatat că se aplică anevoios procedura de organizare instituțională și de intervenție a lucrătorilor instituțiilor de învățământ în cazurile de abuz, neglijare, exploatare, trafic al copilului” aprobată prin Ordinul ministrului educației, nr. 77 din 22 februarie 2013¹³⁴, și nu se respectă Metodologia de aplicare a acestei proceduri¹³⁵.

În continuare rămîne o problemă gravă suicidul în rîndul copiilor. În cursul anului 2015 a crescut numărul tentativelor de suicid în rîndurile minorilor, fiind înregistrate 103 cazuri (96 – în 2014), în special a celor cu vârstele cuprinse între 13-16 ani (70 de copii). Totodată, au fost înregistrate 5 cazuri de suicid al copiilor (2 fete și 3 băieți), cu vârstele cuprinse între 13-16 ani. În toate cazurile suicidul s-a produs prin strangulare.

Printre cauzele care determină copiii să recurgă la astfel de acțiuni, specialiștii enumeră eșecul școlar sau sentimental, dificultățile de adaptare a copiilor, dezechilibrul emoțional, pe fundalul lipsei de comunicare eficientă cu părinții sau rudele.

În majoritatea cazurilor de suicid sau a tentativelor de suicid, copiii creșteau și erau educați în familii monoparentale, fie părinții erau plecați peste hotare, iar minorii au rămas cu bunicii sau alte rude. Uneori, relațiile tensionate între părinți, divorțul, alte probleme în familie îi descurajează pe copii, cei mai sensibili recurgînd la măsuri extreme.

Reieșind din cele expuse, considerăm că este foarte important ca părinții să cunoască și să conștientizeze necesitatea unei comunicări eficiente cu copiii lor. Acest subiect este reflectat și în conținutul art.6 din Convenția pentru protecția copiilor împotriva exploatării sexuale și a abuzurilor sexuale¹³⁶, prin care se recomandă ca fiecare parte să ia măsuri legislative sau de altă natură pentru a asigura ca toți copiii să primească informație cu privire la riscurile exploatării sexuale. Informarea copiilor urmează a fi asigurată în colaborare cu părinții.

Un studiu axat pe analiza programelor universitare, realizat de UNICEF Moldova în anul 2010¹³⁷ a scos în evidență faptul că în Planurile de învățământ ale universităților și colegiilor nu

¹³³ Oficiul Avocatului Poporului a organizat și o întvedere cu cei mai importanți actori din domeniu: <http://www.ombudsman.md/ro/content/implicarea-societatii-si-competenta-profesionala-pedagogilor-si-psihoilogilor-factori>

¹³⁴ Cazurile suspecte de abuz, neglijare, exploatare, trafic al copilului sînt înregistrate de instituțiile de învățământ în Registrul de evidență a sesizărilor privind cazurile suspecte de abuz, neglijare, exploatare, trafic al copilului. Directorul instituției de învățământ sau coordonatorul este obligat să înregistreze sesizările referitor la Cazurile suspecte de abuz, neglijare, exploatare, trafic al copilului...

¹³⁵ aprobată prin Ordinul ministrului educației, nr. 858 din 23.08.2013.

¹³⁶ Convenția Consiliului Europei semnată la Lanzarote la 25 octombrie 2007 a fost ratificată de Republica Moldova prin Legea nr. 263 din 19 decembrie 2011

¹³⁷ Studiu „Identificarea și Înregistrarea Programelor Parentale din Republica Moldova” (UNICEF, 2010)

sînt cursuri referitoare la îmbunătățirea abilităților și competențelor parentale. De cele mai multe ori subiectele legate de educația parentală sînt integrate în temele referitoare la pedagogie, psihopedagogia familiei, etc.

În acest context, considerăm binevenite eforturile Ministerului Educației de a elabora proiectul ”Strategiei intersectoriale privind dezvoltarea abilităților și competențelor parentale pe anii 2015-2021”¹³⁸, în scopul asigurării fiecărui copil un mediu familial adecvat pentru atingerea potențialului maxim de dezvoltare și de a deveni un adult responsabil.

Ombudsmanul apreciază că proiectul Strategiei își propune crearea unui sistem unitar, corelat și complex de educație a părinților pe plan național, dar și faptul că prevederile Strategiei au fost corelate cu documentele de politici relevante, cu reformele demarate în sistemul de învățămînt, cu alte reforme în domeniul protecției copilului și sănătății.

RECOMANDARE:

- 1) *Asigurarea instruirii continue a cadrelor didactice privind aplicarea, conform metodologiei, a procedurii de organizare instituțională și de intervenție a lucrătorilor instituțiilor de învățămînt în cazurile de abuz, neglijare, exploatare și trafic al copilului, precum și monitorizarea continuă privind respectarea prevederilor acestora;*
- 2) *Consolidarea eforturilor statului de prevenire și combatere a suicidului, în special în rîndul copiilor;*
- 3) *Avocatul Poporului recomandă aprobarea fără tergiversare a Strategiei intersectoriale privind dezvoltarea abilităților și competențelor parentale pe anii 2015-2021, și asigurarea implementării acesteia în mod corespunzător, de către toți actorii relevanți.*

Respectarea drepturilor copilului în sistemul educațional

Educația incluzivă

La nivel național sînt întreprinse acțiuni pentru asigurarea drepturilor copiilor cu dizabilități, prin implementarea în continuare a programelor de incluziune socială.

Procesul de incluziune al copiilor cu cerințe educaționale speciale este prevăzut într-un șir de acte normative¹³⁹, și după cum s-a menționat și în conținutul Raportului privind respectarea

¹³⁸Strategia stabilește direcțiile de dezvoltare a educației parentale, ca formă specifică de intervenție, specializată pentru organizarea unor programe de formare, dezvoltare și consolidare a abilităților și competențelor parentale ale părinților/reprezentanților legali /persoanei în grija căreia se află copilul. Strategia stabilește obiectivele și sarcinile pe termen mediu în vederea promovării educației parentale și definește direcțiile strategice privind formarea și dezvoltarea abilităților și competențelor parentale.

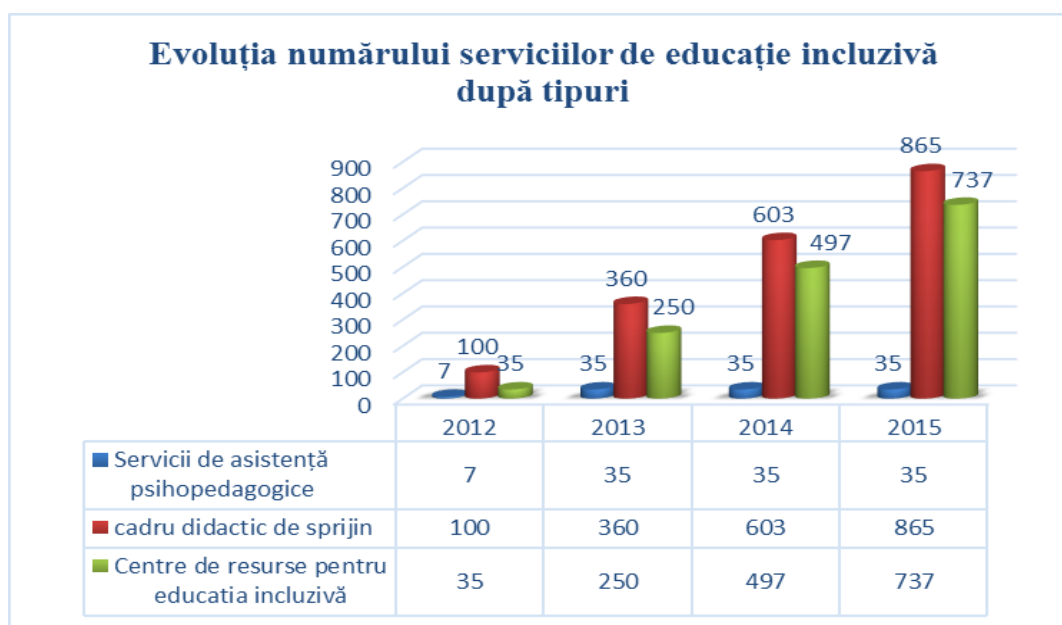
¹³⁹ Programul național de dezvoltare a educației incluzive pentru anii 2011- 2020; Metodologia de evaluare a dezvoltării copilului, ordinul ME nr.99, din 26.02.2015; Metodologia de organizare și funcționare a Centrului de resurse în Educație Incluzivă, ord. ME, nr.100 din 26.02 2015; Instrucțiunea de organizare a instruirii la domiciliu,

drepturilor omului pentru anul 2014¹⁴⁰, acest proces presupune dezvoltarea serviciilor de suport pentru cadre didactice, părinți și copiii cu necesități speciale.

Incluziunea copiilor cu cerințe educaționale speciale a fost dezvoltată ca continuitate logică a unui proces global, foarte important pentru respectarea dreptului copilului la creștere și dezvoltare în mediul familial, și anume dezinstituționalizarea copiilor din școlile internat-auxiliare.

Astfel, dacă la începutul anului de studii 2014-2015 în ciclul primar și gimnazial studiau 101 copii cu CES dezinstituționalizați din școlile internat speciale, atunci la începutul anului de studii 2015-2016 numărul copiilor a crescut, fiind reintegrați 591 copii.

Din monitorizarea procesului de dezvoltare al serviciilor de educație incluzivă, s-a observat că serviciile de suport sînt în continuă creștere, ceea ce este un factor pozitiv pentru implementarea corespunzătoare a reformei.

În Raportul privind respectarea drepturilor omului în Republica Moldova în anul 2014 ombudsmanul a menționat că autoritățile urmează să elaboreze instrumente de lucru pentru specialiștii implicați în procesul de incluziune educațională, dar și să organizeze instruirea specialiștilor. În acest context, trebuie să remarcăm că în scopul asigurării unui proces eficient al educației incluzive, la 06 octombrie 2015 Ministerul Educației în comun cu Centrul Republican de asistență psihopedagogică și cu suportul UNICEF Moldova, a demarat proiectul ”Promovarea Educației Incluzive în Republica Moldova pentru anii 2015-2018”.

ord. ME nr.98, din 26.02.2015; Instrucțiunea privind procedurile specifice de examinare a elevilor cu Cerințe educaționale speciale, condiții specifice, ord. ME nr.156 din 20.03. 2015; Reglementările și condițiile specifice de evaluare a elevilor cu CES care au studiat după un PEI, ord. ME nr. 311 din 05 mai 2015.

¹⁴⁰http://www.ombudsman.md/sites/default/files/document/attachments/1354_raport-2015_cpdom_small_0.pdf

Acțiunile proiectului vor fi axate pe reactualizarea Conceptului de Educație Incluzivă în Republica Moldova, elaborarea Conceptelor privind incluziunea copiilor cu dizabilități severe, deficiențe senzoriale, elaborarea Conceptului serviciului psihologic, psiho-pedagogic și al Cadrului didactic de sprijin, analiza sistemului de formare continuă a cadrelor de sprijin în Educația Incluzivă, instruirea specialiștilor din cadrul Serviciului de asistență psiho-pedagogică în administrarea datelor și realizarea unui portal web ca resursă în domeniul educației incluzive.

În anul precedent au fost întreprinse acțiuni privind modalitatea de susținere a examenelor de absolvire pentru elevii cu nevoi speciale, în vederea acordării de șanse egale elevilor cu cerințe educaționale speciale, problemă sesizată în raportul ombudsmanului pentru anul 2014.

În acest sens, la 20 martie 2015, prin Ordinul Ministrului educației, a fost aprobată Instrucțiunea privind procedurile specifice de examinare a elevilor cu cerințe educaționale speciale, care stabilește procedurile specifice de organizare și desfășurare a examenelor de absolvire a ciclurilor de învățământ gimnazial și liceal pentru elevii cu cerințe educaționale speciale care au studiat în baza curriculei generale și care solicită condiții speciale de examinare¹⁴¹.

Instrucțiunea respectivă vine cu reglementări clare privind modul în care elevul cu dizabilități urmează să susțină examenele de absolvire, procedura de examinare a cererilor și dosarul elevului care solicită susținerea examenelor în condiții speciale, dar și modelele de acte care urmează a fi anexate la dosarul absolventului.

Prin adoptarea Instrucțiunii privind procedurile specifice de examinare a elevilor cu cerințe educaționale speciale, a fost eliminată o lacuna sistemică, care în anul 2014 a cauzat dificultăți pentru realizarea dreptului la învățatură a unei minore cu cerințe educaționale speciale, iar prin reacționarea în mod corespunzător a autorităților la recomandările ombudsmanului s-a reușit evitarea unor situații similare.

RECOMANDĂRI:

- 1. Ombudsmanul recomandă autorităților să depună eforturi pentru adaptarea sălilor de clasă și a blocurilor de studii la nevoile copiilor cu dizabilități.*
- 2. Susținerea și consolidarea eforturilor de incluziune în sistemul educațional a copiilor cu CES prin dezvoltarea și perfecționarea continuă a cadrelor didactice, mecanismelor și instrumentelor necesare.*

¹⁴¹În cadrul unei reuniuni cu reprezentanții societății civile și autorităților de resort organizate de către Oficiul Avocatului Poporului, a fost efectuat un schimb de opinii pe marginea Instrucțiunii privind procedurile specifice de examinare a elevilor cu cerințe educaționale speciale, aprobată de Ministerul Educației pe 20 martie 2015, precum și pe marginea Metodologiei de organizare și desfășurare a examenului de bacalaureat, anul școlar 2014-2015 din 31 octombrie 2014:<http://ombudsman.md/ro/content/reuniunea-de-lucru-asigurarea-conditiilor-adequate-pentru-organizarea-si-desfasurarea>

Transportarea elevilor la școlile de circumscripție

Reforma structurală în domeniul învățământului a început încă în anul 2009 și continuă pînă în prezent, avînd drept scop asigurarea accesului fiecărui copil la o educație de calitate.

Esența reformei constă în reorganizarea instituțiilor de învățămînt, astfel încît să fie optimizate costurile pentru procesul și condițiile de instruire per elev, din cauza costurilor exagerate care trebuiau suportate pentru întreținerea unor instituții, care erau frecventate de un număr foarte mic de elevi, drept consecință a regresului demografic, în special în mediul rural.

Astfel, au fost create școli de circumscripție, către care sînt transportați elevii din localitățile învecinate. În acest context, din momentul demarării reformei nu existau suficiente resurse pentru asigurarea transportării elevilor către școlile de circumscripție, existînd situații cînd elevii se deplasau pe jos la distanțe mai mari de 3 kilometri, fie condițiile în care erau transportați elevii nu corespundeau normelor de securitate în trafic. Totodată, nu exista nici un act normativ care să reglementeze condițiile de transportare a elevilor¹⁴². Asupra acestor probleme ombudsmanul a atras atenția în rapoartele precedente.

Asigurarea procesului de transportare a elevilor către școlile de circumscripție a fost monitorizată și în anul 2015, iar analiza rezultatelor monitorizării a scos în evidență că Direcțiile de învățămînt în parteneriat cu administrația publică locală și instituțiile de învățămînt identifică soluții pentru asigurarea transportării elevilor către școlile de circumscripție.

În situația cînd Direcția de învățămînt sau instituția de învățămînt nu dispune de unitatea de transport, elevii sînt transportați cu unitățile de transport închiriate sau, din contul mijloacelor financiare, achită drumul tur-retur al elevilor.

Instituțiile de învățămînt au identificat resurse financiare pentru angajarea unui însoțitor¹⁴³ pe întreaga durată a deplasării elevilor cu unitățile de transportare al elevilor. De regulă această persoană este angajată pe 0,25 unități de salariu.

Deoarece cheltuielile pentru alimentarea elevilor din clasele a V-IX nu sînt acoperite din bugetul de stat sau a unităților teritorial administrative, elevii transportați nu participă la activitățile extrașcolare.

RECOMANDARE:

Să fie identificate soluții pentru a asigura participarea la activități extrașcolare și a copiilor care se deplasează zilnic către școlile de circumscripție.

¹⁴²La 30 octombrie 2014 prin Hotărîrea Guvernului nr. 903 a fost aprobat Regulamentul cu privire la transportarea elevilor care stabilește regulile de organizare și transportării elevilor între localitatea de domiciliu și instituția de învățămînt general în care ei își fac studiile, dar și obligațiile factorilor implicați în procesul de transportare al elevilor. Transportarea elevilor se face cu autobuzele sau microbuzele aflate în gestiunea ori în folosința direcțiilor raionale/municipale de învățămînt sau în proprietatea ori folosința autorităților publice locale, iar în lipsa lor, cu autobuzele ori microbuzele agentului transportator cu care a fost încheiat contract de transport.

¹⁴³ Pct. 28 al Regulamentului cu privire la transportarea elevilor

Alimentatia elevilor în institutiile de învățămînt.

Conform cadrului normativ care reglementează domeniul alimentației elevilor în instituțiile de învățămînt, doar elevii claselor primare și elevii claselor V-XII din instituțiile de învățămînt din raioanele de est ale Republicii Moldova subordonate Ministerului Educației și din instituțiile de învățămînt din raioanele Dubăsari, Căușeni și Anenii Noi amplasate în zona de securitate sînt alimentați gratuit¹⁴⁴. Totodată, doar elevii claselor V-XII, care provin din familii socialmente vulnerabile, sînt alimentați gratuit din contul mijloacelor autorităților administrației publice locale.

Normele financiare pentru alimentarea gratuită a elevilor pentru anul 2015 stabilite de Ministerul Educației, a constituit suma de 7 lei/zi¹⁴⁵, doar pentru asigurarea dejunului sau prînzului. În mod evident este o sumă care nu poate acoperi în mod real necesarul nutrițional pentru copilul în vîrstă de 7-11 ani, potrivit căruia, din alimentația zilnică a copiilor nu trebuie să lipsească proteinele de natură animală – brînzeturi, ouă, pește, carne, dar și fructele și legumele.

O altă problemă constă în faptul că produsele alimentare sînt procurate prin procedura de achiziții publice¹⁴⁶, iar furnizorul de produse este selectat pe criteriul – cel mai mic preț oferit. Prin urmare, reieșind din resursele financiare alocate în acest sens, și prevederile procedurii de achiziționare, produsele alimentare achiziționate sînt necalitative (ambalaj deteriorat, pește dezghețat, produse cu termen de valabilitate expirat, etc.).

Unele instituții de învățămînt nu dispun de cantine școlare, elevii se alimentează în sălile de clasă sau în cantinele grădinițelor (raioanele Călărași, Ștefan-Vodă, etc.).

Reieșind din cele expuse, Avocatul Poporului consideră că problemele menționate ce țin de oferirea alimentației necalitative și în condiții necorespunzătoare, statul admite în mod evident încălcarea dreptului la sănătate a copilului, afectînd dezvoltarea fizică și intelectuală în mod corespunzător a copiilor.

RECOMANDARE:

- 1) Pentru a asigura alimentația copiilor, în special a celor care provin din familii vulnerabile, pentru care uneori aceasta constituie alimentația pentru întreaga zi, Avocatul Poporului recomandă Ministerului Educației și Ministerului Finanțelor revizuirea normelor financiare pentru alimentația elevilor în cadrul instituțiilor de învățămînt.*

¹⁴⁴ Hotărîrii Guvernului nr. 234 din 25 februarie 2005 cu privire la alimentarea elevilor

¹⁴⁵ Ordinul Ministrului Educației nr. 1277 din 30 decembrie 2014 cu privire la normele financiare pentru alimentarea copiilor/elevilor din instituțiile de învățămînt

¹⁴⁶ Legea nr. 96 din 13 aprilie 2007 privind achizițiile publice

2) *Totodată, o recomandare, care urmează a fi luată în considerație de către Agenția pentru asigurarea calității alimentelor și Agenția de achiziții publice, ține de asigurarea instituțiilor de învățământ cu produse alimentare de calitate, prin modificarea criteriilor de selectare a furnizorilor de produse alimentare nu doar după criteriu - cel mai mic preț, dar și după criteriile de calitate a produselor.*

3) *Amenajarea spațiilor pentru alimentația elevilor corespunzător cerințelor din domeniu.*

Asigurarea școlarizării obligatorii a copiilor

Un alt aspect ce ține de reformele implementate în domeniul învățământului este și aprobarea Instrucțiunii privind prevenirea și combaterea absenteismului școlar și a Planului de acțiuni pentru prevenirea și combaterea abandonului școlar și absenteismului în învățământul general¹⁴⁷.

Potrivit prevederilor Codului educației, care au intrat în vigoare la 24 octombrie 2014¹⁴⁸, învățământul obligatoriu începe cu grupa pregătitoare din învățământul preșcolar și se finalizează cu învățământul liceal sau învățământul profesional tehnic secundar și postsecundar, iar obligativitatea frecventării învățământului obligatoriu încetează la vârsta de 18 ani. Responsabilitatea școlarizării obligatorii a copiilor cu vârsta de până la 16 ani revine părinților sau altor reprezentanți legali și autorităților administrației publice locale de nivelurile întâi și al doilea.

Astfel, pentru a asigura școlarizarea copiilor, Instrucțiunea prevede un set de recomandări/acțiuni atât pentru dirigintele clasei, care urmează să clarifice temeiul neprezentării elevului la lecții și să identifice măsuri pentru soluționarea cazului, cât și pentru administrația instituției de învățământ și Organul local de specialitate în domeniul învățământului.

RECOMANDARE:

În viziunea Ombudsmanului, acțiunile întreprinse de autorități în domeniul învățământului sînt menite să contribuie la dezvoltarea copilului, dar este important ca Guvernul să aprobe proiectul "Strategiei intersectoriale privind dezvoltarea abilităților și competențelor parentale pe anii 2015-2021", un document de politici cu componente menite să influențeze și asupra asigurării școlarizării obligatorii a copiilor, iar responsabilii să asigure implementarea documentelor de politici și să intervină prompt în fiecare caz.

¹⁴⁷ Ordinul Ministrului Educației nr. 559 din 12 iunie 2015

¹⁴⁸ Articolul 13

Protecția socială a copiilor orfani și a celor rămași fără ocrotire părintească

Cea mai vulnerabilă categorie sînt copiii orfani și cei rămași fără ocrotire părintească. Neasigurarea copiilor orfani, absolvenți ai școlilor internat, cu spații locative a rămas și în anul 2015 ca o problemă nesoluționată de către autorități.

La începutul anului 2015 ombudsmanul a readus în atenția autorităților publice centrale problema copiilor orfani și a solicitat identificarea soluțiilor pentru asigurarea acestei categorii de copii cu locuințe/spații de locuit în conformitate cu prevederile art. 19 alin. (3)¹⁴⁹ al Legii privind drepturile copilului nr. 338-XIII din 15 decembrie 1994 și a prevederilor art. 41 alin. (2) din Codul locativ.

La 30 aprilie 2015 Parlamentul Republicii Moldova a adoptat Legea cu privire la locuințe nr. 75, iar odată cu intrarea în vigoare a respectivei legi a fost abrogat Codul locativ al R.S.S. Moldovenești, aprobat prin Legea R.S.S. Moldovenești nr.2718-X din 3 iunie 1983.

Noul act legislativ operează cu noțiunea de locuință socială care este o locuință destinată persoanelor care necesită protecție socială, acordată în locațiune în condițiile Legii nr. 75.

Astfel, conform Legii amintite, locuința socială se atribuie în locațiune persoanelor sau familiilor luate la evidență, al căror venit lunar pentru fiecare membru al familiei nu depășește minimul de existență stabilit pe țară. O categorie de beneficiari care au drept prioritar să primească locuință sînt și copiii orfani care au împlinit vârsta de majorat și nu au beneficiat de locuință din partea statului¹⁵⁰.

Competența Guvernului la implementarea prevederilor acestei Legi constă în elaborarea și aprobarea politicii locative a statului, inclusiv și în partea ce ține de alocarea mijloacelor financiare de la bugetul de stat pentru construcția și procurarea de autoritățile administrației publice locale a locuințelor sociale, de serviciu, de manevră; acordarea, în limitele competențelor, a asistenței financiare (indemnizațiilor unice) în cazul construcției, reconstrucției sau procurării locuințelor pentru persoanele care beneficiază de acest drept, precum și în cazul unor calamități; etc.

Legea nu stabilește condițiile în care copiii/tinerii orfani care s-au aflat și se află în evidența autorităților publice locale beneficiază de dreptul la locuință socială.

Ca răspuns la adresarea ombudsmanului, în partea ce ține asigurarea copiilor/tinerilor orfani absolvenți ai instituțiilor rezidențiale, Ministerul Muncii, Protecției Sociale și Familiei¹⁵¹, dar și Ministerul Educației¹⁵² au făcut referire la Hotărîrea Guvernului nr. 870 din 28 iulie 2004

¹⁴⁹ Copiilor care provin dintr-o instituție de stat pentru copii, de la rude, persoane subrogatorii legale li se atribuie peste rînd spațiu locativ, dacă e imposibilă instalarea lor în locuința ocupată anterior.

¹⁵⁰ Art. 10 alin. (2) al Legii cu privire la locuințe

¹⁵¹ Scrisoarea nr. 1038 din 23 aprilie 2015

¹⁵² Scrisoarea nr. 02/11-121G din 06 mai 2015

privind aprobarea Normelor provizorii de cheltuieli în bani pentru elevii (studenții) orfani și cei aflați sub tutelă/curatelă din școlile profesionale de meserii, instituțiile de învățământ mediu de specialitate și superior universitar, școlile de tip internat și casele de copii.

Ombudsmanul consideră că și de această dată autoritățile Republicii Moldova s-au eschivat de la respectarea prevederilor legale, or, ombudsmanul a solicitat anume Guvernului identificarea soluțiilor pentru asigurarea orfanilor cu spații locative, reieșind din direcțiile principale ale activității Guvernului¹⁵³, care în conformitate cu împuternicirile sale: elaborează concepția dezvoltării social-economice a republicii, formează un sistem eficient de ocrotire socială a populației, creează condiții pentru creșterea nivelului de trai, asigură respectarea și executarea legilor, hotărârilor Parlamentului, decretelor Președintelui Republicii Moldova, tratatelor internaționale la care Republica Moldova este parte, etc.

Răspunsul autorităților este evaziv și nu oferă soluții pentru situația copiilor absolvenți ai instituțiilor rezidențiale care urmează a fi asigurați cu spații locative în condițiile prevederilor Legii nr. 338-XIII din 15 decembrie 1994 și Codului cu privire la locuințe (cu referire la perioada de până la 30 aprilie 2015).

În ceea ce privește prevederile Hotărârii Guvernului nr. 870 din 28 iulie 2004¹⁵⁴, acest act normativ a fost aprobat întru protecția socială a copiilor orfani și a celor aflați sub tutelă/curatelă din instituțiile de învățământ. În Hotărârea de Guvern se menționează că la finalizarea studiilor absolvenții orfani și cei aflați sub tutelă/curatelă beneficiază de îndemnizație unică, a cărei sumă variază în funcție de tipul instituției de învățământ absolvite și este de 5000 lei sau 10 000 lei. Hotărârea de Guvern nr. 870 din 28 iulie 2004 nu este mecanismul de implementare al prevederilor Codului cu privire la locuințe.

Un alt aspect ce ține de prevederile Hotărârii de Guvern nr. 870 este și faptul că actul nu cuprinde totalitatea instituțiilor de învățământ din sistemul educațional al Republicii Moldova. Prin urmare, elevii liceelor nu pot beneficia de normele provizorii de cheltuieli stabilite în actul normativ la care s-a făcut referire, de asemenea, de normele provizorii de cheltuieli nu pot beneficia elevii din instituțiile de învățământ privat sau cele care sînt subordonate altor ministere decît cel al educației.

În anul 2013 Ministerul Muncii, Protecției Sociale și Familiei a elaborat Regulamentul cu privire la modul de stabilire și plată a îndemnizațiilor pentru elevii (studenții) rămași temporar fără ocrotire părintească și rămași fără ocrotire părintească din instituțiile de învățământ secundar profesional, mediu de specialitate și superior, școli de tip internat și casele de copii.

¹⁵³ Art. 3 al Legii cu privire la Guvern nr. 64-XII din 31 mai 1990

¹⁵⁴ Hotărîrea despre aprobarea Normelor provizorii de cheltuieli în bani pentru elevii (studenții) orfani și cei aflați sub tutelă/curatelă din școlile profesionale și de meserii, instituțiile de învățământ mediu de specialitate și superior, școlile de tip internat și casele de copii

La etapa de avizare a proiectului de Regulament, ombudsmanul a venit cu unele completări. Astfel, pentru a nu crea confuzii referitor la aplicarea normelor ce urmează a fi aprobate, s-a propus ca în denumirea actului normativ și ulterior în text să fie incluse toate tipurile de instituții de învățământ¹⁵⁵ din subordinea Ministerelor de resort¹⁵⁶ în care pot studia sau studiază copiii rămași temporar fără ocrotire părintească și rămași fără ocrotire, sau menționarea acestora într-o anexă la Hotărîrea Guvernului, prin care urmează să fie aprobat Regulamentul menționat.

Această necesitate a apărut în contextul în care ombudsmanul a examinat o petiție în al cărei conținut se menționa că administrația liceului de tip internat și Ministerul de resort refuză achitarea respectivei îndemnizații pe motiv că sintagma ”*licee de tip internat*” nu se regăsește în conținutul Hotărîrii Guvernului nr. 870 din 28 iulie 2004. Din considerentele enunțate actul normativ care urma a fi aprobat trebuie să includă mențiunea specificată, astfel nu se va admite interpretarea eronată.

Regulament respectiv nu a fost adoptat, iar în anul 2015 ombudsmanul a mai examinat o adresare în al cărei conținut petiționarul, copil orfan, fiind elev al unui liceu teoretic, a fost lipsit de dreptul de a beneficia de Normele provizorii de cheltuieli aprobate prin Hotărîrea Guvernului nr. 870 din 28 iulie 2004.

În scopul asigurării copiilor orfani și ai celor aflați sub tutelă/curatelă cu îndemnizații, indiferent de tipul instituției de învățământ în care aceștia își fac studiile, ombudsmanul solicită ca Guvernul să adopte proiectul noului Regulament cu privire la modul de stabilire și plată a îndemnizațiilor pentru elevii (studenții) rămași temporar fără ocrotire părintească și rămași fără ocrotire părintească din instituțiile de învățământ, elaborat de Ministerul Muncii, Protecției Sociale și Familiei, cu completările propuse de Instituția Ombudsmanului.

Odată cu intrarea în vigoare a prevederilor Legii nr. 140 privind protecția specială a copiilor aflați în situație de risc și a copiilor separați de părinți, Guvernul a aprobat un set de modificări a cadrului normativ, racordându-l, astfel, la prevederile Legii.

În anul 2015¹⁵⁷ a fost modificat Regulamentul cu privire la condițiile de stabilire și plată a indemnizațiilor pentru copiii adoptați și cei aflați sub tutelă/curatelă aprobat prin Hotărîrea Guvernului nr. 581 din 25 mai 2006.

¹⁵⁵ Spre exemplu: instituții de tip rezidențial (școli de tip internat pentru copii orfani și rămași fără de ocrotire părintească, școli internat auxiliare pentru copii cu deficiențe fizice/senzoriale, școli internat balneo-sanatoriale; licee internat (profil artistic/sportiv); licee internat pentru copii cu deficiențe fizice/senzoriale; case de copii); licee profesionale; școli de meserii (art. 23 din Legea învățământului nr. 547-XIII din 21 iulie 1995); școli profesionale (art. 22 din Legea învățământului nr. 547-XIII din 21 iulie 1995); colegii, academii, universități, etc.

¹⁵⁶ Ministerul Muncii, protecției sociale și familiei, Ministerul Educației, Ministerul Sănătății, Ministerul Afacerilor interne, Ministerul Culturii, Ministerul Agriculturii și industriei alimentare, Ministerul Apărării

¹⁵⁷ La 12 august 2015 a fost adoptată Hotărîrea Guvernului nr. 494 privind modificarea

Dacă anterior, indemnizațiile pentru copii orfani și cei aflați sub tutelă/curatelă erau achitate din bugetele administrației publice locale, iar unii primari nu achitau respectivele indemnizații motivînd lipsa resurselor financiare, modificările operate la Hotărîrea Guvernului nr. 581 din 25 mai 2006, prevăd că indemnizațiile urmează a fi stabilite și plătite de către direcțiile/secțiile de asistență socială și protecție a familiei/Direcția municipală pentru protecția drepturilor copilului Chișinău, din contul bugetului de stat prin transferuri cu destinație specială către bugetele unităților administrativ-teritoriale de nivelul al doilea.

În contextul modificărilor adoptate autoritățile tutelare urmează să asigure informarea părinților adoptivi și tutorii/curatorii despre dreptul de a beneficia de indemnizația lunară stabilită în conformitate cu prevederile Hotărîrii de Guvern nr. 581 din 25 mai 2006 deoarece respectiva indemnizație se acordă doar în temeiul cererii scrise.

Protecția specială a copiilor aflați în situație de risc

La 1 ianuarie 2014 a intrat în vigoare Legea nr. 140 privind protecția specială a copiilor aflați în situație de risc, în care se menționează/stipulează clar atribuțiile autorităților tutelare în domeniul protecției drepturilor copilului. Legea menționată, prevede că identificarea, evidența, evaluarea, asistența și monitorizarea copilului aflat în situație de risc se realizează de către autoritatea tutelară¹⁵⁸.

Evaluarea, asistența și monitorizarea copilului aflat în situație de risc se realizează prin utilizarea metodei managementului de caz¹⁵⁹.

Cu toate acestea se constată cazuri cînd autoritatea tutelară nu-și onorează atribuțiile care îi revin.

Astfel pe parcursul anului 2015 ombudsmanul a fost nevoit să intervină în cîteva cazuri grave de inacțiune a autorităților tutelare care reprezentau forme grave de încălcare a drepturilor copiilor rămași fără ocrotire părintească, fiind necesară atragerea organelor procuraturii pentru repunerea în drepturi a copiilor și pedepsirea celor responsabili de admiterea încălcărilor constatate.

RECOMANDARE:

Avocatul Poporului recomandă Ministerului Muncii, Protecției Sociale și Familiei, precum și reprezentanților autorităților publice locale de nivelul doi, să asigure respectarea de către angajații serviciilor de asistență socială a atribuțiilor de serviciu ce le revin conform legislației în vigoare, prin supravegherea continuă a activității acestora,

¹⁵⁸Cap. II și III din Legea nr. 140 din 14.06.2013 privind protecția specială a copiilor aflați în situații de risc și a copiilor separați de părinți;

¹⁵⁹Conform Ordinului MMPSF nr. 71 din 03 octombrie 2008;

instruirea și testarea cunoștințelor necesare pentru a presta cetățenilor servicii de asistență socială de calitate.

CAPITOLUL IV

ACTIVITATEA DE PREVENIRE A TORTURII

Considerații generale

§ 1. Activitatea de prevenire a torturii, prin prisma Legii nr. 52 din 03.04.2014, cu privire la Avocatul Poporului (Ombudsmanul)

§ 2. Activitatea de prevenire a torturii în cifre

Analiza situației în instituțiile abilitate cu atribuții de detenție a persoanelor, precum și de investigare a acuzațiilor în care se invocă relele tratamente

§ 1. Poliția

§ 2. Sistemul Penitenciar

§ 3. Procuratura

Problemele de sistem din cadrul instituțiilor privative de libertate, reflectate în dinamică: anii 2008-2015

Sinteza recomandărilor Avocatului Poporului pentru îmbunătățirea condițiilor în instituțiile de detenție

CONSIDERAȚII GENERALE

§ 1. Activitatea de prevenire a torturii prin prisma Legii nr. 52 din 03.04.2014 cu privire la Avocatul Poporului (Ombudsmanul)

Potrivit prevederilor Convenției ONU împotriva torturii și altor pedepse ori tratamente cu cruzime, inumane sau degradante, fiecare stat-parte va lua măsuri legislative, administrative, judiciare și alte măsuri eficiente pentru a împiedica comiterea unor acte de tortură pe teritoriul de sub jurisdicția sa. Această obligațiune, asumată de către Republica Moldova în urma ratificării Convenției, impune statul nostru să contribuie la asigurarea dreptului la integritate fizică și psihică a tuturor persoanelor, inclusiv a persoanelor lipsite de libertate.

Din anul 2008 mandatul Mecanismului Național de Prevenire a Torturii (MNPT) a fost exercitat de Centrul pentru Drepturile Omului (azi Oficiul Avocatului Poporului), monitorizarea instituțiilor de detenție avînd scopul să contribuie la ameliorarea situației persoanelor aflate în custodia autorităților.

La investirea Ombudsmanului cu mandatul MNPT s-a reieșit din logica că acesta corespunde criteriilor înaintate de Protocolul Opțional la Convenția ONU împotriva torturii și altor pedepse ori tratamente cu cruzime, inumane sau degradante față de mecanismul național de prevenire a torturii:

- Independență funcțională;
- aptitudini și cunoștințe profesionale necesare pentru exercitarea mandatului, dar și competențe largi la inspectarea locurilor unde se dețin sau se pot deține persoane în detenție.

Potrivit Legii cu privire la avocații parlamentari nr. 1349 din 17.10.1997 (abrogată prin publicarea Legii cu privire la Avocatul Poporului (Ombudsmanul) nr. 52 din 03.04.2014), pe lângă Centrul pentru Drepturile Omului a fost creat un Consiliu consultativ, care avea menirea de a ”acorda consultanță și asistență în exercitarea atribuțiilor avocaților parlamentari în calitate de mecanism național de prevenire a torturii”, membrii consiliului beneficiind în exercitarea atribuțiilor de drepturile avocatului parlamentar.

Odată cu intrarea în vigoare a Legii nr. 52 din 03.04.2014, Consiliul consultativ și-a încetat activitatea.

Comitetul ONU împotriva Torturii (CAT) în observațiile sale de concluzie din 2009 în privința Republicii Moldova a ridicat îngrijorări în legătură cu restricțiile legislative și logistice serioase, care au împiedicat funcționarea eficientă a MNPT. CAT a fost deosebit de preocupat de lipsa de claritate cu privire la ceea ce a constituit MNPT. Totodată, Subcomitetul ONU pentru prevenirea torturii (SPT), în raportul său întocmit în urma vizitei în Republica Moldova în perioada 01-04 octombrie 2012, a menționat absența unei structuri separate și a unei linii bugetare distincte pentru funcțiile MNPT în cadrul Centrului pentru Drepturile Omului.

În redacția Legii cu privire la Avocatul Poporului (Ombudsmanul) nr.52 din 03.04.2014, intrată în vigoare la 09.05.2014, formula Mecanismului național de prevenire a torturii a fost modificată, atribuțiile Ombudsmanului în domeniul prevenirii torturii fiind transmise unui organ colegial: Consiliul pentru prevenirea torturii, constituit din persoane fizice - reprezentanți ai societății civile. Consiliul se creează pe lângă Oficiul Avocatului Poporului, iar Avocatul Poporului trebuie să asigure efectuarea de către membrii acestuia a vizitelor preventive și de monitorizare în locurile unde se află sau se pot afla persoane private de libertate. Resursele necesare pentru realizarea atribuțiilor Consiliului pentru contractarea specialiștilor și experților se includ într-o linie bugetară separată, parte integrantă a bugetului Oficiului Avocatului Poporului. Membrii Consiliului au dreptul la o remunerație în mărime de 10% din salariul mediu lunar pe economie pentru fiecare zi în care au efectuat vizite preventive în locurile de detenție

sau au participat la ședințele Consiliului. În activitatea sa, Consiliul trebuie să fie asistat de o subdiviziune specializată din cadrul Oficiului Avocatului Poporului.

Deși Legea nr. 52 a intrat în vigoare în mai 2014, un mecanism de prevenire a torturii potrivit noilor cerințe legale nu a fost creat pe parcursul anului 2015, activitatea de prevenire a torturii fiind efectuată de funcționarii Oficiului Avocatului Poporului. Consiliul pentru prevenirea torturii în calitate de Mecanism național de prevenire a torturii nu a fost creat din cauza adoptării întârziate a Legii nr. 64 din 31.07.2015 pentru aprobarea Regulamentului de organizare și funcționare a Oficiului Avocatului Poporului.

Capitolul V din Legea nr. 52 cu privire la Avocatul Poporului este intitulat “Mecanismul Național pentru Prevenirea Torturii” și conține patru prevederi principale: Art. 30 “Prevenirea Torturii”, Art. 31 “Organizarea activității de prevenire a torturii”, Art. 32 “Vizite în locurile unde sînt sau pot fi deținute persoane private de libertate” și Art. 33 “Încetarea calității de membru al Consiliului”. Aceste prevederi nu indică coerent cine are calitatea de Mecanism Național de Prevenire a Torturii – Avocatul Poporului sau Consiliul pentru prevenirea torturii. Deși există diverse opinii în acest sens, este esențial că activitatea de prevenire a torturii să fie desfășurată în spirit de cooperare între Avocatul Poporului și reprezentanții societății civile. Acest lucru implică o atmosferă de respect reciproc, voință și angajament asumat din partea ambelor părți.

Potrivit Avizului Directoratului general Drepturile Omului și Statul de Drept (Directoratul pentru Drepturile Omului) al Consiliului Europei privind Capitolul V din Legea nr. 52, există premise fundamentale pentru a modifica prevederile legale ce reglementează activitatea MNPT și argumente puternice în favoarea desemnării formale a Oficiului Avocatului Poporului în calitate de Mecanism național de prevenire a torturii din Moldova, dar în baza principiului de alegere și colaborare cu societatea civilă.

În opinia experților, o serie de prevederi ale Legii nr. 52 cu referire la Mecanismul național de prevenire a torturii sînt neclare; prezintă îngrijorare faptul că membrii Consiliului pot primi o remunerare mai înaltă decît funcționarii Oficiului Avocatului Poporului care trebuie să asiste membrii Consiliului în activitatea lor zilnică; un alt aspect ce prezintă îngrijorare ține de adoptarea deciziilor de către membrii Consiliului pentru prevenirea torturii în contextul asigurării independenței Avocatului Poporului.

În esență, Directoratul pentru Drepturile Omului al Consiliului Europei a înaintat cîteva recomandări de care ar urma să se țină cont în procesul de modificare a Legii cu privire la Avocatul Poporului:

- Trebuie să fie clarificat cine este Mecanismul național de prevenire a torturii - Avocatul Poporului, Consiliul pentru prevenirea torturii sau ambele entități. Aceasta este o decizie

fundamentală, care urmează a fi adoptată de Parlamentul Republicii Moldova. Oricum, există un argument puternic în favoarea desemnării Oficiului Avocatului Poporului în calitate de Mecanism național de prevenire a torturii, cu instituirea principiului cooperării cu societatea civilă.

- Trebuie de concretizat cine numește membrii Consiliului pentru prevenirea torturii. Competența de a numi ar trebui să revină Avocatului Poporului în rezultatul unui concurs public și transparent.
- Trebuie de clarificat cine decide ce instituții urmează a fi vizitate de Mecanismul național de prevenire a torturii. Competența de a decide trebuie să revină Avocatului Poporului, dar în colaborare deplină și constructivă cu Consiliul pentru prevenirea torturii.
- Trebuie de clarificat cine, în cele din urmă, decide asupra conținutului rapoartelor asupra vizitelor preventive și de monitorizare. Competența de a decide trebuie să revină Avocatului Poporului, dar în deplină și constructivă colaborare cu Consiliul.

La momentul actual Avocatul Poporului elaborează, cu sprijinul societății civile, Regulamentul de organizare și funcționare a Consiliului pentru prevenirea torturii¹⁶⁰. Însă, carențele legislative cu privire la constituirea și funcționarea Mecanismului național de prevenire a torturii împiedică elaborarea unui document comprehensiv, capabil să asigure eficiența activității de prevenire a torturii pe de o parte, și asigurarea independenței Avocatului Poporului în procesul de luare a deciziilor, pe de altă parte.

§ 2. Activitatea de prevenire a torturii în cifre

Oficiul Avocatului Poporului s-a aflat pe parcursul anului 2015 în procesul de reorganizare a structurii sale, activitatea de prevenire a torturii fiind efectuată de Avocatul Poporului și funcționarii Oficiului.

Pe parcursul anului angajații Oficiului Avocatului Poporului au efectuat 68 de vizite în instituțiile subordonate Ministerului Afacerilor Interne, Ministerului Justiției, Ministerului Muncii, Protecției Sociale și Familiei.

Numărul vizitelor după tipul instituțiilor

Categoriile instituțiilor vizitate	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015
Instituții subordonate MAI (izolatoare de detenție provizorie)	27	73	83	155	155	148	78	31

¹⁶⁰ <http://ombudsman.md/ro/content/consultari-pe-marginea-proiectului-de-regulament-de-organizare-si-functionare-consiliului>

Instituții subordonate MJ <i>(penitenciare)</i>	13	44	39	70	60	53	40	35
Instituții subordonate MS <i>(spitale de psihiatrie)</i>	2	6	2	4	3	1	-	-
Instituții subordonate MMPSF <i>(internate psihoneurologice)</i>	1	3	1	-	6	10	6	2
Unități militare	-	2	2	9	27	15	4	-
TOTAL	44	128	127	238	251	227	128	68

Datele statistice indică o dinamică pozitivă în ceea ce privește vizitele în instituțiile de detenție din anul 2008 pînă în anul 2013. În anii 2014 și 2015 au fost adoptate noi reglementări ce privesc activitatea Avocatului Poporului, implementarea cărora durează pînă în prezent. În acest context a încetat activitatea Consiliului consultativ, care acorda asistență Ombudsmanului în activitatea de prevenire a torturii. Aceasta explică scăderea numărului vizitelor efectuate în 2015 în instituțiile ce asigură detenția persoanelor.

Efectuarea vizitelor preventive și de monitorizare a fost planificată în rezultatul analizei conținutului cererilor înregistrate la Oficiul Avocatului Poporului, notelor informative privind situația operativă în sistemul penitenciar, informațiilor difuzate de mass-media.

În conformitate cu prevederile art. 24 alin. (2) din Legea nr. 52 cu privire la Avocatul Poporului (Ombudsmanul) în activitatea sa de prevenire a torturii, Avocatul Poporului prezintă autorității sau persoanei cu funcție de răspundere recomandările sale în vederea ameliorării comportamentului față de persoanele private de libertate, a îmbunătățirii condițiilor de detenție și a prevenirii torturii. Recomandările înaintate au menirea de a îmbunătăți situația persoanelor aflate în locurile de detenție. Reieșind din prevederile legislației, în anul 2015 Avocatul Poporului a înaintat în adresa diferitor instituții 15 avize cu recomandări în vederea ameliorării comportamentului față de persoanele private de libertate, precum și două demersuri privind intentarea unor proceduri penale sau disciplinare față de persoanele cu funcții de răspundere care au comis nereguli ce au generat încălcarea drepturilor fundamentale ale omului.

Acțiunile procesuale ale Ombudsmanului (situația din anii 2008 -2014)

Tipul actului procesual	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	În total (2008 - 2015)
Aviz cu recomandări	2	11	34	28	35	19	22	15	166
Recomandări	-	-	-	4	3	2	-	-	9
Demersuri de pornire a urmăririi penale sau a procedurilor disciplinare	2	17	17	9	13	10	4	2	78
Propuneri de modificare a cadrului normativ	-	-	-	-	2	-	-	-	2
În total	4	28	51	41	53	31	26	17	251

Principalele curențe depistate în timpul vizitelor și care au fost menționate în avizele expediate autorităților de resort sînt aceleași ca și în anii precedenți: suprapopularea instituțiilor penitenciare; iluminarea insuficientă a spațiilor de detenție; condițiile nesatisfăcătoare în izolatoarele de detenție provizorie ale inspectoratelor de poliție; lipsa condițiilor minime pentru acordarea asistenței medicale în instituțiile subordonate poliției; asigurarea insuficientă a persoanelor deținute în penitenciare și în izolatoarele de detenție provizorie cu saltele, perne, lenjerie curată, haine de sezon etc.

În două cazuri Avocatul Poporului a ajuns la concluzia că natura încălcării drepturilor omului urmează a fi examinată prin prisma normelor penale sau de tragere la răspundere disciplinară a persoanelor oficiale.

Unul dintre demersurile privind inițierea procedurii disciplinare a fost înaintat în legătură cu indicația verbală a procurorilor Procuraturii Anticorupție făcută administrației penitenciarului nr. 13 din mun. Chișinău de a nu permite accesul și convorbirile cu unul dintre deținuți. Astfel, în timpul unei vizite în penitenciarul nr. 13, administrația instituției a interzis colaboratorilor Oficiului Avocatului Poporului să discute cu acest deținut. Potrivit explicațiilor administrației penitenciarului, această interdicție a fost impusă de procurorul care instrumentează cauza penală. La demersul Avocatului Poporului cu privire la atragerea la răspundere disciplinară a

procurorului, Procuratura Anticorupție a răspuns că în acțiunile acestuia nu au fost stabilite abateri disciplinare. În același timp, au fost date asigurări că nu vor mai fi create impedimente pentru accesul liber al Avocatului Poporului și funcționarilor Oficiului Avocatului Poporului în orice loc de detenție, precum și pentru interviuri confidențiale cu orice persoană aflată în custodia statului.

O sursă importantă pentru Avocatul Poporului în contextul asigurării respectării dreptului la integritate fizică și psihică o reprezintă examinarea de către Oficiul Avocatului Poporului a cererilor din partea persoanelor care invocă încălcarea acestui drept. Deseori faptele menționate în cererile înregistrate la Oficiu nu întrunesc condițiile unei adresări susceptibile de a fi examinată de către Avocatul Poporului. Totuși, în conținutul lor pot fi elemente care oferă temeiul intervenirii sub aspectul protejării dreptului la integritate fizică sau psihică.

Tabelul care urmează include datele privind cererile examinate de Oficiul Avocatului Poporului cu privire la pretinsa încălcare a dreptului la integritate fizică sau psihică în perioada anilor 2008 – 2015:

Cererile privind pretinsa încălcare a dreptului la integritate fizică/psihică examinate de ombudsmani în perioada 2008-2015

Dreptul la integritate fizică și psihică	Anii							
	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015
Invocarea acțiunilor de tortură	25	75	93	50	35	36	23	12
Invocarea condițiilor neadecvate de detenție	169	226	249	155	114	131	106	161
TOTAL:	264	536	422	280	217	224	167	195

De cele mai multe ori petiționarii invocă condițiile neadecvate de detenție din penitenciare, asistența medicală necorespunzătoare, încălcarea normelor deontologice de către colaboratorii penitenciarelor, calitatea și cantitatea alimentelor etc. Aceste alegații constituie temei pentru planificarea vizitelor de monitorizare și alegerea instituțiilor ce urmează a fi vizitate.

În cele mai multe cereri au fost invocate condițiile neadecvate de detenție din penitenciarele nr. 13 din mun. Chișinău, nr. 15 (Cricova), nr. 17 (Rezina).

În penitenciarul pentru femei din Rusca sînt dintre cele mai bune condiții de detenție. În petițiile adresate Avocatului Poporului, condamnatul s-au plîns însă de birocratismul manifestat de către angajații penitenciarului. De exemplu, administrația penitenciarului a interzis transmiterea saltelei ortopedice uneia dintre deținute, care avea probleme de sănătate. Interdicția

a fost impusă cu motivarea că salteaua ortopedică nu este inclusă în lista obiectelor care sînt permise în penitenciar.

În contextul celor menționate, Avocatul Poporului notează că, potrivit Comitetului European de Prevenire a Torturii (CPT)¹⁶¹, baza unui sistem penitenciar de factură umană va fi întotdeauna un personal recrutat și format cu seriozitate, adevăratul profesionalism al personalului penitenciarelor cerînd ca ei să fie capabili să trateze deținuții într-o manieră decentă și umană, în timp ce se acordă atenție problemelor de ordine și securitate.

Unul dintre subiectele frecvent abordate de deținuți este alimentația necorespunzătoare. Deținuții menționează nerespectarea prevederilor Hotărîrii Guvernului nr. 609 din 29.06.2006 privind normele minime de alimentare zilnică și obiecte de toaletă și menaj ale deținuților și Ordinului Ministerului Justiției nr. 512 din 26.12.2007 cu privire la aprobarea Regulamentului privind organizarea alimentației deținuților în penitenciare.

De exemplu, persoanele deținute în Penitenciarul nr. 13 au semnalat despre faptul că, deși în meniul elaborat sînt incluse toate alimentele care trebuie să le primească deținuții, în realitate mai multe produse, cum ar fi ouăle, peștele, carnea, legumele nu sînt repartizate în decursul mai multor săptămîni. Chiar dacă în procesul verificării acestor alegații funcționarii Oficiului Avocatului Poporului nu au stabilit încălcări ale legislației, aceste informații, la fel, servesc temei pentru planificarea vizitelor de monitorizare în contextul activității de prevenire a torturii. Totodată, Avocatul Poporului și-a propus să efectueze o analiză mai amplă a situației cu privire la alimentarea persoanelor aflate în custodia penitenciarelor sau persoanelor plasate în izolatoarele de detenție provizorie ale poliției.

Instruirea grupurilor profesionale

Potrivit articolului 10 din Convenția împotriva torturii și altor pedepse ori tratamente cu cruzime, inumane sau degradante, fiecare stat parte va lua măsuri pentru a introduce cunoștințe și informații despre interdicția torturii în programele de formare a personalului civil sau militar însărcinat cu aplicarea legilor, a personalului medical, a agenților autorității publice și a altor persoane care pot fi implicate în paza, interogarea sau tratamentul oricărui individ supus oricărei forme de arest, deținere sau închisoare. În acest context și Comitetul european de prevenire a torturii a subliniat în repetate rînduri deosebita importanță pe care o acordă instruirii responsabililor de aplicare a legilor.

Se poate susține că nu există nici o garanție mai bună împotriva relelor tratamente asupra unei persoane private de libertate decît un ofițer de poliție sau funcționar de penitenciar instruit

¹⁶¹ Normele CPT, Consiliul Europei, CPT /Inf/E (2002) Româna, pag. 16

adecvat. Ofițerii calificați vor fi în măsură să-și îndeplinească cu succes responsabilitățile fără să recurgă la rele tratamente și să-și asume existența garanțiilor fundamentale pentru deținuți.

Pe parcursul anului 2015, Oficiul Avocatului Poporului au organizat 6 instruirii pentru colaboratorii sistemului penitenciar. Totodată, în luna iunie 2015 a fost organizată o masă rotundă cu participarea reprezentanților Departamentului Instituțiilor Penitenciare, unde au fost discutate problemele din sistemul penitenciar, modalitățile de asigurare a drepturilor deținuților, precum și perspectivele de realizarea a scopurilor pedepsei penale de către DIP.

Analiza situației în instituțiile abilitate cu atribuții de detenție a persoanelor și de investigare a alogațiilor în care se invocă relele tratamente

Nivelul de respectare a dreptului la integritate fizică și psihică poate fi apreciat în urma analizării activității instituțiilor de stat abilitate cu atribuții de detenție a persoanelor (Poliția, Departamentul Instituțiilor Penitenciare) și de investigare a cererilor în care sînt invocate relele tratamente (Procuratura).

§ 1. POLIȚIA

Potrivit datelor oferite de către Ministerul Afacerilor Interne al Republicii Moldova¹⁶², la sfîrșitul anului 2015 în cadrul subdiviziunilor subordonate Inspectoratului General al Poliției au fost instituite 39 de izolatoare de detenție provizorie (în continuare IDP). Activitatea a șapte IDP-uri anterior a fost sistată integral (Bălți, Ialoveni, Strășeni, Criuleni, Dubăsari, Direcția Generală Servicii Operative (Inspectoratul Național de Investigații) și Dondușeni). În perioada 2013 - 2015 (urmare a reformei Ministerului Afacerilor Interne), activitatea a cinci IDP-uri a fost sistată parțial (Anenii Noi, Ocnîța, Sîngerei, Telenești și Șoldănești) urmare a necorespunderii normelor tehnice și lipsei condițiilor minime de detenție. Pe 06 mai 2015 a fost sistată integral și activitatea Inspectoratului de poliție Bălți, întru asigurarea respectării drepturilor persoanelor plasate în izolatoarele de detenție provizorie ale poliției, în conformitate cu cerințele Comitetului European pentru Prevenirea Torturii și Tratatelor sau Pedepselor Inumane sau Degradante (CPT) și conform raportului de expertiză ce nu permite plasarea persoanelor în izolatorul de detenție provizorie.

Persoanele reținute de către angajații Inspectoratului de poliție Bălți, pentru deținere pe o durată ce nu depășește 72 ore (potrivit prevederilor art. 175¹ Cod de executare) au fost plasate în Izolatorul de detenție provizorie al Inspectoratului de poliție Fălești, după aplicarea măsurii

¹⁶² Informație oferită de MAI la cererea Avocatului Poporului (scrisoare nr. 4/104 din 20 ianuarie 2016)

preventive sub formă de arest sau aplicarea arestului contravențional fiind plasate în penitenciare. Aceeași situație este atestată și în privința persoanelor reținute de Inspectoratul de poliție Dondușeni, acestea fiind plasate în Izolatorul de detenție provizorie al Inspectoratului de poliție Edineț.

Referitor la numărul celulelor care funcționează în izolatoarele de detenție provizorie în care activitatea a fost sistată parțial, situația este următoarea:

- IP Anenii Noi – 6 celule/13 persoane(din totalul de 11 celule/22 persoane);
- IP Ocnița – 4 celule/14 persoane (din totalul de 8 celule/22 persoane);
- IP Sîngerei – 4 celule/12 persoane (din totalul de 8 celule/22 persoane);
- IP Telenești – 3 celule/8 persoane (din totalul de 6 celule/16 persoane);
- IP Șoldănești – 1 celulă/2 persoane (din totalul de 4 celule/12 persoane).

Capacitatea IDP-urilor din subdiviziunile subordonate IGP constituie 199 celule pentru un număr de 599 de persoane.

În ceea ce privește capacitatea și sursele financiare alocate IDP pentru investiții capitale în perioada anilor 2012 -2015 situația se prezintă în felul următor:

N/R	Subdiviziunea	Capacitatea IDP	Numărul celulelor	IDP închise/ redeschise	Mijloace financiare Buget de stat si local - 2012	Mijloace financiare Buget de stat si local – 2013-2015
1.	INI a IGP/DGSC			sistat	0	0
2.	DP Chișinău	54	22		250000 euro	0
3.	Bălți			sistat	100 000 lei	0
4.	Bender	72	9		75 000 lei	0
5.	Anenii Noi	13	6		50 000 lei	0
6.	Basarabeasca	20	8		40 000 lei	0
7.	Briceni	25	7			0
8.	Cahul	12	6		70 000 lei	0
9.	Călărași	15	5		50 000 lei	0
10.	Cantemir	10	5		50 000 lei	0
11.	Căușeni	15	7		200 000 lei	0
12.	Cimișlia	40	8		75 000 lei	0
13.	Criuleni			sistat		0

14.	Dondușeni			sistat		0
15.	Drochia	50	12		70 000 lei	0
16.	Dubăsari			sistat		0
17.	Edineț	15	4		50 000 lei	0
18.	Fălești	25	9		50 000 lei	0
19.	Florești	10	5		75 000 lei	0
20.	Glodeni	4	2		75 000 lei	0
21.	Hîncești	4	1		30 000 lei	0
22.	Ialoveni			sistat		0
23.	Leova	30	9		150 000 lei	0
24.	Nisporeni	18	6		50 000 lei	0
25.	Ocniața	14	4		50 000 lei	0
26.	Orhei	9	3		150 000 lei	0
27.	Rezina	22	7		40 000 lei	0
28.	Rîșcani	6	9		50 000 lei	0
29.	Sîngerei	12	4		50 000 lei	0
30.	Șoldănești	2	1		50 000 lei	0
31.	Soroca	50	12		50 000 lei	0
32.	Ștefan Vodă	10	5			0
33.	Strășeni			sistat		0
34.	Taraclia	16	4		30 000 lei	0
35.	Telenești	8	3		100 000 lei	0
36.	Ungheni	20	7		40 000 lei	0
37.	Comrat	34	10		200 000 lei	0
38.	Ceadir-Lunga	3	1		80 000 lei	0
39.	Vulcănești	11	6		50 000 lei	0
	TOTAL	599	199	7	2200000lei și 250000 EURO	0

În izolatoarele de detenție provizorie sînt deținute persoanele reținute pe un termen ce nu depășește 72 de ore pentru adulți și 24 ore pentru minori. În cazuri excepționale, la solicitarea

procurorilor, judecătorilor, persoanele pot fi deținute mai mult de 72 de ore. Această practică vicioasă, deși contravine legislației în vigoare, a fost instituită în lipsa caselor de arest, care urmau a fi construite în contextul reformei sistemului penitenciar.

Serviciul protecție internă și anticorupție al Ministerului Afacerilor Interne în comun cu Direcția inspectare efectiv a Inspectoratului General de Poliție, în anul 2015, a înregistrat 45 de plângeri privind pretinsele cazuri de tortură, maltratare, aplicarea tratamentului inuman sau degradant de către angajații Poliției, doi angajați au fost sancționați.

§ 2.SISTEMUL PENITENCIAR

Sistemul penitenciar din Republica Moldova are sarcina dificilă de punere în executare a pedepsei privative de libertate, revenindu-i nu numai misiunea de izolare a deținuților, dar și cea de corectare/reeducare a acestora. Tendința ultimilor ani arată o dinamică de creștere a populației penitenciarelor, fiind necesare eforturi conjugate pentru reducerea numărului de deținuți. Or, în condițiile unui sistem nereformat, finanțat insuficient apar probleme grave la capitolul asigurării condițiilor minime de detenție.

Deficiențe de natură normativă și organizatorică împiedică activitatea eficientă a Departamentului Instituțiilor Penitenciare (DIP) și a celor 17 penitenciare. Astfel, prezintă îngrijorare numărul sporit de obiecte interzise depistate la deținuți. Această stare de lucruri este în mare parte cauzată de ineficiența sistemului de securitate din penitenciare. Or, obiectele interzise de cele mai multe ori sînt trecute în penitenciare de către personalul acestora. Potrivit datelor DIP, numai în anul 2015 pe teritoriul penitenciarelor au fost depistate următoarele obiecte interzise:

Nº	Obiecte interzise	Total	Depistate pe teritoriul instituției	Contracarate la edificiile de pază punctele de control
1	Obiecte tăioase/spongioase	1015/1037	1014/1037	1/0
2	Băuturi alcoolice/bragă (litri)	1238,8/19777,7	1005,65/19777,7	233,15/0

4	Substanțe narcotice (gr.)	substanțe narcotice (gr.)– 1542,687 marih/ 37,77 gr. paie mac/ 0,798 gr. canabis/ 20,131gr.heroin/ 4,568 gr. fosfor rosu/ 4,066 gr. hasis/0,528 gr. metadon uscat/ 0,983 gr. amfetamină/ 0,743 gr. metylnetin/ 75 pastile rinostop/ 13,52gr. tramadol/ 20 pastile fastoric/ 2 pastile Ibuprofen/ 8 gr. Pseudoeferin/ 1,505 gr. efedrină, din care: depistate pe teritoriul penitenciarelor – 436,86 gr. marih/ 12,85 gr. paie mac/ 0,521 gr. canabis/ 0,092 gr. heroin/0,528 gr. metadon uscat/ 0,983 gr. amfetamină/ 0,743 gr.metylneti; contraccarate la edificiile de pază: 1105,827 gr. marihuană/ 24,92 gr.paie mac/ 0,277 gr.ulei canabis/ 20,039 gr. heroină/ 4,568 gr. fosfor rosu/ 4,066 gr. hasis/ 13,52 gr. tramadol/ 75 pastile Rinostop/ 20 pastile Fastoric/ 2 pastile Ibuprofen/ 1,505 gr.efedrin/ 8 gr. Pseudoeferin		
5	Telefoane mobile (buc.)	4065	3753	312

Accesul unui număr ridicat de obiecte interzise, în opinia Avocatului Poporului, reprezintă o piedică în funcționarea normală a sistemului penitenciar, favorizând relele tratamente și atitudinea pătinitoare față de unii deținuți din partea colaboratorilor penitenciarelor.

Suma alocată pentru întreținerea unui deținut/zi, a constituit:

	Alimentare(lei/zi)	Asigurarea asistenței medicale(lei/zi)
Anul 2010	10,24	0,88
Anul 2011	11,06	1,49
Anul 2012	13,13	1,34
Anul 2013	13,00	1,36
Anul 2014	11,91	1,17
Anul 2015 (9 luni)	13,47	1,14

Analiza acestor cifre denotă o tendință de menținere a costurilor de întreținere pentru un deținut pe parcursul anilor 2010 - 2015, atât pentru alimentare, cât și pentru asigurarea asistenței medicale. În același timp, indicii prețurilor pentru ultimii ani denotă o majorare constantă a acestora, cauzată de factori economici, inflație și devalorizarea valutei naționale față de principalele valute de referință (euro, dolar)¹⁶³.

¹⁶³ Pagina web a Biroului Național de Statistică <http://statbank.statistica.md/pxweb/Dialog> Indicele prețurilor de consum la produse alimentare (anul precedent 100)2010 – 105,7; 2011 -108,4; 2012 -103,8 ; 2013 -106,6 ; 2014 - 106,5 ; 2015 – 109,8. Pentru produsele nealimentare indicele prețurilor în anul 2015 față de anul 2014 a constituit – 111,8.

Potrivit constatărilor Avocatului Poporului, confirmate de către Departamentul Instituțiilor Penitenciare, sistemul penitenciar continuă să se confrunte cu următoarele problemele:

- suprapopularea penitenciarelor, îndeosebi a izolatoarelor de urmărire penală, precum și imposibilitatea deținerii separate a deținuților pe categorii, din lipsa spațiului necesar de detenție;
- deficitul personalului medical și ineficiența sistemului de motivare a acestuia în cadrul sistemului penitenciar;
- asigurarea insuficientă a deținuților cu îmbrăcăminte și încălțăminte;
- lipsa posibilității de a reînnoi inventarul pentru dormit și a lenjeriei de pat;
- lipsa posibilității de amenajare a celulelor cu mobilier (*noptiere, scaune, lighene, etc.*);
- lipsa posibilității de achiziționare a inventarului și utilajului pentru blocurile alimentare și complexele baie-spălătorie;
- dificultăți create artificial de către administrația de la Tiraspol în activitatea Penitenciarelor nr.8 și nr.12 din Bender, cum ar fi interdicția transferării deținuților în alte penitenciare, precum și la instanțele de judecată; restricția privind circulația transportului de serviciu cu numere de înmatriculare ale Republicii Moldova; nepermiterea transportării produselor alimentare, medicamentelor, materialelor de construcție și carburanților pentru aprovizionarea penitenciarelor; deconectarea Penitenciarului nr.8 Bender de la rețelele de aprovizionare cu energie electrică, energie termică, apă și canalizare; deconectări spontane temporare ale Penitenciarului nr.12 Bender de la resursele energetice, motivate prin efectuarea lucrărilor de reparație;
- existența riscului de surpare a gardurilor unor penitenciare (*nr.2 Lipcani, nr.3 Leova, nr.6 Soroca, nr. 7 Rusca, nr.9 Pruncul*) etc.

Urmare a analizei gradului de asigurare financiară a instituțiilor medicale din cadrul sistemului penitenciar, efectuată în perioada 2014-2015, au fost stabilite următoarele probleme:

- majorarea prețurilor pe toate direcțiile de activitate (*servicii, produse, medicamente, para farmaceutice, servicii contractuale, etc.*), din cauza devalorizării valutei naționale;
- majorarea prețurilor de înregistrare a medicamentelor în Catalogul Agenției Medicamentului, cu 15 - 20%;
- aflarea în desfășurare a ultimei runde de finanțare a infecțiilor TB/HIV din partea Fondului Global pentru anii 2015-2017. În cadrul aplicațiilor care au avut loc în perioada aprilie-mai 2014 pentru finanțarea TB/HIV de către Fondul Global, pînă în anul 2017 toate cheltuielile în domeniul TB/HIV urmează să fie preluate integral de actorii guvernamentali din Republica Moldova;

- medicamentele antituberculoase de linia II vor fi primite din sursele Fondului Global pînă în anul 2017, moment din care finanțarea va fi asigurată de bugetul de stat al Republicii Moldova;
- programul național de profilaxie și combatere a diabetului zaharat pentru anii 2011-2015 (HG nr. 549 din 21.07.2011) prevede asigurarea gratuită a bolnavilor cu preparate antidiabetice, precum și asigurarea de diete alimentare. În sistemul penitenciar se află sub supraveghere circa 70 de pacienți, dintre care 33 sînt pe insulină, pentru care este necesară alocarea de către DIP a circa 250 mii lei;
- din cauza lipsei personalului medical în domeniul sănătății publice în cadrul sistemului penitenciar este nevoie de contractat servicii medicale de la instituțiile abilitate ale Ministerului Sănătății. Este vorba de efectuarea probelor din rezervoarele de apă potabilă sau menajeră la grupul bacteriilor intestinale etc.

Pentru asigurarea funcționării serviciilor de sănătate și prestarea asistenței medicale condamnaților echivalente sectorului civil, în condițiile în care programele de finanțare din surse externe sînt la etapa de finalizare, va fi necesară finanțare anuală din bugetul de stat în sumă de 24,672 milioane lei.

Prin Hotărîrea Guvernului nr. 901 din 27.10.2014 a fost aprobat Planul de acțiuni pentru reorganizarea serviciilor medicale din penitenciare pe anii 2015-2016. Prin implementarea acestui document se propune îmbunătățirea managementului serviciilor de sănătate în sistemul penitenciar, îmbunătățirea finanțării serviciilor de sănătate prestate persoanelor deținute în penitenciare, îmbunătățirea calității serviciilor medicale prestate persoanelor deținute în penitenciare, generarea resurselor, asigurarea și consolidarea independenței și eticii profesionale a lucrătorilor medicali din penitenciare.

Astfel, dintre cele 27 de măsuri preconizate a fi realizate în anul 2015, 21 de acțiuni urmau a fi implementate într-o consecutivitate logică, după instituirea Direcției asistență medicală penitenciară. Numărul sporit al acțiunilor nerealizate din Planul de acțiuni pentru reorganizarea serviciilor medicale din penitenciare pe anii 2015 – 2016, aprobat prin Hotărîrea Guvernului nr.901 din 27 octombrie 2014, se datorează faptului că pînă în prezent nu a fost aprobată Hotărîrea Guvernului cu privire la instituirea Direcției asistență medicală penitenciară, ca subdiviziune subordonată Departamentului instituțiilor penitenciare. Concomitent, în cadrul Ministerului Justiției este în proces de elaborare Strategia de dezvoltare a sistemului penitenciar pentru anii 2016 – 2020. Potrivit Departamentului Instituțiilor Penitenciare este oportun ca acțiunile nerealizate în Planul aprobat prin Hotărîrea Guvernului nr.901 din 27 octombrie 2014,

să fie incluse cu termene noi de realizare în Planul de acțiuni pentru implementarea Strategiei de dezvoltare a sistemului penitenciar pentru anii 2016 – 2020.

Reforma serviciilor medicale în penitenciare necesită suport financiar considerabil din partea bugetului de stat, atât pentru procurarea utilajului necesar pentru stabilirea corectă a diagnosticului, amenajarea secțiilor medicale din penitenciare, asigurarea cu necesarul de medicamente, precum și pentru motivarea personalului medical din penitenciare, ridicarea continuă a calificării medicilor, asistentelor medicale și infirmierelor.

În scopul achiziționării instalațiilor sanitare, materialelor de construcție necesare pentru efectuarea reparațiilor capitale/curente, consumabilelor pentru instalațiile sanitare, electrice și de canalizare, pentru anul 2015 au fost alocate 4570,3 mii lei. În decursul anului 2015 au fost sistate finanțările lucrărilor de construcție și reconstrucție a spațiilor de detenție. Tot în 2015, a fost elaborată documentația de proiect pentru construcția Casei de arest în municipiul Bălți și reconstrucția penitenciarelor nr.17 Rezina, nr. 3 Leova, nr. 10 Goian și nr. 5 Cahul. Din lipsa mijloacelor financiare, lucrările de reconstrucție nu au fost inițiate în penitenciarele nr.17 Rezina și nr.5 Cahul. Din sursele alocate de la bugetul de stat, a fost realizată reconstrucția Penitenciarului nr. 2 Lipcani și a Penitenciarului nr. 3 Leova, reparația cantinei Penitenciarului nr.4 Cricova.

§ 3. PROCURATURA

În anul 2015 s-a redus ușor numărul de sesizări în organele procuraturii în care s-a invocat aplicarea rețelilor tratamente: cu 30 sesizări mai puține în comparație cu anul 2014, ceea ce constituie cel mai scăzut nivel din perioada 2009 – 2013.

Perioada	Categoriile de sesizări înregistrate (conform articolelor din Codul penal):					Total
	art.309	art.166 ¹ alin.(1), (2) (art.328 alin.(2), (3))	art.166 ¹ alin.(3), (4) (art.309 ¹)	art.368	art.370 (cu aplicarea violenței)	
2009	22	630	310	-	30	992
2010	19	491	284	2	32	828

2011	43	587	295	26	7	958
2012	18	518	391	37	6	970
2013	20	533	130	36	-	719
2014	7	534	88	34	-	663
2015	18	530	40	34	-	633

În opinia Procuraturii Generale, dinamica numărului de sesizări atestă că politicile elaborate și măsurile întreprinse de stat în ultimii cinci ani, îndreptate spre netolerarea relelor tratamente și torturii de către persoanele oficiale, au avut un impact pozitiv¹⁶⁴. Motivele de bază care influențează numărul acestor adresări sînt aceleași, ca și în anii precedenți:

- prevenirea și combaterea torturii și altor rele tratamente continuă să fie o prioritate pentru Republica Moldova;
- consolidarea capacităților de intervenție proactivă a subiecților antitortură;
- instituirea în cadrul tuturor procuraturilor teritoriale și specializate a „telefonului de încredere” pentru recepționarea informației și sesizărilor despre comiterea faptelor de tortură, tratament sau pedepse inumane ori degradante;
- sporirea gradului de respectare de către funcționari a obligației de a sesiza imediat procurorul competent de îndată ce au fost informați despre orice act ce indică rele tratamente;
- mediatizarea activității procurorilor care examinează cazuri de tortură și sporirea încrederii populației în capacitatea procurorilor de a le apăra drepturile și interesele lor.

Împrejurările care mai favorizează aplicarea relelor tratamente sînt următoarele:

- în activitatea desfășurată polițiștii continuă să săvîrșească acțiuni care depășesc în mod vădit limitele drepturilor și atribuțiilor ce le sînt acordate prin lege, neîntemeiat fac uz de forță și aplică violența, torturează persoanele;
- menținerea unor practici care validează recurgerea la forță excesivă în timpul intervenției poliției contra cetățeanului;
- mentalitatea învechită a unor angajați ai organelor de drept, iresponsabilitatea unor conducători care ignoră actele de tortură în activitatea subalternilor;
- pregătirea profesională insuficientă a persoanelor care sînt potențiali subiecți la aplicarea relelor tratamente.

¹⁶⁴ Notă Informativă a Procuraturii Generale privind situația existentă în examinarea plîngerilor privind pretensele maltratări, prezentată Avocatului Poporului prin scrisoarea nr. 20 -2d/16-36 din 01.02.2016

Pentru combaterea fermă a fenomenului e nevoie de:

- ridicarea nivelului de informarea victimelor, cunoașterea mai profundă a drepturilor de către victimele torturii, încurajarea acestora de a se adresa la procuratură;
- dotarea inspectoratelor de poliție și izolatoarelor de detenție provizorie, aflate în gestiunea subdiviziunilor MAI, cu aparataj de monitorizare video, în vederea excluderii oricăror forme de tortură, tratament inuman sau degradant la care pot fi expuse persoanele aflate în custodia acestor instituții ale statului, precum și excluderii cazurilor de depășire a atribuțiilor de serviciu din partea polițiștilor.

În 2015 procurorii au dispus refuzul în pornirea urmăririi penale în **496** cazuri, în comparație cu 527 în anul 2014, 540 în anul 2013, 796 în anul 2012, 775 în anul 2011, 671 în anul 2010 și 837 în anul 2009.

În rezultatul examinării sesizărilor, s-a dispus pornirea urmăririi penale în **113** cazuri. În 2014 – 118 dosare, în 2013 – 157 cauze penale, 2012 – în 140 cauze penale, în 2011 – în 108 cauze penale, în 2010 – au fost pornite 126, iar în anul 2009 – 159 dosare.

Perioada	Categoriile de sesizări în baza cărora a fost pornită urmărirea penală (conform art. din Codul penal):					Total cauze penale pornite:
	<i>art.309</i>	<i>art.166¹ alin.(1), (2); art.328 alin.(2), (3)</i>	<i>art.166¹ alin.(3), (4); art.309¹ (tortura)</i>	<i>art.368</i>	<i>art.370 (cu aplicarea violenței)</i>	
2009	1	97	40	1	20	159
2010	-	54	46	2	24	126
2011	-	58	28	19	3	108
2012	1	55	54	27	3	140
2013	2	86	37	32	-	157
2014	-	73	18	27	-	118
2015	-	72	10	31	-	113

În anul 2015, în baza art.166/1 din Codul penal¹⁶⁵, instanțele de fond au pronunțat 18 sentințe în privința a 31 de persoane, inclusiv opt sentințe de condamnare în privința a nouă polițiști, dintre care un polițist a fost condamnat cu pedeapsa închisorii cu executare; trei polițiști au fost condamnați la închisoare, cu aplicarea art.90 din Codul penal și suspendarea

¹⁶⁵ Tortura, tratamentul inuman sau degradant

condiționată a executării pedepsei pe un termen de probă; alți cinci polițiști au fost condamnați la pedeapsă cu amenda. În privința la șapte polițiști condamnați a fost aplicată pedeapsa complementară privarea de dreptul de a activa în cadrul Ministerului Afacerilor Interne. A fost pronunțată o sentință de încetare a procesului penal în privința a unui inculpat – polițist (potrivit art.391 din Codul de procedură penală) și trei sentințe de achitare a cinci polițiști.

În același timp, au fost pronunțate trei sentințe de condamnare a șase persoane care activează în alte domenii (un profesor, un pădurar, colaboratori ai instituțiilor penitenciare), trei persoane dintre acestea au fost condamnate la închisoare, cu aplicarea art.90 din Codul penal și suspendarea condiționată a executării pedepsei pe un termen de probă; trei persoane au fost condamnate cu aplicarea amenzilor. În privința celor șase persoane condamnate a fost aplicată pedeapsa complementară privarea de dreptul de a ocupa anumite funcții sau de a exercita o anumită activitate. Au fost pronunțate trei sentințe de achitare în privința a zece persoane, inclusiv două sentințe în privința a nouă colaboratori ai instituțiilor penitenciare.

Situația privind examinarea cauzelor în instanțele de judecată:

Articolul din Codul penal	TOTAL		Condamnare sentințe /persoane						Încetare		Achitare	
	Sentințe	Persoane	Pedeapsă reală		Prin aplicare art.90 Cod penal		Amenda		Sentințe	Persoane	Sentințe	Persoane
			Sentințe	Persoane	Sentințe	Persoane	Sentințe	Persoane				
art.166/1	18	31	2	3	4	6	6	8	1	1	5	13
art.309	-	-										
art.309/1	4	9	2	6	2	3						
art.328 alin.2, 3	3	4			1	2	2	2				
art.368	18	19			17	18	1	1				
TOTAL	43	63	4	9	24	29	9	11	1		5	13

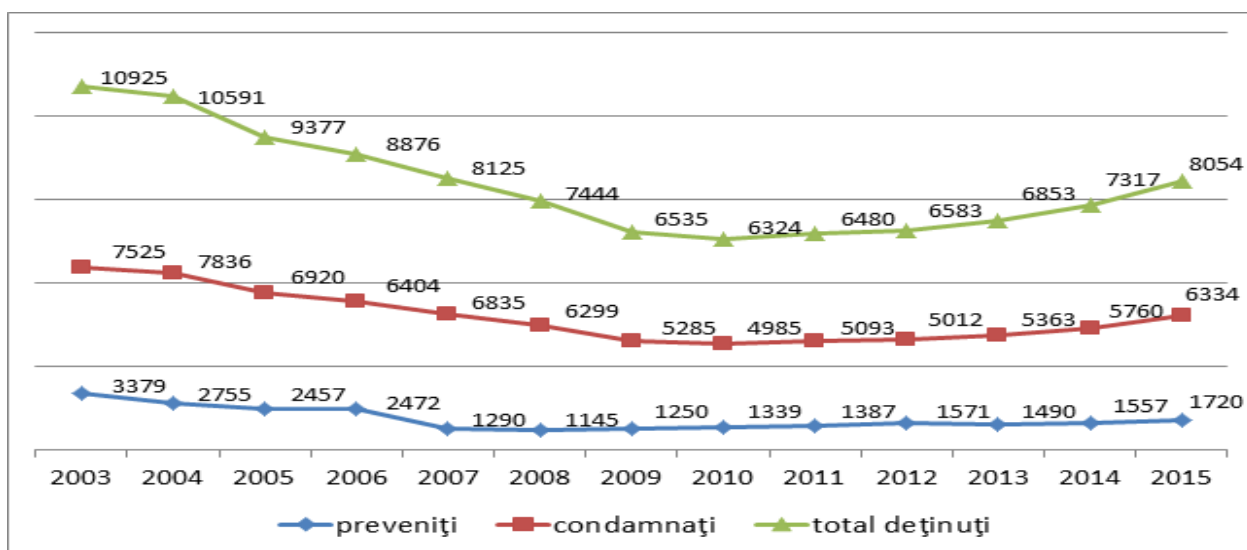
Problemele sistemului instituțiilor private de libertate, reflectate în dinamică: anii 2008 - 2015

Îngrădirea accesului Ombudsmanului și membrilor Consiliului Consultativ în locurile de detenție

Această problemă a fost specifică la începutul activității Mecanismului național de prevenire a torturii și reflectată în Raportul privind respectarea drepturilor omului în Republica Moldova în anul 2009. Avocatul parlamentar și membrii Consiliului consultativ aveau acces cu întârziere în locurile de detenție din cadrul comisariatelor de poliție vizitate, precum și acces cu întârziere la materialele, informațiile și documentele necesare exercitării mandatului. În prezent, nu mai există asemenea probleme.

Suprapopularea spațiilor de detenție

După ce a fost revizuită legislația penală, autoritățile dispun de posibilități pentru a soluționa această problemă. Dacă în perioada 2005-2009 numărul deținuților din penitenciare s-a redus considerabil, începând cu anul 2010 numărul condamnaților este în continuă creștere. O soluție ar fi adoptarea de către Parlament a unei legi privind amnistierea unor categorii de condamnați.

Maltratarea în primele ore ale reținerii

Această problemă a existat la etapa în care izolatoarele de detenție provizorie ale organelor de poliție erau suprapopulate de persoane reținute și arestate. Ultimii trei ani asemenea situație nu a fost înregistrată.

Iluminarea insuficientă a spațiilor de detenție

Această problemă a fost soluționată în majoritatea instituțiilor de detenție ale poliției odată cu reparațiile demarate în anul 2010, când, la recomandarea Ombudsmanului, Guvernul a alocat

două milioane de lei pentru repararea izolatoarelor de detenție din sediile inspectoratelor teritoriale de poliție. În același timp această problemă rămîne a fi nerezolvată în penitenciare. O schimbare radicală la acest capitol va putea fi resimțită doar după construcția unor noi penitenciare ce vor corespunde standardelor minime de detenție.

Lipsa condițiilor minime necesare pentru acordarea asistenței medicale în instituțiile subordonate poliției

În urma recomandărilor înaintate de Ombudsman s-au completat majoritatea posturilor vacante de lucrători medicali în sectoarele de poliție. Totuși sînt necesare investiții în vederea dotării cu echipament și medicamente a cabinetelor medicale din izolatoarele poliției.

Neasigurarea în măsura cuvenită a persoanelor deținute în penitenciare și în organele de poliție cu saltele, perne, lenjerie curată, haine de sezon. Pînă în prezent, persoanele plasate în penitenciare sînt asigurate de către rude cu obiectele menționate.

Neasigurarea persoanelor deținute în IDP-uri cu hrană de 3 ori pe zi

În majoritatea inspectoratelor de poliție este asigurată hrana doar la prînz, fiind necesară finanțarea pentru alimentarea de trei ori pe zi.

Condiții inadecvate de lucru ale angajaților instituțiilor în care sînt deținute persoane private sau limitate în libertate: în ultimii ani s-a atestat o tendință pozitivă în ceea ce privește crearea condițiilor adecvate de lucru pentru colaboratorii instituțiilor de detenție în sensul asigurării securității și sănătății lor. Astfel, dacă în anii precedenți s-au atestat cazuri de îmbolnăvire cu tuberculoză a colaboratorilor din sistemul penitenciar, atunci în ultimii 2 ani astfel de cazuri nu au fost înregistrate.

Sinteza recomandărilor Avocatului Poporului pentru îmbunătățirea condițiilor în instituțiile de detenție

Inspectoratul de poliție Soroca (vizita din 19 mai 2015)

- Asigurarea iluminării artificiale corespunzătoare în celulele Izolatorului de detenție provizorie a Inspectoratului de poliție Soroca, prin montarea becurilor de intensitate sporită;
- Asigurarea separării totale a veceurilor de restul celulei, în vederea protejării intimității deținuților;
- Asigurarea menținerii curățeniei în celule, în curtea de plimbări și încăperea de duș;
- Asigurarea alimentării deținuților în conformitate cu prevederile Hotărîrii Guvernului nr. 609 din 29.05.2006, privind normele minime de alimentare zilnică și obiectele de toaletă și menaj ale deținuților;
- Neadmiterea aflării în izolatorului de detenție provizorie a persoanelor reținute pe durată ce depășește 72 de ore și asigurarea transferării persoanelor arestate în penitenciare.

Potrivit informației parvenite de la Inspectoratul de Poliție Soroca (nr. 12639 din 22 iulie 2015), au fost instalate becuri de intensitate sporită pentru iluminarea suficientă a celulelor amplasate în subsolul instituției; se asigură alimentarea de 3 ori pe zi a deținuților și dezinfectarea de două ori pe lună a celulelor. Persoanele arestate sînt transferate zilnic în Penitenciarul nr.17 Rezina, pentru asigurarea respectării prevederilor art. 175 alin. (9) Cod de executare.

Penitenciarul nr. 6 Soroca (vizita din 19 mai 2015)

- Asigurarea suprafeței de minimum 4 m² pentru o persoană în sectorul nr. 8 din Penitenciar;
- Repararea încăperilor de locuit din sectorul 8 și asigurarea condițiilor igienico-sanitare, reieșind din specificul deținuților de aici – persoane cu dezabilități și persoane cu vîrstă înaintată;
- Repararea veceurilor din sectorul nr. 8 și crearea condițiilor necesare pentru asigurarea intimității deținuților;
- Instalarea în sectorul nr. 8 a unor bare de sprijin în încăperi, holuri, veceu și sălii cu lavoare, ce ar permite facilitarea deplasării persoanelor cu dezabilități.

Potrivit informației parvenite de la Penitenciarul nr. 6 Soroca (nr. 5/1821 din 22 iunie 2015), a fost inițiată reparația capitală a încăperilor din sectoarele locative nr.8 și nr.2. În unele sectoare au fost instalate geamuri cu oberliht pentru asigurarea ventilării celulelor. În sectorul nr. 8 au fost repartizate noptiere pentru fiecare deținut.

Penitenciarul nr. 15 Cricova (vizita din 10 iunie 2015)

- Repararea spațiilor de detenție;
- Sistarea activității celulelor în care nu este asigurat iluminatul natural.

Potrivit informației parvenite de la *Departamentul Instituțiilor Penitenciare* (nr. 10/3-3434 din 27 iulie 2015), situația din sectorul nr. 1 este permanent monitorizată de DIP și se întreprind măsuri pentru îmbunătățirea condițiilor de detenție, în limita surselor financiare alocate de la bugetul de stat și/sau donatori.

Penitenciarul nr. 13 (vizita din 05.08.2015)

- Asigurarea suprafeței de minim 4 m² pentru o persoană;
- Asigurarea permanentă a blocurilor locative cu energie electrică în timpul zilei, dat fiind faptul că penetrarea insuficientă a luminii naturale;
- Asigurarea aerisirii celulelor;

- Izolarea toaletei și repararea țevii de evacuare a apelor reziduale în celula nr. 135;
- Întreprinderea măsurilor organizatorice pentru interzicerea fumatului în celule.

Potrivit informației parvenite de la administrația Penitenciarului nr.13, situația din sectoarele monitorizate este permanent în vizorul conducerii instituției, fiind întreprinse măsuri pentru îmbunătățirea condițiilor de detenție. În contextul îndeplinirii recomandărilor a fost reparată țeava de evacuare a apelor reziduale în celula nr.135.

Penitenciarul nr. 15 Cricova (vizită din 06 august 2015)

- Repararea capitală a celulei nr. 28, inclusiv vopsirea tavanului, pereților.
- Montarea becurilor cu intensitate mai mare în celula nr. 28 pentru asigurarea iluminării adecvate a spațiului de detenție.
- Deratizarea blocului de detenție nr. 1.

Potrivit răspunsului primit de la administrația Penitenciarului nr. 15, în perioada imediat următoare vizitei a fost reparată celula nr.28 din sectorul de detenție nr. 1, fiind vopsiți pereții și tavanul. Patul din celulă a fost înlocuit cu unul nou. A fost instalat un bec cu luminiscentă puternică. Condamnatul a fost aprovizionat cu lenjerie de pat și saltea nouă. A fost petrecută deratizarea.

Penitenciarul nr. 10 Goian (vizită din 02 septembrie 2015)

- Stabilirea unor relații constructive între personalul penitenciarului și deținuți;
- Explicarea în rândul deținuților a competențelor administrației penitenciarului, a Departamentului Instituțiilor Penitenciare, Procuraturii, Oficiului Avocatului Poporului;
- Eficientizarea asistenței psihologului;
- Implicarea deținuților în activități motivaționale;

Potrivit răspunsului primit de la Departamentul Instituțiilor Penitenciare, în scopul evitării situațiilor de conflict în care au fost implicați deținuții minori, au fost întreprinse măsuri de evaluare individuală a tuturor deținuților fiind elaborate planuri individuale de resocializare a deținuților; au fost analizate potențialele riscuri din penitenciar; au fost acordate servicii pentru personalul penitenciarului, în scopul prevenirii „arderii profesionale”; a fost interzis fumatul pe teritoriul penitenciarului pentru detenția minorilor.

Penitenciarul nr. 11 Bălți (vizită din 13 octombrie 2015)

- Sistarea activității celulelor din izolatorul disciplinar .

Departamentul Instituțiilor Penitenciare a informat Avocatul Poporului despre faptul că Penitenciarul nr. 11 din Bălți a fost proiectat în perioada sovietică când standarde de detenție actuale nu erau stabilite și că modificarea elementelor constructive la moment este riscantă. Problema va fi soluționată după construcția noilor penitenciare. Mai mult ca atât la data de 30.06.2015 prin scrisoare nr. 09-04/570 Ministerul Finanțelor a informat instituțiile bugetare despre suspendarea temporară a tuturor cheltuielilor, legată de criza gravă financiară.

Penitenciarul nr. 7 Rusca (vizită din 15 octombrie 2015)

- Includerea în orele de pregătire profesională a colaboratorilor penitenciarului a tematicii asigurării egalității și neadmiterii discriminării pe orice criteriu;
- Asigurarea studierii prevederilor normative privind comportamentul deontologic al lucrătorilor sistemului penitenciar.

Penitenciarul nr. 13 Chișinău (vizită din 21 octombrie 2015)

- Asigurarea condițiilor de detenție pentru deținuții plasați în celula 08;
- Asigurarea pentru fiecare deținut a unui spațiu locativ conform normei legale – 4 m²;
- Asigurarea permanentă a tuturor blocurilor locative cu energie electrică în timpul zilei, ținând cont de specificul spațiilor locative și faptului amplasării celulelor în demisol;
- Evaluarea inventarului existent și asigurarea imediată a tuturor deținuților aflați în custodia penitenciarului nr. 13 cu saltele, perne și cuverturi curate;
- Asigurarea izolării toaletei în celula 08.

Penitenciarul nr. 13 Chișinău (vizită din 03 decembrie 2015)

- Sistarea activității penitenciarului;
- Întreprinderea măsurilor prioritare în vederea construirii noului penitenciar;
- Asigurarea pentru fiecare deținut a unui spațiu locativ conform normei legale – 4 m²;
- Încetarea utilizării izolatorului disciplinar pentru plasarea deținuților și sistarea activității acestuia, deoarece nu au fost remediate neajunsurile constatate în cadrul vizitelor anterioare;
- Asigurarea permanentă a tuturor blocurilor locative cu energie electrică în timpul zilei, ținând cont de specificul spațiilor locative și de faptul amplasării celulelor în demisol, implicit pătrunderii insuficiente a luminii naturale;
- Evaluarea inventarului existent în spațiile locative și asigurarea imediată a tuturor deținuților aflați în custodia penitenciarului nr. 13 cu paturi, saltele, perne și cuverturi curate;

- Asigurarea condițiilor necesare pentru menținerea igienei deținuților și dotarea spălătoriei centralizate a penitenciarului cu mai multe mașini de spălat ce ar permite spălarea lenjeriei și hainelor de către toți deținuții, întreprinderea măsurilor organizatorice pentru amenajarea spațiilor adecvate pentru uscarea hainelor;
- Întreprinderea măsurilor pentru construcția unui sistem de ventilație a celulelor;
- Evaluarea situației în celulele în care rețelele ingineresti sînt deteriorate și efectuarea lucrărilor de reparație în celulele unde este necesar;
- Înlăturarea igrasiei de pe pereți;
- Instalarea lavoarelor în cele 60 de celule unde acestea încă nu sînt instalate;
- Asigurarea izolării toaletelor în toate celulele;
- Dotarea celulelor, unde este posibil, cu mobilier necesar (scaune, mese, noptiere);
- Întreprinderea măsurilor organizatorice pentru interzicerea fumatului în celule;
- Menținerea curățeniei în boxele pentru plimbări.

Departamentul Instituțiilor Penitenciare a informat Avocatul Poporului despre faptul că Penitenciarul nr. 13 din Chișinău a fost construit cu 150 ani în urmă, astfel standardele actuale de detenție nu pot fi asigurate din cauze obiective. Problema va fi soluționată după construcția noilor penitenciare. Mai mult ca atât, la 30.06.2015 prin scrisoarea nr. 09-04/570 Ministerul Finanțelor a informat instituțiile bugetare despre suspendarea temporară a finanțării și sistarea temporară a lucrărilor de achiziții publice, legată de criza gravă financiară. Un aspect dificil îl reprezintă decizia de majorare a prețului energiei electrice de la 1,58 lei la 2,16 lei (decizia ANRE nr. 153 din 18 iulie 2015).

CAPITOLUL V

PROMOVAREA DREPTURILOR OMULUI

În pofida dificultăților cauzate de procesul de reformă instituțională și de suspendarea plăților din Strategia de Reformare a Sectorului Justiției, prevăzute pentru activitățile de promovare, în anul 2015 s-a reușit, cu unele excepții, realizarea celor prevăzute în planul de activitate a instituției la acest capitol. Oficiul Avocatului Poporului a organizat o conferință internațională și una națională, 6 mese rotunde, două forumuri de discuție ale Avocatului Poporului cu societatea civilă, o campanie de combatere a violenței față de femei și violenței în familie, un săptămînal de promovare a drepturilor copiilor și de combatere a torturii. Instituția a editat 14 publicații, număr aproape dublu față de cele tipărite în anii precedenți.

Anul 2015 a fost unul important pentru resetarea relațiilor cu societatea civilă, în special cu ONG-urile din domeniul drepturilor persoanelor cu dizabilități, dar mai puțin eficient pentru colaborarea cu mass-media. Numărul aparițiilor în presă cu referire la activitatea Ombudsmanului și a Oficiului Avocatului Poporului în anul trecut a fost mai mic decît în 2014. De asemenea, Oficiul Avocatului Poporului a avut o agendă internațională foarte intensă, participarea la evenimentele din străinătate fiind posibilă datorită suportului acordat în cadrul proiectului ”Susținerea instituțiilor naționale de promovare a drepturilor omului (INPPDO) conform recomandărilor Comitetelor Convențiilor ONU și Revizuirii Periodice Universale (UPR)”, proiect finanțat de Ministerul Afacerilor Externe al Norvegiei, cofinanțat de PNUD Moldova și Oficiul Înaltului Comisar ONU pentru drepturile omului”. O bună parte din activități de promovare au fost realizate de asemenea cu susținerea financiară a partenerilor internaționali și de dezvoltare menționați.

În context se impune de menționat că promovarea drepturilor omului, conform Principiilor de la Paris, constituie una din direcțiile de bază în activitatea instituțiilor naționale de protecție a drepturilor omului. Acest lucru însă nu este luat în calcul de către factorii de decizie la repartizarea alocațiilor bugetare pentru necesitățile Oficiului Avocatului Poporului. Aproximativ o sută de mii de lei – această sumă derizorie a fost ani la rînd oferită Centrului pentru Drepturile Omului cu destinația activități de promovare și editoriale. Asta în condițiile în care aceasta poate acoperi doar costurile pentru tipărirea Raportului anual și a cîteva materiale informative. În atare împrejurări este destul de dificil să asigurăm o activitate eficientă de promovare a drepturilor omului și de instruire în domeniu dat. Oficiul Avocatului Poporului își va intensifica eforturile pentru identificarea și atragerea de resurse de alternativă la cele bugetare – din proiecte ale donatorilor internaționali, ceea ce nu absolvă statul de obligația de a oferi Instituției Ombudsmanului suportul necesar pentru realizarea obiectivelor din activitate.

Activități de promovare a drepturilor omului (125)

Promovarea drepturilor persoanelor cu dizabilități

Pe 9-10 iulie **Oficiul Avocatului Poporului**, în colaborare cu **Institutul Național al Justiției**, a organizat **Conferința Internațională Științifico-practică „5 ani de la ratificarea Convenției ONU cu privire la drepturile persoanelor cu dizabilități. Analiza aspectelor juridice și practice”**.

IPNA Compania „Teleradio-Moldova”, TV Canal Regional, Radio Chișinău, Agenția de presă Info Prim Neo au fost instituțiile de presă - partenerii media ai Oficiului Avocatului Poporului în desfășurarea reuniunii internaționale.

Reuniunea a întrunit **184** de participanți (83 - pe 9 iulie și 94 - în cea de-a doua zi a Conferinței), printre care persoane cu dizabilități, parlamentari, demnitari cu atribuții în domeniu, reprezentanți ai unor instituții de drept, autorități publice centrale și locale, reprezentanți ai societății civile, experți în domeniu, parteneri externi ai Oficiului Avocatului Poporului. La eveniment au participat ombudsmanul din Lituania, Raimondas Šukys, adjunctul Avocatului Poporului din România, Ion Oprea, expertul coordonator al Biroului teritorial Bacău al Avocatului Poporului, Doina Sîrghie, reprezentantul împuternicitului pentru drepturile omului al parlamentului din Ucraina, Dmitro Liakh.

Discuțiile din cadrul primei zile a conferinței s-au axat pe evoluțiile înregistrate în implementarea în Republica Moldova a Convenției ONU cu privire la drepturile persoanelor cu dizabilități, precum și restanțele existente la acest capitol.

În cadrul primei zile a conferinței, participanții au vorbit la teme privind activitatea grupului de lucru pentru modificarea și completarea Codului civil (revizuirea prevederilor ce țin de

capacitatea juridică); situația privind respectarea drepturilor beneficiarilor din cadrul internatelor psihoneurologice; respectarea dreptului la muncă al persoanelor cu dizabilități; oportunități egale și nediscriminare a persoanelor cu dizabilități; implementarea prevederilor articolului 24 din Convenția ONU cu privire la drepturile persoanelor cu dizabilități; condițiile pentru educația incluzivă din Republica Moldova; sărăcia și dizabilitatea; bariere existente în incluziunea socială a persoanelor cu dizabilități.

Lucrările din cadrul celei de-a doua zile a Conferinței s-au desfășurat în 4 ateliere de lucru, având ca teme: „Incluziunea socială a copiilor cu dizabilități”; „Accesul persoanelor cu dizabilități la infrastructura socială”; „Situația privind respectarea drepturilor persoanelor cu dizabilități psihosociale”, „Accesul persoanelor cu dizabilități la justiție”.

Pe marginea lucrărilor Conferinței a fost adoptată o rezoluție, care a fost expediată instituțiilor competente.

Conferința internațională a fost precedată de câteva mese rotunde, având ca teme promovarea drepturilor persoanelor cu dizabilități.

Astfel, „Asigurarea condițiilor adecvate pentru organizarea și desfășurarea examenelor de bacalaureat pentru elevii cu cerințe educaționale speciale” a constituit tema reuniunii de lucru care a avut loc pe 30 aprilie la Oficiul Avocatului Poporului. Necesitatea abordării problemei în cauză a apărut ca urmare a unor adresări la Instituția Ombudsmanului în anii precedenți. În cadrul reuniunii a fost efectuat un schimb de opinii pe marginea Instrucțiunii privind procedurile specifice de examinare a elevilor cu cerințe educaționale speciale, aprobată de Ministerul Educației pe 20 martie 2015, precum și pe marginea Metodologiei de organizare și desfășurare a examenului de bacalaureat, anul școlar 2014-2015 din 31 octombrie 2014.

La ședință au participat reprezentanți ai Ministerului Educației, Centrului Republican de Asistență Psihopedagogică, ai Ministerului Sănătății, Consiliului pentru prevenirea și eliminarea discriminării și asigurarea egalității, ai direcțiilor de învățământ din UTA Găgăuzia, Nisporeni, Hîncești, Cahul, ai Organizației ”Keystone Human Services International Moldova”, ai Asociației Copiilor Surzi din Moldova.

„Respectarea drepturilor electorale ale persoanelor cu nevoi speciale. Probleme care necesită a fi soluționate în contextul alegerilor locale din 14 iunie” a constituit tema mesei rotunde organizate de Oficiul Avocatul Poporului, cu prilejul Zilei internaționale de luptă împotriva discriminării persoanelor cu dizabilități.

La eveniment au participat vicepreședintele Comisiei Electorale Centrale, Ștefan Urîtu, consilierul pentru drepturile omului din cadrul Oficiului Înaltului Comisar ONU în Moldova, Claude Cahn, reprezentanți ai Consiliului pentru Prevenirea și Eliminarea Discriminării și

Asigurarea Egalității, ai Asociației Promo-LEX, ai Asociației „Motivație”, Asociației Surzilor din Moldova, Centrului de Asistență Juridică pentru Persoanele cu Dizabilități, ai Uniunii Organizațiilor Invalizilor din Moldova, al IPNA Compania „Teleradio-Moldova”, ai unor autorități publice raionale.

Scopul reuniunii a fost de a mobiliza factorii de decizie de resort pentru a elimina barierele existente în realizarea de către persoanele cu dizabilități a dreptului constituțional de a alege și de a participa la administrarea treburilor publice prin reprezentanții acestora. Cele mai importante subiecte supuse discuțiilor au fost cele ce au vizat problemele accesului fizic al persoanelor cu dizabilități locomotorii la secțiile de votare; asigurarea condițiilor necesare pentru realizarea de către persoanele cu dizabilități de auz și de vedere a dreptului de vot; accesul persoanelor cu dizabilități de auz la informația electorală; realizarea dreptului de vot de către persoanele cu deficiențe mintale.

Problematica respectării drepturilor persoanelor cu dizabilități a fost abordată în cadrul celui de-al doilea Forum de discuție al Avocatului Poporului cu societatea civilă din 4 decembrie. Ombudsmanul a discutat cu cei 35 de reprezentanți ai ONG-urilor din domeniul drepturilor omului despre un model de format al Mecanismului independent de monitorizare a implementării Convenției ONU cu privire la drepturile persoanelor cu dizabilități.

La scurt timp, pe 18 decembrie, Oficiul Avocatului Poporului a fost gazda unei **reuniuni la care a fost examinat un proiect de regulament cu privire la activitatea unui consiliu de experți în cadrul Instituției Ombudsmanului**, ce ar putea fi un model de format al Mecanismului independent de monitorizare a implementării Convenției ONU cu privire la drepturile persoanelor cu dizabilități. La ședință au participat reprezentanții Asociației „Motivație”, ai A.O. „Speranță și Sănătate”, ai Uniunii Invalizilor din Moldova, ai Asociației Nevăzătorilor din Moldova, ai A.O. „Pro Sprijin”, ai Centrului de Asistență Juridică ai Persoanelor cu Dizabilități, CAP „Voinicel”, I.P. Tony Hawks Centru.

Totodată, **Instituția Ombudsmanului a susținut organizarea Conferinței naționale „Primul Raport alternativ asupra Convenției ONU privind drepturile persoanelor cu dizabilități”.** Evenimentul a avut loc pe 9 decembrie curent de Centrul de Asistență Juridică pentru Persoanele cu Dizabilități în comun cu Oficiul Avocatului Poporului și cu suportul PNUD, Oficiul Înalțului Comisar ONU în Moldova, SOIR Moldova. Ombudsmanul a salutat elaborarea de către societatea civilă a Primului Raport de alternativă privind implementarea Convenției ONU cu privire la drepturile persoanelor cu dizabilități, ceea ce va oferi Comitetului

ONU pentru drepturile persoanelor cu dizabilități informații complementare despre situația în domeniu.

”Problemele respectării drepturilor persoanelor cu dizabilități la acces la infrastructura socială și informare” au fost discutate în cadrul mesei rotunde care a avut loc pe 9 octombrie la Comrat, în organizarea Reprezentanței OAP din această localitate. La eveniment au participat: Avocatul Poporului, reprezentanții Comitetului Executiv și Adunării Populare a UTA Găgăuzia ”Gagauz Yeri”, reprezentanții Inspecției de stat în construcții, Primăriei Comrat, primarii din localitățile din regiune, persoane cu dizabilități, reprezentanții societății civile.

Promovarea drepturilor copilului

Pe 9 decembrie a avut loc Conferința națională „Implementarea Convenției ONU cu privire la drepturile copilului în Republica Moldova: de la deziderat la realitate”, la care au participat 150 de persoane, reprezentanți ai autorităților publice centrale și locale cu atribuții în domeniul drepturilor copilului, reprezentanți ai societății civile. Reuniunea a fost organizată de Oficiul Avocatului Poporului, cu suportul PNUD și UNICEF Moldova, precum și MAE al Norvegiei. În cadrul conferinței naționale au fost discutate chestiuni vizînd respectarea dreptului copilului la asistența și protecția socială, la educație, la sănătate, protecția împotriva abuzurilor, traficului și exploatării.

Violența în școală a constituit subiectul întrunirii organizate, pe 30 ianuarie, de Centrul pentru Drepturile Omului, cu participarea responsabililor din cadrul Ministerului Educației, unor reprezentanți ai direcțiilor de învățămînt și instituții de învățămînt, ai mediului academic, ai ONG-urilor pentru protecția drepturilor copiilor.

La întîlnire au fost discutate cauzele violenței în școală; eficiența mecanismelor de intervenire a lucrătorilor instituțiilor de învățămînt în cazurile de abuz, neglijare, exploatare și trafic al copilului; problemele cu care se confruntă direcțiile de învățămînt, precum și instituțiile de învățămînt în combaterea fenomenului; pîrghii de implementare eficientă a mecanismelor existente de eradicare a violenței în școală.

În perioada 25 mai -1 iunie a fost organizat un săptămînal de promovare a drepturilor copiilor.

Săptămînalul a inclus mai multe vizite în instituții de învățămînt din țară (*Liceul Teoretic „Hyperion” din orașul Durllești, Liceul Teoretic ”M. Bîrca” din localitatea Mileștii Mici, Gimnaziul Teatral ”Ion Luca Caragiale” din Chișinău*) ale angajaților Serviciului pentru protecția drepturilor copilului din cadrul Oficiului Avocatului Poporului. Funcționarii Instituției

Ombudsmanului au organizat activități de promovare a drepturilor copilului, prin care copii au învățat să recunoască și să respecte drepturile lor și ale altora, să i-a decizii respectând deciziile altora, să învețe să soluționeze conflictele fără violență și discriminare, cu respect și toleranță față de drepturile semenilor lor.

Pe 28 mai, Oficiul Avocatului Poporului, în colaborare cu Teatrul de Păpuși "Licurici", a organizat un spectacol de teatru pentru elevii din Școala auxiliară nr. 7.

O festivitate cu prilejul Zilei Copilului a fost organizată de Reprezentanța Comrat a Oficiului Avocatului Poporului pentru elevii din clasele întâi din Liceul "Gaidarji" din Comrat, la care au participat 50 de copii și profesorii.

Șeful Reprezentanței Oficiului Avocatului Poporului Svetlana Mironova a petrecut pe 9 noiembrie, la Liceul Teoretic din satul Dezghinja raionul Comrat o activitate de propagare a drepturilor omului cu tema "Drepturile copilului – ce trebuie să știi despre ele?". Funcționarul Oficiului Avocatului Poporului a prezentat informații generale cu privire la drepturile copilului și în special statutul juridic al copiilor și capacitatea lor de a influența dezvoltarea țării și satului lor natal. Copiii au mai aflat despre vârsta la care au dreptul să-și exprime opinia, cum și în ce condiții pot efectua tranzacții și semna acorduri; ce documente trebuie să aibă fiecare persoană ca să se bucure de drepturile sale.

Prevenirea și combaterea torturii

În 2015, al patrulea an consecutiv, Oficiul Avocatului Poporului a organizat un Săptămînal de combatere a torturii (10 activități), prilejuită de Ziua Internațională de Susținere a Victimelor Torturii. Funcționarii Oficiului Avocatului Poporului au ținut prelegeri pentru angajații din inspectoratele de poliție din Ceadâr-Lunga, Taraclia și Comrat, Penitenciarele nr. 1 și nr. 5, respectiv din Taraclia și Cahul.

Pe 26 iunie, de Ziua Internațională pentru Susținerea Victimelor Torturii, Instituția Ombudsmanului a organizat **o masă rotundă cu participarea conducerii DIP, șefilor de penitenciare din țară, reprezentanților Procuraturii Generale, ai societății civile: RCTV „Memoria” și Promo-LEX, ai PNUD Moldova.** La masa rotundă au fost discutate chestiuni privind condițiile de detenție în calitate de rele tratamente din penitenciarele din țară; etapa curentă a construcției noului penitenciar din municipiul Chișinău; condițiile de detenție a deținuților - persoane cu dizabilități; obligația statului de a asigura reabilitarea victimelor torturii, în conformitate cu prevederile Convenției ONU împotriva torturii și altor pedepse ori tratamente cu cruzime, inumane sau degradante; limitele aplicării forței fizice și a mijloacelor speciale față de deținuți, realitățile atestate în penitenciarele din țară.

Pe data de 27 iunie curent, Avocatul Poporului, Mihail Cotorobai, și mai mulți angajați ai Instituției Ombudsmanului au participat la **maratonul** care a avut loc în parcul Valea Morilor în susținerea victimelor torturii.

Panouri „Toleranță zero față de tortură!” – în instituțiile Procuraturii din 46 de orașe și municipii din țară

În anul 2015, Instituția Ombudsmanului a elaborat și transmis Procuraturii Generale panouri informative cu mesaj antitortură care au fost amplasate în 46 de instituții raionale, orașenești și municipale ale Procuraturii Generale.

Panourile menționate au fost realizate de CpDOM în contextul activităților de promovare a drepturilor omului finanțate din cadrul Strategiei de Reformare a Sectorului Justiției. Ideea amplasării acestora în incinta procuraturilor raionale, municipale, orașenești a fost determinată de rolul procurorilor în investigarea actelor de tortură, proces în al cărui cadru ei conlucrează cu victime sau potențiale victime ale torturii. Anterior, CpDOM a amplasat panouri similare în incinta comisariatelor de poliție din țară.

Campania Internațională „16 Zile împotriva violenței în familie și violenței față de femei”

Al doilea an Instituția Ombudsmanului a abordat în activitățile de promovare problematica combaterii violenței față de femei și a violenței în familie. În 2015, Oficiul Avocatului Poporului s-a inclus în Campania Internațională “ 16 Zile de activism împotriva violenței față de femei”. Startul acțiunilor organizate de Oficiul Avocatului Poporului a fost dat la întâlnirea cu locuitorii satului Gura Bîcului, Anenii Noi.

La Gura Bîcului s-a deplasat o echipa mobilă formată din funcționari ai Oficiului Avocatului și partenerii de Campanie ai Instituției Ombudsmanului: reprezentanți ai Asociației Promo-LEX, RCTV „Memoria” și Centrului de reabilitare a victimelor traficului de ființe umane și a victimelor violenței în familie (CAP).

La întâlnirea cu cei aproximativ 30 de locuitori ai satului Gura Bîcului au participat angajații Oficiului Avocatului Poporului Natalia Vișanu, Ina Galan, Veaceslav Ursu, Elena Cernăuțeanu, juristul de la Asociația Promo-LEX, Lilia Potîng, psihologii de la RCTV „Memoria”, Cezara Dilevschi și Violeta Rebeja, reprezentantul CAP, Valentina Seuță.

Concomitent, reprezentantele Serviciului pentru drepturile copilului al Oficiului Avocatului Poporului, Tamara Tentiuc și Liliana Cerici, au ținut o prelegere la tema „Violența: formele ei și modalitățile de combatere” pentru aproximativ 40 de elevi din clasele superioare ale gimnaziului din localitatea dată.

Aproximativ 200 de participanți: profesori, reprezentanți ai administrației publice locale, părinți ai elevilor din Liceul ”Emil Nicula” au fost prezenți la întâlnirea din 27 noiembrie cu funcționarii

OAP și partenerii de campanie cu tema ”Violența – fenomen social periculos”, care a avut loc în satul Mereni, Anenii Noi.

În cursul Campaniei Internaționale „16 Zile de activism împotriva violenței față de femei”, angajații Oficiului Avocatului Poporului, Natalia Vișanu și Svetlana Rusu, precum și reprezentantul RCTV „Memoria”, Cezara Dilevschi, s-au deplasat în satul Ghidighici. Cu cele aproximativ 20 de persoane din localitate s-a discutat despre fenomenul violenței în familie, prejudecățile și stereotipurile care cauzează violența bazată pe gen, tipurile violenței în familie și caracteristicile principale ale acesteia, unde se pot adresa victimele violenței în familie pentru consiliere psihologică și juridică, reabilitare sau chiar adăpost.

În cadrul Campaniei “16 zile de activism împotriva violenței față de femei”, consultantul în Serviciul programe instructive și relații cu publicul al Oficiului Avocatului Poporului, Ina Galan, a petrecut o activitate de propagare a drepturilor omului cu elevi din clasa a noua din Liceul Teoretic ”Gheorghe Asachi” (20 de elevi).

Trei seminare cu tematica egalității de gen au fost organizate la Comrat, cu participarea a 70 de persoane din această localitate, precum și din satul Chirsova.

Activități de instruire la temă au avut loc la Universitatea din Comrat, cu participarea 25 de studenți. Prelegeri la temă au fost ținute pentru elevii din clasele superioare de la Gimnaziul din satul Tocuz, raionul Căușeni (30 de participanți) și de la Liceul Teoretic din Varnița (30 de elevi). “Combaterea violenței în familie: rolul organelor de drept, mecanismele de combatere a violenței în familie” a constituit tema întâlnirii funcționarului Oficiului Avocatului Poporului, Igor Muntean, cu 60 de polițiști de sector din raionul Strășeni.

Promovarea dreptului electoral

În contextul alegerilor locale generale care au avut loc pe 14 iunie 2015, în perioada 25 mai – 04 iunie, angajații Oficiului Avocatului Poporului, Gheorghe Bosîi și Iurie Dubenco, au participat la **25 de activități** legate de informarea despre exercitarea dreptului la vot, activități ce s-au desfășurat în raioanele Taraclia, Telenești, Rîșcani, Soroca, Fălești, Vulcănești, Chișinău, Rezina, Soroca, Strășeni, Cimișlia, Criuleni, Anenii Noi, Drochia, Florești. Activitățile de instruire au avut drept scop fortificarea capacităților funcționale ale operatorilor din secțiile de votare. Astfel peste **300 de operatori** din secțiile de votare, care urmau să asigure înregistrarea prezenței la vot, au fost instruiți de către funcționarii Oficiului Avocatului Poporului cum să prevină posibilele fraude la alegerile locale.

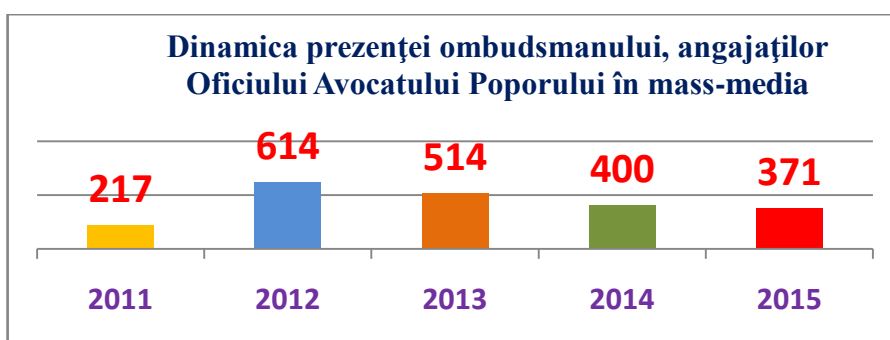
Acțiuni de informare privind dreptul electoral (7) au fost organizate de reprezentanța Comrat a Oficiului Avocatului Poporului, în contextul alegerilor bașcanului Găgăuziei care a avut loc pe 22 martie curent, la Școala profesional tehnică din Comrat și la Colegiul agrar din

Svetlîi.Seminare la temă au fost desfășurate la liceul din satul Avdarma cu elevii claselor a XI-XII-a, în satul Ferapontievca cu reprezentanții etniei rome, cu studenții Colegiului pedagogic ”Ceakir” și la Școala de frizeri „, Elita” din Comrat.

În cadrul campaniei de informare a tinerilor „Primul meu vot”, angajații Reprezentanței CpDOM din Comrat au organizat acțiuni de instruire pentru elevii clasei a XII-a de la Liceul din satul Congaz, UTAG și pentru cei de la Liceul Teoretic Mihai Eminescu din Comrat.

Colaborarea cu mass-media

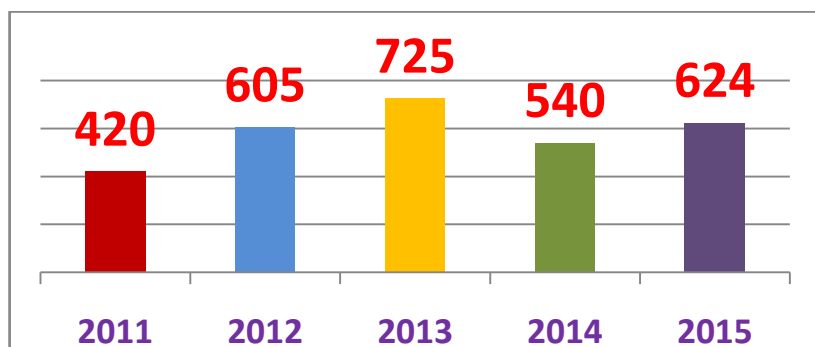
În anul 2015 au fost înregistrate 371 de apariții în mass-media, față de 400 în anul trecut. În perioada de referință au fost desfășurate 5 conferințe de presă, față de 6 în anul 2014 și 11 în 2013.

Conferințele de presă au avut ca teme: Îngrijorarea Ombudsmanului în legătură cu unele cazuri de răpire a copiilor; Prezentarea priorităților din activitatea Avocatului Poporului; Respectarea drepturilor copiilor; Situația privind aplicarea torturii și relelor tratamente în Republica Moldova; Opinia Oficiului Avocatului Poporului privind situația de la Casa-internat pentru copii cu deficiențe mintale (băieți) de la Orhei.

Pe pagina web au fost plasate 624 de materiale, față de 540 – în anul 2014.

Publicații pe pagina web

În anul 2015 a crescut numărul vizualizărilor informațiilor de pe site-ul instituției și ale celor de pe pagina de pe Facebook a Oficiului Avocatului Poporului. Astfel, impactul postărilor medii pe săptămână a atins în unele perioade peste 2700 de vizualizări, unele comunicate de presă au acumulat 2300 de vizualizări și 18 distribuiri.

Reacții și luări de atitudine, sesizări din oficiu pe marginea subiectelor apărute în presă

Și în anul 2015 Instituția Ombudsmanului a reacționat la mai multe semnale apărute în mass-media din țară despre posibile violări ale drepturilor omului, iresponsabilitatea sau indiferența autorităților responsabile pentru asigurarea respectării unor drepturi sau libertăți fundamentale. E de menționat 11 cele mai importante luări de atitudine ale Oficiului Avocatului Poporului, care au intrat și în atenția presei.

Instituția s-a sesizat din oficiu într-un caz de mediatizare la un post de televiziune a unei informații cu caracter privat, ceea ce a prejudiciat grav imaginea persoanei vizate în informația dată. Ombudsmanul a solicitat eliminarea de pe site-ul instituției media a subiectului în cauză, iar administrației postului de televiziune să-și ceară scuze de la persoana vizată în reportajul televizat. “O informație cu caracter privat poate fi divulgată doar dacă într-un anumit context ea este de interes public și acest interes public de a o cunoaște este cu certitudine mult mai important decât interesul privat de păstrare a confidențialității respectivei informații”, se spune în comunicatul de presă difuzat cu această ocazie.

Un alt caz care a ajuns în vizorul ombudsmanului și a constituit subiect de investigație a fost unul de malpraxis, urmare a căruia o copilă de doi ani a decedat în ambulanță în drum spre spital (<http://www.ombudsman.md/ro/content/directorul-cpdom-anatolie-munteanu-managementul-defectuos-nepasarea-cadrelor-medicale-moti-0>). La sesizarea Instituției Ombudsmanului, Procuratura Hîncești a pornit un dosar penal pe numele managerilor și personalului medical din mai multe instituții medicale din raionul Hîncești, pentru îndeplinirea necorespunzătoare a obligațiilor de serviciu, care s-au soldat cu decesul minorei.

Ombudsmanul a reacționat și în câteva cazuri de intimidare a jurnaliștilor, solicitînd autorităților competente să examineze circumstanțele incidentelor produse

(<http://www.ombudsman.md/ro/content/avocatul-poporului-mihail-cotorobai-considera-inadmisibile-orice-tentative-de-intimidare>).

În alt context, Ombudsmanul și-a exprimat îngrijorarea în legătură cu deprecierea vertiginoasă a valutei naționale și a solicitat Guvernului să efectueze indexarea veniturilor și prestațiilor sociale

în corespundere cu Legea nr. 824 (<http://www.ombudsman.md/ro/content/directorul-cpdom-anatolie-munteanu-isi-exprima-ingrijorarea-legatura-cu-deprecierea>).

Avocatul Poporului a luat atitudine și în legătură cu majorările tarifelor la energia electrică și la gazele naturale, pledînd pentru revizuirea deciziei ANRE cu privire la majorările cu 30-35 % a tarifelor la energia electrică și cu 15 % a celor la gazele naturale. (<http://www.ombudsman.md/ro/content/avocatul-poporului-mihail-cotorobai-isi-exprima-ingrijorarea-legatura-cu-majorarile-recente>).

Avocatul Poporului și-a anunțat punctual de vedere și în problema jafului din sistemul bancar. Ombudsmanul a chemat autoritățile să ia măsuri ferme pentru investigarea fraudei, iar participanții la acțiunile de protest, declanșate cu acest motiv, să nu admită violențe și să manifeste deschidere și constructivism în dialogul cu guvernanții (<http://www.ombudsman.md/ro/content/avocatului-poporului-mihail-cotorobai-cheama-autoritatile-sa-ia-masuri-ferme-pentru>).

Mai multe sesizări din oficiu ale Ombudsmanului s-au referit la respectarea dreptului la întruniri. Mihail Cotorobai a reacționat de mai multe ori la semnalele din presă privind tentativele de a împiedica participarea persoanelor din unele raioane ale țării la protestul societății civile, dar și privind sistarea în perioada protestelor a emisiei prin cablu a unei televiziuni. Avocatul Poporului a solicitat Ministerului Transporturilor și Infrastructurii Drumurilor, Întreprinderii de Stat „Calea Ferată a Moldovei”, Consiliului Coordonator al Audiovizualului, Companiei Moldtelecom să examineze circumstanțele suspendării circulației trenurilor și, respectiv, ale suspendării emisiei unui post TV în anumite intervale de ore din ziua protestelor. (<http://www.ombudsman.md/ro/press-release-types/stiri?page=5>).

Avocatul Poporului a verificat semnalele apărute în presă privind încălcarea drepturilor procesuale ale deputatului în Parlamentul Republicii Moldova, Vladimir Filat. (<http://www.ombudsman.md/ro/content/avocatul-poporului-verificat-semnalele-aparute-presa-privind-incalcarea-drepturilor>).

Cazul de maltratare, violare a drepturilor beneficiarilor Casei-internat pentru copii cu deficiențe mintale din Orhei, care au fost scoase în evidență în filmulețul difuzat de portalul *www.today.md*, a constituit subiectul unei investigații a Oficiului Avocatului Poporului, dar și al unei conferințe de presă. În cadrul conferinței de presă, s-au făcut publice recomandările făcute MMPSF, în

scopul îmbunătățirii situației de la Casa-internat Orhei, și s-a anunțat că Oficiul Avocatului Poporului a solicitat Procuraturii Generale și Procuraturii Orhei, examinarea sub aspect penal a faptelor de neglijență în exercitarea atribuțiilor de serviciu.

<http://www.ombudsman.md/ro/content/daca-vocea-ombudsmanului-era-auzita-nu-se-ajungea-la-starea-actuala-de-la-casa-internat-din>).

Colaborarea cu societatea civilă

Anul 2015 a fost unul important pentru fortificarea relațiilor Instituției Ombudsmanului cu sectorul neguvernamental. Odată cu numirea Avocatului Poporului de către Parlament, în condițiile Legii nr. 52, s-a reușit resetarea relațiilor cu ONG-urile partenere ale Instituției Ombudsmanului și intensificarea dialogului cu acestea.

O nouă experiență în activitatea Instituției Ombudsmanului a constituit-o desfășurarea celor două forumuri de discuție ale Avocatului Poporului. Primul a avut loc pe 24 iunie și a avut ca temă prezentarea priorităților mandatului de Avocat al Poporului. La întâlnirea cu Ombudsmanul **au fost prezenți 20 de participanți, membri ai Asociației Surzilor din Moldova, Coaliției Nediscriminare, Asociației Presei Independente, A.O. Junior Achievement, Asociației Promo-LEX, RCTV “Memoria”, Asociației Copiilor Surzi din Moldova, AO Lumos Moldova, GENDERDOC-M, APDI Humanitas, Confederației Naționale a Sindicatelor din Moldova, Centrului de Asistență Juridică a Persoanelor cu Dizabilități, Centrului de Resurse Juridice din Moldova, al unui ONG din Transnistria, reprezentanți ai OSCE.** În cadrul primului forum de discuție al Ombudsmanului, Mihail Cotorobai a invitat reprezentanții societății civile la o colaborare strânsă și eficientă pentru asigurarea respectării drepturilor și libertățile fundamentale în țara noastră.

Cel de-al doilea forum de discuție al Avocatului Poporului a avut loc pe 4 decembrie și a întrunit 33 de reprezentanți ai societății civile, printre care A.O. „Speranța și Sănătate”, Asociația Surzilor din Moldova, Asociația de Reabilitare a Invalizilor, Consiliul Național al Tineretului din Moldova, A.O. „Generația cu Inițiativă”, A.O. „Junior Achievement”, CIDO, API, Amnesty International, Asociația „Motivație”, CASPD, CNTM, AO „Socio-Acces”, Asociația Nevăzătorilor, Uniunea Organizațiilor Invalizilor din Moldova, RCTV „Memoria”, Promo-LEX, Asociația Avocaților, CPF 50/50, Centrul Național al Romilor. La forum a fost consultată opinia societății civile privind chestiunile care să fie incluse în raportul independent al Ombudsmanului pentru ciclul II al Evaluării Periodice Universale (EPU) din 2016. A fost efectuat un schimb de opinii privind gradul de implementare de către autorități a recomandărilor formulate în cadrul ciclului I al EPU din decembrie 2011, ONG-urile fiind invitate de a se pronunța pe marginea

subiectelor-cheie care să fie abordate în raportul independent pentru ciclul II al Evaluării Periodice Universale din 2016, care urmează a fi elaborat de Instituția Ombudsmanului.

După cum s-a menționat anterior, în cadrul forumului a fost de asemenea dezbătut un proiect de format al Mecanismului independent de monitorizare a implementării Convenției ONU cu privire la drepturile persoanelor cu dizabilități pentru acordarea de asistență consultativă în realizarea activității de monitorizare a implementării Convenției ONU menționate.

De altfel, subiectul promovării drepturilor persoanelor cu dizabilități și stabilirea unor parteneriate mai strânse cu ONG-urile care activează în sfera menționată s-au aflat în prim-planul activității Instituției Ombudsmanului în perioada de referință.

Colaborările stabilite la sfârșit de an 2014 cu ONG-urile din domeniul promovării drepturilor persoanelor cu dizabilități au continuat și în anul 2015, reprezentanții societății civile din sfera dată fiind participanți activi la evenimentele organizate de Oficiul Avocatului Poporului, printre care conferința internațională din iulie, 2 mese rotunde, o reuniune pentru consultări.

În anul 2015 au continuat colaborarea cu ONG-urile din raioanele de est ale țării care activează în domeniul drepturilor omului. Astfel, pe 29 ianuarie anul trecut, la Reprezentanța Varnița a Instituției Ombudsmanului a fost organizat un atelier de lucru la tema „Standardele minime de detenție și articolul 3 din Convenția pentru apărarea drepturilor omului și a libertăților fundamentale”, la care au participat membri ai Asociației Obștești „Centrul Media” din Tiraspol. Angajații Centrului pentru Drepturile Omului i-au familiarizat pe reprezentanții societății civile din stînga Nistrului cu standardele minime de detenție prevăzute de actele internaționale la care Republica Moldova face parte. S-a convenit să fie instituită o colaborare pentru promovarea standardelor și mecanismelor internaționale de respectare a drepturilor omului în raioanele de est ale țării, inclusiv în instituțiile de detenție.

Instruiri

În perioada de raportare, pe lângă activitățile de instruire din cadrul campaniilor menționate anterior, au mai fost organizate acțiuni de propagare a culturii drepturilor omului pe diverse teme. În comun cu reprezentanții Consiliului pentru Prevenirea și Eliminarea Discriminării și Asigurarea Egalității (CPEDA), au fost desfășurate **opt activități de instruire în domeniul egalității de șanse și combaterii discriminării**, cu participarea a 234 de angajați din cadrul unor instituții publice.

Pe 14-15 mai curent, experții de la Oficiul Avocatului Poporului, Svetlana Rusu și Olga Vacarciuc, au ținut prelegeri în cadrul seminarului organizat pentru judecători și procurori la tema „Mecanisme naționale de protecție a solicitanților de azil. Standardele Curții Europene a Drepturilor Omului”. Trainingul s-a desfășurat la Institutul Național al Justiției și a fost organizat în parteneriat cu Oficiul Consiliului Europei în Republica Moldova.

În cadrul a **7 întâlniri cu grupuri de tineri (330** de participanți, tineri de la USM, Universitatea din Comrat), Avocatul Poporului, dar și alți angajați ai Oficiului au vorbit despre Instituția Ombudsmanului, atribuțiile ei, despre importanța respectării drepturilor omului într-un stat democratic, despre obligațiile și responsabilitatea față de generațiile viitoare dat fiind că deciziile luate în prezent au impact asupra viitorului.

Funcționarul Oficiului Avocatului Poporului, Igor Muntean, a instruit 20 de tineri, lideri ai organizației ce reprezintă minoritățile naționale din Republica Moldova. Instruirea a avut loc în cadrul proiectului „I’m Right” implementat de Minority Rights Group Europe, cofinanțat de Uniunea Europeană și susținut de Asociația Tineretului Ucrainean din Republica Moldova „Zlagoda”, comunitatea evreiască din Republica Moldova. Inițiativa a avut drept scop promovarea valorilor europene și a principiilor de colaborare în cadrul Parteneriatului Estic printre comunitățile minorităților din Republica Moldova.

Avocatul Poporului, Mihail Cotorobai, pe 29 iulie 2015, s-a întâlnit cu elevii și profesorii de la Școala de vară pentru dezvoltarea competențelor antreprenoriale și valorilor democratice din satul Costești, organizată de A.O. Junior Achievement Moldova.

Reprezentanța Comrat a Oficiului Avocatului Poporului a organizat seminare privind protecția drepturilor salariaților, protejarea drepturilor și asigurarea socială a persoanelor în etate, protecția și promovarea drepturilor sociale și economice ale cetățenilor, proceduri și condiții de acordare a ajutoarelor sociale.

Cinci instruirii au fost organizate pentru angajați ai DIP, ai comisariatelor de poliție și unități de carabinieri. Seminarele au avut ca teme: Mecanismele internaționale și regionale de protecție a drepturilor omului. Condițiile de detenție și tratamentul persoanelor private de libertate în jurisprudența CEDO; Garanțiile împotriva torturii, standardele internaționale și naționale ce asigură respectarea dreptului de a nu fi supus torturii, tratamentelor sau pedepselor crude, inumane sau degradante; Drepturile omului și libertățile fundamentale ale acestuia, protecția și garantarea acestora de trupele de carabinieri.

La inițiativa Avocatului Poporului, Mihail Cotorobai, a fost lansat un **program de educație civică cu genericul „Istoria neamului”**, care presupune vernisarea în penitenciarele din țară a unor expoziții din tezaurul adunat de colecționarul moldovean Petru Costin, deținător al recordului Guinness - peste 25 de colecții tematice, printre care uniforme militare, monede, icoane, drapele, potcoave. Proiectul a fost inițiat în ideea că această activitate cu caracter informativ și educațional va spori șansele de resocializare și incluziune socială a condamnaților și că exponatele vor prezenta interes pentru condamnați, stimulându-le dorința de a cunoaște istoria, cultura, tradițiile țării.

Activitatea editorială

În anul 2015 Oficiul Avocatului Poporului a editat un număr record de titluri de carte și materiale informative – 14. Pentru comparație, în anul 2014 au fost publicate 8, iar în 2013 – 7 titluri de carte și materiale informative.

Astfel, a fost editat Raportul anual cu privire la respectarea drepturilor omului în Republica Moldova în anul 2014. În contextul reformei instituționale, au fost publicate o broșură cu Legea privind Avocatul Poporului (Ombudsmanul) nr. 52, un pliant despre atribuțiile Avocatului Poporului „Cine este Avocatul Poporului?” și două pliante despre Avocatul Poporului pentru protecția drepturilor copilului, o versiune pentru copii și una pentru maturi. De asemenea, a fost tipărită o broșură reactualizată „Drepturile persoanelor cu dizabilități”, reeditate broșurile „Sînt copil – am drepturi”, „Convenția ONU cu privire la drepturile copilului”, ediție bilingvă, broșura „Ghid juridic pentru victimele violenței în familie”. „Mecanisme de protecție împotriva discriminării” și „Dreptul pacientului de a fi informat” sînt alte două publicații ale Oficiului Avocatului Poporului care au văzut lumina tiparului în anul 2015. Al treilea an consecutiv, instituția editează un calendar al drepturilor omului, în care sînt evidențiate zilele internaționale în domeniul protecției drepturilor omului, fiind plasate și informații succinte despre evenimente importante în sfera dată care vor avea loc în anul 2016.

În premieră, în activitatea sa editorială Oficiul a abordat tema prevenirii și combaterii corupției. Două leafleturi editate în acest scop promovează ideea toleranței zero față de fenomenul corupției, care subminează grav drepturile omului.

Toate publicațiile, în versiune pdf, au fost plasate pe site-ul instituției, la rubrica ”Activitate editorială”. De altfel, și tipăriturile din anii precedenți pot fi găsite pe pagina web a Oficiului la același compartiment.

Relații internaționale

Anul 2015 a fost unul prolific în plan extern pentru Instituția Ombudsmanului. Oficiul Avocatului Poporului a devenit membru al Rețelei Europene a Instituțiilor Naționale a Drepturilor Omului (ENNHRI). **În perioada 30 noiembrie - 1 decembrie 2015 Avocatul Poporului, Mihail Cotorobai, a participat la Adunarea Generală a rețelei ENNHRI, care a avut loc la Utrecht (Olanda).** În cadrul acestei sesiuni a organizației a fost adoptată Declarația privind protecția și promovarea drepturilor refugiaților și migranților și Declarația de la Merida privind rolul instituțiilor naționale din domeniul drepturilor omului în implementarea agendei 2030 pentru dezvoltarea durabilă.

Tot în anul trecut, Ombudsmanul **a participat la lucrările celui de-al nouălea Congres și ale Adunării Generale a Asociației Ombudsmanilor și Mediatorilor Francofoni (A.O.M.F.), care s-au desfășurat, în perioada 13-15 octombrie 2015, în Quebec, Canada. Tema Congresului A.O.M.F. a fost “Ombudsmanul: Promotor al bunei guvernări și gardianul integrității guvernanților”.** În contextul discuțiilor la aceste subiecte, Avocatul Poporului a prezentat un discurs în care s-a referit la realitățile din Republica Moldova, delapidările din sistemul bancar, evoluția evenimentelor legate de acestea. Mihail Cotorobai a vorbit despre acțiunile de monitorizare a situației la capitolul buna guvernare și cazurile examinate de Instituția Ombudsmanului. În perioada aflării sale în Canada, Mihail Cotorobai a purtat discuții cu ombudsmanii din România, Canada, Belgia, Franța.

Participarea la un alt eveniment internațional important – Adunarea Generală a Institutului European al Ombudsmanului, care s-a desfășurat la Mainz, Germania pe 20-21 septembrie 2015 – a oferit prilejuri Avocatului Poporului, aflat la început de mandat, pentru a face cunoștință și a stabili contacte cu omologi din alte state.

La lucrările Sesiunii Plenare a 103-ea a Comisiei de la Veneția Avocatul Poporului a participat pentru a prezenta punctul de vedere al Instituției Ombudsmanului privind Legea nr. 52, în contextul adoptării Comisiei de la Veneția a unui aviz la legea menționată. Informațiile aduse la cunoștința asistenței de către ombudsman i-a ajutat pe raportorii Comisiei de la Veneția la formularea de observații și recomandări pe marginea documentului.

Pentru dezvoltarea relațiilor cu partenerii externi, au fost de asemenea foarte însemnate vizitele de documentare la oficiile ombudsmanului din Letonia și din Serbia, care au avut loc pe 1-3 octombrie la Riga și, respectiv, pe 1-4 noiembrie la Zagreb. Vizitele au avut loc în cadrul proiectului ”Susținerea instituțiilor naționale de promovare a drepturilor omului (INPPDO) conform recomandărilor Comitetelor Convențiilor ONU și Revizuirii Periodice Universale (UPR)”, proiect finanțat de Ministerul Afacerilor Externe al Norvegiei, cofinanțat de PNUD Moldova și Oficiul Înaltului Comisar ONU pentru drepturile omului în colaborare cu Oficiul

Avocatului Poporului și Consiliul pentru prevenirea și eliminarea discriminării și asigurarea egalității. De altfel, participarea în 2015 a Avocatului Poporului și a altor funcționari ai Oficiului la evenimente internaționale a fost posibilă în mare parte grație suportului oferit în cadrul proiectului nominalizat.

Vizita la Zagreb a avut drept scop schimbul de bune practici în domeniul promovării și protecției drepturilor persoanelor cu dizabilități și asigurării egalității tuturor persoanelor, iar obiectivul vizitei la Riga l-a constituit documentarea privind activitatea oficiului ombudsmanului din Letonia. În ambele vizite, instituția a fost reprezentată de ombudsman și un grup de funcționari ai Oficiului Avocatul Poporului.

În total, ombudsmanul și angajații Oficiului au participat la 20 de evenimente internaționale, printre acestea fiind și Conferința Internațională „Comitetul European de Prevenire a Torturii la 25 de ani: bilanțuri și evoluții” (02 martie 2015, Strasbourg); ședința de totalizare a proiectului ”Consolidarea Managementului Migrației și a Cooperării în domeniul Readmisiei în Europa de Est” (MIGRECO), Kiev, 22-24 aprilie; Evenimentul special destinat instituțiilor naționale de protecție a drepturilor omului care a avut loc la Bruxelles, pe 3-4 iunie curent, în cadrul Zilelor Europene ale Dezvoltării; Reuniunea dedicată dimensiunii umane, ediția 2015, organizată de OSCE pe 23-24 septembrie; cel de-al treilea Simpozion Internațional al Instituțiilor Ombudsmanului, care a avut loc la Ankara, pe 16-17 septembrie curent; Conferința Internațională **„Rolul instituțiilor naționale de promovare și protecție a drepturilor omului în situațiile conflict și post-conflict”**, care a fost organizată pe 21-22 octombrie la Kiev; discuțiile publice ale Raportului special al Avocatului Poporului din România privind analiza situației din locurile de detenție din România.

CAPITOLUL VI

INFORMAȚIE STATISTICĂ CU PRIVIRE LA ACTIVITATEA OFICIULUI AVOCATULUI POPORULUI ÎN ANUL 2015

Una din atribuțiile Avocatului Poporului este recepționarea și examinarea cererilor cu privire la încălcarea drepturilor și libertăților omului.

Avocatul Poporului examinează cererile persoanelor fizice, indiferent de cetățenie, vîrstă, sex, apartenență politică sau convingeri religioase, care locuiesc permanent, se află ori s-au aflat temporar pe teritoriul țării, ale căror drepturi și libertăți se presupune că au fost încălcate de Republica Moldova. Avocatul Poporului nu se substituie prin competențele sale autorităților publice, organelor de drept și instanțelor judecătorești și examinează cererile privind deciziile, acțiunile sau inacțiunile autorităților publice, organizațiilor și întreprinderilor, indiferent de tipul de proprietate și forma juridică de organizare, ale organizațiilor necomerciale și persoanelor cu funcții de răspundere de toate nivelurile care, conform opiniei petiționarului, i-au încălcat drepturile și libertățile.

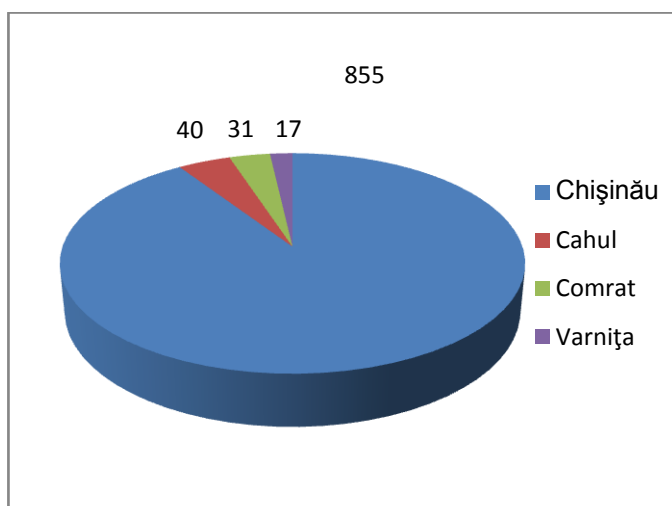
Pentru a sesiza Avocatul Poporului persoana trebuie să fie respectate cîteva condiții: cererea se depune pînă la expirarea unui an din ziua încălcării presupuse a drepturilor sau libertăților petiționarului sau din ziua cînd acesta a aflat despre presupusa încălcare; în cerere se indică numele, prenumele și domiciliul petiționarului, descrierea succintă a circumstanțelor cauzei, denumirea autorității sau numele persoanei cu funcții de răspundere în urma acțiunilor și/sau inacțiunilor careia a avut loc încălcarea drepturilor sau libertăților, în cazul în care această persoană se cunoaște; în cazul în care faptele invocate în cerere au constituit obiect al examinării de către alte autorități, la cerere urmează să se anexeze copiile de pe răspunsurile autorităților respective.

În condițiile Legii nr. 52, Avocatul Poporului nu poate primi spre examinare cererea care este în procedură judiciară pentru examinare în fond, cu excepția cererilor privind acțiunile și/sau inacțiunile judecătorului; a cărei examinare ține de competența altor organe (intentarea urmăririi penale, explicarea deciziei judecătorești); pe cauză adjudecată, pe care există o sentință sau o hotărâre judecătorească în fond; care conține calomnii și insulte, discreditează autoritățile statului în general, autoritățile locale, asociațiile de cetățeni și reprezentanții lor, care instigă la ură națională, rasială, religioasă și la alte acțiuni pentru care se prevede răspundere conform legii.

Astfel, prin Legea cu privire la Avocatul Poporului (Ombudsmanul) nr. 52 din 03.04.2014 au fost limitate considerabil posibilitățile de intervenire la solicitarea petiționarilor, fapt ce a putut genera diminuarea numărului cererilor înregistrate la Oficiul Avocatului Poporului.

În perioada 01 ianuarie - 31 decembrie 2015, în adresa Oficiului Avocatului Poporului au parvenit 943 de cereri. La oficiul central din Chișinău au fost recepționate 855 de cereri și la reprezentanțele OAP, respectiv din Cahul - 40, din Comrat - 31 și din Varnița - 17 cereri.

Cererile înregistrate la Oficiul Avocatului Poporului

Datele statistice prezentate au fost colectate în fișa electronică elaborată în anul 1998. Din acest considerent, unele clasificări potrivit dreptului pretins lezată, nu răspund necesităților de moment ale instituției, motiv din care vor fi revizuite odată cu elaborarea unui sistem electronic performant de evidență a cererilor.

Astfel, din totalul celor 943 de cereri adresate pe parcursul a 12 luni ale anului 2015, cel mai actual subiect abordat de către solicitanți a fost pretinsa încălcare a **dreptului de acces liber la justiție**, numărul cererilor fiind relativ constant, variind neesențial de la un an la altul.

De exemplu:

- în 139 de cazuri (53,7%) se reclamă nerespectarea principiului contradictorialității procesului;
- în 43 de cazuri (16,6%) - pretinsa tergiversare a examinării cauzelor în instanțele judecătorești;
- în 42 de cazuri (16,2%) - neexecutarea hotărîrilor judecătorești;
- în 35 de cazuri (13,5%) se invocă dezacordul cu sentința/hotărîrea pronunțată de instanțele judecătorești.

Din cele 195 de cereri înregistrate la capitolul **securitatea și demnitatea personală**, cel mai frecvent sînt semnalate condițiile precare de detenție din penitenciare (161 de cazuri). În 12 cereri a fost invocată aplicarea relelor tratamente, în 11 plîngeri - lezarea demnității personale. În alte 11 petiții au fost expuse diverse probleme ce țin de respectarea procedurii la reținere sau arestare.

Nemulțumirile persoanelor din grupurile sociale cu un risc sporit de vulnerabilitate se referă la neasigurarea **dreptului la asistență și protecție socială**, această categorie de plîngeri plasîndu-se constant pe poziția a treia. Din cele 91 de cereri înregistrate la această tematică, în 37 de cazuri petiționarii au susținut că nu le-au fost acordate înlesnirile sociale cuvenite,

24 persoane au invocat că nu le este respectat dreptul la un trai decent, iar în 30 cazuri a fost contestat modul de calculare a prestațiilor. Majoritatea problemelor abordate la acest capitol ar putea fi soluționate prin revizuirea politicilor publice din domeniul social. Avocatul Poporului totuși intervine în cazurile în care prezumă anumite erori în stabilirea prestațiilor sociale și în cazurile în care pot fi găsite soluții alternative.

Clasificarea adresărilor potrivit dreptului pretins lezat

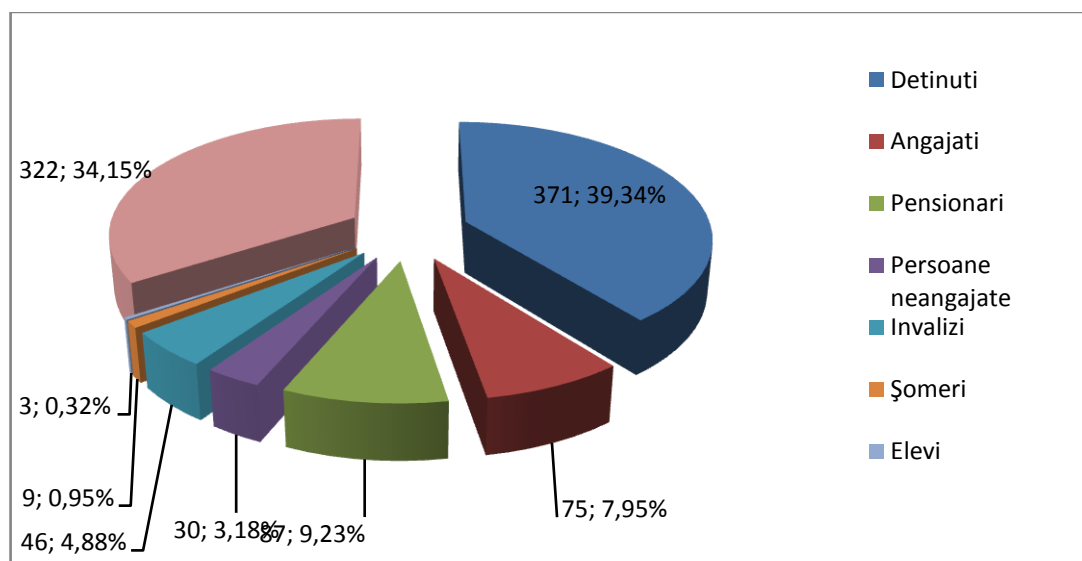
Tematică	Anul 2015
Accesul liber la justiție	259
Securitatea și demnitatea personală	195
Dreptul la asistență și protecție socială	91
Proprietate privată	80
Acces la informație	75
Dreptul la muncă	48
Viața familială	65
Dreptul la apărare	35
Viața intimă și privată	3
Dreptul la instruire	4
Dreptul la petiționare	19
Dreptul la libera circulație	8
Dreptul la ocrotirea sănătății	33
Libertăți personale	7
Dreptul la administrare	6
Dreptul la cetățenie	2
Dreptul de vot și de a fi ales	-
Dreptul la mediu înconjurător sănătos	4
Altele	9

Notă: la rubrica "Altele" sînt incluse cererile care nu pot fi încadrate în sistemul de evidență automatizată a adresărilor parvenite la Oficiul Avocatului Poporului, cum ar fi drepturile consumatorilor, solicitarea consultațiilor juridice, interpretarea actelor normative.

Din numărul total al persoanelor care s-au adresat la Oficiul Avocatului Poporului pe parcursul anului, 371 de persoane (39.34%) sînt deținuți, 75 de persoane (7.95%) – salariați angajați, 87 persoane (9.23 %) - pensionari, 30 de persoane (3.18%) – neangajate în cîmpul muncii, 46 de persoane (4.88 %) sînt invalizi, 9 persoane (0.95%) – șomeri (persoane

înregistrate oficial la bursa muncii), 3 persoane (0.32 %) - elevi precum și alte categorii mai puțin numeroase. Aceste date sînt reflectate procentual în diagrama ce urmează:

Distribuirea cererilor recepționate în anul 2015 conform categoriilor de adresați

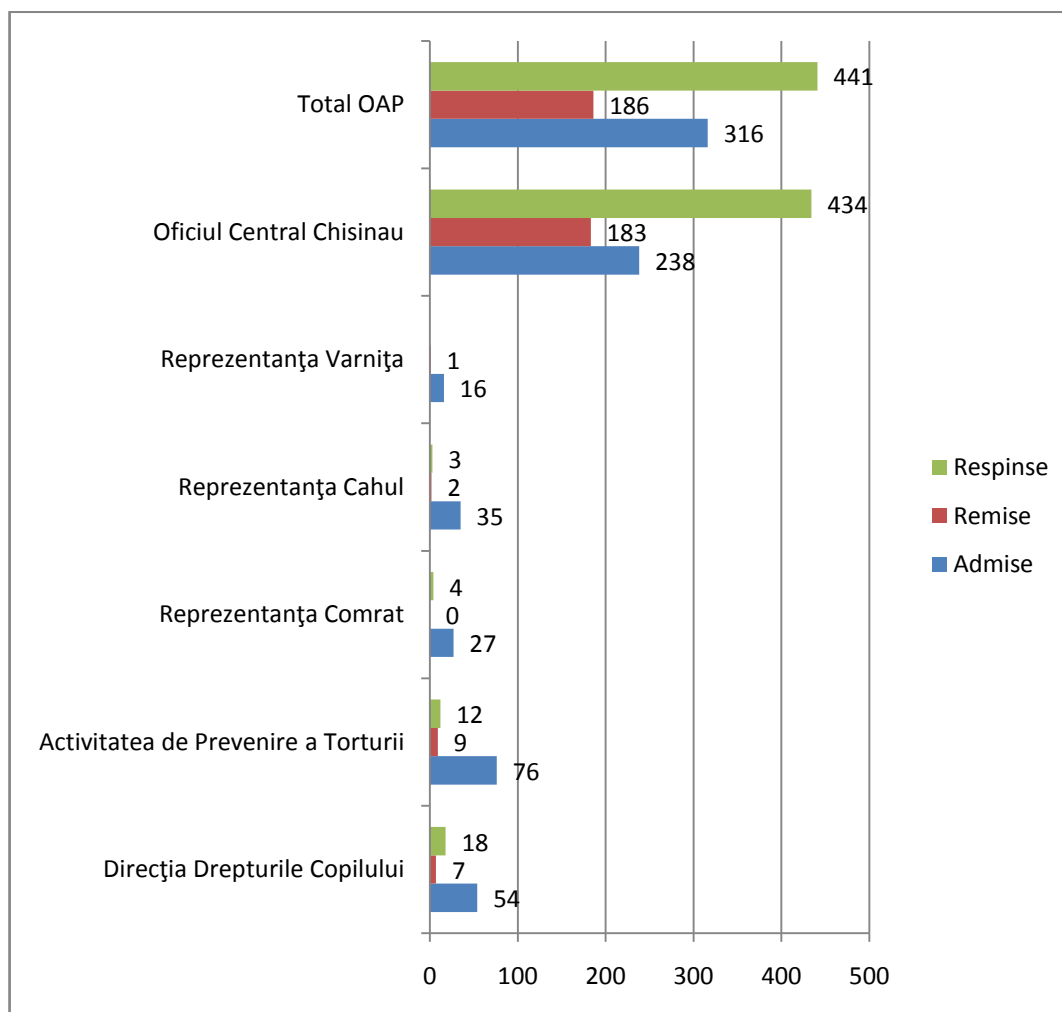

Examinarea cererilor are drept scop identificarea dreptului pretins lezat, verificarea caracterului temeinic al cererii în raport cu cadrul legislativ și normativ național și internațional, examinarea posibilității de implicare a Avocatului Poporului, iar în cazul în care cererea se află în afara mandatului, este identificată instituția competentă pentru soluționarea cazului.

Potrivit prevederilor art. 21 din Legea nr.52 cu privire la Avocatul Poporului (Ombudsmanul) din 03.04.2014, după recepționarea cererii Avocatul Poporului este în drept: să accepte cererea spre examinare; să restituie cererea fără examinare, explicînd petiționarului procedura pe care acesta este în drept să o folosească pentru a-și apăra drepturile și libertățile; să remită cererea organelor competente pentru a fi examinată în conformitate cu prevederile legislației cu privire la petiționare.

Din cele 943 de cereri înregistrate, 316 (33.5 %) - au fost acceptate spre examinare, cu întreprinderea acțiunilor procesuale potrivit art. 25 din Legea nr. 52. În procesul examinării au fost emise acte de reacționare; a fost solicitat concursul instituțiilor și persoanelor cu funcții de răspundere; au fost solicitate informații, documente și materiale necesare; au fost efectuate vizite de monitorizare; au fost înaintate propuneri de modificare a legislației etc.

Clasificarea cererilor în funcție de decizia adoptată

Notă: În diagramă sînt prezentate informații despre activitatea de prevenire a torturii și protecție a drepturilor copilului, deoarece, potrivit art. 29 alin. (1) din Legea nr. 52, raportul anual trebuie să conțină un capitol consacrat situației privind respectarea drepturilor și libertăților copilului și un capitol privind prevenirea torturii.

Circa 186 de cereri (19.7 %) au fost remise spre examinare autorităților competente pentru a fi examinate în conformitate cu prevederile legislației cu privire la petiționare.

Alte 441 de cereri (46.7 %) au fost respinse în temeiul prevederilor art.art. 18, 19, 20 din Legea nr. 52, petiționarilor indicîndu-li-se procedurile pe care sînt în drept să le folosească pentru a-și apăra drepturile și libertățile.

În 39 de cazuri Avocatul Poporului a acționat din oficiu, potrivit articolului 22 din Legea nr. 52.

În procesul investigării cererilor acceptate spre examinare, Avocatul Poporului este împuternicit să întreprindă anumite acțiuni procesuale și să înainteze recomandări privind măsurile ce urmează a fi întreprinse pentru repunerea imediată în drepturi a petiționarilor. Astfel, în anul 2015 au fost elaborate 155 de acte de reacționare, după cum urmează:

Acțiune procesuală/act de reacționare	Anul 2015
Aviz cu recomandări privind măsurile ce urmează a fi întreprinse pentru repunerea imediată în drepturi a petiționarului (art.24 din Legea nr. 52)	62
Demers (pentru intentarea unui proces penal/disciplinar în privința persoanei cu funcții de răspundere care a comis încălcări ce au generat lezarea considerabilă a drepturilor și libertăților omului (art.25 alin.(1) lit.b) din Legea nr. 52)	4
Sesizare asupra cazului de încălcare a eticii de serviciu, târăgănare și birocratism (art.25 alin. (1) lit.d) Legea 52)	11
Sesizarea Curții Constituționale în vederea controlului constituționalității actelor normative (art.26 din Legea nr.52)	2
Acțiuni în instanța de judecată/intervenire în proces pentru a pune concluzii(art. 25 alin. (2) și (3) din Legea nr. 52)	2/2
Acord de conciliere (art.23 alin. (3) din Legea nr. 52)	1
Propuneri și recomandări de perfecționare a legislației(art.27 lit.a) din Legea nr.52)	8
Opinii asupra proiectelor de acte normative (art. art. 27 lit. b) din Legea nr. 52)	60
Propuneri privind îmbunătățirea activității aparatului administrativ în temeiul subpunctului 6 din punctul 7 a capitolului II din Regulamentul de organizare și funcționare a OAP	2
Solicitare de efectuare a expertizei judiciare (art.11 lit.m din legea nr. 52)	1
TOTAL	155

Potrivit art. 24 din Legea nr. 52, în situațiile în care se constată încălcări ale drepturilor sau libertăților petiționarului, Avocatul Poporului prezintă autorității sau persoanei cu funcție de răspundere, ale cărei decizii, acțiuni sau inacțiuni, după părerea sa, încalcă drepturile și libertățile omului, un aviz ce va cuprinde recomandări privind măsurile ce urmează a fi întreprinse pentru repunerea imediată în drepturi a petiționarului. În activitatea sa de prevenire a torturii, Avocatul Poporului prezintă autorității sau persoanei cu funcție de răspundere recomandările sale în vederea ameliorării comportamentului față de persoanele private de libertate, a îmbunătățirii condițiilor de detenție și a prevenirii torturii.

Autoritatea sau persoana cu funcție de răspundere care a primit avizul este obligată să-l examineze în termen de 30 de zile și să-i comunice în scris Avocatului Poporului despre măsurile luate în vederea remedierii situației.

În cazul în care Avocatul Poporului nu este de acord cu măsurile întreprinse, el este în drept să se adreseze unui organ ierarhic superior pentru luarea măsurilor ce se impun în vederea executării recomandărilor cuprinse în avizul său și/sau să informeze opinia publică. Organul

ierarhic superior este obligat să comunice despre măsurile luate în termen de 45 de zile. În decursul anului 2015 Avocatul Poporului nu a făcut uz de dreptul de a se adresa organului ierarhic superior, dat fiind faptul că autoritățile avizate au dat curs recomandărilor înaintate.

Au fost întocmite 62 de avize cu recomandări, care au fost expediate în adresa autorităților publice centrale și locale, după cum urmează

Numărul avizelor distribuite potrivit instituțiilor vizate

Instituția vizată	2015
Guvernul	2
Ministerul Muncii, Protecției Sociale și Familiei, inclusiv instituțiile subordonate	18
Ministerul Educației și instituțiile subordonate	5
Ministerul Afacerilor Interne, inclusiv subdiviziunile subordonate și serviciile desconcentrate	5
Ministerul Justiției, inclusiv instituțiile subordonate	16
Sistemul Judecătoresc	1
Autoritățile publice locale	8
Societate pe Acțiuni	1
Ministerul Sănătății	6
Total	62

Din numărul total de avize cu recomandări, 18 au fost înaintate Ministerului Muncii, Protecției Sociale și Familiei, inclusiv instituțiilor subordonate. Subiectele abordate în aceste avize au fost diverse: asigurarea accesului persoanelor cu dizabilități la organele publice din sfera socială, asigurarea dreptului la un trai decent, neîngrădirea dreptului la informare a cetățenilor, asigurarea protecției persoanelor cu dizabilități, respectarea dreptului la proprietatea privată, asigurarea condițiilor în instituțiile de învățământ, repunerea în drepturi a copiilor minori, asigurarea dreptului la protecție socială a mamei și copilului cât și întreprinderea măsurilor în vederea combaterii fenomenului violenței în familie.

Ministerul Justiției și instituțiile subordonate au primit recomandări legate de ameliorarea condițiilor de detenție și asigurarea standardelor minime de detenție.

Avizele expediate Ministerului Sănătății au avut ca subiecte respectarea dreptului copilului la un mediu sănătos și la alimentație sănătoasă în cadrul instituțiilor de învățământ, asigurarea accesului la servicii de sănătate calitative, asigurarea respectării dreptului pacientului de a fi informat, asigurarea asistenței recuperatorii ș.a.

În majoritatea cazurilor instituțiile vizate au ținut cont de recomandările Avocatului Poporului și au întreprins măsurile de rigoare, în limita resurselor financiare alocate sau au asigurat că vor depune efort pentru a îndeplini recomandările înaintate.

Potrivit art. 25 lit.b) din Legea nr. 52, după examinarea sesizării, Avocatul Poporului este în drept să intervină pe lângă autoritățile competente cu demers pentru intentarea unei proceduri disciplinare sau penale în privința persoanei cu funcție de răspundere care a comis încălcări ce au generat lezarea drepturilor și libertăților omului. În anul de referință, Avocatul Poporului a intervenit de 4 ori către organele corespunzătoare, solicitând intentarea proceselor disciplinare sau penale în privința funcționarilor care au comis încălcări ce au condus la lezarea drepturilor omului:

- Procuratura Generală și procuraturile raionale – 3 demersuri (2 – de intentare a procedurii penale și 1 – a procedurii disciplinare);

- Ministerul Sănătății – 1 demers de intentare a procedurii disciplinare.

Din cele 2 demersuri pentru intentarea procedurii penale înaintate Procuraturii Generale, unul a fost satisfăcut, fiind pornită o cauză penală. În celălalt caz a fost emisă oordonanță de neîncepere a urmăririi penale.

În ceea ce privește demersurile de intentare a procedurii disciplinare expediate în adresa Ministerului Sănătății și Procuraturii Generale, în ambele cazuri a fost refuzată începerea procedurii disciplinare.

Conform art.25 lit.d) din Legea nr. 52, Avocatul Poporului este în drept să sesizeze persoanele cu funcții de răspundere de toate nivelurile asupra cazurilor de neglijență în serviciu, de încălcare a eticii de serviciu, de tergiversare și birocratism. Cu trimitere la această prevedere, în anul 2015 au fost înaintate 11 sesizări:

- Ministerului Muncii, Protecției Sociale și Familiei - 1
- Ministerului Educației -4
- Ministerului Sănătății -1
- ÎS „Centrul Resurselor Informaționale de Stat Registru” -1
- Autorităților publice locale -2
- Ministerului Afacerilor Interne - 2

În aceste sesizări Avocatul Poporului a atenționat autoritățile vizate asupra acțiunilor/inacțiunilor legate de victimizarea copiilor minori; asigurarea dreptului copilului de a crește într-un mediu favorabil pentru dezvoltarea armonioasă fizică și psihică; asigurarea dreptului la asistență și protecție socială, inclusiv a copiilor orfani; asigurarea dreptului la învățătură; asigurarea dreptului la inviolabilitatea domiciliului; a dreptului la muncă și protecția muncii; a dreptului la libera circulație.

Avocatul Poporului a mai constatat că violări grave ale drepturilor omului au fost admise drept urmare a neglijenței și iresponsabilității manifestate de către persoane cu funcții de

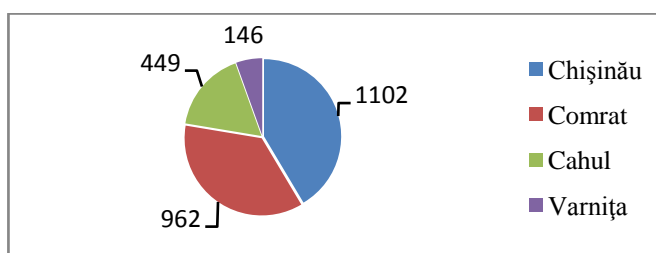
răspundere. Cel mai frecvent sînt afectați în asemenea cazuri copiii, persoanele cu dizabilități și în etate. În răspunsurile la cele 4 sesizări în adresa Ministerului Educației, Avocatul Poporului a fost informat că recomandările Ombudsmanului au fost luate în calcul și că acestea au fost aplicate în practica educațională.

Ministerului Muncii, Protecției Sociale și Familiei a fost sesizat privind încălcarea dreptului constituțional la muncă și protecția muncii, privind inacțiunile Inspectoratului de Stat al Muncii. ÎS „Centrul Resurselor Informaționale de Stat Registru” a fost sesizat referitor la încălcarea dreptului la libera circulație, prin privarea de dreptul la perfectarea buletinului de identitate fără înregistrare la domiciliu (viza de reședință). Ministerul Afacerilor Interne a fost sesizat privind încălcarea dreptului la integritate psihică și victimizarea copiilor minori. Autoritățile publice enumerate mai sus, s-au conformat sesizărilor primite și au reacționat în urma examinării acestora.

Potrivit art.19 alin.(5) din Legea nr.52, Avocatul Poporului examinează și cereri orale, parvenite în cadrul audiențelor organizate nu mai rar decît o dată pe lună. Deși noua lege nu prevede desfășurarea activității de audiență de către angajații Oficiului Avocatului Poporului, în anul 2015 cetățenii au fost primiți zilnic în audiență în sediul Oficiului Avocatului Poporului din municipiul Chișinău și la reprezentanțele din Cahul, Comrat și Varnița.

În această ordine de idei este de menționat că Oficiul Avocatului Poporului și-a propus să schimbe procedura de audiere a cetățenilor, astfel încît să nu substituie activitatea avocaților licențiați, prin oferirea de consultații juridice. Persoanele care se vor adresa la Oficiul Avocatului Poporului vor fi ajutate să depună o cerere Avocatului Poporului, în cazul în care problema ține de competența acestuia. În celelalte cazuri, vizitatorii vor fi îndrumați să se adreseze autorităților competente de a le soluționa problema.

Audiența cetățenilor

Pe parcursul anului, funcționarii Oficiului Avocatului Poporului au audiat 2659 de persoane. La sediul central Chișinău s-au adresat 1102 cetățeni (41.5%), care au pretins că le-au fost lezate drepturile și libertățile garantate de Constituție. La Reprezentanța Comrat s-au adresat 962 de cetățeni (36%), la Reprezentanța Cahul – 449 de persoane (17%) iar la Reprezentanța Varnița - 146 de cetățeni (5.5%).